HET MISSIEWERK

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR MISSIEWETENSCHAP

UITGEGEVEN DOOR DE
PRIESTERMISSIEBOND
IN NEDERLAND

ONDER HOOFDREDACTIE VAN
MGR DR ALPH. MULDERS
DIRECTEUR VAN HET MISSIOLOGISCH INSTITUUT
DER R. K. UNIVERSITEIT TE NIJMEGEN

NEGEN EN TWINTIGSTE JAARGANG
1950

ADMINISTRATIE: HUIZE BIJDORP, VOORSCHOTEN Z.H.
DRUK EN EXPEDITIE: TEULINGS' GRAFISCH BEDRIJF N.V.
'S-HERTOGENBOSCH

Historisch Overzicht van de Katholieke Missie in Mongolië vóór 1865

II. 1835—1865 [1])

Toen Joseph-Martial Mouly op 12 Juli 1835 te Siwantze in Mongolië aankwam, was een nieuw tijdperk voor het missiewerk in China in voorbereiding. Sedert Mattheus Ricci S.J. (in China 1583—1610) hadden de missionarissen de bescherming van het officiële China gezocht door de keizer hun diensten aan te bieden. Na aanvankelijke successen, vooral onder keizer K'anghsi (1662—1722) was de verhouding tussen de missionarissen en de Chinese waardigheidsbekleders steeds slechter geworden om tegen het einde der 18de eeuw over te gaan in een bijna algemene vervolging van de christenen in de provincie [2]). Op 16 October 1826 bedankte Mgr Gaétan Pires als voorzitter van het bureau van de wiskunde en vanaf deze historische datum hielden de officiële betrekkingen van de katholieke missionarissen met de Chinese regering op [3]). Mgr Pires mocht nog in Peking blijven. Deze was, zegt Mouly [4]), de laatste Europeaan, die in China een publiek bestaan genoot, terwijl hijzelf en de anderen er leefden als nachtvogels. In plaats van de bescherming van de Chinese overheid te zoeken zouden de missionarissen trachten hun taak in het geheim uit te oefenen en zo mogelijk langs andere wegen het bestaansrecht van hun werk te verzekeren. Deze koersverandering werd scherp getekend door Mgr Barthélemi Bruguière, apostolisch vicaris van Korea, die op weg naar zijn gebied ruim een jaar te Siwantze verbleef en vandaar op 5 October 1835 schreef : ,,Door de verwijdering van de Europeanen uit de hoofdstad heeft, volgens mijn mening, de godsdienst meer gewonnen dan verloren ; men zal nu voortaan geen opsporingen meer doen naar de missionarissen in de provincie ; missionarissen zullen hun kostbare tijd niet meer besteden aan het beoefenen van kunsten en wetenschappen, welke hun roeping

---

[1]) Zie het eerste deel in HM. 27 (1948), 129—146.

[2]) We kunnen thans ook wijzen op de degelijke monografie van Bernard H. Willeke O. F. M., *Imperial Government and Catholic Missions in China during the years* 1784—1785 (New York 1948).

[3]) J. Van den Brandt C.M., *Mgr. Gaétan Pires Pereira C.M.* (1763—1838), in Bulletin Catholique de Pékin, 1938, 616—628.

[4]) Brief aan zijn zuster, Peking 26 Februari 1838, in Annales de la Congrégation de la Mission (= ACM.), 5 (1838), p. 368.

vreemd zijn, om een vorst te behagen, die hun geen dank weet en die hen beschouwt als barbaren, die maar al te blij zijn in zijn dienst te staan, en dit alles zonder dat de godsdienst er enig voordeel bij heeft''[1]). Al werden vanuit Europa nog enige pogingen in het werk gesteld om de oude methode te hervatten, tot resultaten kwam het niet; de missie trok zich terug uit de hoofdstad en uit de grote steden en vestigde zich bij voorkeur in bergvalleien en kleinere plaatsen. Het overbrengen van de Franse missie van Peking naar Siwantze is hiervan een typisch voorbeeld.

Terwijl de Kerk in vele delen van China vervolgd werd[2]), zouden de misssionarissen in Mongolië jarenlang een bijna ongestoorde vrijheid van beweging genieten. Talrijk zijn de uitlatingen van de missionarissen over deze gelukkige toestand, zowel voor Siwantze als voor de christencentra in het Noorden, Pieliekow en Heishui, en het Oosten, Sungshutsuitze [3]). Te Siwantze was deze rust hoofd-

---

[1]) Relation de voyage de Mgr. Bruguière, évêque de Capse, à MM. les Directeurs du Séminaire des Missions Etrangères de Paris, in Annales de la Propagation de la Foi (=APF.), no 5c (1837), 196—331; de aangehaalde tekst op p. 271. Mouly was dezelfde mening toegedaan; hij schrijft 12 October 1835:

,,Il n'y donc plus d'espoir de nous voir rétablir publiquement à Pékin, et je doute fort si nous devons le regretter, vu les entraves sans cesse renaissantes et de plus en plus vexatoires que l'on mettait à l'exercice du saint ministère, les peines, les embarras et les grandes sommes d'argent par lesquels il fallait acheter pour un instant une ombre de protection pour soi et pour les Missionnaires des provinces. Les Jésuites n'ayant pu réussir à exécuter le grand dessein conçu par l'Apôtre des Indes, la conversion de l'empereur et des grands de l'empire, qui aurait facilité extraordinairement celle de tous les peuples de la Chine, et Dieu ne nous fournissant pas à nous mêmes les moyens de le réaliser, nous devons y renoncer et travailler le moins mal que nous pourrons à étendre la connaissance du nom de Jésus-Christ dans l'humilité, dans l'obscurité, au milieu des peines et des tribulations, exposés aux dangers de la persécution, de la prison, des tourments et de la mort même'' (APF. No 55 (1837) p. 113—114). Zie ook hetgeen Mouly schrijft aan M. Julien, lid van de Académie française en professor in het Chinees te Parijs (Mémoires de la Congrégation de la Mission, La Chine (=MCM), III (Parijs 1912), 82—85).

[2]) Zie o.a. J. de Moidrey S.J., *Confesseurs de la Foi en Chine* 1784—1862, Shanghai 1935.

[3]) Voor *Siwantze* zie de brieven van Mouly, 12 Oct. 1835, 10 Aug. 1840, 18 Sept. 1842; over het *Noorden* schrijft hij, 7 Dec. 1845: ,,Dans le Pe-tche-li (de provincie waarin Peking ligt) les chrétiens craintifs prennent beaucoup de précautions, et ne veulent pas que le missionnaire sorte hors de leur maison, de crainte de susciter quelques mauvaises affaires de la part des paiens. En Mongolie, et notamment dans la contrée où j'étais, on jouit d'une pleine liberté. Cependant les habitants furent victimes, il y a près de trente ans, par leurs imprudences, d'une persécution qui fit plusieurs exilés, actuellement revenus dans leurs familles'' (MCM., III, p. 463). Ook Franclet zinspeelt op deze vervolging, als hij over dezelfde streek schrijft: ,,Notre sainte foi, depuis une persécution suscitée contre elle en 1815 par de roitelet de Paline (=Bairin)..., y jouissait jusqu'à ce jour d'une liberté presqu'entière'' (APF., 23 (1851), p. 338). Waarin deze vervolging

zakelijk te danken aan de invloed van de twee Chang's, vader en zoon, die elkander als eerste catechist opvolgden en die in zeer goede relaties stonden met de plaatselijke autoriteiten [1]). Deze vrijheid werd nog meer gewaarborgd door het sluiten van het verdrag met Frankrijk en de inwilliging van de petitie voor godsdienstvrijheid voor de christenen in 1844 [2]). Hierover was dan ook grote vreugde bij missionarissen en christenen. ,,Wij zullen niet meer, schrijft Mouly, de grote eer hebben ons bloed te vergieten voor het geloof, dat wij preken ; wij zullen daarentegen vrijer deze zo lang ondankbare grond met ons zweet en onze tranen kunnen besproeien en de last van een langer leven aan zijn waar geluk wijden'' [3]). In een circulaire aan zijn christenen brengt hij de triomf van het eerste christendom na drie eeuwen vervolging in herinnering en verklaart overtuigd te zijn dat nu ook in China, nadat de missionarissen er 300 jaren gewerkt hebben, een tijdperk van vrijheid voor de godsdienst is aangebroken. Hij schrijft dankoefeningen voor en doet een beroep op zijn gelovigen om door een voorbeeldig leven de heidenen aan te trekken [4]). In de juist aangehaalde brief vermeldt hij ook een feit, dat de veranderde houding van de Chinese regering in het licht stelt. De catechist van Laohukow bij Jehol werd in de lente van 1845 bij de mandarijn aange-

---

bestond heb ik niet kunnen achterhalen. Over *Sungshutsuitze* schrijft Mesnard : ,, . . . avait toujours joui de la plus parfaite tranquillité, sans que le vent des persécutions vint l'altérer jamais. Elle devait sans doute ce privilège, après la protection de Dieu, à sa position sur le sol hospitalier du religieux et paisible Mongol'' (APF., 31 (1859), p. 210).

[1]) ,,C'est à lui et à son père que nous devons la tranquillité dont nous jouissons à Sy-wang et aux environs'' (Daguin, 12 Sept. 1857, in ACM., 23 (1858), p. 465—479, waar de verdiensten van de jongste dankbaar worden opgesomd ; ook Mouly had reeds met veel lof over de catechist van Siwantze geschreven, 6 Nov. 1836, APF. 11 (1837), 35—55).

[2]) Over het Traité de Whampao zie H. Cordier, *Histoire des relations de la Chine avec les puissances occidentales*, 3 vol., Parijs 1901—1902, vol. 1, p. 18 en vlg.; R. Leroux, *Lettre de M. Lagrené à M. Guizot* (1 Nov. 1844), in Revue d'Histoire des missions, Parijs, 1927, 426—443 ; id., *La situation légale du christianisme en Chine avant les traités*, ib., 1933, 207—237 ; id., *La Mission Lagrené en Chine, le traité de Whampao et ses annexes* (1844— 1846), ib., 1934, 52—81 ; id., *Les effets du traité Lagrené* 1844—1850), ib., 367—383.

Zie ook het algemeen orienterend artikel over de godsdienstvrijheid in China van P. Damboriena S.J., *Trayectoria histórica de la libertad religiosa en China*, in *Studia Missionalia* IV (1948) (Rome 1949), 1—63.

[3]) Brief van 8 Febr. 1846, in ACM., 11 (1846), 610—631.

[4]) Volgens V. Rondelez C.I.C.M., *La Chrétienté de Siwantze*, 1938, p. 60. Van dit grotendeels op archiefstukken teruggaande werkje verscheen een Nederlandse vertaling *Het katholieke Dorp Siwantze, De Geschiedenis van een Voorpost in Mongolië*, Scheut 1941. Wij verwijzen naar de Franse uitgave.

klaagd, omdat hij christen was en zelfs het hoofd van de christenen. De mandarijn had gelukkig van zijn superieuren mededeling van de ingewilligde petitie ten gunste van de katholieke godsdienst ontvangen — met de opdracht er zich aan te houden — en kon de aanklager alleen de raad geven: ,,Beschuldig hem (de christen) van iets anders, want nu is het niet meer mogelijk hem als zodanig lastig te vallen of te straffen''. De aanklager ging hierop in, maar de onverschrokken catechist, die bovendien gesteund werd door de griffier van de rechtbank, wist zo goed te praten, dat hij ook vrijstelling verkreeg voor de christenen van bij te dragen voor de comediespelen (welke gewoonlijk om godsdienstige redenen worden gehouden) en voor andere superstities.

In het verdrag van China met Frankrijk was ook vastgesteld, dat Franse onderdanen ,,wie zij ook waren'' (waarmede bedoeld werden zij, die de Franse nationaliteit hadden, en degenen, die zich onder het Franse protectoraat stelden) slechts in vijf havensteden mochten verblijven; werden zij elders aangetroffen, dan mochten zij niet door de Chinese autoriteiten worden gestraft, maar moesten worden uitgeleverd aan de Consul van Frankrijk. De missionarissen vonden deze bepaling betrekkelijk niet ongunstig. Meerdere missionarissen van Mongolië zouden krachtens deze bepaling het lot moeten ondergaan, door de autoriteiten, in het algemeen onder goede behandeling, naar een havenstad te worden gebracht. Zij keerden echter allen onmiddellijk daarna naar hun oude standplaatsen terug en ondervonden verder geen last. Zo werd J. Carayon C.M. op 12 December 1845 bij het passeren van de Grote Muur te Kalgan aangehouden. De goede behandeling van het begin verslechterde, toen de mandarijnen, tengevolge van enige onvoorzichtigheden van christenen, de missionaris begonnen te verdenken van verstandhouding met de gevreesde secte van de Witte Lotus. In Macao werd hij onmiddellijk in vrijheid gesteld [1]). Hij stierf op de terugweg naar Mongolië. J. Franclet M.E.P. werd op 29 September 1850 door de Mongoolse koning van Bairin gevangengenomen en geboeid naar Jehol gevoerd. Hier werd hij van zijn boeien bevrijd, maar moest toch worden uitgeleverd en naar Canton geleid. Hij was juist terug in zijn missie, toen de koning van Bairin daar weer passeerde; deze had van de keizer te Peking een berisping ont-

[1]) Brieven van 9 en 23 Juni 1846 in ACM., 11 (1846), 460—494 en 595—598; De MCM., III, p. 414, en J. Van den Brandt, C.M., *Les Lazaristes en Chine, Notes Biographiques* (Peiping 1936), zeggen ten onrechte, dat Carayon in 1843 werd aangehouden.

vangen, omdat hij de vreemdeling slecht had behandeld [1]). Ook A. Mesnard M.E.P., missionaris te Sungshutsuitze, werd in 1857 op transport gesteld naar Shanghai, maar kwam ook spoedig terug [2]), evenals Mgr Mouly, die zich vier jaren tevoren aan plaatselijke autoriteiten in de provincie Chihli had uitgeleverd om een vervolging van zijn christenen af te wenden. Bij deze gelegenheid was er een christen uit Mongolië tot de ballingschap in Ili veroordeeld [3]).

Eigenlijke vervolgingen kwamen er tijdens deze periode in Mongolië niet voor, wel enige last tengevolge van verdachtmakingen en lasterpraatjes van de heidenen, zoals te Siwantze in 1835 en 1853 en te Sungshutsuitze in 1858 [4]). Geruchten over aanstaande vervolgingen bleken geen waarheid te bevatten. De missionarissen voelden zich dan ook in Mongolië veilig. Die veiligheid waardeerden zij des te meer, toen het gevaar dreigde, dat zij er hun pied-à-terre door een nieuwe indeling der missies zouden verliezen.

Voor de zielzorg waren de missionarissen van Mongolië afhankelijk van het bisdom Peking [5]). Van dit bisdom scheidde Gregorius XVI Liaotung af en richtte het, 14 Augustus 1838, op als apostolisch vicariaat, waarvan de apostolisch vicaris ook jurisdictie kreeg over die gedeelten van Mandsjoerije en Mongolië, welke tot dan toe aan geen ander apostolisch vicaris waren overgedragen [6]). Tot eerste vicaris werd benoemd Mgr Emmanuel Verrolles van de Societeit der Buitenlandse Missiën van Parijs. Nog voordat Mouly in Mongolië kennis kreeg van deze regeling, bewerkte J. B. Torrette, de procurator van de Lazaristen te Macao, dat Mongolië op 28 Augustus 1840 tot afzonderlijk vicariaat werd opgericht en toevertrouwd aan de Lazaristen. Het zou echter twee jaren duren, eer de officiële documenten hierover Mongolië bereikten. Ondertussen kwam Mgr

---

[1]) Omstandigheden en lotgevallen door Franclet zelf beschreven in brief uit Hongkong, 20 Febr. 1851, in APF., 23 (1851), 337—351.

[2]) Uit de stad Jehol, „lieu de ma captivité", schreef hij, 18 Jan. 1858, een brief (APF., 31 (1859), 209—237).

[3]) MCM., III, p. 578, 606.

[4]) Voor de vervolging te Siwantze in 1835 zie Bruguière, l.c., p. 320—326 ; voor die van 1853 Daguin, 12 Sept. 1837 (ACM., 23 (1858), 480—486) ; de overhaaste vlucht van de missionarissen had de dood van Combelles ten gevolge ; Mouly vermoedde, dat het wel een loos alarm zou zijn, brief van 24 Juni 1853 uit Hokien (ACM., 18 (1853), p. 520). Voor Sungshutsuitze zie brief van Franclet, l.c., en van J. Göttlicher, 21 Juli 1861, in ACM., 28 (1863), 533—544.

[5]) In 1837 voerde Mouly als namiddag-oefening de Kruisweg in „avec l'agrément de Mgr. l'évêque de Nankin" (Mouly, 10 Oct. 1837).

[6]) Tekst van motu proprio in *Annuaire des Missions Catholiques du Manchoukuo*, Mukden 1938, 265—267.

Verrolles op 2 December 1840 te Siwantze aan en nam, zoals hij zelf schrijft, onder minder gunstige omstandigheden bezit van zijn vicariaat [1]). Het zou ons te ver voeren, de uitgebreide onderhandelingen te beschrijven, welke nu volgden, tussen de beide apostolische vicarissen over de grenzen van ieders gebied. Want ook na de oprichting van het vicariaat Mongolië bleef Mgr Verrolles een gedeelte hiervan bij zijn gebied rekenen. Eerst in 1857 bracht de zoveelste tussenkomt van Rome de eindbeslissing, waarbij alleen het dorp Sungshutsuitze aan het vicariaat Liaotung werd toegewezen als een toevluchtsoord in tijden van vervolging in Liaotung en als plaats om er een seminarie op te richten [2]). Terwijl de onderhandelingen bezig waren, werkten enige missionarissen van Liaotung in Oost-Mongolië, Négrerie en Franclet in Pieliekow en Heishui [3]) en Mesnard in Sungshutsuitze [4]).

Zodra Mgr Mouly zijn wijdingsbullen had ontvangen, haastte hij zich naar Hungkowtze in Shansi, waar hij op 25 Juli 1842 door Mgr Joachim Salvetti tot bisschop werd gewijd. Al spoedig dacht

---

[1]) ,,Les chrétiens de la Tartarie étaient venus à ma rencontre. Je fis avec eux mon entrée dans ma nouvelle mission, monté sur un vieux et mauvais cheval qui peu après avoir franchi la Grande Muraille chinoise s'abbattit sur moi et roula sur ma jambe. C'est ainsi que je pris possession de mon Vicariat: pour premier pas une chute'' (Brief van Mgr Verrolles, 18 Maart 1841 uit Siwantze, in APF., 14 (1842), 322—323).

[2]) Deze onderhandelingen worden uitvoerig beschreven in MCM., III, 371—407, 472; A. Thomas, *Histoire de la Mission de Pékin*, tirage privé, Parijs 1926, 174—186. A. Launay, *Histoire générale de la Société des Missions-Etrangeres de Paris* (Parijs 1894), III, p. 105, zegt er na vermelding van de oprichting van het vicariaat van Liaotung alleen van: ,,Cet état de choses dura deux ans à peine et en 1840, la Mongolie fut donnée à la Congrégation de la Mission''. A. Launay, *Mgr. Verrolles et la Manchourie*, heb ik niet kunnen raadplegen.

[3]) ,,M. Négrerie est chargé des petites chrétientés qui ont le bonheur de posséder au milieu d'elles l'humble mausolée en gazon de Mgr. Bruguière (deze was begraven te Machiatze, een van de dorpen van Pieliekow) . . . Le dimanche, 29 Septembre, 1850, nous nous trouvions réunis, M. Négrerie et moi, dans une chrétienté de la Vallée des Eaux-Noires (= Heishui) (Franclet, aangehaalde brief, p. 338).

[4]) ,,J'ai visité mon petit collège situé dans les plaines de la Mongolie, à cent cinquante lieues d'ici. Il comptait huit élèves, dont quelques-uns annoncent d'heureuses dispositions. M. Mesnard les dirige . . . Nous avons là, à dix lieues autour du collège, sept à huit cents chrétiens, presque tous venus de Leaotong, d'où la misère les a fait émigrer'' (Mgr Verrolles, 11 Nov. 1848, uit ,,Kay-tcheou'' in APF., 22 (1850), p. 52). Mesnard bouwde een nieuw college in 1856 en waarschijnlijk ook dat jaar, of reeds vroeger, de kerk. In zijn brief van 18 Jan. 1858 schrijft hij: ,,Le collège était donc établi dans cette station de puis plus d'un an (vóór de troebelen van Aug. 1857); une petite église, assez élégante, 's'élévait à côté''. Dit kerkje, dat tot voor korte tijd dienst deed als kathedraal van het vicariaat Jehol, werd einde April 1947 door de communisten vernield.

Mgr Mouly er aan — zoals het in die tijd de gewoonte was — zich een coadjutor te kiezen. Het centraal bestuur van de Lazaristen stelde Joseph Gabet voor. Deze schijnt ook werkelijk benoemd te zijn [1]). Toen hij echter na zijn reis naar Tibet om verschillende redenen niet meer naar Mongolië terugkeerde, werd Florent Daguin op 2 Maart 1847 tot coadjutor benoemd en eerst op 25 Juli 1848 te Siwantze tot bisschop gewijd, nadat het vaderlijk woord van Mouly hem zijn tegenstand om deze last te aanvaarden had doen overwinnen [2]). Na de benoeming van Mgr Mouly tot apostolisch vicaris van Peking, werd Mgr. Daguin apostolisch vicaris van Mongolië, 17 Juli 1857 [3]). Na diens dood, 9 Mei 1859, werd geen apostolisch vicaris voor Mongolië meer benoemd, maar bestuurde François Tagliabue deze missie als provicaris tot aan zijn vertrek uit Mongolië, September 1865, het bestuur van de missie overlatend aan Géraud Bray, die de eerste missionarissen van Scheut op 6 December van hetzelfde jaar te Siwantze zou ontvangen. Inmiddels was op 12 September 1865 Theophiel Verbist, de stichter van de Congregatie van Scheut, door de Propaganda tot provicaris van Mongolië benoemd.

Door een regeling met de apostolisch vicaris van Shansi werd de zorg voor de christenen in de omgeving van de stad Kweihwa in 1849 overgedragen aan de missionarissen van Mongolië [4]). Voor de christenen in het uiterste Westen, Ningt'iaoliang en omgeving, bleven Franciscanen en inlandse priesters zorgen eerst vanuit Shansi, later, na de oprichting van het vicariaat Shensi in 1844, vanuit Hsianfu, de hoofdstad van deze provincie. Daar moesten de christenen hun zielzorgers gaan afhalen voor de jaarlijkse missie en bedieningen [5]).

---

[1]) Zie hierover vooral de inleiding van P. Pelliot op Huc and Gabet *Travels in Tartary, Thibet and China* 1844—1846, Londen 1928, vol. I, VI—IX. In *Etat des Missions malaises, siamoises, annamites, tartares et coréennes pour l'année* 1845 (revu par Mgr. Mouly), gepubliceerd in Revue d'Histoire des Missions, 1936, 78—81, door F. Combaluzier C.M., wordt bij het missiepersoneel van Mongolië genoemd ,,Mgr. Gabet, évêque de Troade, Coadjuteur''.

[2]) Rondelez, *o.c.*, p. 38.

[3]) De benoemingsbreve in MCM., III, 481—483.

[4]) Thomas, *o.c.*, 186—187.

[5]) In de publicaties van de missionarissen van Shansi vinden wij niets over hun werk in Mongolië gedurende deze periode. Het archief van de missie van Hsianfu verbrandde in 1860 (mededeling van pater J. van Hecken).

Gedurende deze periode hebben de volgende Lazaristen in Mongolië gewerkt [1]) :

Joseph-Martial Mouly, aangekomen te Siwantze 12 Juli 1835, naar de missie van Peking vertrokken in 1848 [2]).

Joseph Gabet, 6 Maart 1837 — 11 September 1844 [3]),

Evariste-Régis Huc, 17 Juni 1841 — 11 September 1844 [4]),

Florent Daguin, 11 Maart 1843 — 9 Mei 1859 [5]),

---

[1]) Algemene biografische gegevens over de Lazaristen kan men vinden in J. Van den Brandt C.M., *Les Lazaristes en Chine* 1697—1835, *Notes Biographiques*, Peiping 1936. Voor hun verblijf in Mongolië wordt daarin alleen gezegd, dat zij missionaris in Mongolië geweest zijn. De bedoeling van de volgende nota's is meerdere bijzonderheden over de plaats en tijd van hun verblijf in Mongolië bijeen te brengen. Zij zijn gebaseerd op brieven van de Lazaristen, die in Mongolië gewerkt hebben; deze brieven verschenen in ACM. en gedeeltelijk in APF. Deze werden ook gebruikt door Al. G. Van Segvelt, *Les Missionnaires Belges en Mongolie. Coup d'oeil sur l'établissement du Christianisme à Pékin et en Mongolie*, Brussel 1866. Deze treedt echter niet in détails, ofschoon wij ook enige bijzonderheden aan hem hebben kunnen ontlenen.

[2]) Mouly bleef gewoonlijk te Siwantze. Alleen na zijn bisschopswijding maakte hij een grote reis door zijn vicariaat. Na eerst Siaotungkow bezocht te hebben vertrok hij 15 November 1842 uit Siwantze naar het Noord-Oosten, werkte een jaar in Heishui en Pieliekow en keerde over Jehol naar Siwantze terug, waar hij 17 December 1843 arriveerde (Mouly, 8 December 1845). In 1848 verliet hij Mongolië voor goed om zich verder vooral met de missie van Peking bezig te houden.

[3]) Over Gabet zie Pelliot, *o.c.* Vanuit Siwantze als standplaats bediende hij de christenen van het oostelijk gedeelte der missie („Pour Jehol etc. desservie ces trois dernières années par Mr. Gabet", Mouly, 22 Febr. 1841), bezoekt na de bisschopsbenoeming van Mouly ook de christenen van Sungshutsuitze en omgeving (Daguin, 22 Aug. 1845) en blijft hier werken tot aan zijn vertrek naar Tibet, 11 September 1844; zijn apostolaat onder de Mongolen, dat hij met deze reis hoopte in te zetten, had hij door talrijke kleinere reizen bij dit volk voorbereid. Na zijn terugkeer uit Tibet keerde hij niet meer naar Mongolië terug.

[4]) Zie Pelliot, *o.c.*; J. M. Planchet C.M., *Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie et le Thibet*, Peiping 1924, Avant-propos. Huc werkte onder de christenen te Siwantze en omgeving tot in de zomer van 1843, toen Mgr Mouly hem belastte met de christenen van Heishui en Pieliekow. (Zonder de naam van Huc te noemen schrijft Mouly, 8 Dec. 1845 : „Ayant laissé un de mes confrères au milieu de ces chers enfants de la petite vallée de Sept-Arbres, j'allai vingt à trente lieuses plus loin, visiter les chrétiens de la vallée de Pié-lié-keou. Le même missionaire est chargé d'en prendre soin".) Intussen bereidt Huc zich voor op zijn apostolaat onder de Mongolen door taalstudie en een reisje bij de Mongolen (Huc, 8 Febr. 1844). Hij vertrekt 11 September 1844 met Gabet en keert niet meer in Mongolië terug.

[5]) Daguin heeft het langst in Mongolië gewerkt. Bij aankomst van Carayon in Mongolië was hij in Siaotungkow (Carayon, 8 Juli 1843). Verblijft meerdere jaren in Oost-Mongolië (brief uit Heishui, 22 Mei 1844; uit het district van Chaoyang, 22 Aug. 1845 en 15 Mei 1846 (de laatste onuitgegeven, volgens Pelliot, o.c.). Terwijl in de volgende jaren deze missie bediend werd door Mesnard, Franclet en Négrerie van de Buitenlandse Missiën van Parijs, is Daguin te Siwantze (brieven van 12 Juli 1847 en 15 Nov. 1848). Hij woonde de vergadering van de bisschoppen der Laza-

Joseph-Laurent Carayon, 6 of 7 Juli 1843 — 12 December 1845 [1]),

Jean-Ferdinand Faivre, 20 Februari 1846 — 30 April 1847 [2]),

Jean-Antoine Combelles, 9 December 1848 — 28 Mei 1853 [3])

Joan-Victor Göttlicher, 1850 — 1862 [4]),

François-Joseph Williaume, 1853 — 1859? [5]),

François-Ferdinand Tagliabue, 1 Januari 1856 — September 1865 [6]),

Géraud Bray, 21 Februari 1859 — 24 September 1866 [7]),

Claude-Marie Chevrier, 8 (2? v.S.) Januari 1861 — 1865 [8]),

---

risten bij te Ningpo, 8—26 September 1851, is begin 1852 nog afwezig (Göttlicher, 23 Febr. 1852), vertrekt ditzelfde jaar naar het district van Chaoyang (12 Sept. 1857), is daar bij de dood van Combelles, 28 Mei 1853, schrijft vandaar een brief 4 October 1854, richt in 1855 een schooltje op te Miao-eulkow en wordt er in 1856 door Göttlicher vervangen. Hij gaat terug naar Siwantze en neemt er de zielzorg waar, schrijft 12 Sept. 1857 zijn groot rapport over de toestand van de missie en vertrekt in 1858 weer naar Miao-eulkow, wil over Heishui naar Siwantze terugkeren, maar wordt ziek te K'ulit'u, waar hij na een verblijf van vier maanden, overlijdt, 9 Mei 1859.

1) Kort na zijn aankomst in Mongolië wordt hij belast met de leiding van het seminarie te Siaotungkow. Toen hij op 12 December 1845 bij Kalgan de grote muur wilde passeren, werd hij erkend als Europeaan, gearresteerd en gevankelijk weggevoerd naar Shanghai. Hij stierf op de terugweg naar Mongolië, 17 Aug. 1846. Zie verder over hem MCM., III, 412—425; J. de Moidrey, *o.c.*, 127—128.

2) ,,Ferdinand Faivre arrive comme supérieur dans le village de Siwantze le 20 Février 1846. Il repartit pour la France le 30 Avril 1847 avec le titre de député extraordinaire de Mgr Mouly auprès de la S. Congrégation, pour toutes les affaires de la Mission Mongole (Van Segvelt, *o.c.*, p. 37). Volgens Van Segvelt zou Mgr. Mouly liever Faivre als coadjutor gehad hebben.

3) ,,Ayant dirigé notre séminaire et l'établissement de la S. Enfance depuis cinq ans" (Göttlicher, 1853) stierf hij te Siwantze op 28 Mei 1853.

4) Göttlicher ging in 1851 naar het westelijk gedeelte van de missie (Göttlicher, 3 Juli 1851), was in 1853 in het Noord-Oosten (Göttlicher, 23 Febr. 1853), van 1853 tot 1856 in Siwantze (ook als directeur van het seminarie ?) en van 1856 tot 1862 in het district van Chaoyang, waarbij door Bray wordt opgevolgd; zelf gaat hij in dat jaar naar de missie van Peking over.

5) Over Williaume heb ik niets kunnen vinden. In 1859 ging hij terug naar Frankrijk.

6) Tagliabue had gedurende heel zijn verblijf in Mongolië de leiding van het seminarie; na de dood van Mgr Daguin was hij ook provicaris. In September 1865 verlaat hij Mongolië.

7) Werkte twee jaren te Siwantze, wordt belast met het oostelijk gedeelte der missie, komt 18 December 1861 te Miao-eulkow aan, keert September 1865 naar Siwantze terug, draagt het bestuur der missie over aan de Scheutisten, trekt zich terug in het Westen, om 24 September 1866 Mongolië voor goed te verlaten.

8) Chevrier werkte vier jaren in het Westen ,,presque seul" (Van Segvelt, *o.c.*, p. 39.) Hij stierf de marteldood te Tientsin 21 Juni 1870.

Eduard Reifert, 15 Juni 1861 — November 1862 [1]),
Jean-Baptiste Marie Glau, 1861 — 1862 [2]),
broeder Jean Louis-Marie Chevrier, 1864 — 1866 [3]).

Moeilijker is het na te gaan, welke Chinese priesters in Mongolië werkzaam waren. Het is zeker, dat zij de zielzorg uitoefenden, vooral tot 1846, in het missiegebied binnen de Chinese Muur, waar de vervolgingsdecreten strenger werden toegepast en waar zij zich vrijer konden bewegen dan de Europeanen.

Bij aankomst van Mouly in 1835 waren er drie priesters: Mattheus Hsue, Joseph Han en Vincent Lin [4]). In 1845 spreekt hij van ,,zes priesters, ofschoon de dood er me twee heeft ontnomen''; hij hoopt echter binnenkort een nieuwe te wijden [5]). In 1851 waren er Mattheus Chao, Vincent Wu, Paul Cheng en Vincent Fan [6]). In 1857 wordt daar nog bijgerekend de Mongoolse priester Petrus Feng, die in 1845 gewijd was [7]). Paulus Chang werd in 1859 gewijd, maar stierf reeds het volgende jaar. Ook Chrysostomus K'o werkte enige tijd in Mongolië [8]).

Op zijn reizen en in zijn gesprekken met Chinese confraters verzamelde Mouly gegevens over de toestand van zijn missiegebied. Zijn bevindingen schreef hij in uitvoerige brieven aan zijn oversten te Parijs, die deze publiceerden in de sedert 1834 verschijnende *Annales de la Congrégation de la Mission* en ze dikwijls ook doorgaven aan de *Annales* (*de l'Association*) *de la Propagation de la Foi*. Hij spreekt daarin niet alleen over missiezaken, maar geeft ook talrijke bijzonderheden over land en volk. Omdat hij echter in zijn eerste brieven niet altijd onderscheid maakt tussen de missie van Peking en die van Mongolië, is het niet mogelijk, alles wat hij daarin over het missiewerk zegt toe te passen op ons missiegebied; de statistische gegevens kunnen wij daarom ook alleen gebruiken, als blijkt, dat hij over Mongolië spreekt. Toch is uit het bovenstaande reeds gebleken, dat zij een rijke bron zijn voor missiegeschiedenis.

---

[1]) Na een kort verblijf te Siwantze gaat hij met Bray naar Miao-eulkow, preekt in de maanden September-October 1862 nog de ,,missie'' in Sankia bij Sungshutsuitze, gaat over naar de missie van Peking, waar hij in December van dat jaar de dogmatiek doceert aan het seminarie (Reiffert, 24 April 1863).

[2]) Voordat Glau in Mongolië kwam, was hij missionaris geweest in Kiangsi en Chihli. Volgens Van Segvelt was hij ziek en keerde in 1864 naar Frankrijk terug, volgens Van den Brandt in 1865.

[3]) Deze was een broer van Claude-Marie. Over beide zie ook *Notices et Documents sur les prêtres de la Mission . . . massacrés à Tientsin* (21 *Juin* 1870) . . . *par un prêtre de la Mission* (J. Capy), Peking (1895).

[4]) Mouly, 12 Oct. 1835.

[5]) Mouly, 7 Maart 1845.

[6]) Volgens verslag op de vergadering van Ningpo, MCM., III, p. 551.

[7]) Daguin, 12 September 1857.

[8]) Rondelez, *o.c.*, p. 38.

Zijn latere brieven en die van zijn medewerkers geven het volgende beeld van hun werkzaamheden in Mongolië.

Het feit, dat het centrum van de missie naar Mongolië verlegd was, kwam dit gebied natuurlijk ten goede. „De rampen van de missie van Peking, schrijft Mouly [1]), hadden zich in Mongolië weinig doen gevoelen; zij waren veeleer de oorsprong van zijn geluk". In 1836 schat hij er het aantal christenen op 2000, meestal Chinezen. Gezien het geringe aantal missionarissen — gemiddeld waren er in deze periode niet meer dan drie tegelijkertijd — en het feit, dat de christenen over een onmetelijk gebied verspreid woonden, moest men er zich vooral de eerste jaren toe beperken, de christenen op te zoeken, ze te groeperen om zo de zielzorg te vergemakkelijken, waardoor ook de christenen steun bij elkander vonden [2]). Bovendien was het na de lange vervolgingstijd, zoals in geheel China [3]), hun taak de goeden vuriger en ijveriger te maken en de zondaars en afvalligen terug te voeren. Dat zij daarbij de bekering der heidenen niet uit het oog verloren, blijkt vooral uit hun pogingen tot bekering der Mongolen [4]). Bij hun zielzorg stonden hun vooral drie middelen ten dienste: de jaarlijkse „missie", de retraites en de scholen.

De *jaarlijkse missie* had Ferdinand Verbiest S.J. reeds in 1681 in een mooie Latijnse volzin aldus beschreven: „Vanuit hun standplaatsen, welke meestal (ten tijde van de eerste Jezuieten) in de hoofdsteden der provincies gelegen zijn, trekken de missionarissen er op vaste tijden, wanneer n.l. de landbouwers minder in beslag genomen worden door hun werkzaamheden, op uit om hun „missies te geven", en daaruit wordt de voornaamste oogst van geheel het jaar binnengehaald" [5]). Het hoofddoel van deze missies was, de gelovigen de gelegenheid te geven hun paasplichten te vervullen.

Dezen kwamen de missionaris afhalen en leidden hem eerst naar de gemeenschappelijke bidplaats, indien er een was, waar toepasselijke gebeden werden verricht, gevolgd door de zegen

---

[1]) 7 Maart 1845.

[2]) „Ces chrétiens une fois découverts, on s'appliqua à les faire réunir dans certains lieux, de manière à être à même de recevoir ensemble les soins et la nourriture de leur pasteur et d'observer les saintes règles du christianisme" (Mouly, 7 Maart 1845). Zie de meer „dichterlijke" beschrijving van het apostolaat in Mongolië in een artikel *La Mission de la Mongolie* in APF., 19 (1847), 265—268, welk artikel gebaseerd is op de brief van Mouly.

[3]) „Darum lautete in allen alten Missionen: erst Restauration, dann Mission. Die Heidenmission muszte einstweilen hinter der Christenseelsorge zurücktreten" (aldus J. A. Otto S.J., *Gründung der neuen Jesuitenmission durch General Pater Johann Philipp Roothaan*, (Freiburg 1939) p. 531.

[4]) Zie *De reis van Gabet en Huc naar Lhassa en de bekering der Mongolen*, in HM. 26 (1947), 61—78, en J. Van Hecken C. I. C. M., *Les Lazaristes et leurs convertis mongols*, in Bulletin Catholique de Pékin 1948, 183—215.

[5]) Josson et Willaert, *o.c.*, p. 353.

van de priester. De volgende dagen brachten de catechisten verslag uit over de plaatselijke moeilijkheden, openbare zondaars en afvalligen. De missionaris stelde een onderzoek in naar de godsdienstige kennis en gaf 's morgens en 's avonds een onderrichting [1]).

Naar gelang het aantal christenen bleef hij kortere of langere tijd bij hen. Uit een latere ,,dagorde'', welke de Missionarissen van Scheut kort na hun aankomst in Mongolië opstelden — en welke natuurlijk vele elementen bevat, welke zij van hun voorgangers hadden overgenomen — blijkt, dat zij voor onze begrippen zeer langzaam te werk gingen. Twaalf paasbiechten per dag moesten zij als norm nemen. Bijzondere nadruk werd gelegd op het geven van het godsdienstig onderricht; 's morgens en 's avonds moest de catechismus worden uitgelegd en om toegelaten te worden tot de sacramenten moesten de christenen de catechismus van buiten kunnen opzeggen. Waar er slechts weinig christenen waren moest de missionaris het aantal biechten per dag nog verminderen om zo meer onderricht te kunnen geven. Deze bezoeken waren ook goede gelegenheden om de christenen beter te leren kennen, onderlinge twisten te doen bijleggen en in contact te treden met de heidenen [2]). Het was niet de gewoonte, dat de missionaris rechtstreeks tot de heidenen ging. Zoals voor alle zaken in China, werd ook voor deze grote zaak een tussenpersoon gevraagd, die de heidenen aan de missionaris voorstelde en in zekere zin borg voor hem stond [3]).

Vorming van goede christenen was ook het doel van de *retraites*, waarvan de Lazaristen veel werk maakten. Te Siwantze werd er vanaf 1836 jaarlijks gedurende de winter een retraite gepreekt, waaraan 30 mannen deelnamen in 1837, 40 in 1838, 82 in 1839 en meer dan 100 in 1840 [4]).

De school voor de catechisten, waarmee in 1839 te Siwantze werd begonnen, had tot doel het vormen van bekwame medewerkers. De catechisten stonden bij afwezigheid van de missionaris aan het hoofd van de christenen ter plaatse. Zij waren ook de gewone tussenpersonen voor de bekering van de heidenen. Zij moesten daarom goed onderlegd zijn in de godsdienstleer, maar meer nog godsdienstig en van onbesproken gedrag.

Godsdienstige boeken hadden in China altijd een grote rol gespeeld. Kort na zijn aankomst te Siwantze had Mouly de druk-

---

[1]) Rondelez, *o.c.*, p. 52.

[2]) Zie o.a. de brief van Mouly, 8 Dec. 1845 over catechumenen in Heishui.

[3]) *Regulae missionariorum in Missionibus*

[4]) Volgens de brieven van die jaren.

platen teruggevonden van de godsdienstige boeken, welke men vroeger in Peking gebruikt had. ,,Wij zullen daarom, zo schrijft hij, zelf voor de christenen drukken: de catechismus, de gebeden, Levens der Heiligen, overwegingen, de christelijke leer en twee werken om onze heilige godsdienst aan de heidenen bekend te maken". Daar er een groot tekort was aan dergelijke boeken, hoopte hij veel van deze drukkerij [1]). Toen hij in 1842 zijn grote reis naar Oost-Mongolië ondernam, voerde hij kisten met boeken mee [2]). Welke boeken hij heeft laten herdrukken, is thans moeilijk te achterhalen.

Ook de *scholen* voor kinderen hadden op de eerste plaats een godsdienstig doel. Moeilijker nog dan in de meer beschaafde provincie Chihli was in Mongolië het aanwerven van leerlingen: het nut van studeren werd door de meesten niet ingezien; de arme christenen hadden bovendien hun kinderen vanaf hun elfde jaar nodig voor de landarbeid. In 1845 had Mgr Mouly het gebracht tot vier jongensscholen. Iets nieuws in Mongolië was het oprichten van meisjesscholen. Over het nut van lezen en schrijven voor de meisjes was er in de voorafgaande eeuw veel strijd geweest onder de missionarissen van de provincie Szechwan. Eerst in 1821 had de Congregatie de Propaganda Fide dergelijke scholen voor China toegestaan, mits het onderwijs in de Chinese letterkunde werd gegeven door de ouders of door onderwijzeressen. Gewoonlijk deden dit de zgn. maagden, d.w.z. ongehuwde vrouwen, die gelofte van zuiverheid aflegden en zich in dienst stelden van de missie [3]).

Reeds in 1836 richtte Mouly te Siwantze in een gehuurd huis een meisjesschool op, geleid door twee maagden en twee gehuwde vrouwen. Er waren toen een zestigtal leerlingen.

Tegen de verwachting van velen in, bleek zij levensvatbaar. In 1841 werd aan de missie een terrein voor deze school afgestaan [4]).

In 1845 waren er in Mongolië vier meisjesscholen: Siaotungkow, K'ulit'u, Maoshantung, elk met 20 leerlingen, en Siwantze met een veertigtal [5]).

Van deze scholen bleef onder Mgr Daguin practisch alleen die van Siwantze bestaan. Als reden van hun afschaffing gaf Daguin

---

[1]) 12 Oct. 1835; cf. Rondelez, *o.c.* p. 47 note.
[2]) 8 Dec. 1845.
[3]) Zie *Appendix ad Synodum Vicariatus Sutchuensis: Litterae Pastorales Joannis Desiderii .... in Synodum Vicariatus Sutchuensis .... anno* 1803, Hongkong 1891, 132—159
[4]) Rondelez, *o.c.* p. 54.
[5]) Mouly, 7 Maart 1845.

aan : het gebrek aan belangstelling bij de christenen en zijn eigen gebrek aan geld. Te Siwantze konden de meisjes de kleren van de seminaristen maken en herstellen en zo leerden zij iets nuttigs voor hun later huishouden. Daarom ook had de school, welke hij te Miao-eulkow oprichtte, levensvatbaarheid. De meisjes konden er katoen bewerken en zo in hun onderhoud voorzien en iets leren voor later.

Tijdens een bijeenkomst van missionarissen in 1857 was besloten tot de oprichting van een college, een soort internaat voor meer uitgebreid onderwijs. Uit het program blijkt weer, dat het hoofddoel was : bevestiging in de godsdienst. Het college zou uit drie afdelingen bestaan : de eerste voor de beginnelingen, die de catechismus moesten leren en de meer eenvoudige godsdienstige boeken ; de tweede afdeling ging verder met godsdienstige boeken, die moeilijker waren ofwel door de stijl ofwel door de leer ; de derde afdeling zou zich bezig houden met de boeken van Confucius : ,,Zij, die beter op de hoogte zijn van de waarheden van de godsdienst, zullen beter kunnen oordelen, hoe hoog deze verheven zijn boven de leer van Confucius''. Het plan was om in dit college dagelijks uitleg te geven van de leerstof ; in de heidense scholen gebeurde dit slechts tegen speciale betaling van de onderwijzer, en dan nog slechts om de vier of vijf dagen [1]). In hoeverre dit programma is uitgevoerd, kunnen wij niet nagaan.

,,Degenen, zo besloot Mgr Daguin zijn uiteenzetting, in wie wij geschiktheden zullen ontdekken voor de priesterlijke staat, zullen Latijn leren lezen'', wat de eerste stap was op de weg naar het seminarie. Het seminarie was in Mongolië altijd de voornaamste onderwijsinrichting. Al was er onder de missionarissen meningsverschil over de noodzakelijkheid van onderwijs — men beleefde er ook vele desillusies mee —, geen twijfel bestond er over de noodzakelijkheid van de vorming van inheemse priesters en geen mensen en geld werden gespaard om deze vorming te doen doorgaan en ze zo degelijk mogelijk te maken [2]). Voortgaande in de lijn van priester Hsue zond Mouly de afgestudeerde klein-seminaristen naar Macao — een afstand van Amsterdam naar Constantinopel — waar een centraal groot seminarie door de Lazaristen was opgericht. Gewoonlijk werden de seminaristen voor hun priesterwijding in de congregatie opgenomen. Terwille van de vorming verplaatste Mouly in 1842 het

[1]) Daguin, 12 September 1857.
[2]) Rondelez, *o.c.*, 34—37.

klein-seminarie van het drukke centrum Siwantze naar het rustige Siaotungkow, waar het bleef tot 1849. Intussen was het centraal groot-seminarie (séminaire interne) te Macao door de generaal der Lazaristen afgeschaft om de apostolische vicarissen gelegenheid te geven zelf de vorming van hun toekomstige priesters te surveilleren. Zo kreeg ook Mongolië in 1845 zijn groot-seminarie. Een onvolledige lijst van priesters, die in de jaren 1835 — 1865 hun studies geheel of gedeeltelijk op het seminarie van Siwantze gemaakt hebben en priester zijn geworden, geeft 25 namen [1]). Van dezen waren er zeven afkomstig uit de missie van Siwantze [2]).

We zeiden reeds, dat de missionarissen, ondanks hun klein aantal en de op de eerste plaats noodzakelijke zorg voor de gedoopten, de heidenbekering niet uit het oog verloren. Zij grepen, volgens Daguin, alle gelegenheden aan om aan de heidenen het evangelie te verkondigen. Zij gebruikten daarvoor vooral de catechisten. Door het liefdadig werk van de weeshuizen hoopten zij ook de sympathie van de heidenen te winnen. Toch bleven de resultaten maar gering. Daguin geeft voor een tijdperk van tien jaren slechts 222 doopsels van volwassenen. ,,Dat is niet schitterend, vervolgt hij, maar wat kunnen we er aan doen ? God bidden, medelijden met ons te hebben en de harten van de arme heidenen te openen. Over het algemeen gesproken bekeren niet de mensen, die sedert lang in deze streek woonachtig zijn : zij zijn bang voor de praat van de anderen. Maar wel bekeren arme arbeiders, die niet wetend waarvan te leven in Binnen-China, in Mongolië werk komen zoeken. Als zij bij christenen in dienst zijn, spreken dezen hen over de christelijke godsdienst en dan aanvaarden zij die vrij gemakkelijk, omdat geen banden van verwantschap het hun beletten. Zij huwen met christenmeisjes en

---

[1]) Rondelez 127—128.

[2]) *ib.*, p. 64. Mgr Mouly was ongetwijfeld een van de apostolische vicarissen van China, die door de Propaganda in haar instructie *Neminem Profecto* van 23 November 1845 geprezen werden om hun ijver voor de vorming van inlandse priesters (wij schreven deze passage uit de instructie over in HM. 27 (1948), p. 223). Het is wel jammer, dat men dergelijke feiten al te gemakkelijk over het hoofd ziet. Zo doet pater J. van Heeswijk het voorkomen, alsof alle missionarissen van de 17de, 18de en zelfs 19de eeuw het missievraagstuk hadden willen oplossen, bijgestaan door een leger van catechisten en met verwaarlozing van de vorming van inlandse priesters (HM. 26 (1947), 113—114). Deze bewering is in zijn algemeenheid zeker onjuist. De schrijver verwijst trouwens elders in zijn artikel, met de woorden van Luquet, naar China, waar sedert 150 jaren wel een inlandse clerus bestond. Uit gelijktijdige documenten van de Propaganda blijkt bovendien, dat de instructie *Neminem Profecto* speciaal bedoeld was voor Voor- en Achter-Indië.

zo ontstaan christelijke gezinnen [1]). Zo groeide het aantal christenen in Mongolië vooral door de geboorte-aanwas en door immigratie van christenen uit Binnen-China.

Mgr Daguin geeft een interessante statistiek voor de verspreiding van de christenen in 1857 :

District [2])	*Missionaris*	*Christenen* [3])		*Paas-biech-ten*	*Paas-commu-nies*
Tchao-yang-sien (Chaoyang)	J. Göttlicher	985	(1199)	777	538
Kien-tchang-sien	,,	87	(164)	57	28
Ling-yu-sien(?)	,,	50		31	16
Tche-fong-sien (Chihfeng)	Petrus Fong	1568	(1664)	1092	327
Lan-pin-sien (Lanp'ing)	,, ,,	205	(257)	145	77
Tchang-kia-keou	Mgr Daguin Paulus Tcheng	2550	(2700)	1982	1037
Fengtcheng	Mattheus Tchao	602		427	202
Ning-yuen	Vincent Ou	572		411	219
Kouy-hoa-tching (Kweihwa)	,, ,,	448		352	177
	Totaal :	7067		5274	2621

Opvallend is bij deze statistiek vooral het geringe aantal paascommunies tegenover de paasbiechten. Dit is echter een algemeen verschijnsel van de

---

[1]) ,,Généralement parlant, ce ne sont pas les gens du pays qui se convertissent : ils ont trop peur du *qu'en dira-t-on* ; ce sont de pauvres ouvriers, qui, n'ayant pas de quoi vivre dans l'intérieur de la Chine, viennent en Mongolie chercher de l'ouvrage. S'ils travaillent chez nos chrétiens, ceux-ci leur parlent de la religion chrétienne, et alors ils l'embrassent assez facilement, parce qu'ils n'ont pas de liaison de parenté qui les en empêchent (Daguin, 12 Sept. 1857). Het wel opmerkelijk, dat tachtig jaren later dezelfde omstandigheid als voornaamste beletsel voor de bekering van de Chinezen wordt aangegeven : ,,La religion chrétienne bien exposée aux Chinois leur plaît très vite, tant par ses dogmes que par sa morale, mais ce qui les arrête lorsqu'ils pensent au devoir de l'embrasser, c'est presque toujours un très vif sentiment de honte" (J. Rutten C.I.C.M., *Les obstacles à l'évangélisation de la Chine*, in *Obstacles à l'Apostolat* (Compte-Rendu de la septième Semaine de Missiologie de Louvain (1929), Leuven 1929) p. 38).

[2]) Wij geven de romanisatie van de Chinese namen volgens Daguin, met de door ons gebruikte romanisatie achter enige namen. Daguin geeft de namen van de hoofdplaatsen van het district ; de christenen woonden echter bijna allen in de kleinere plaatsen. De christenen van Siwantze vallen onder Tchangkiakeou (Chinese naam voor Kalgan).

[3]) Tussen haakjes geven wij het aantal christenen volgens Al. Van Segvelt, *o.c.*.

kerkelijke praktijk in China in de vorige eeuw [1]). Moet dit toegeschreven worden aan de Jansenistische invloed op de Franse seminaries ?

Ook materieel — wat haar bezittingen betreft — was de missie vooruitgegaan. In zijn reeds meermalen aangehaald verslag van 1857 zegt Mgr Daguin, dat de godsdienstoefeningen op 27 plaatsen gehouden werden in eigen kapellen, terwijl men ze elders hield in huizen van christenen.

Dank zij de nota's welke Al. van Segvelt in 1866 vóór zijn vertrek naar zijn missiegebied Oost-Mongolië nam, weten wij dat de missie daar beschikte over de volgende gebouwen : te Miao-eulkow, een woonhuis voor de priester en een weeshuis; te Laohukow, een kapel en een sacristie; in de vallei van Heishui, ,,Pied de la Montagne'' (K'ulit'u), een woonhuis en een weeshuis ; te Machiatze (vallei van Pieliekow), een kapel en een woonhuis. Bovendien weten wij, dat er te Siwantze waren : een woonhuis voor de missionarissen, een seminarie, een jongens- en een meisjesschool, een weeshuis van de H. Kindsheid en een flinke kerk. De bovengenoemde kapellen waren gewone Chinese huizen.

Deze eigendommen van de missie stonden in de contracten beschreven op naam van de ,,zaal van de universele liefde'' of ,,zaal van de tweevoudige liefde (God en de mensen)'', niet op naam van de ,,zaal van de Heer des hemels'', zoals later algemeen gebruikelijk zal worden.

De kosten van de missie werden grotendeels bestreden uit de jaarlijkse toelagen van het Genootschap tot Voortplanting des geloofs en van de H. Kindsheid (nà 1848).

De talrijke brieven van Mgr Mouly aan de bestuurders van deze genootschappen getuigen van zijn grote dankbaarheid en van zijn apostolische vrijmoedigheid. Elders wezen wij reeds op de invloed, welke zijn brieven waarschijnlijk hadden op de oprichting en de organisatie van het Liefdewerk der H. Kindsheid [2]). Volgens Mgr Daguin ontving de missie

---

[1]) Vergelijk hiermee een statistiek van de missie van Szechwan in de 18de eeuw :

Jaar	*jaarlijkse biechten*	*jaarlijkse communies*
1770	2996	1984
1777	5010	3100
1780	5940	2841
1787	6580	1938

(Volgens L. Guiot, *La Mission du Su-Tchuen au VVIIIe siecle, Vie et Apostolat de Mgr. Pottier, Eveque d'Agathopolis, Vicaire Apostolique en Chine, Membre de la Société des Missions - Etrangeres de Paris*, Parijs 1892, p. 487. Bij een beschrijving van de pratiques chrétiennes au Sutchuen, 1778, wordt de volgende opmerking gemaakt : ,,La communion n'était guère permise qu'a partir de 14 ans ; on donnait souvent l'absolution sans permettre la communion, et réciproquement beaucoup de chrétiens se contentaient de se confesser, en négligeant de communier, ce qu'ils auraient pourtant pu faire. Aussi remarque-t-on dans les compte-rendus, que le nombre des confessions annuelles est généralement le double de celui des communions pascales (*ib.* p. 273).

[2]) Zie *Het eeuwfeest der H. Kindsheid* in HM. 27 (1948), 45—48.

van Mongolië jaarlijks van de Voortplanting des Geloofs een toelage van 8000 frank. In de jaren 1839—1841 had zij zelfs grotere sommen gekregen. Men mag hierbij wel opmerken, dat deze toelagen ook moesten dienen voor het onderhoud van het seminarie en als dusdanig bedoeld waren [1]). Van particuliere zijde ontving de missie nog 2000 frank. Maar ook de christenen van Mongolië droegen het hunne bij. Zij stonden in voor de reiskosten van de missionarissen, wanneer dezen bij hen op bezoek kwamen voor de jaarlijkse missie. Zij droegen bij voor het seminarie. Voor het instandhouden van de scholen gaven zij ofwel bijdragen in natura ofwel stelden zij een stuk grond beschikbaar, zoals te Siwantze en in Heishui[2].) De geschiedenis van de kerkenbouw te Siwantze legt een prachtig getuigenis af voor de vrijgevigheid van de christenen van dit dorp en van geheel Mongolië [3]). In die tijd reeds trachtten de missionarissen hen te overtuigen van de noodzakelijkheid mede te werken aan de uitbreiding van het geloof door lid te worden van het Liefdewerk der H. Kindsheid. Vooral de Chinese priester Vincent Wu was een grote ijveraar voor dit liefdewerk onder zijn christenen van het Westen [4]).

Tot besluit mogen we hier wel opmerken, dat het verkeerd zou zijn de toen bereikte resultaten te beoordelen volgens huidige maatstaven. Vóór 1860 beletten allerlei vooroordelen bij de heidense massa van het Chinese volk de werkzaamheden van de missie. De vrijheid van godsdienst was er zeer betrekkelijk. De in 1860 door vreemde mogendheden aan China opgelegde verdragen zouden echter ook de missie ten goede komen. Een onmetelijk missieveld werd opengelegd voor de apostolische ijver van de katholieke missionarissen. Het was duidelijk, dat de instituten, die tot dan toe in China werkten: Franse priesters van de Buitenlandse Missiën van Parijs, Franse Lazaristen en Franse Jezuieten, Italiaanse

---

[1]) Ziehier enige cijfers voor de toelagen van de Voortplanting :
1839 : ,,Pour la mission et le petit séminaire de Mongolie et Tartarie 10.000,— frs. (APF. 11(1839), p. 289).
1840 : ,,Siwang, Tartarie, mission et petit séminaire 8000,— frs. (ib. 12.(1840), p. 220).
1841 : ,,Pour le vicariat apostolique (*sic*) de Pékin 9840,— frs. ; mission des Lazaristes dans la Tartarie Mongole 11.000,— frs ; séminaire à Siwan 10.000,— frs (ib. 13 (1841), p. 168).
Volledige cijfers kunnen wij niet geven, omdat de collectie van de oudste APF. van het Missiehuis Bisschop Hamer na vier verplaatsingen gedurende de oorlog tenslotte door de zorgeloosheid van de geallieerde bezetters grotendeels verloren ging.

[2]) Mouly, 8 December 1845.

[3]) Rondelez, *o.c.*, passim.

[4]) *Notices et Documents* . . . p. 71 : ,,Vous voyez que les Chinois, mes compatriotes, dès qu'ils reçoivent beaucoup plus qu'ils ne donnent, se laissent alors gagner incontinent . . . . Les raisonnements persuasifs des Annales de la Sainte Enfance, et les actes héroïques des enfants d'Europe, qui par des privations volontaires et à tout prix, veulent le salut des enfants de la Chine, les déterminent promptement".

Franciscanen en Spaanse Dominicanen, alleen niet opgewassen waren tegen deze ontzettende taak. Reeds in 1860 was de zeereerwaarde Heer Theophiel Verbist, aalmoezenier van de militaire school te Brussel en directeur van het Liefdewerk der H. Kindsheid voor het aartsbisdom Mechelen, in onderhandeling getreden met Mgr Mouly over het afstaan van een gedeelte van Mongolië aan de nog te stichten missie-congregatie van het Onbevlekte Hart van Maria. Het hoofdbestuur van de Congregatie der Lazaristen vond beter geheel Mongolië over te dragen. Dit plan werd door Rome aanvaard. Hetzelfde jaar werd de Congregatie van Scheut canoniek opgericht, 28 November 1862. Drie jaren later deed zij als eerste van de ,,moderne congregaties" haar intrede op het Chinese missieveld. Voor de Lazaristen, die in Mongolië gewerkt hadden, was het afscheid een offer. Zouden zij echter thans, na bijna 100 jaren, deze missie mogen overschouwen, dan zou hun blijken, dat de door hen gevormde christenen de kern gevormd hebben van de uitbreiding, de organisatie en de vérdieping van het christelijk leven in Mongolië.

Nijmegen M. VAN OSS C.I.C.M.

G. Vromant C. I. C. M., *Retraite voor Missionarissen*, — 285 bldz. — Scheut-Edities, 1949.

De Vlaamse Sch., thans missionaris op de Philippijnen, vroeger spirituaal aan het theologisch studiehuis der Scheutisten te Leuven en vooral bekend als canonist, die verschillende boeken over missierecht publiceerde, preekte in 1946 te Baguio een retraite voor zijn confraters. Zijn onderrichtingen, eenvoudig en degelijk, vielen zozeer in de smaak, dat men besloot tot de publicatie ervan. Aldus ontstond dit pretentieloos boekje, dat op de eerste plaats bestemd is voor de Scheutisten, maar waarin ook andere missionarissen van hun gading zullen vinden. — Een blik op de inhoudstafel leert ons, dat voor alle meditaties en onderrichtingen als thema werd genomen : de grote waarheden van het geloof, de deugden eigen aan de religieuze staat, de plichten van de priester-missionaris.

De Apost. Vicaris, Mgr W. Brasseur, die het boekje inleidt, beschouwt het als een practisch commentaar van het eerste artikel van de Constituties der Congregatie van Scheut : ,,Finis Congregationis est non solum saluti et perfectioni propriarum animarum cum divina gratia vacare, sed cum eadem impense cooperari ad conversionem infidelium et salutem proximorum". A. M.

Godsdienstvrijheid in Indonesië

Het is een verheugend feit, dat men zich dieper en ernstiger gaat bezinnen op een probleem, dat in het geheel van de Indonesische problematiek zelfs boven de politieke status; boven de economie en boven het militaire vraagstuk uitstaat, althans voor eenieder die de rangorde der waarden in het oog heeft kunnen houden ondanks de verwarrende intrigues der laatste jaren. Wij bedoelen het probleem van de godsdienstvrijheid in het onmetelijke gebied van Indonesië. Dat de uiterst felle crisis op politiek gebied nodig was om de probleemstelling ten opzichte van de godsdienst naar het voorplan te brengen, kan beschamend zijn voor de instelling der vroegere regering, in het elfde uur dringt zich het probleem dan ook te feller op.

Er zijn de laatste tijd meerdere pogingen gedaan om helderheid te brengen, om het terrein te verkennen. Van de kant van de missie evenzeer als van uit zendingskringen heeft men zijn houding bepaald. Van de kant der missie met des te meer scherpte en inzicht, omdat voor haar de politieke intrigues louter externe omstandigheden zijn, die haar innerlijke gesteldheid niet raken kunnen. Van de kant der zending met groter moeilijkheid, omdat de zending sinds jaar en dag te veel aan het Indische bestuur gebonden was.

Evenmin is de Indonesische bevolking zelf ten achter gebleven in het stellen van haar eisen. Men denke aan de brochure van Wiranatakusumah, de Wali-negara van Pasundan, aan de artikelen in ,,Mimbar Indonesia'' enz., aan de actieve doelstellingen van de Dâru'l-Islâm en van het communisme.

Daarnaast zijn grotere verhandelingen geschreven om de actuele situatie aan de theorie te toetsen en wij verwijzen hierbij naar de bespreking van het boek van Dr J. Verkuyl, ,,Enkele aspecten van het probleem der godsdienstvrijheid in Azië'', nog pas in dit tijdschrift gepubliceerd. Onlangs is er een nieuwe verhandeling over dit onderwerp verschenen, welke we hier wensen te behandelen. Het boek van Dr C. A. O. van Nieuwenhuyze heet: ,,*Mens en vrijheid in Indonesië*'' (N.V. Uitgeverij W. van Hoeve, 's Gravenhage, Bandung, 1949; 212 bldz.), een ernstig maar ook in zekere opzichten een revolutionnair boek. Een boek dat des te waardevoller inzichten aan de problematiek zou moeten toevoegen, omdat het geschreven is door een ambtenaar, die ex officio de

situatie van de Islâm in Indonesië uit de eerste hand moet kennen.

Het doel van de schrijver is om de godsdiensten (en vooral de Islâm), die in Indonesië beleden worden, naar hun waarde te schatten en hun de vrijheid te verzekeren, zoals die in het Charter der Democratische landen der wereld werd opgesteld als één der 4 essentiële vrijheden. Om dat doel te bereiken probeert schrijver de belanghebbende partijen te winnen voor de centrale idee van de persoonlijke vrijheid van de mens, zoals schrijver die begrijpt. De idee van persoonlijke vrijheid zal de fundering moeten zijn, waarop de verschillende godsdiensten in vrede met elkaar zullen kunnen leven. Zijn immers niet alle godsdiensten hoewel defectieve dan toch partiële verwerkelijkingen van die vrijheid ?

Als praktische oplossing biedt de schrijver dan aan: de creatie van een nieuw adviserend lichaam, een permanente advies-commissie toegevoegd aan het kabinet van de Minister-President, dat het orgaan moet zijn van een actieve politiek van godsdienstvrijheid in Indonesië (pag. 33—35).

Dat is in hoofdlijnen de opzet van het boek, dat in diepe ernst poogt door te dringen tot de kern der problemen en voor alle goedgezinden een aanvaardbare basis wenst voor te stellen voor het Indonesische volkswelzijn. Welnu, hoezeer we de bedoelingen kunnen waarderen, waarmee dit boek geschreven werd, we kunnen ons toch onmogelijk eens verklaren met de inzichten, die er zowel in het algemeen over de godsdienstige waarden als ook over de inzichten over de Indonesische Islâm gegeven worden. Laten we dus eerst in het kort schrijvers standpunt weergeven ten opzichte van de godsdienst in het algemeen, om vervolgens onze bezwaren over zijn inzichten betreffende de Islâm weer te geven.

Het centrale uitgangspunt, waaraan de hele verdere argumentering onderworpen wordt, is de ,,Principiële confrontatie" (44—50). Het uitgangspunt van die confrontatie is voor schrijver de Westerse denkgrondslag, de westerse opvatting omtrent vrijheid, persoonlijkheid en maatschappelijk bestel. Die opvatting komt hierop neer :

De vrije verantwoordelijkheid van de persoon is het centrum van de maatschappelijke organisatie. In de maatschappij functioneren empirische kernwaarheden en dit zijn waarheden, die liggen op het niveau der relativiteit. De vormgevingen van deze relatieve waarden, veelsoortig en onderling afwijkend, hebben alle slechts zin doordat ze georiënteerd zijn op een positieve fundamentele waarheid.

Het is de vrijheid van de mens die de band legt tussen waarde en waarheid. Deze vrijheid is de mogelijkheid, die de mens bezit om zich als persoon op basis van gewetensvrijheid en gewetensbeslissing in relatie te stellen met de waarheid en het absolute. Aldus bestaat er in Westerse opvatting een dualiteit van :
enerzijds : absolute, fundamentele, noodzakelijke, transcendente en organische waarheid; anderzijds : relatieve, hypothetische, empirische, vormgevende, organisatorische waarden. Tussen die waarheid en die waarden in staat de vrije mens, als in een scharnierpositie, doordat hij aan de eigenmenselijke sfeer de verbinding geeft en de zin en betekenis door zijn vrije keuze in het geloof (pag. 44—48, 191, 210).

Welnu, met dit uitgangspunt staat of valt de thesis van het hele boek. Wat er van te denken ?

We moeten de poging prijzen, die een overstijging van het rationalisme en (Amerikaanse) pragmatisme wil zijn. De worsteling om te komen tot absoluutheid en objectiviteit is eis van elke denkwijze. Maar onze bedenkingen zijn veelvuldig, Wat verstaat de schrijver onder dit ,,Westers'' ? Zonder op enigerlei wijze aan te geven, bij welke denkrichting van het Westen hij zich wenst aan te sluiten, of welke westerse denkrichting hij tracht te modificeren, poneert hij genoemde zienswijze kortweg als de westerse visie, ofschoon hij op andere plaatsen (46 [1]), 47, 59, 91 [1])) verschillende andere Westerse denkrichtingen laat bestaan. Zo geheel anders dan in het 6e Hoofdstuk over het Communisme, waar schrijver zijn weg door het materiaal van studies zorgvuldig weergeeft, ontneemt een dusdanig geponeerde zienswijze elke houvast aan de lezer.

De voorgestelde zienswijze is dan ook niet Westers, is niet een gemeenschappelijke basis van Westerse stelsels, of een leer die geabstraheerd is uit Westerse maatschappelijke relaties, maar is in wezen een teruggeprojecteerde generalisering van wat de schrijver in het 6e hoofdstuk als de Christelijke, in casu de Protestantse wereldbeschouwing weergeeft.

Het is een aantrekkelijk idee, om de menselijke vrijheid te poneren als scharnierpositie, als synthese van divergerende krachten, en de wilsdynamiek van de mens als het volstrekt open en georiënteerd staan op het absolute. Op zich is dit idee zelfs aanvaardbaar behoudens de al te physische voorstelling, die de schrijver er aan verleent, waardoor ze een passe-partout wordt voor de meest uiteenlopende en zelfs tegengestelde wereldbeschouwingen. Immers

als alle absolute waarheid ligt aan de overzijde van 's mensen vrijheid, dan worden daardoor alle menselijke waarden geproclameerd tot relatieve waarden. Alleen in het geloof, dat totaal afhankelijk is van 's mensen vrijheid, ziet hij een absolute fundering van de inter-menselijke sfeer. Daardoor wordt dan wel theoretisch een mogelijkheid gegeven voor de samenwerking van alle geloofsgezindten op menselijk terrein, maar slechts zolang als geen der gelovigen zijn eigen geloof stelt als de absolute waarheid, die geldt in de algehele waardensfeer. Het blijft een contradictio in terminis : zolang als alleen de menselijke vrijheid bepalend is voor 't geloof, kan 't geloof nooit de absolute waarde geven.

Een stap verder en de schrijver komt, hetgeen hij zeker tegen elke prijs wil voorkomen, midden in de transcendentele illusie van Kant. De gehele wereld van inter-menselijke relaties wordt iets relatiefs en, mirabile dictu, het enig absolute, dat hierdoor geponeerd wordt, althans impliciet, is de absoluutheid van het vooropgezette dualiteits-schema, dat de innerlijke contradictie in schrijvers visie verraadt en daardoor de afwijzing van het hele boek eist, ondanks menig juist detail, omdat het criteriologisch apriori, als dogma geponeerd, volstrekt onhoudbaar is.

Zo wordt dit boek een karakteristiek voorbeeld van een poging om de volledige goddelijke en menselijke realiteit in deze wereld van uit een vooropgezet denksysteem te benaderen. En dat denksysteem is, dat alle ondermaanse verschijningsvormen slechts gebrekkige uitingen zijn en organisaties van de immanente geest. Dat daarom de hoogste wijsheid slechts hierin gelegen zou zijn de verschillende systemen van gedeeltelijke realisatie te overtuigen van de deficiëntie, die hen aankleeft, opdat ze in bescheidenheid wat betreft hun eigen eisen en tegelijk in eerbied voor de wensen van anderen de mogelijkheid openlaten voor de vollediger ontplooiing van de geest.

Dit moge voor de Protestant een bevredigende stellingname zijn, zij is dat zeer zeker niet voor de Katholiek.

Is het wonder, dat vanuit dit standpunt schrijvers inzicht in het Christendom onjuist is ? Aan het metaphysieke relativisme wordt het godsdienstig relativisme gekoppeld. Naar het ons voorkomt is dan ook het gehele denkschema van de twee sferen uiteindelijk niets anders dan een a posteriori geforceerde rechtvaardiging van de veelheid der protestantse ,,meningsverschillen'', aangeduid als ,,verschillen in de rationaliserende en moraliserende

uitwerking van supra-menselijke dialectische waarheid in inter-menselijke, positief-rationele formuleringen" (pag. 133), of als een fundering van principiële tolerantie, die alle princiepen neerhaalt. Het is de poging tegen de bestaande godsdiensten in de godsdienst te plaatsen van het eigen oordeel, door welks gebrek aan formalisme wel het bestaan van de vele kerken wordt verklaard, maar de vrijheid van de persoon tot een extreem van ongebondenheid wordt gemaakt. Als schrijver dan ook op pag. 133 de Katholieke kerk voorstelt als de vrucht van een periode waarin de vormgeving van het christelijk denken mede werd bepaald door legalistisch Romeins denken en Aristotelisch-Griekse philosophie, zodat de vormgeving der kerk als organisatie ook in de inter-menselijke sfeer op de voorgrond trad, moet daarop geantwoord worden, dat de persoonlijke roeping van iedere mens niet louter een subjectieve aangelegenheid kan zijn, maar ook een deelname aan het objectief verschijnen van God in de persoon van Christus, die deze zichtbaarheid bestendigde in de Kerk, die Hij stichtte.

Het geeft dan ook voldoende te denken, als schrijver op pag. 15 de vrijheid beschrijft als ,,het onvervreemdbaar recht van elke mens om in de fundamentele vragen van zijn leven *ongehinderd* de keuze van zijn eigen geweten te volgen. De *enige grens* die de gebruiker van dit recht kan ontmoeten is gelegen daar, waar het respecteren begint van precies datzelfde recht bij elke medemens" (cursivering van ons). Slechts dan zal de volledige menselijke vrije persoonlijkheid zich kunnen verwerkelijken, als hij geheel Gods roeping volledig aanvaardt en dus ook in haar uiterlijk aspect. Pas in de volle stuwkracht van de in de ware Kerk werkende genade Gods ontplooit zich de menselijke persoonlijkheid tot ware vrijheid. Het gaat daarom niet op het ware persoonsbegrip te laten voortkomen uit Renaissance en Reformatie.

Nog op andere plaatsen komt schrijvers critiek tegen de Katholieke Kerk tot uiting. Vooreerst waar hij een zondebegrip geeft, dat uitsluitend de onvolkomenheid van het schepsel als zonde ziet, als hij op pag. 132 zegt : ,,Elke begrenzing, dus ook alle afgrenzing van mensengemeenschappen ten opzichte van elkaar is . . . . een indicatie van het delingsverschijnsel dat op zichzelf het symptoom bij uitstek is van menselijke ,,Unganzheitlichkeit", christelijk gezegd, van menselijke zonde". Kan het anders dan dat deze drang naar ongebonden vrijheid tot conclusies voert als deze: ,,De enige organisatie die menswaardig is, is de principieel ,,open" gemeen-

schap d.w.z. die organisatievorm, die vermijdt mensen of mensengroepen te isoleren van anderen op grond van tegenoverstelling van op basis der geestesvrijheid genomen beslissingen" (p. 46). Zodat dus mensonwaardig is de leer der Katholieke kerk, die hij bedoelt als hij op pag. 47 zegt: ,,Naast het nihilistisch machtstotalitarisme staat het -eveneens rechtlijnige- collectieve directe aanknopen bij ,,absolute waarheid", anders gezegd een transcendentaal opgehangen totalitarisme, dat aan zijn transcendentale binding zijn rigoreus gehanteerde maatstaven ontleent".

Het grote bezwaar dat wij tegen de argumentatie van dit boek moeten stellen is, dat het die ongebonden vrijheid verabsoluteert tot het alleenzaligmakende princiep dat de relaties der mensen in deze wereld regelen moet, dat het dit vrijheidsbegrip in de plaats stelt van de objectieve waarheid, die hier op aarde wel degelijk gevonden wordt in de genadegemeenschap met Christus, de mensgeworden waarheid. Dat dus een uitvloeisel gemaakt wordt tot beginsel en een doelstelling van praktische politiek tot grondslag van een wereldbeschouwing.

,,Democratie is dat bestel dat gebaseerd is op het onvervreemdbaar recht van elke mens om in de fundamentele vragen van zijn leven ongehinderd de keus van zijn eigen geweten te volgen". Door deze thesis wordt de staat omgebogen tot heilsinstituut, ontdaan van zijn tijdelijke functie en essentieel ingeschakeld in een bovennatuurlijke finaliteit. Volgens ons is de democratie dat staatsbestel waarin de uiterlijke vormgeving overeenstemt met de innerlijke gevoelens der mensen, welke innerlijke gevoelens zo gericht zijn, dat men ieder het zijne gunt. De vrijheid echter die de democratie waarborgen moet is in zich negatief want het moet de vrijheid zijn iets ongehinderd te kunnen doen samen met de plicht anderen niet te verhinderen hun inzichten te volgen.

Waar waarde en waarheid eenmaal los gemaakt zijn van elkaar, is er geen binding meer mogelijk. Om waarde te zijn moet iedere waarde deelhebben aan de waarheid. Een perspectivische band met de waarheid is niet voldoende, om waarde te zijn moet er een reële, factische participatie aan de waarheid bestaan. Voor de christen betekent dit, de tijdelijke verwezenlijking van het Godsrijk op aarde in de organisatorische Kerk. Volgens schrijver is de opheffing van het dualisme *virtueel* door Christus tot stand gebracht (pag. 130) als in perspectief. Deze sterk Barthiaanse formulering kenmerkt het standpunt van de schrijver als eschato-

logist voor wie het moeilijk wordt het diesseitige voldoende te waarderen, die er zelfs vol pessimisme op neer ziet en met Brunner zou kunnen spreken ,,Das Eschaton ist der überhängende Felsenrand" en de erfzonde een soort natuurkwaad. Tengevolge van deze persoonlijke inzichten op godsdienstig gebied blijft voor de schrijver alleen het compromis, het uiterste tolerantiebegrip de enige uitweg uit de moeilijke situatie in Indonesië en is elke houding van dogmatisch geloof en objectieve waarden, zoals het Katholicisme, dat hij in termen van van Mourik Broekman om die reden als een ,,gesloten systeem" beschouwt (cf. Prof. Dr M. C. van Mourik Broekman : ,,Geestelijke stromingen in het christelijk Cultuurbeeld" 1949, pag 22—25) evengoed als de orthodoxe Islâm, voor zover deze in zijn orthodoxie in Indonesië optreedt, veel meer een hinderpaal dan een hulpmiddel voor de democratische ordening der Indonesische maatschappij.

Het zou te ver voeren deze fundamentele instelling en de onaannemelijke consequenties, die er voor ons uit voortvloeien door het hele boek op de voet te volgen. Het zij voldoende te hebben aangetoond, dat deze persoonlijke protestantse instelling en de oplossing die ze voorstelt, onmogelijk kans van slagen kan hebben. Rest ons dus nog een nadere beschouwing van de inzichten, die de schrijver naar voren brengt wat betreft de Islâm.

In het derde hoofdstuk van zijn boek (pag. 40—84) behandelt de schrijver de houding van de Islâm tegenover de geestesvrijheid ofwel de verhouding tussen het staatkundig en het godsdienstig leven in de Islâm, om aldus te zien in hoever de Islâm het democratisch princiep van godsdienstvrijheid toelaat. Tot dat doel geeft hij eerst een situatieschets van de Islâmgemeenschap in Indonesië.

Het grote bezwaar, dat deze beschouwingen oproepen, komt voort uit het feit, dat schrijver nalaat de heden ten dage veel omstreden vraag op een afdoende wijze te beantwoorden : in hoever Indonesië een muslimland is ? Deze lacune doet zich dan ook in het vervolg van het boek telkens en telkens gevoelen te meer waar zich in de mening, die schrijver weifelend geeft, een evolutie voltrekt naarmate het boek voortschrijdt.

In meerdere publicaties van de laatste tijd is de aandacht gevestigd op het door de Leidse school en speciaal door Prof. Snouck Hurgronje aan de wereld kond gedane dogma als zou Indonesië voor 90% muslim zijn. De autoriteit, die Prof. Snouck Hurgronje

zich verwierf op het gebied van Islâmstudies en de roem, die de Universiteit van Leiden als centrum van Oosterse studies genoot, waren de oorzaak, dat deze stelling door heel de wereld werd aanvaard als een waarheid, waaraan niet te twijfelen viel. Al had de Islâm in Indonesië ook al specifieke karaktertrekken en plaatselijke kenmerken — in welk land konden geen speciale eigenschappen van de Islâmbeleving aangetoond worden? — dit deed toch niet af aan de waarheid van de stelling, dat Indonesië een muslimland is.

Deze idee heeft echter in de laatste jaren een belangrijke wijziging ondergaan. Had Snouck Hurgronje en in navolging van hem de regeringsambtenaren in de bestuursmaatregelen, die dezen namen, de volle nadruk gelegd op het Islâmrecht, men heeft sinds die dagen de waarde en de geldigheid van het adatrecht in de Indonesische gemeenschap „ontdekt". Het gevolg is geweest, dat het inzicht van Snouck Hurgronje, zoals men het vindt weergegeven in Juynboll's „Handleiding tot de studie van het Mohammedaansche Recht" (Leiden, 1903), verlaten is voor wat betreft Indonesië en men het eens is, dat de inzichten van Cassuto in „Adatrecht van Nederlandsch-Indië" (Haarlem, 1936) een veel beter beeld geven.

Is het in dit opzicht niet kenmerkend, dat wij Prof. Berg, een huidige representant van Leiden, onlangs hoorden verklaren: „Karakteristiek voor de tweede helft van de halve eeuw, die ons bezighoudt, is dat de belangstelling van verschillenden huize verplaatst is naar het Indonesische element in de cultuur van Indonesië en dat daardoor het belang van Hindoeisme en Islâm, eerst dominant geacht, ipso facto teruggebracht is tot bescheidener proporties. De Indonesiër komt nu meer tot zijn recht als zelfstandige vormgever, van vreemde stof veelal, toegegeven, maar de vraag is toch gerechtvaardigd, wat belangrijker is voor het verstaan van Indonesië, de opsomming van ontleningen aan het buitenland, of het begrip van de wijze, waarop het ontleende in Indonesië gebruikt en gewaardeerd is. Onze generatie antwoordt op deze vraag duidelijk met voorkeur voor het laatstgenoemde" (cf. Prof. C. C. Berg, „Metamorphose der cultuurwetenschappen in Indonesië gedurende de laatste halve eeuw", in: „Oriëntatie" n. 14 (Nov. 1948), pag. 44). Ook hij schaart zich in de rij van mensen als v. Vollenhoven, Rassers, Stutterheim en Bosch, die een diepere belangstelling tonen voor wat Indonesië aan zelfbezit te zien geeft en de islamisering en islaminvloeden tot juistere proporties terugbrengen.

We hadden gehoopt in de diagnosis van de Islâmsituatie in Indonesië, die voor de thesis over de godsdienstvrijheid zo verstrekkende gevolgen heeft, het foutieve beeld van Snouck Hurgronje gereviseerd te hebben gezien. Dit verwachtten wij te meer daar schrijver in een artikel in „Wending" (Mei 1949, 4e Jrg. no 3, pag 141) blijk gegeven had aan dat dogma niet onvoorwaardelijk trouw te blijven. Hij schreef daar aldus: „Het Indonesische leven draagt een onmiskenbaar stempel van bewust Moslims leven. Dat de traditie van de Indonesische levenssfeer, zoals in het sociale en rechtsleven als vooral ook in de culturele uitingen, naast en verweven met de Moslimse elementen nog vele andere elementen heeft aangehouden, doet hieraan niets af. Anderzijds is evenwel hiermede niet gezegd dat Indonesië een Moslimland is in de technische zin des woords. Daaraan ontbreekt nog maar al te veel .... In feite kan gezegd worden, dat de Moslimse staats- en maatschappij-opbouw in Indonesië nimmer geëffectueerd zijn ....".

Wat zien wij in dit boek gebeuren?

Op bladzijde 40 geeft de schrijver als uitgangspunt, dat de grote muslimse volksmassa volledig bewust muslim is. Hij zegt: „De(ze) massa is volledig bewust Moslims; en ze is het op de Moslimse manier. Dat houdt in dat, zoals de Islâm in vergelijking met andere godsdienttypen het extensieve aspect meer accentueert dan het intensieve, ook het Moslim bewustzijn der Indonesische Moslims bepaald is door dit extensieve karakter. Er bestaat een sterk saamhorigheidsgevoel als ummat Islâm, met grenzen die eer vaag zijn dan dat ze b.v. beperkt zouden zijn tot het Indonesische gebied".

Dit is nog vrij getrouw het oude Leidse uitgangspunt al is er reeds enige nuance in zover als het godsdienstig gevoel van de Indonesische muslim meer een extensief massagevoel is dan wel een persoonlijke godsdienstige houding. Maar we zien in het vervolg van dit hoofdstuk, hoe deze idee langzaam afgezwakt wordt en zelfs reeds op dezelfde bladzijde, als gezegd wordt. „Bij de doorsnee-Indonesiër wellicht nog iets duidelijker dan in vele andere gebieden, die in de loop der geschiedenis door de Islam zijn overstroomd, is nog vrij veel te traceren van prae-Islamietische religieuze gedachtengangen". Op bladzijde 56 stelt schrijver de kwestie praegnanter als hij zegt, dat in de feitelijke positie der muslims in Indonesië van een consequent georganiseerde muslimse gemeenschap geen sprake is en dat ook in overwegend muslimgebied (zoals in inderdaad enige gebieden in Indonesië gevonden worden, als er

Atjeh, Minangkabau, Pasundan enz) nog zoveel oud-Indonesische trekken aan te wijzen zijn, dat het bijvoorbeeld overal voorkomt, dat slechts een gedeelte van het rechtsleven der Indonesische Muslims beheerst wordt door de muslimwet; voor het overige is de oude, steeds geadapteerde adat nog steeds in gelding. Die lijn doorvoerend, valt het dan ook niet te verwonderen, dat we op blz. 62 constateren kunnen, dat het organisatieprobleem in de muslimse wereld van Indonesië maar al te zeer getuigt van de vaagheid en onwerkelijkheid van het idee als zou Indonesië een muslimland zijn.

Al zegt de schrijver het dus nergens met evenveel woorden, toch laat hij de werkelijke situatie hier en daar doorschemeren. Dit gebeurt nog duidelijker, waar de „besloten gemeenschap" behandeld wordt. Wij zien hier af van een behandeling van schrijvers idee van besloten gemeenschap, omdat we ons in de bespreking willen bepalen tot de twee hoofdmomenten: de algemene godsdienstige idee en de situatieschets van de Islâm. Die idee is typologisch gezien, naar ons inzicht niet reëel omdat door de Individual-Forschung het sociocentrisme van schrijvers voorstelling (en van de inzichten van Lévy-Brühl, Durkheim—Mauss enz.) reeds langer verlaten is. Wat ons vooral interesseert is, dat schrijver hier laat zien het innige samenspel tussen sociale en religieuze vormgevingen, die aantonen, dat de maatschappelijke structuur, welke ondanks vele eeuwen van koloniale geschiedenis en ondanks de invloed van de Islâm, haar feudaal karakter niet verloren heeft en in grote stabiliteit haar oorspronkelijke en essentiële godsdienstopvattingen blijft vertonen (pag. 59). Een besloten gemeenschap, die zoveel kracht van karakter bezit, dat ze het vreemde zelfs aan zich weet te assimileren (pag. 103). Hiermede stemt volledig overeen wat een ander schrijver onlangs constateerde: „We are almost forced to conclude that Islam has become the religion of the Indonesians without having converted them to a new point of view and without having seriously modified their usual practices. They are Moslems, nonetheless, because they have converted Islam" (cf. Kenneth P. Landon „Southeast Asia", Chicago, 1949, pag 164).

Inderdaad heeft de Islâm de Indonesische volksmassa niet bekeerd. Wel dreigde de regering van Nederland, die de thesis van Snouck Hurgronje in ernst nam, die bekering aan Indonesië op te leggen, zoals wij elders hebben uiteengezet (cf. Islamietische Democratie, Katholiek Cultureel Tijdschrift, Streven, Jrg. II, no 3, Dec. 1948 en Indisch Missietijdschrift, Nov. 1948). Op deze

tweesprong echter in de geschiedenis van Indonesië, nu dit land in zijn nieuwe ordening rekening zal hebben te houden met de vier democratische vrijheden, waaronder ook de godsdienstvrijheid behoort, is het van het allergrootste gewicht de situatie-tekening juist althans zo precies mogelijk weer te geven, opdat in bepaalde muslimkringen geen onwerkelijke hoop gewekt en in regeringsmaatregelen geen nieuwe fouten worden gemaakt in de geest van het oude dogma, dat Indonesië voor 90% muslim is.

De gevolgen van deze defectueuse confrontatie met dit probleem zijn dan ook dat de schrijver geheel in de geest van het oude Leidse standpunt praktische plannen probeert uit te werken ter relevering van het muslimse onderwijs, die daarom noodzakelijk irreëel en onwerkelijk moeten zijn. Nog minder reëel zijn de meermalen voorkomende vergelijkingen van de Islâmpositie in Indonesië met de positie van de Islâm in Pakistân

Wij zien hier af van een behandeling van schrijvers opinie van de verhouding kerk en staat in de Islâm en wijzen er alleen op, dat hij zich te zeer door de Aḥmadîyah-interpretatie laat beïnvloeden, waar het gaat over de godsdienstvrijheid die de Islâm toelaat. De teksten van de Koran tegen de strijdbare en oorlogszuchtige jihâdgedachte vindt men trouw in een boek als Muḥammad'Alî „The religion of Islam", maar de teksten, die uitsluitend voor de orthodoxe jihâd spreken, worden te nadrukkelijk weggelaten (pag. 51 s). De karaktereigenschappen, die de schrijver toeschrijft aan het gesloten karakter van de Islâm, zouden wij consequenter willen zien toegeschreven aan het feit, dat de Islâm een theocratie is, die in zijn orthodoxe vorm feller is en dieper dan de voorstelling van Ahmadîyah-groepen zoals deze op bladzijde 84 en volgende wordt weergegeven. Nog andere opmerkingen zouden er te maken zijn op onderdelen, maar we stelden ons voor ons te beperken tot de beide hoofdgedachten, waaraan de bruikbaarheid der suggesties in dit werk gegeven zozeer afhankelijk zijn.

Wij besluiten dus met de verklaring, dat het boek als ernstige studie alle lof verdient, maar toch te zeer inboet aan waarde doordat de fundering waarop de hoofdmomenten der beschouwing gebouwd zijn, te persoonlijk is en wat de Islâm betreft op te eenzijdige visie berust.

Maastricht J. J. HOUBEN S.J.

Over Aanpassing aan de Religieuze Mentaliteit der Dajaks

IV. Van geboorte tot dood

Ontstaan van nieuw leven

Het ontstaan van een nieuw leven, van een nieuwe mens, treft ook de Dajak als een groot mysterie. Ofschoon door de onbevangen samenleving reeds vroeg bekend met de intimiteit van het sexuele leven, zoekt hij toch de oorzaak van het ontstaan van nieuw leven in de werking der geesten.

De Dajaks van het binnenland van Mempawah kennen vier geesten of lagere goden, die belast zijn met het vormen van nieuwe mensen, n.l. *Né'Nangé*, *Né' Bikang*, *Né' Laming* en *Né' Kabajan*. Het zijn de vier vruchtbaarheidsgoden, wier attributen aldus worden beschreven :

Nangé is hij, die smeedt en de eerste vorm en naam geeft. Zijn dagelijks werk is het smeden van nieuwe mensen. Hij maakt de grondstof.

Bikang is hij, die het ijzer smelt om het te zuiveren. Zo is hij het ook die ,,vuil bloed'' een gewone oorzaak van ziekte, weer zuiver maakt.

Laming wordt genoemd hij, die het ijzer buigt en de ijzerverbindingen maakt door ze te lassen. Hij is het ook die de gewrichten en beenverbindingen in 's mensen lichaam tot stand brengt.

Kabajan is hij, die het product van zijn voorgangers verzorgt. Hij wordt genoemd de uitdeler van zegen en genade onder het beeld van koele dauw. Hij wordt vergeleken met een tuinier, die door besproeiing met koel water en dauw het verflenste weer op doet leven. Met zijn verfrissend water verdrijft hij ook de hitte uit het zieke lichaam.

Mogelijk moeten we deze geesten minder als numina dan wel als nomina beschouwen van de verschillende functies der godheid, die in elk geval als de oorsprong van het leven wordt beschouwd. Ook bij de hoogste godheid zien we de verschillende functies voorgesteld onder afzonderlijke namen n.l. : Hij, die beveelt ; hij, die het concept vormt ; hij, die uitziet naar wat goed en schoon is ; hij, die de opdracht mededeelt en tenslotte hij, die het uitvoert en polijst, dus tot een goed einde brengt.

Een zwangere vrouw gaat in de gedachte van de Dajak niet alleen zwanger van het gevolg ener natuurlijke handeling, maar in laatste instantie van een mysterieuze bovenaardse kracht. Als men bij de Manjoeké-Dajaks 's nachts het getik hoort van de hamer van een zilversmid en er is niet onmiddellijk een natuurlijke oorzaak voor aan te wijzen, dan hoort men het werk van de goddelijke smeden en is het een teken, dat binnenkort een meisje of vrouw zwanger zal blijken. Is een zwangere vrouw ernstig ziek dan komt de belian of ziener de ,,bohol'' van de a.s. moeder te bewerken. De ,,bohol'' is de buiknaad en in het bijzonder de kloppende slagader onder het borstbeen en de zetel van een der zielen van de mens ; stellig wel, omdat die kloppende slagader en het op en neer gaan van de buikwand duidelijke levensuitingen zijn. De diagnose van de ziener is in zulk een geval, dat de bohol van het ongeboren kind scheef zit. Zijn therapie is als volgt. Hij heeft een kopje met olie bij zich waarin een glinsterend muntstuk. Hij roept de bovengenoemde vruchtbaarheidsgoden aan en door een of andere truc, wordt de olie in het kopje draderig. Er komt iets in dat op een kikkerlarve gelijkt, dat kleiner en groter, rond en ovaal wordt. Dit is de nieuwe ,,bohol'', verkregen door tussenkomst der goden, welke dan in het lichaam der zieke vrouw wordt ingetoverd. Als de olie draderig wordt is dit een teken dat, zoals men letterlijk zegt, ,,de nieuwe mens zal ontstaan'', dat de bevalling gunstig zal verlopen.

Uit hun schone treurzangen over een dode, welke we verder op nog zullen bespreken, blijkt dat men niet alleen het begin, maar ook het einde van het leven direct toeschrijft aan de geesten. Dan zingt men treurende bij het lijk :

Gij slaapt nu en beweegt u niet meer.
Ongelukkig zijn we niet meer levend met u.
Ons hart is gebroken, wij gedenken u
Met een gedachtenis lang als een rivier . . . .
Doch wat treur ik om uw lot?
Lamikng heeft u aldus gesmeed vanaf den beginne.
Dit is uw lot reeds bepaald bij het begin van uw leven
Door de godheid, die u vormde in de aanvang.

De Bevalling

Tegen de tijd der bevalling, een tijd van grote magische spanning niet alleen voor de vrouw maar ook voor de man en min of meer voor de gehele gemeenschap, moeten allerlei verbodsbepalingen

onderhouden worden. Deze berusten grotendeels op de sympathische werking van allerlei insinuerende handelingen zoals bind- of vlechtwerk verrichten, de deuropening versperren door erin te blijven staan, water afdammen en dergelijke. De vrouw moet haar haarwrong losmaken, potten, pannen en deuren moeten geopend als het verwachte ogenblik daar is en bijzonder als het niet vlot verloopt. Tegen de vele kwelgeesten, die loeren op een vrouw in het kraambed worden ook allerlei maatregelen genomen zoals bijvoorbeeld : een net boven de vrouw gespannen moet hen tegen houden en de reuk van sterkriekende blaren en kruiden moet de demonen op de vlucht drijven. Kortom, het is een tijd van intense, superstitieuze spanning, welke door allerlei werking van elementen moet afgezwakt worden. Bij de vrouw plaatst men de sacrale gele rijst, een van de krachtigste heidense sacramenten, en in een gebed tot de djoebata's en al de kosmische geesten zegt de offeraar: ,,Wij moeten bevallen en vragen u om een lange ,,bohol'' (de ziel die zetelt tussen borstbeen en navel), vragen u om een lange ,,soekat'' (de ziel die zetelt in de wervelkolom te beginnen bij de fontanel), wij vragen u om koelte en verkwikking''.

De benedictio mulieris praegnantis en Agnus Dei

Het is begrijpelijk dat overigens goed onderlegde en verstandige Christenen in critieke omstandigheden bij bevalling nog gemakkelijk hun toevlucht nemen tot allerlei superstitieuze middelen. In dergelijke omstandigheden kan een verstandige propaganda voor de ,,Benedictio mulieris praegnantis'' en het gebruik van een ,,Agnus Dei'' hun waardige Sacramentaliën schenken om zich Gods hulp te verzekeren en hun tevens kalmeren in hun angstige demonenvrees. Vertrouwen op God en de Heiligen en verbanning van duivelvrees vinden we in het mooie Ritueel der Kerk, dat hier ook weer zo psychologisch heilzaam kan werken als we hen wijzen op de zin van de gebeden :

Salvam fac ancillam tuam
Deus meus sperantem in Te.
Nihil proficiat inimicus in ea
Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

Custodi partem tuam et ab omni dolo et iniuria duri hostis defende ut obstetricante manu misericordiae tuae foetus eius ad lucem prospere veniat.

Wanneer we uitleggen het onstaan van het Agnus Dei, reeds sinds de vijfde eeuw als Sacramentale gebruikt, van de overgebleven was der Paaskaars, door de Paus zelf gewijd, door indompeling in water met olie en chrisma gemengd, dan zal het gebruik hiervan hen kunnen afhouden van vele heidense sacramentaliën.

De tweede of derde dag na de bevalling heeft men een kleine plechtigheid, genoemd ,,het terugroepen van de ziel'', bedoeld de ziel van de moeder. De toestand van uitputting of zwakte onmiddellijk na de bevalling verklaart de animistische Dajak door het wegtrekken van de ziel, die dus weer moet teruggeroepen worden. Daartoe wordt een kip geslacht en geofferd om de onheilstoestand der moeder te bezweren.

Naamgeving

Korte tijd daarna gaat men over tot het ritueel van een naam zoeken door een divinatie-ceremonie met twee helften van een gespleten pinangnoot. Deze twee helften liggen op een kleine wan. Men spreekt een voorgestelde naam uit en na de geesten te hebben meegedeeld dat men een goede naam wenst, waarmee zij accoord gaan, werpt men de gespleten noot in de hoogte en als de ene helft op de bolle kant terugvalt en de andere op het platte snijvlak is dit een teken dat de geesten genoegen nemen met de naam, zo niet dan probeert men een andere naam, totdat de uitslag gunstig is. Op een geschikte dag worden dan familieleden en kennissen uitgenodigd tot een vrij belangrijk huiselijk feest, waarop de nieuwe naam plechtig door een offer van kippen en bij welgestelde Dajaks zelfs van een of meer varkens wordt bezegeld. Men draagt dan weer een huisoffer op, waarvan we reeds eerder een voorbeeld hebben gegeven. Tussen naam en persoon bestaat een zeer innig contact. Men heeft in het algemeen een zekere huiver voor het lichtvaardig gebruik van de echte naam. Het stelt de persoon bloot aan onheilswerking, door te nadrukkelijk de aandacht op hem te vestigen. Het veranderen van naam bij onheil of ziekte is dan ook heel frequent.

Doopfeest

Bij Christenen kan dit naamfeest gemakkelijk ontwikkeld worden tot een passend doopfeest. Wij werden altijd op dit feest uitgenodigd, baden voor bij de gemeenschappelijke maaltijd en in een kort woordje gaven we uitleg van de betekenis van de Christelijke naam en vertelden van de Patroonheilige.

Voor het overige hebben wij in ons rijke Doopritueel genoeg om de Dajak ruimschoots schadeloos te stellen voor het verlies van hem dierbare oude practijken. Natuurlijk verdient ook het gebruik van de zgn. Kerkgang ,,Benedictio mulieris post partum'' sterke aanbeveling.

Puberteitsgebruiken

Wordt het kind langzamerhand een jonge man of jonge vrouw, dan kennen vele Dajakstammen allerlei puberteits- en initiatiegebruiken. Bij de Dajaks van het binnenland van Mempawah, waaraan wij bijna uitsluitend ons illustratie-materiaal ontlenen, kan hiertoe gerekend worden de besnijdenis bij jongens en het doorboren van oorlellen bij meisjes. Dit laatste is als belangrijke gebeurtenis reeds vrijwel verdwenen. De besnijdenis bij jongens is onder de heidenen nog algemeen in gebruik en wordt door welgestelde Dajaks nog dikwijls als een groot feest gevierd, natuurlijk met de nodige offers. Het is onze indruk dat hier de Maleise gewoonte een sterke invloed heeft. Meermalen wordt hierbij ook de Maleise adat gevolgd. Onder de Christenen aldaar wordt de afschaffing van de bescnijdenis vrijwel vanzelf-sprekend geacht.

Tegenover deze gebruiken verdient het aanbeveling om de eerste heilige H. Communnie en in het bijzonder ook het heilig Vormsel een betekenis te geven, waarvan de inwerking ook buiten het Kerkgebouw als iets sociaals wordt gevoeld.

Huwelijk

Monogamie is bij alle Dajaks regel. Uitzonderingen wijzen bijna steeds op de Maleise invloed. Voor-huwelijkse gemeenschap komt bij veel stammen voor. Er zijn er echter ook, als met name die van Mempawah, waar dit uitzondering is en meisjes als regel maagdelijk huwen. Frequentie van echtscheiding verschilt sterk volgens streken en stammen.

De huwelijkssluiting gaat steeds gepaard met een groot offer, waarbij de geesten en voorvaderen in kennis worden gesteld van het te sluiten huwelijk, waarbij geluk en rijkdom, een lang leven en een rijke nakomelingschap wordt gevraagd en de jonggehuwden worden bezworen tegen de kwaadwillige demonen. In het binnenland van Mempawah zitten bruid en bruidegom gedurende de offerceremonie tegenover de heidense priester aan de andere kant van de offerschaal. Zij worden bestrooid met de zegenbrengende gele rijst en

worden bij de ceremonie met het bezwerende rijstmeel afzonderlijk behandeld. Dit wordt hen met een mesje tegen het voorhoofd gebracht onder de reeds eerder vermelde bezweringsformule. Elders worden zij bewuifd met de vleugels van een offerhoen, het voorhoofd wordt getekend met het bloed van een geslachte kip. Het bijten op ijzer ter versterking van de ziel, het mengen van bloed van twee kippen zijn weer typisch magisch-symbolische handelingen.

Andere gebruiken als het gemeenschappelijk eten uit een bord en het drinken uit een glas, het uitwisselen van elkanders sirihdozen, het gezamenlijk gaan naar de badplaats, het in optocht brengen van de bruid naar het huis van de bruidegom e.d. kan gevoegelijk beschouwd worden als huwelijks-etikette, welke dan ook door de Christenen gevolgd wordt na het huwelijk in de kerk.

Dat ons kerkelijk huwelijksceremonieel sterk spreekt voor de Dajaks is gemakkelijk te begrijpen. Ook hier nemen bruid en bruidegom deel aan het christelijk offer. Ook hier zien ze hoe het jonge paar onder het offer herhaaldelijk verschillende benedicties ondergaat. Het besprenkelen met wijwater en het symbolische overreiken van de ring verstaan zij zeker zo goed als onze Westerse Christenen. Ook de Dajaks kennen de symboliek van de ring als een teken van bestendigheid: zonder begin en zonder einde.

De oudtestamentische taal van de Benedicties, in het bijzonder van de bruidszegen vindt een natuurlijke klankbodem in Oosterse zielen. Het verdient daarom aanbeveling de schone zin van ceremoniën en gebeden en de schone pericopen over de christelijke verhouding van man en vrouw (Eph. 5, 22 ss. en 1 Petr. 3, 1 ss.) telkens weer opnieuw te verklaren, te meer omdat bij trouwgelegenheden ook dikwijls heidenen aanwezig zijn.

We mogen er in dit verband wel op wijzen, hoe een vertaling of minstens een bloemlezing uit de Brieven der Apostelen en uit de Psalmen wel zeer gewenst is. Zelf heb ik voor persoonlijk gebruik op dienstreis een kleine bloemlezing gemaakt met behulp van de Protestantse Maleise vertaling, omdat er nog geen Katholieke vertaling bestaat.

De dodendienst

Uit het ritueel van de verzorging der doden kunnen we vooral de mentaliteit der heidenen leren kennen omtrent het lot der afgestorvenen en hun verhouding tot de levenden. Het geloof in een voortbestaan der zielen nà de dood is bij hen drastischer dan bij de

Christenen; het idee van vergelding is er stellig ook, maar heeft zeer weinig gemeen met de hoge morele christelijke opvatting daarover. De vrees voor de dood is er veel geringer dan onder Christenen, een feit dat stellig samenhangt met het zeer zwakke vergeldingsidee na de dood. Daartegenover is de vrees voor de doden er overheersend en symboliseren vele van hun dodengebruiken de definitieve scheiding tussen de schimmenwereld en de wereld der levenden. Naast een hoge verering der voorouders, zoals deze blijkt uit hun offergebeden treffen we bij sommige stammen juist in het dodenritueel de meest grove, heidense gebruiken aan en zien we er het duidelijkst de sporen van de slavernij des duivels. Afstotelijke, phallische riten nog heden ten dage bij sommige stammen in gebruik tijdens de dodenwake laten een schril licht vallen op de klassieke woorden van Sint Paulus: per peccatum mors! Dit is gelukkig lang niet algemeen en met name van de Kendajan-Dajaks uit het binnenland van Mempawah zijn ons dergelijke verwordingen onbekend.

Voorstellingen omtrent het hiernamaals

In het algemeen is het beeld van het hiernamaals het negatief van het aardse wereldbeeld. Het wordt even stoffelijk gedacht als het aardse. Zoals de donkere en lichte partijen op een negatief het omgekeerde zijn van het origineel, zo heerst ook in het dodenrijk een omgekeerde orde; overigens wordt het verblijf der zielen in het hiernamaals volkomen analoog gedacht aan haar verblijf hier op aarde. 's Mensen lot op aarde blijft ook zijn lot in het hiernamaals. Sterft iemand na een „gelukkig" leven in een „gezegende" ouderdom dan is hij ook gezegend hiernamaals. Een moeder echter die sterft bij de bevalling, sterft een „slechte" dood en wordt dan ook tot een slechte kwelgeest, een vampier, door allen gevreesd.

We geven hier eerst iets uit het verhaal van de zielereis, opgetekend bij de Embaloeh-Dajaks van het Boven-Kapoeasgebied.

Op het ogenblik van sterven zijn er talrijke schimmen rond de stervende verzameld in opwachting ook de ziel te begeleiden op haar reis naar de schimmenwereld. Hieronder zijn de schimmen van de ouders en familieleden en in het bijzonder de zielen van degenen met wie men tijdens het leven vóór-huwelijkse liefdesbetrekkingen heeft gehad. Hoemeer dergelijke personen men heeft gehad, des te aangenamer is de ontvangst en des te gezelliger de reis, daar deze schimmen de dode begeleiden als even zovele vrienden en vriendinnen en als helpers bij de verschillende lotgevallen op de reis naar het zieleland, gelegen op de Tiloengberg in de bovenloop van de

Mandairivier. Het is een voorbeeld van de sexuele magie en een positief immoreel element in de adat.

Onder begeleiding van deze, haar verwante schimmen, gaat de ziel van de overledene dan op weg in rumoerig-blije optocht. Daarom moet de dode dan ook zijn beste kleren bij zich hebben, anders zou hij beschaamd worden te midden van zijn gezellen. Deze moeten hem, zoals gezegd, hulp verlenen bij al de gebeurlijkheden en hindernissen op de zielereis maar tevens toezien op al zijn gedragingen. Want de hindernissen op de weg zijn ook zo vele testen om zijn werkelijke schimmen-staat te toetsen. Toont de ziel zich onwennig of onhandig dan is dat een teken, dat zij nog niet onder de doden thuis hoort en moet zij weer terugkeren onder de gemeenschap der levenden.

De ziel ontmoet eerst de ,,Antoe Karangas" wiens taak het is de eigenschappen der levenden te veranderen in die van schimmen, door de ziel te bestrooien met rijst. Zo wordt b.v. het gezichtsvermogen veranderd in een nachtelijk gezichtsvermogen, want in de orde van het schimmenrijk wordt de dag tot nacht en omgekeerd. Vandaar wordt de nachtuil ook een hantoe- of schimmen-vogel genoemd. Deze ,,Antoe Karangas" is een vrouw voor de vrouwen en een man voor de mannen.

Vandaar passeert de ziel de plaats der fluitspelers. Deze fluitspelers doen niets anders dan met hun fluitspel zielen van mensen tot zich lokken. 's Avonds is het dan ook verboden op de fluit te spelen : daardoor sluit men zich aan bij dit gezelschap en roept men dus de dood in de kampong.

Daar de zielereis naar het oosten gaat, mag men ook nooit de fluit naar het westen richten om dezelfde reden.

De bloemenweide is een volgende pleisterplaats. Hier zijn vissers aan de arbeid, die in werkelijkheid zielenvissers zijn, zij vangen mensenzielen.

Dan komt de ziel aan een lommerijke boom, waarvan zij twijgen moet afbreken en wel lager of hoger naar gelang haar sociale stand of kaste in de mensenmaatschappij.

De reis gaat steeds verder per boot en zo komt men aan de steenbank van het weeklagen, gelegen in de middenloop van de Mandai-rivier. Hier gaat de ziel baden en terwijl zij in water kijkt, ziet ze haar spiegelbeeld niet meer. Daardoor wordt zij zich bewust dat zij een schim is, dus gestorven. Zij breekt uit in luid weeklagen en werpt haar kleren af en verscheurt ze, terwijl al de begeleidende schimmen zich verenigen met haar geweeklaag. Hier verandert haar reuk ook in een lijkreuk. Vandaar ook dat voor de Dajaks lijkreuk en in het algemeen een bedorven reuk doet denken aan hantoes of schimmen en een omineus teken is. Om haar te troosten sporen de begeleidende schimmen haar aan allerlei welriekende bloemen te plukken

Vervolgens komt de ziel langs wonderbare vruchtbomen, welke steeds gedeeltelijk bloeien, gedeeltelijk rijpe vruchten dragen, passeert de plaats van de reigers der onderwereld, welke de doden toeknikken en bereikt het ,,water dat de gedaante weerspiegelt". Daar ziet de ziel haar nieuwe gedaante en tooit zich met de feestkledij en sieraden haar meegegeven bij de begrafenis.

Niet ver vandaar ontmoet zij een wegversperring in de vorm van een grote boomstam. Wil men er over klimmen dan rijst de stam omhoog,

tracht men er onder door te kruipen dan daalt de boom weer. Een rappe schim weet er boven op te springen en zo haar weg voort te zetten. Kan men dit niet dan is men gedoemd daar voor eeuwig te blijven. Valt men bij het springen, dan keert men weer terug in het rijk der levenden.

Aan de andere kant van de boomstam loert een woest mannetjesvarken, het eigendom van Dansari, de wachter van het schimmenrijk. Kan men dit varken niet verjagen dan is men gedwongen daar weer voor altijd te blijven. Daarom geeft men een gestorven man steeds een lans mee en een vrouw ontvangt een scherp aangepunte bamboe.

Ten slotte bereikt men Dansari. Hij moet het doopceel lichten van alle gestorvenen. Hij onderzoekt hun afkomst en stand, welke moet blijken uit de aard der kralen welke men de dode in de mond heeft meegegeven.

Hij stelt ook een opvolger van hem aan, gekozen uit de schimmen van belians of zieners. Deze moeten met elkander een trapgevecht leveren met de van sporen voorziene voeten. Daarom wordt het lijk van een gestorven tovenaar steeds voorzien van een spoor aan de grote teen.

Zijn de zielen Dansari gepasseerd dàn komen zij in het dodenrijk op de berg Tiloeng en begeven zich onmiddellijk naar het huis van hun ouders en familieleden. Daar worden zij overal te gast uitgenodigd en trekken van huis tot huis, als in de tijd van feesten op aarde. Is deze tijd afgelopen dan moeten zij een hanengevecht leveren met twee kampioenen uit het zielenland. Behaalt een ziel hierin de overwinning dan is hij de gevierde persoon aldaar en zal niet meer terug verlangen naar het land der levenden. Verliest hij echter, dan zal hij beschaamd rondlopen, zich niet meer op zijn gemak voelen aldaar, en tenslotte terugverlangen naar de aarde.

Blijft hij in het dodenrijk dan gaat hij daar met zijn verwanten een rijstveld aanléggen en woont daar met hen als vroeger op aarde. Tenslotte sterft hij nogmaals en komt aan in het „Huis dat aan het hemelgewelf hangt", „Het wonderbare land", een oord van vreugde en geluk. Maar ook hieraan komt een eind en dan worden de zielen op aanwijzing van Dansari verplicht een andere gedaante aan te nemen en zij worden tot omenvogels, neushoorn-vogels, valken, herten, dwergherten, en tot wespen en mieren. Zo staat het geloof in de voortekens der vogels en het ontzag voor bepaalde dieren in verband met de cultus der voorvaderen.

Niet pas bij definitieve dood, doch ook reeds bij zware ziekte, gaat de ziel van de mens op weg naar het dodenrijk. Zo is het weer ten leven terugkeren te verklaren in bovenstaand verhaal. Ook het feit, dat de belian of ziener een functie in het schimmenrijk vervult, is te verklaren uit de kennis die zulk een tovenaar heeft van dit oord, daar hij ook dikwijls bij ziekten moet afdalen in het schimmenrijk om er een ziel terug te halen en weer in het lichaam van een zieke terug te voeren. Het ritueel van belian bestaat dan ook voor een aanzienlijk gedeelte uit de dramatisering van zulk een tocht naar de onderwereld. Uit dit ritueel van de Kendajan-Dajaks van Mempawah blijkt, dat men ook daar verschillende hindernissen kent

als een op en neer gaande boomstam, een brug in tweeën gedeeld, waarvan raakvlakken plotseling uiteengaan, een plaats van voortdurende aardbeving. Ook plaatsen waarvan de namen als : ,,vurige stenen", ,,oord van tandengeknars", ,,kokende pot", gedachten opwekken aan het gehenna van de Schriftuur.

Ook kent men daar een plaats enigszins analoog aan onze limbus, genoemd ,,lingkodok lido" en beschreven als een oord vrij van beproeving en kwelling waar de zielen van kleine kinderen heengaan. Dergelijke termen bieden minstens het voordeel, dat ze gevoeglijk kunnen gebruikt worden bij onderricht over de uitersten. De term ,,batoe barapi" = vurige stenen of vuurrotsen en ,,lingkodok lido" heb ik meermalen horen gebruiken door de Catechist, ter vertaling van onze analoge begrippen van hel en limbus. Het idee van vagevuur als oord van beproeving en zuivering doet de Dajak ook niet onwennig aan.

Verzorging van het lijk

We volgen hier eerst de gebruiken van de Kandajan-Dajaks en zullen deze aanvullen met die der Embaloehers. Na het overlijden wordt het lijk afgelegd : het wordt gewassen en met langir (saponine-houdende vruchtenschil) behandeld als bij het baden. Intussen wordt door het slaan op de gong de buurtschap verwittigd van het overlijden. Na het baden wordt het gelaat van de dode getekend met een kruis met een mengsel van kalk en curcuma vanaf het voorhoofd overlangs de neus en dwars over het voorhoofd. Het is een ceremonie, waardoor de dode wordt afgescheiden van de levende. De zevende dag na het overlijden wordt voor hem een schotel met water klaar gezet in het woonvertrek. Op die dag komt de dode terug in het huis, hij ziet in de schotel met water zijn voorhoofd getekend en weet daaruit dat hij tot de doden behoort en zich dus niet meer onder de levenden moet mengen. Het lijk wordt op de voorgalerij neergelegd met de voeten naar de uitgang, welke naar het bordes leidt. Er wordt eten bij het lijk neergezet, een geroosterde kip wordt boven het hoofd gehangen en de mooie kleren, de gouden en zilveren sieraden worden bij hem neergelegd. De ziel van deze voorwerpen vergezelt de dode op zijn reis.

Dan wordt de dode beweend door zijn naaste familieleden. Dit bewenen is naast een natuurlijke uiting van droefheid een zacht, kalmerend toespreken. Hij wordt eraan herinnerd hoe de levenden steeds goed voor hem geweest zijn en daarom wordt hem gevraagd

niet boos op hen te zijn en niet terug te keren als een onheilspellende schim.

We geven hier een voorbeeld van een dodenzang, opgetekend bij de Kandajan-Dajaks. Christenen getuigden mij hoe zij steeds weer tot tranen worden bewogen, als zij dezen treurzang horen.

Treurzang

Gij slaapt nu en beweegt niet meer.
Ongelukkig zijn wij niet meer levend met u.
Ons hart is gebroken; wij gedenken u
Met een gedachtenis lang als een rivier.
Met de ketoentoengboom groeiend aan de diepte bovenstrooms,
Tezamen met al de Sata en Tampi bomen.
Doch waarom treur ik om uw lot?
Laming heeft u aldus gesmeed vanaf den beginne.
Dit is uw lot reeds bepaald bij het begin van uw leven
Door de godheid, die u vormde in de aanvang.

Gekapt, gespleten met de wig, afgekapt door het scherp van de dissel,
Als een afgescheiden boshoen onder het licht geboomte dat haar gezellen niet kan vinden.
Als een Kelampé boom met ingekapte stam,
Als de Oebah-boom met vogellijm besmeerd.
Gij zijt gebroken als een mes zonder heft,
Gespleten en geheel aan stukken.
Als de regen u treft, kunt ge niet meer nat worden.
Als ge vuur aanpakt geen brandblaren meer krijgen.
Het djagoe-gras buigt niet meer onder uw voet
En de Lalang gaat niet meer liggen onder uw tred.
De aarde is nu uw mat, de dauw uw deken
En mogen de boomwortels uw hoofdkussen zijn.
De roep van het veldhoen (in de avond) is voor u als het hanengekraai (in de vroege morgen),
De roodgele Karinawang-slang (symbool van de dag) is voor u als de zwarte gifslang (symbool van de nacht).
Gij stijgt op naar de ivoren klapperboom bij het open hemelhuis
Gij stijgt op naar Tinjo Lawang in het huis dat hangt aan het hemelgewelf.

Keer niet terug op uw spoor in het water,
Zoek niet naar uw voetmerk op de punt van de steen,
Gij zijt nu gezel van de sprinkhaan op de leeggevreten rijsthalm,
Gij behoort nu tot het groene wier in het water.
Een twijg afgescheurd van de Bintawa-boom,
Een afgeknepen blad van het Lajang-kruid.
Wij zijn gescheiden, uit de gedachte,
En ver vaneen gegaan.

Als een uiteengescheurde pol van citroengras
Is het rustig bijeenzitten verbroken.
Wil niet toornen in uw woorden,
Wees niet boos in uw praten.
Wees zacht als water voor de huisgenoten,
Wees als een rol garen om het verbrokene weer aaneen te binden,
Hef het gezin omhoog,
Til het hoog op tot voorspoed.
Vraag overvloedige vruchtbaarheid als van een banaanboom
geplant in het moerassige veen.
Lommerrijke overvloed als van een djamboe-boom, geplant
in de vruchtboomaanplant.

Aanpassing

Uit zulk een treurzang blijkt ten eerste, dat hoewel vrees voor de doden stellig overheerst, er ook een zeker geloof aanwezig is aan hulp, die de afgestorvenen kunnen geven aan ons hier op aarde; een aanknopingspunt dus voor de leer over de Communio Sanctorum.

Vervolgens is het een bewijs, hoe dicht de vorm van hun gezangen staat bij die der Psalmen met hun parallelisme en hun oosterse beeldspraak.

Hoe gemakkelijk denken we bij het vers uit deze Dajakse psalm:

Dit is uw lot reeds bepaald bij het begin van uw leven
Door de godheid die u vormde in de aanvang,

aan de de klacht van Job, die wij ook in het Dodenofficie op de lippen nemen:

Uw eigen handen hebben mij gevormd en gewrocht,
Hebt Gij mij niet bekleed met huid en vlees,
Met beenderen en spieren samengeweven?

En kan het geen pakkende gedachte zijn hun Christus voor te stellen als de ware Zieleleider van het dodenrijk, die wezenlijk en waarachtig is nedergedaald ter helle. Niet als de heidense ziener, die slechts een allegorische tocht maakt naar het rijk der schimmen en als hij er eens werkelijk heen gaat, nooit meer weerkeert.

Christus is waarlijk nedergedaald in het dodenrijk, niet met het offerbloed van varkens of honden, als de heidense ziener, doch met Zijn eigen Bloed heeft Hij de poorten van dat rijk geopend en we horen de zwartgesluierde Orante der Heilige Kerk roepen in het landschap van het oude dodenrijk, waar de zielen hun weg zoeken in onzekerheid en wachten [1]):

---

[1]) F. van der Meer, *Catechismus* p. 479.

,,Heer Jezus Christus, Koning der heerlijkheid,
Red de zielen Uwer ontslapenen van de straffen der hel en
Uit de diepe kuil:
Red hen uit de muil van de doodsleeuw,
Dat de Tartarus hen niet verzwelge,
Dat zij niet vallen in de donkerte!
Maar de heilige banierdrager Michael geleide hen naar het Heilige
Licht, dat Gij oudtijds beloofd hebt aan Abraham en zijn zaad!
Doe hen, Heer, overgaan van de dood naar het leven,
Dat Gij eens beloofd hebt aan Abraham en zijn zaad''.

In plaats van het macabre gezelschap van schimmen, dat de stervende omringt om zijn ziel mee te voeren naar het dodenrijk, spreken wij de mensen van de hemelse gemeenschap der heiligen welke de Christenziel te hulp snelt op dit critieke moment:

,,Snelt hem te hulp, Heiligen Gods,
Komt hem tegemoet, Engelen des Heren.
Neemt op zijn ziel en brengt haar voor het aanschijn des Allerhoogsten
Moge u opnemen Christus, die u riep!
De engelen u geleiden naar Abrahams schoot!
De eeuwige rust geef hem, Heer, en het eeuwige licht
verlichte hem, dat hij ruste in vrede''.

En dan vragen we, weer teruggekeerd op aarde in gemeenschappelijk gebed aan de goddelijke Majesteit:

,,Laat deze uw dienaar, aan deze wereld afgestorven, voor U leven en wat hij aan zonde bedreef door de zwakheid van de menselijke wandel, wis Gij dat uit door Uw alles vergevende barmhartigheid''.

Ook wij, Christenen, leggen met eerbied het lichaam af, als een reliek van de ziel en als een vat van verrijzenis, maar wij tekenen de dode niet met het heidense sacramentale van kalk en curcuma, doch wij bidden:

,,Laat hem door Uw genade ontkomen aan het wraakgericht, hij die in zijn leven getekend werd met het merkteken van de Heilige Drievuldigheid''. (uit de Absoute na de Mis)

En wij herinneren de Christenen aan het teken met heilige Olie en Chrisma bij Doopsel en Vormsel en nog onlangs bij het heilig Oliesel.

Vervolg van het heidense Ritueel

Bij de Embaloeh-Dajaks treffen we min of meer gelijke ceremoniën aan als de boven besprokene.

Het slaan op de gong wordt daar niet alleen beschouwd als een kennisgeving van het overlijden aan de buurtschap, maar ook als een begeleiding van de ziel bij het verlaten van de kampong, zoals dit ook bij voorname gasten geschiedt. Het uitdoen van de kleren, waarin de persoon is gestorven, is ook nodig, naar men verklaart, opdat niets van de levenden met de dode het dodenrijk zou binnengaan. De zielen van levenden kunnen namelijk nog kleven blijven aan deze oude kleren. Diezelfde animistische gedachte ligt ten grondslag aan het gebruik om de doodskist eerst met een brandende fakkel uit te branden of uit te roken om daarmee de zielen van de levenden, die zich mogelijk erin zouden bevinden, eruit te roken. Daar bij de Embaloeh-Dajaks het lijk wel zeven dagen in de kampong blijft, worden de twee grote tenen van het lijk aan elkaar vastgebonden om zo de dode te beletten zich gedurende die tijd onder de levenden te mengen. Hier wordt het gelaat van de dode niet getekend, doch, wat ongeveer op het zelfde neerkomt, worden jonge kinderen met een kruis van roet op het voorhoofd getekend, vooral als ze ziek zijn of de dode ook een jong kind is, om aldus de nog zwakke levenden te beschermen tegen de rondwarende schimmen. Bij het aanbieden van eten aan de dode wordt deze ook zacht en vriendelijk toegesproken om hem toch maar niet te vertoornen. Men zegt hierbij :

> ,,Sta op en wees zo goed te eten en te drinken van wat wij hier voor u hebben bereid. Deel ervan mede aan uw verwanten en familieleden die u zijn voorgegaan, maar geef er, smeken wij u, niets van aan de levenden en wil toch niet uw levende familieleden ten eten uitnodigen".

Tevens om dit te voorkomen mag de dode pas eten gegeven worden, nadat de kampongbewoners allen reeds hebben gegeten, uit vrees anders te worden uitgenodigd door de dode.

Aan kinderen, gestorven onder de 3 maanden, wordt weinig plechtigheid besteed. Zij worden blijkbaar als magisch vrij onschadelijk beschouwd. Een typerend gebruik bij deze Embaloeh-Dajaks is het meegeven van 8 stukken suikerriet en 2 rijstkoekjes, ,,ter vervanging van de moedermelk" gelijk men zegt : om zo te voorkomen, dat het kind de moeder nog lastig zal vallen om melk na de dood.

Tijdens de dagen, dat het lijk in de kampong blijft, wordt er 's nachts ook steeds bij gewaakt, en worden de oude verhalen verteld van roemruchte voorouders. De laatste dagen ontaarden dikwijls in grote slemppartijen en bij sommige stammen in onbeperkte vrijheden op sexueel gebied.

De slotceremonie in huis begint met een dans rond de doodskist onder begeleiding van allerlei slaginstrumenten. Men danst zevenmaal rond de kist te beginnen bij het hoofd en nog eens zevenmaal te beginnen bij de voeten. Vervolgens wordt de rijkdom van de dode bezongen door een oude priester. Het eerste gedeelte van deze zang hebben we reeds gegeven

in het begin van dit opstel. Heeft de zanger zich volgens die tekst voldoende ,,gesterkt" voor zijn gevaarlijk werk, dan wuift hij met bebladerde takken van vruchtbomen over de doodskist en gaat voort:

,,Ziehier uw vruchtboom, bladeren van uw vruchtboomaanplant. Plant deze bij de Tiloeng (de schimmenberg), plant ze langs de rivierbochten. Moge deze talloze vruchten voortbrengen, zoveel dat ze niet opgegeten kunnen worden. Deel ervan mee aan de mensen, die u zijn voorgegaan, deel er niet van mede aan de mensen, die nog leven.
Als ge daar aankomt en uw hart wordt onderzocht door Dansari (de poortwachter van het dodenrijk) wees dan niet beschaamd. Ziehier uw erfgoed, uw bezit, de luister van uw rijkdom".

En dan volgt een opsomming van allerlei oude martavanen, kostbaarder naargelang de kaste, waartoe de overledene behoorde.

,,Als ge weer sterft, wordt ge een horzel, een grote wesp, een grote zwarte mier (en er volgen meerdere namen van miersoorten). Keer dan (in die gedaante) terug naar uw vruchtboomaanplant".

Hieruit blijkt weer het agrarisch-materialisme van de Dajakse religie. Bij het onderzoek na de dood spreekt volgens deze tekst niet de ethische waarde van een goede levenswandel, maar de materiële rijkdom en welvaart tijdens het leven bereikt.

Dan wordt de dode een suikerriet-stengel aangeboden, een blad van een knolgewas, een pagaai en een vaarboom onder de woorden:

,,Ziehier uw knolgewas en suikerriet. Plant ze ginds aan de Timangrivier, aan de Arioeng en Kikilap. Hier is uw pagaai met uw vaarboom; gebruik ze ginds als pagaai en vaarboom van de Timang- en Tiloengrivier. Wil mij daarginds niet noemen, wil daar niet over mij praten. Ik spreek slechts tot u, omdat ik wordt bevolen door N.N. (de familie van de overledene)".

Vervolgens wordt de doodskaars aangestoken n.l. een nerf van sagoblad met garen omwonden, met de woorden:

,,Wil niet verdwalen, sla geen zijweg in onder het lommer der woudbomen. Ziehier uw fakkel, uw licht op uw weg naar het Oosten, naar de Timangrivier, helderstralend onder het lommer der bomen".

Tenslotte volgt het afscheidsgezang. De priester steekt met zijn zwaard in het deksel van de doodskist. De betekenis van deze ceremonie is: de ziel van de overledene gelegenheid te geven naar buiten te komen en zijn intrek te nemen in een of andere steen en in die vorm als een magische hulp in het bezit te blijven van één van zijn familieleden.

Van de ene kant dus grote vrees voor de magische invloed der doden en van de andere kant pogingen om zich deze invloed ten nutte te maken. Alle omstaanders en vooral familieleden trachten het handvat van het zwaard aan te raken, terwijl men daarbij zegt:

,,N.N., moge ik niet door u gehinderd worden bij het gaan naar de veldarbeid, niet lastig gevallen worden als ik naar de vispoel ga. Maar help mij, leid mijn hand bij het uitgaan voor handel, voor het kopen van erfstukken, bij het doen van reizen onder bevriende stammen, op krijgstocht ter verkrijging van slaven".

Dan komt een vrouw met vlechtwerk van pisangblad. Dit wordt gelegd naast de kist, bij het oor van de dode onder de woorden :

,,Gij scheidt van ons, wij scheiden van u, wil niet meer aan ons denken". Het gevlochten blad wordt verscheurd en weggeworpen als symbool van definitieve scheiding.

Begrafenisceremoniën

Bij de Embaloeh-Dajaks worden de doden boven de grond bijgezet in een dodenhuisje in het bos langs de rivier; de Kendajan-Dajaks begraven hun doden.

Vroeger werden ze, als nu nog bij andere stammen, onder groot ceremonieel verbrand. Wij willen hier ter illustratie nog iets mededelen omtrent de begrafenisplechtigheden bij de Kendajan-Dajaks van Mempawah.

De doden worden begraven ergens in het bos, waartoe men een stuk heeft opengekapt. Er wordt weinig zorg aan besteed, alleen bij begrafenis pleegt men de ruigte, welke hier zeer snel weer opkomt, wat bij te kappen, terwijl de gravers het graf graven. De weg naar de begraafplaats openkappen of de graven zelf wat schoon maken op een tijd dat er geen dode is, is verboden. Dat zou betekenen de weg klaar maken voor een nieuwe dode en dus ongeluk afroepen over de kampong. Het overbrengen van de kist uit het huis naar het bos, moet altijd haastig gebeuren, er mag niet getalmd worden, op gevaar af, dat de ziel van de overledene weer rechtsomkeert zou maken.

Als het graf is gegraven wordt het eerst weer uitgerookt met een brandende houttoorts om de zielen der gravers eruit te verwijderen. Zeven twijgen worden in het graf geworpen, waarschijnlijk bedoeld als onderlaag voor de kist, welke dan in het graf wordt neergelaten. Daarop nemen alle aanwezigen een kluit aarde op en werpen deze op de kist onder de formule ;

,,Uit aarde zijt ge ontstaan, tot aarde keert ge terug," dus letterlijk onze Aswoensdag vermaning :

,,Pulvis es et in pulverem reverteris".

Met deze aarde werpt men tevens al zijn ongelukken en slechte dromen in het graf, welke dan tevens mede begraven worden. De dode wordt steeds begraven met het gezicht naar het Oosten en tijdens het dichtgooien van het graf wordt er een stok op het hoofdeinde van de kist gehouden. Als het graf dicht is en het grafheuveltje voldoende opgewerkt, wordt deze stok eruit getrokken onder de uitroep :

,,Als onze ziel misschien hier onder ergens verdwaald is, héé, kom terug". Het gat, dat achter blijft in de aarde, wordt genoemd : ,,Het gat van de ziel" en wij hebben het meermalen ook aangetroffen bij graven van katholieken, die zonder assistentie van de priester begraven waren. Sterft iemand n.l. in de vóórmiddag, dan wordt hij reeds tegen de avond begraven, zodat men bij verspreide Christenen wegens de grote afstanden er dikwijls niet bij kan zijn.

Bij het teruggaan naar huis wordt een busseltje alang-alang gras mee-

genomen. Thuis gekomen wordt dit aangestoken en daarmee wuift men zich langs de voeten om alle onheilsinvloeden eraf te branden. Op de voorgalerij staan gebakken koekjes klaar en liggen enkele stukken ijzer van het lemmet van kapmessen.
Ieder neemt een koekje, breekt dit open en legt het even op het hoofd onder de woorden : ,,Keer terug, ziel". Dan neemt men het stuk kapmes tussen de tanden en houdt het vervolgens tegen het oor of op het hoofd onder de bekende formule : ijzer is zacht, mijn ziel is sterk.

Daarna heeft men een gemeenschappelijke maaltijd en worden de geslachte varkens onder de familie van de overledene verdeeld.

Dan wordt voor de dode een dodenhuisje gebouwd van makkelijk splijtbaar hout, een voorstelling van zijn huis in het dodenrijk en merkwaardig wordt ook hier het dodenhuisje genoemd : ,,het huis dat hangt aan het hemelgewelf". Voor voornamere doden worden poppen of zelfs vrij grote ijzerhouten beelden vervaardigd onder groot ceremonieel. Deze beelden worden dichterlijk bezongen, worden aangekleed, sirih en eten aangeboden en tenslotte worden de kleine poppen in het dodenhuisje naar het graf gebracht en de grote ijzerhouten beelden in het bos geplant. We willen hier volstaan met een gedeelte van de lofzang tot zulk een beeld gericht. Het begin van die lofzang is een genetische zang, schilderend de oorsprong van het houten beeld vanaf zijn toestand van zaad tot aan het beeld van de overledene. Deze wijze van lofprijzing is typerend voor hun gezangen. Wij hebben nog een parallel in onze lofzang op de Paaskaars, het lyrische Exsultet, waarin de zanger, ,,qui cerei hujus laudem implere perficiat" de Paaskaars, die Christus voorstelt, prijst als ,,een offerande uit hét werk der bijen".

Het houten beeld wordt neergelegd op het hoofdkussen van de overledene en aldus toegezongen :

,,Als een schildpad eerst verborgen in de modder
Tesamen met allerlei zaden.
Toen kwam de kiem, het eerste worden,
Dan geheel open werd ge hout.
Het hout volwassen werd tot Mampak-boom,
Dan veranderd en bestemd tot een uitgelezen stam.
Nu behorend tot de mannen van naam (de vereerde voorouders)
Ten derde male van naam veranderd ;
Nu dienend voor de uitgelezen boom van N.N.
Indien ge nog geen huid hebt, vraag deze aan de boomschors.
Hebt ge nog geen bloed, vraag het aan het boomsap.
Nog geen adem, vraag deze aan de wind.
Nog geen klank voor uw woorden, vraag deze aan de donder.
Nog geen ogen, vraag ze aan de zon en de maan.
De stamvoet wordt uw zitvlak,
De plankwortels worden uw benen.
De stam wordt uw lichaam,
Het merg wordt uw ingewanden,
De boomholten uw oren,
De takstomp uw neus,

De lommerrijke top uw hoofd
Het jonge, neerhangende blad uw haren,
Het geopende zaad uw mond,
De tegenelkaar slaande bladeren uw handen,
De takken uw armen
En de twijgen uw vingers".

Het beeld wordt verder afgelegd als de dode : het wordt gebaad, met langir gewassen en met gele curcuma getekend onder gezang als :

,,En nu moogt ge baden naar hartelust
Baden in de boomholte waar de neushoornvogel in speelt.
Onderduiken in het boomgat, de badplaats der parkieten.
Was uw hoofd met langir en goensé
En teken uw voorhoofd met de gele curcuma".

Bij beelden voor aanzienlijke stamhoofden of zeer rijke personen duurt het ceremonieel tot zeven dagen. Het is hier niet onze bedoeling dit alles nog verder uit te werken.

Aanpassing

Wij hebben slechts door enkele voorbeelden willen aantonen, hoe naast primitief-animistische voorstellingen er ook een groot dichterlijk gevoel spreekt uit hun dodenritueel. Dit kunnen we aanspreken om onze verheven dodenliturgie de plaats te doen innemen van hun vele heidense gebruiken, door niet alleen te verbieden en hen zo, voor hun gevoel, te verarmen, maar door de christenen langzamerhand te doordringen van de reeds vroeger aangehaalde Paulinische woorden : ,,Si ministratio damnationis gloria est, multa nagis abundat ministerium justitiae in gloria". Voor de pastoraal is dit ook een punt van apologetisch belang tegenover de heidenen. Meermalen moeten christenen van hun heidense stamgenoten het verwijt horen, dat de katholieken hun doden niet verzorgen en moeten zij, wanneer ze tegenover fanatieke heidense familieleden weigeren het heidense ritueel te volgen, de bittere uitdrukking vernemen : Jullie christenen begraven de doden als honden ! Geen eten aanbieden op het graf, geen schotels en borden en allerlei gebruiksvoorwerpen op het graf achterlaten, geen beelden maken voor de overledene, geen dodenhuisjes, geen dodenzangen in het huis, zich niet storen aan allerlei bijgelovige verbodsbepalingen etc. voelen de heidenen als een beledigende onverschilligheid tegenover de doden. Vooral op plaatsen, waar de christenen meermalen worden begraven zonder kerkelijk ceremonieel, en dat gebeurt nog al eens in de diaspora, is het in de practijk niet gemakkelijk alle heidense gebruiken te weren, vooral omdat er

practisch altijd heidense familie bij is. Omdat de vrees voor de geesten hier sterker spreekt dan op andere tijden, is het ook voor de jonge christenen zeer moeilijk allerlei bijgelovige handelingen achterwege te laten.

We willen daarom aan de hand van ons ritueel nog enige gedachten en suggesties geven voor de practijk van onze missionering en pastoraal. In het algemeen is het een kwestie van opvoeding in de ware christelijke geest en in het bijzonder in het geloofspunt van de gemeenschap der heiligen, waardoor catuchumenen en christenen er langzamerhand van doordrongen moeten worden, dat de doden niet behoren tot een rijk vijandig aan dat der levenden, maar dat zij na een christelijke dood in Gods hand zijn.

In de plaats van hun dichterlijke treurzangen kunnen we hun vertalingen geven van zangen als b.v. de volgende :

de zielen der rechtvaardigen zijn in Gods hand,
geen kwelling kan hen raken.
In het oog der dwazen schenen zij te sterven,
men beschouwde hun einde als een ramp,
hun heengaan van ons als hun ondergang, —
zij echter zijn in vrede.
Als goud in de smeltoven heeft God hen beproefd,
als een welgevallig brandoffer hen aanvaard.
Ten dage der vergelding zullen zij schitteren,
sprankelen als vonken in een stoppelveld,
volkeren zullen zij richten en naties beheersen
en de Heer zal hun koning zijn in eeuwigheid".

In plaats van hun fantasierijke schildering van de zielereis naar het dodenrijk kunnen wij hun psalmvertalingen geven, toegepast op de toestand der zielen na de dood b.v.

„Zoals het hert smacht naar de waterbronnen
Zo smacht mijn ziel, naar u, o God.
Mijn ziel dorst naar God, de Sterke, de Levende ;
wanneer mag ik komen en zien het aanschijn Gods ?
Mijn tranen zijn mijn brood dag en nacht,
wijl mij aldoor gezegd wordt : waar blijft uw God?
Ik dacht eraan terug — en mijn ziel liep over —
hoe ik opging naar de wondertent van Gods huis
onder gejubel en gejuich
en het gejoel van de menigte".

Goed verzorgde vertalingen in eigen dialect van ,,De Profundis" en de ,,Miserere" kunnen voor catechisten of ontwikkelde christenen prachtige ,,gezangen" worden om te reciteren bij de dode, als er geen priester aanwezig is.

Bij het geven van het Viaticum hebben wij meermalen een uiteenzetting gegeven voor de christenen en heidenen, waarom wij christenen na de dood geen eten meer geven naar en op het graf. We zeiden dan, dat ook wij christenen geloven, dat de ziel van de mens voedsel nodig heeft, maar dan een geestelijk voedsel, want de ziel is een geest. Alleen wij katholieken hebben zulk een geestelijk voedsel in de H. Communie. Daarom geven wij de ziel, als zij nog in het lichaam is dit geestelijk voedsel mee als teerspijs voor de grote zielereis met de woorden: ,,Ontvang het Lichaam van Onze Heer Jezus Christus als teerspijs op de weg ; Hij bescherme u tegen de kwaadwillige vijand en geleide u ten eeuwigen leven". Wij christenen doen dit vóór het sterven, omdat na de dood de ziel reeds vertrokken is en het dus te laat is. Hier kunnen we ook gevoegelijk Christus voorstellen als de Grote Zielenleider. Hij, de Eersteling, die door de onderwereld naar de hemel is gegaan. En voor christenen wijzen we op het onterende en beschamende, als we een mens, die zo verheven geestelijk voedsel heeft ontvangen nog nakomen met armelijke borden en schotels met rijst en andere offergaven. Het slaan op de gong na het ogenblik van overlijden kunnen we nog accentueren met het rituele luiden van de klok, wat ook in onze rubrieken wordt vermeld.

Het aansteken van de doodskaars is al een zeer sprekend symbool voor stammen als de Embaloeh-Dajaks, die dit gebruik ook kennen, zij het dan op een ander tijdstip ; en we stellen dan de brandende kaars voor als het ,,Lumen Christi", herinnerend aan diezelfde brandende kaars, die de stervende in zijn hand heeft gehouden bij het Doopsel en aan de woorden daarbij gesproken : ,,Accipe lampadem ardentem et irreprehensibilis custodi Baptismum tuum : serva Dei mandata ut, cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere Ei cum omnibus Sanctis in aula coelesti". Waar opportuun kunnen we de aanwezigen nog eens herinneren aan de belofte toen gedaan: Abrenuntias Satanae ? en omnibus pompis ejus ? Een stille vermaning om zich te onthouden van de pomperijen des duivels bij dood en begrafenis.

Het bewieroken van de kist en het graf is als het ware een onmiddellijke aanpassing aan het gebruik om kist en graf uit te walmen.

Het is ook steeds onze gewoonte bij een begrafenis zoveel mogelijk de schone gebeden en ceremoniën van ons rituaal uit te leggen en te paraphraseren, wat telkens ook weer een predicatie en een apologie is voor de aanwezige heidenen.

Aanbeveling verdienen ook onze Nederlandse gebruiken van het tekenen van de kist met de schacht van het kruis en het driemaal aarde werpen op de kist als zeer sprekende symbolische handelingen. Bij het tekenen van de kist de mooie woorden : ,,Ik zegel dit lichaam met het zegel des heiligen Kruises, opdat het ten dage des oordeels verrijze en het eeuwige leven hebbe''. Dit tekenen met het kruis verklaren wij als het eigendomsmerk van Christus, waarvoor zij het typerende woord ,,Djongko'' hebben waardoor iets tot gereserveerd eigendom wordt gemaakt. Door dit merk wordt het tot een graf van Christus en daarbij passen niet meer de gebruiken uit het heidense ritueel. Zulk een eigendomsmerk heeft voor heidenen een zware magische zin (zie voorbeeld vroeger gegeven).

Bij het werpen van kluiten aarde op de kist kunnen we de woorden van het heidense ritueel vervangen door de zinrijke woorden uit de appendix van ons rituaal : ,,Uit aarde hebt Gij hem gevormd, Heer ; uit beenderen en zenuwen samengevoegd, Heer ; wek hem op ten jongste dagen, door Christus Onze Heer''. Meermalen ook hebben we de heidense spreuk : ,,*Asalnjoe tanah, poelang katanah* = Uw oorsprong aarde, keer terug tot aarde'', erkend als juist voor het lichaam, maar dan tevens erbij gevoegd, dat de heidenen het antwoord op deze spreuk niet kennen. Hun pantoenspel of dichtspel bestaat namelijk uit een gelijkwaardig vers met gelijkklinkend rijm als wederwoord op een eerst gegeven vers. Hoe juister men de klanken kan nabootsen en tevens een tegenhanger in betekenis kan geven, des te meer wordt zoiets gesavoureerd. Als antwoord op bovenstaande regel gaf ik dan :

,,Asaljnoe Allah, poelang kaAllah = Uw oorsprong God, keer terug tot God''.

Kijk, dat antwoord kennen alleen de christenen.

Wat betreft het maken van dodenhuisjes na de begrafenis kunnen we wijzen op de woorden van Christus : ,,In het Huis Mijns Vaders zijn vele woningen''. Wij christenen behoeven niet bezorgd te zijn voor een woning voor onze overledenen, want wij zingen in de Prefatie van de Requiem-Mis : ,,Terwijl het huis van dit aards verblijf hier ineenstort, verkrijgen zij een eeuwige woonstede in de hemel''.

Hier zou men weer de vraag kunnen stellen : Waarom dat gebruik van het construeren van dodenhuisjes niet handhaven en het langzamerhand doordringen van de christelijke symboliek ? Inderdaad valt er speculatief niets tegen te zeggen. Ook ons hedendaagse ritueel vertoont nog elementen ontleend aan klassiek-heidense voorstellingen van het dodenrijk als de muil van de doodsleeuw en de donkere Tartarus en de heilige banierdrager Michael, die doet denken aan Charon, de veerman aan de Styx. Maar vorm en versiering van deze dodenhuisjes en de begeleidende gezangen symboliseren nog zo sprekend de heidense opvattingen over het hiernamaals voor onze jonge christenen, dat wij het niet opportuun achten ons ritueel reeds zo spoedig op te sieren met deze ,,Spolia gentium". Wij bepalen ons liever tot zinspelingen en frapperende illustraties in de vorm als boven aangeduid.

Voor stammen waar begraven als een schande wordt beschouwd, alleen toegepast op personen die een ,,schandelijke" dood zijn gestorven, zoals vrouwen gestorven bij de bevalling, zullen we telkens weer moeten wijzen op de symbolische betekenis van het ter aarde bestellen, als een kostbaar zaad dat aan de aarde wordt toevertrouwd om tot nieuw leven te verrijzen.

Het kruis op het graf en op het kerkhof kunnen we voorstellen als het ,,lignum Vitae", als ,,de Boom des Levens", welke bij vele stammen een centraal symbool vormt bij de dodencultus.

Door het kerkhof te maken tot een open, zonnige plaats, goed onderhouden (in de tropen veel moeilijker dan hier), zoveel mogelijk met bloemen en bloemheesters versierd en verwijdering van allerlei bewegende wimpels en vlaggen kunnen we langzamerhand de kerkhofphobie trachten te overwinnen.

Een zo volledig mogelijke vertaling van ons Rituale, i.c. van de Tituli V en VI kan voor priesters, catechisten en gelovigen een rijke bron openen voor allerlei gedachten, gebeden en gebruiken welke onze dodencultus kan maken tot een kostbare parel, waarvoor men gaarne de valse parels van de heidense cultus verkoopt. In dit verband mag dan ook nog eens ten overvloede gezegd worden, dat Maleise brochuurtjes welke deze stof onder het christenvolk brengen, zoals er reeds enkele voor de oorlog waren verschenen, werkelijk voorzien in een grote geestelijke behoefte.

Wat we hier dan gegeven hebben : gedachten en meer concrete

voorbeelden omtrent aanpassing aan de religieuze mentaliteit der heidense Indonesiërs en meer speciaal van de Dajaks, moge beschouwd worden als een zoekende poging om ons contact met heidenen, catechumenen en christenen levendiger te maken en meer te doordringen van locale kleur.

Wij zijn ervan overtuigd dat veel erin beter zou kunnen gezegd worden en uitgewerkt, vooral ook met behulp van talentvolle Indonesische catechisten en nog veel beter door de Indonesische clerus zelf. Waar echter voorlopig nog wel talrijke Westerse jonge priesters het geloof zullen moeten brengen aan Oosters denkende heidenen, mogen deze gedachten nuttige aanwijzingen bevatten voor deze jonge missionarissen om sneller en doeltreffender contact te krijgen met de hun toevertrouwde zielen.

P. DONATUS O.F.M. Cap.

H. Rombauts ,,*Les Soirées de Saint - Broussebourg*'', Collection Lavigerie, Editions Grands Lacs, Namur 1949 (224 blz.).

Pater Rombauts, der Congregatie van Scheut, is een missionaris, die, keuvelend met zijn negers, ogen en oren de kost gaf en steeds zijn pen bij de hand had. Uit dit actief en intelligent interesse is het onderhavige werkje ontstaan, het eerste in een serie van zijn hand. Hij is geen Joseph de Maistre, op wiens bekend meesterwerk de titel en uitwerking van Rombauts' boek geïnspireerd is, maar hij beschikt toch over een woordenrijkdom en uitdrukkingsvermogen, die de lectuur van deze bladzijde maken tot een ,,even interessante als leerzame verpozing'', zoals de inheemse priester, Albert Amani, in het voorwoord zegt.

Pater R. neemt ons mee naar zijn ,,avondzittingen'' in zijn Congolees missiegebied, door hem ,,Broussebourg'' genoemd, of het ,,Land van de jungle''. We volgen zijn levendige gesprekken met jonge en oude negers en negerinnen, we zien hun houding, hun gedragingen, we dringen door in hun interesse, hun mentaliteit, hun gebruiken en opvattingen zowel op religieus als op profaan terrein. Kortom, de Afrikaan lééft hier zijn allerconcreetst dagelijks leven, zodat de ,,geleerde'' boeken ons niet kunnen geven wat deze schrijver biedt. Hij weet voor zijn smakelijke weergave van vragen en antwoorden deze, ook noodzakelijke, ethnologische werken leven in te blazen.

En de grote les is niet alleen, dat deze primitieven, sympathiek ondanks hun gebreken, uiterst ontvankelijk zijn voor hogere cultuur en godsdienstige ontwikkeling, maar ook, dat de meelevende, opofferingsgezinde missionaris, die verder doordringt dan de oppervlakte, in staat is, hen inderdaad op te voeren tot een menswaardig, gelukkig leven op deze wereld, voorbereiding tot het andere leven.

We wachten op meer van deze gezonde en gezellige lectuur.

P. Ed. LOFFELD C.S.Sp.

Een Storm in een Glas Water

Toen in 1940 de zwarte onweerswolken zich dreigend over de hele wereld samenpakten, was er nog geen wolkje aan de missiehemel van het Mandla District. Alles ging uitstekend en, om mijn beeldspraak nog even door te trekken, de apostolische barometer voorspelde „zeer mooi weer". Wel maakten de missionarissen zich enigszins bezorgd over het uitblijven van alle financiële hulp van het vaderland, maar deze zorg werd spoedig weggenomen door het ruimschoots toevloeien van steun van een andere zijde, die het normaal voortzetten van het missiewerk mogelijk maakte.

Zoals ik in mijn vorig artikel heb aangegeven, had de missie er in tien jaren tijds 117 scholen geopend en had ze niet minder dan 200 onderwijzers geëngageerd om haar in het onderwijs der jeugd ter zijde te staan. Daar het missiewerk onder de Aboriginals van het Mandla District nog geheel nieuw was, had de missie nog niet de beschikking over het vereiste aantal katholieke onderwijzers uit haar eigen missiegebied, maar moest deze van elders betrekken. De Apostolische Prefectuur van Jubbulpore kan het nabij gelegen diocees van Ranchi nooit genoeg dank betuigen voor de edele en onzelfzuchtige manier waarop het de Apostolische Prefectuur van Jubbulpore in deze nood heeft bijgestaan. Een kleine honderd onderwijzers en een goed aantal catechisten werden haar van daar toegezonden ; de andere honderd onderwijzers moesten plaatselijk aangeworven worden onder de Hindoes. Deze toestand was niet ideaal te noemen, omdat de onderwijzers en catechisten van Ranchi, ofschoon zij er zeer goed werk deden, toch in taal en gewoonte een weinig verschillen van de Berg-stammen van het Mandla District ; omdat die honderd Hindoe-onderwijzers bezwaarlijk een katholieke atmosfeer konden scheppen voor de jeugd van dat gebied — wat toch het doel moest zijn — en omdat die Hindoe-onderwijzers zich wel eens als gevaarlijke pottekijkers ontwikkelen konden. Maar men moest van twee kwaden het minste kiezen : ofwel Hindoe-onderwijzers in onze scholen aanstellen, of aan de Hindoes de kans geven om zelf scholen op te richten en aan de missie die kans te ontnemen. Het lag daarom voor de hand, dat de missie zo spoedig mogelijk de opleiding van haar eigen onderwijzers en catechisten moest ter hand nemen. In 1942 achtte men het tijdstip gekomen om te beproeven deze plannen ten uitvoer te brengen. De Minister van Onderwijs en de School-inspecteur werden gepolst, hoe ze tegenover zulk een plan zouden staan. Toen beiden het plan met enthousiasme aanvaardden en alle mogelijke steun beloofden, werd er met spoed aan de uitvoering gewerkt : een groot stuk grond werd aangekocht, plannen gemaakt en ter goedkeuring aan het Gouvernement voorgelegd. De plannen werden goedgekeurd en Staats-subsidie werd beloofd zowel voor de oprichting van de gebouwen als voor het onderhoud van de school ; de school zou als een goedgekeurde instelling van onderwijs door de Staat erkend worden, zodra ze aan de minimum-eisen van het gouvernement voldeed, en als een bijzonder blijk van welwillendheid beloofde de Minister van Onderwijs zijn eigen toekomstige onderwijzers naar onze school te sturen.

Toch mag die welwillende houding van de Staat niet uitsluitend als naastenliefde of respect voor de missie beschouwd worden. Het Gouvernement voelde zeer goed, dat het zijn plicht tegenover de arme Berg-stammen schromelijk verwaarloosd had door hen eeuwenlang zonder onderwijs te laten. Als de missie deze taak op zich nam, zou deze beter en veel goedkoper volbracht worden, dan de Staat ooit van eigen personeel kon verwachten. Het was dus in het *algemeen belang* der bevolking, dat er een Normaalschool voor de inheemsen van het Mandla District werd opgericht en dat de missie die beheerde.

Zo'n indische Normaalschool is een hele affaire, die met haar 40-50 verschillende gebouwen en gebouwtjes een paar hectaren in beslag neemt. In een Nederlandse Normaalschool zijn gewoonlijk alle vertrekken, die er voor zulk een instelling nodig zijn, heel comfortabel en bijna onzichtbaar in een majestueus gebouw van twee of drie verdiepingen ondergebracht. In India wordt alles gelijksvloers over een grote oppervlakte verspreid. Er ligt hier een plan van onze Normaalschool te Sisjora voor me; met zijn 40 gebouwen en gebouwtjes lijkt het wel een goed model Indisch dorp.

Toen de school in 1923 geopend werd, was er, voor zover we weten, nog geen wolkje aan de lucht. Maar omdat de storm zo spoedig daarna opstak, is het vermoeden toch wel gewettigd, dat er door naijverige en vijandige geesten al heel wat bekokstoofd en bekonkeld was, voordat de publieke aanval op de missie geopend werd.

De aanval kwam van ,,Father'' Dr Elwin, een predikant der Engelse Kerk, die niet ver van onze missie een paar schooltjes onderhield met een dun christelijk vernisje. Maar het meeste van zijn tijd besteedde hij om de zeden en gebruiken der Aboriginals te bestuderen en er dan minder stichtelijke boeken over te schrijven. Dat hij geen zendeling in de christelijke zin van het woord was, wisten we al lang, maar dat hij tot zulke onchristelijke daden in staat zou zijn, hadden we toch niet vermoed.

Niemand kende beter dan Elwin de geestelijke en lichamelijke ellende waarin de Aboriginals van het Mandla District leefden, maar alleen terwille van zijn volkenkundige liefhebberij beweerde hij in de kranten, dat daar niets aan veranderd mocht worden. De Nederlandse missionarissen waren bezig om zo spoedig mogelijk die mensen uit hun levenswijze te halen; hun werk was daarom uit den boze en moest kost wat kost, verhinderd worden.

Dit was het zogenaamd motief van zijn strijd en de draad van zijn redenering. Het morele karakter onzer missionarissen werd door niemand aangevallen, maar overigens was er niets zo heilig of zo dwaas, dat door Elwin en zijn volgelingen het niet door het slijk gehaald werd.

De nationalistische voorvechters vonden dit koren op hun molen en aarzelden niet om de strijd over te nemen en over de hele Indische pers uit te breiden.

Meer dan een jaar lang stonden bijna alle Indische bladen vol met artikelen over Jubbulpore en over de Normaalschool in een heel klein dorpje in de Centrale Provincies, dat bijna niemand kent en welks naam op geen atlas te vinden is. Zwijgen mochten de missionarissen niet, omdat dit als

een erkenning van de dwaze redeneringen zou worden opgevat. Doch in de meeste gevallen was het hun niet mogelijk om op al die onzin in te gaan, en als ze het wilden doen, werden hun verweer-artikelen heel dikwijls geweigerd door de redacties der betrokken kranten.

De strijd liep zo hoog, dat de Centrale Regering in Delhi en de regering in Engeland er in gemoeid werd. De Bisschoppen maakten zich ernstig bezorgd over de gevolgen, die deze strijd voor de katholieke Kerk in Indië kon hebben en kwamen in vergadering bijeen in Calcutta om de toestand te bespreken.

Helaas, zijn de vijanden der missie er in geslaagd om onze Normaalschool te ruïneren : geleidelijk aan heeft het Gouvernement al zijn beloften ingetrokken ; daarna zijn eigen candidaten teruggenomen en ten slotte de erkenning in getrokken. Men ging zelfs zo ver, dat men de overgave der gebouwen van de missie eiste.

Maar toen riep de Missie halt ! Zij weigerde aan deze eis van het Hindoe-gouvernement te voldoen en houdt haar weigering nog steeds vol.

Elwin heeft intussen het land verlaten, maar nog voor zijn vertrek schijnt hij het onrechtvaardige en onchristelijke van zijn strijd te hebben ingezien en daar min of meer publiek uiting aan gegeven te hebben. Maar het gedane kwaad kan niet meer gekeerd worden. Vele bezadigde Hindoes hebben intussen bemerkt dat ze bedrogen zijn geweest en hebben weer hun vriendschappelijke houding ten opzichte van de missionarissen hernomen.

De mensen, die de strijd tot het bittere einde willen doorvoeren zijn orthodoxe Hindoes, die van een theocratische Hindoe-maatschappij dromen. Daar ze echter de steun van het Centrale Bestuur in Delhi missen en de School-inspector verklaard heeft, dat onze Normaal-school ,,een der beste scholen van de hele provincie was'', zitten de heren, die zich zo gaarne erop beroemen de voorvechters van het algemeen onderwijs te zijn, wel wat met het geval te kijken.

Toen enkele jaren geleden aan Mgr Benziger, den eerbiedwaardigen bisschop van Quilon, het meest zuidelijke diocees van Indië, gevraagd werd, welke gevolgen hij verwachtte voor de katholieke missies, als India ooit onafhankelijk werd, antwoordde hij : ,,In het begin zal het bootje van St Petrus wel wat schudden, maar daarna zal de kalmte weer terugkeren, en dan zullen de missies een betere tijd te gemoet gaan dan ze onder het Engelse bestuur gehad hebben''. Het eerste gedeelte van dit prophetisch woord is zonder twijfel in de Apostolische Prefectuur van Jubbulpore reeds bewaarheid ; we hopen dat het tweede gedeelte van zijn voorspelling nu in vervulling zal gaan.

Abdij van Berne, G. BAZELMANS,
Heeswijk O. Praem.

Miscellanea

M i s s i o l o g i s c h e W e e k i n C a n a d a. — Onder auspiciën van de Priestermissiebond in Canada en onder de deskundige leiding van R. P. Champagne O. M. I., directeur van het Missiologisch Instituut der Universiteit te Ottawa, werd van 17—20 October 1949 in de aula van de Universiteit Laval te Quebec de derde Missiologische week in Canada gehouden. Als algemeen thema had men gekozen : *La valeur religieuse des religions païennes et l'adaptation missionnaire.* Het staat nog niet vast, of hiervan een verslagboek zal verschijnen.

A l g e m e n e S y n o d e i n I n d i a — Op Driekoningenfeest 1950 hielden de Kerkvoogden van 55 missiegebieden van India, vertegenwoordigend vier millioen katholiekeu, een algemene synode te Bangalore, onder voorzitterschap van Z. Em. Kard. Norman Gilroy, aartsbisschop van Sydney. In de brief van 7 November 1949, waarin Paus Pius XII Kard. Gilroy tot Apostolisch Legaat benoemde, omschreef de Paus het program van deze eerste algemene synode in India als volgt : Wijziging van de grenzen der kerkelijke gebieden, eensgezindheid en samenwerking van geestelijkheid en gelovigen, coordinatie van de werken, vorming van een Indische Clerus, katholiek universitair onderwijs, charitatieve werken, scholen en pers.

C o n g r e s d e r K a t h o l i e k e n t e J o g j a k a r t a — Van 7—12 December 1949 hielden de Katholieken van Indonesië een congres te Jogjakarta om gezamelijk te overleggen wat te doen staat in de Republik Indonesia Serikat. Er werden praeadviezen uitgebracht over politiek, staatkunde, missie, minimum-program, cultuur-onderwijs, sociale zaken enz. Het congres sprak de wens uit over te gaan tot een fusie van alle bestaande katholieke Indonesische partijen om te komen tot één Katholieke Partij voor geheel Indonesië, met behoud van de autonomie der samenstellende delen in hun eigen Negara- of Daerah-aangelegenheden.

M i s s i o l o g i e i n N e d e r l a n d — Dr André Seumois O.M.I., professor aan het Missiologisch Instituut der Universiteit van Ottawa, publiceerde in het tijdschrift van de Priestermissiebond in Canada, Prêtre et Missions, 1949, p. 142—161, een uitvoerig en gedocumenteerd artikel : *La Missiologie en Hollande.* Het is opvallend, dat, waar tot dusver de missieactie van Nederland herhaaldelijk werd geprezen, men thans ook in het buitenland aandacht begint te schenken aan de beoefening van de missiewetenschap in Nederland.

I n t e r n a t i o n a a l C o n g r e s v a n d e P r i e s t e r m i s s i e b o n d — Op het internationaal congres van de P.M.B., dat 4—8 September 1950 te Rome plaats vindt, zullen afzonderlijke sectie-vergaderingen worden gehouden voor priesters, missionarissen, seminaristen en broeders.

Op de sectie der seminaristen, die onder voorzitterschap zal staan van Z. Em. Kard. Pizzardo, Prefect der H. Congregatie der Seminariën en Universiteiten, zal gesproken worden over hetgeen op missiologisch gebied in de Seminaries geschiedt.

Statistisch overzicht — Agentia Fides publiceerde op 10 Dec. 1949 het volgende statistisch overzicht van de toename *van het aantal katholieken in de missiegebieden gedurende de laatste kwarteeuw* (30 Juni 1923 — 30 Juni 1948).

	30 Juni 1923	30 Juni 1948	Percentage van de toename
AZIË			
Japan	90.000	130.000	1.44
China [1]	2.251.000	3.250.000	1.44
Korea	97.000	178.000	1.84
Indochina, Birma, Siam, Malakka	1.340.000	1.798.000	1.32
India [2]	2.530.000	4.668.000	1.86
Ceylon	377.000	532.000	1.44
Indonesië	143.000	732.000	5.10
Philippijnen [3]	53.000	281.000	5.30
Totaal	6.881.000	11.569.000	1.67
AUSTRALIË-OCEANIË			
Australië	1.110.000	1.300.000	1.17
Nieuw Zeeland	175.000	220.000	1.25
Oceanië	243.000	370.000	1.53
Totaal	1.528.000	1.890.000	1.12
AFRIKA			
Brits-Afrika	725.000	3.555.000	4.90
Frans-Afrika	800.000	2.511.000	3.14
Belgisch-Congo	425.000	3.281.000	7.70
Zuid-Afrika	220.000	741.000	3.30
Spaanse gebieden	61.000	218.000	3.60
Totaal	2.231.000	10.306.000	4.60
Tezamen	10.640.000	23.765.000	2.20

[1]) Deze statistieken zijn van 1947. De gebeurtenissen hebben in 1948 een telling onmogelijk gemaakt.

[2]) Met inbegrip van Goa, Cochin, Meliapore en de bisdommen van de Oosterse ritus.

[3]) Enkel betreffende de gebieden, die ressorteren onder de S. Congr. de Progånda Fide.

„School of Oriental and African Studies" te Londen — Aan haar „Report of the Governing Body, Statement of

accounts an Departmental Reports for the Year ending 31ste July 1949' en de ,,Calendar for the thirty-fourth Session 1949—1950'', is het volgende ontleend.

De ,,School of Oriental and African Studies'' is geïncorporeerd in de ,,*University of London*'' en omvat de volgende ,,departments'' : 1. Department of the Languages and Cultures of India, Pakistan and Ceylon ; 2. Department of the Languages and Cultures of South-East Asia and the Islands ; 3. Department of the Languages and Cultures of the Far East ; 4. Department of the Languages and Cultures of the Near and Middle East ; 5. Department of the Languages and Cultures of Africa ; 6. Department of Phonetics and Linguistics ; 7. Department of History ; 8. Department of Law.

De ,,School'', waarin ongeveer 40 verschillende talen worden onderwezen, bereidt voor tot de academische examina van ,,*Higher Degrees*'', nl. M.A., en Ph. D., en de ,,*First Degrees*'', nl. B. A. General en B. A. Honours. Bovendien verleent zij een ,,*First Year Centificate*'', en ,,*Second Year Certificate*'', en een eigen *diploma*.

Zij bezit een eigen, rijk-voorziene boekerij en geeft het halfjaarlijks ,,*Bulletin of the School of Oriental and African Studies*'' uit.

In het academisch studiejaar 1948-1949 telde men 651 mannelijke en 126 vrouwelijke studenten, en wel 595 Engelsen, 89 uit het Britse Empire en 93 vreemdelingen, onder wie 5 Nederlanders.

Boekbespreking

G. Rommerskirchen O.M.I. — G. Dindinger O.M.I., *Bibliografiá Missionaria, Anno XII : 1948.* — Unione Missionaria del Clero in Italia, Roma, 1949 — 150 p.p.

Wederom geven de ervaren samenstellers hier volgens de door hen gebruikelijke indeling een overzicht van de missieliteratuur over het jaar 1948; zij doen zulks op de nauwkeurige wijze, welke wij van hen gewoon zijn. Bovendien is dit deel onmisbaar door de toegevoegde registers betreffende schrijvers en personen, alsmede die betreffende zaken, over de jaren 1942—1948. A.M.

Callisto a Geispolsheim O. F. M. Cap., *Dilucidationes in Statutum pro Missionibus Ordinis FF. Minorum Capuccinorum anno* 1938 *approbatum.* — 203 p.p. — Romae, apud Curiam Generalem FF. Min. Capuccinorum, 1949.

Verschillende missionerende Orden en Congregaties bezitten onder een of andere titel een Missie-statuut. Voor de Orde van de Minderbroeders-Capucijnen werd een dergelijk ,,Statutum pro Missonibus'' voor het eerst uitgegeven in 1887 en voor vijf jaar goedgekeurd ; in 1893 kreeg het de definitieve goedkeuring. Toen ook hierin enkele bepalingen verouderd waren of niet meer in overeenstemming bleken met het kerkelijk recht of missierecht, noch met de Constituties en Ordinationes van de Orde, zoals deze in 1925 en 1928 werden uitgegeven, verscheen in 1929 een nieuw

Missie-Statuut ; dit statuut, naar de nieuwste Instructies herzien, verkreeg in 1938 de goedkeuring van de S. Congr. de Prop. Fide en is nog tegenwoordig rechtsgeldig.

P. Antoninus van Reschio, algemeen missie-secretaris van de Minderbroeders-Capucijnen, publiceerde in de Analecta Ordinis van 1887 en 1888 enige ,,Dilucidationes", waarvan hij in 1893 een herziene en vermeerderde uitgave bezorgde.

P. Callisto Lopinot, geboortig van Geispolsheim in de provincie van Straatsburg, oud-missionaris en oud-ondersecretaris van de missies en consultor van de S. Congr. de Prop. Fide, maakte in zijn bovengenoemd werk dankbaar gebruik van de vroegere toelichtingen van P. Antoninus ; maar gaf bovendien verschillende nieuwe uiteenzettingen, die de vrucht zijn van missiewetenschappelijke studie of de antwoorden van de Algemene Oversten op vragen uit de verschillende missiegebieden omtrent de verklaring van de tekst van het missie-statuut gesteld. Met name brengt Sch. dank aan Z. H. Exc. Mgr Tarcisius Valenberg voor zijn aansporingen en practische raadgevingen bij de samenstelling van dit boek, waarvan een korte inhoudsopgave het belang moge doen inzien.

Na enige algemene beginselen te hebben uiteengezet, gaat Sch. over tot de bespreking van de afzonderlijke artikelen van het missie-statuut. Achtereenvolgens wordt gehandeld : de Missionibus ab Ordine promovendis (blz. 39—45) ; de Ministri generalis protestate (46—47) ; de Secretario generali pro missionibus (48—50) ; de officiis et juribus Superiorum Provincialium (51—61) ; de missionariorum dependentia a Superioribus ecclesiasticis (62—70) ; de Superiore regulari ejusque discretorio (71—86) ; de vocatione et praeparatione missionaria (87—100) ; de disciplina vivendi et laborandi (101—148) ; de bonis temporalibus (149—173) ; de missionariis benemeritis (174—177) ; de missionariis infirmis et de defunctis (178—181) ; de hujus Statuti exsecutione (182—188).

Een ,,Index rerum analyticus" en een ,,Index generalis" besluit dit zeer lezenswaardige boek.

Het ware te wensen, dat wij ook van de missie-statuten der overige missionerende Orden en Congregaties dergelijke verhelderende en min of meer officiële ,,toelichtingen" bezaten ; niet slechts de missiepraktijk, maar ook de missiewetenschap zou er wel bij varen.

ALPH. MULDERS

Dr J. van der Ploeg O. P., *Missiegedachten in de H. Schrift.* — 87 bldz. — N.V. Gooi & Sticht, Hilversum, 1949.

Het trof wel heel toevallig, dat we op college juist bezig waren met de uiteenzetting van de missiegedachte in de H. Schrift, toen dit geschrift ter bespreking werd toegezonden. Het doel van de vier voordrachten, die in dit geschrift zijn gebundeld, was : het geheel uit studenten (niet-theologen) bestaande gehoor enig inzicht te geven in de ontwikkeling der missiegedachte, zoals deze in de H. Schrift van Oud- en Nieuw Testament wordt gevonden. Daartoe deed de spreker, professor aan het Albertinum te Nijmegen, een aantal grepen, weshalve hij ook op de titelbladzijde liever het meervoudig ,,missiegedachten" gebruikte. Achtereenvolgens bespreekt

hij : de missiegedachte in het Oude Testament ; missie-arbeid en missiegedachten van Jesus ; missiegedachten bij de Apostelen ; Paulus, apostel der heidenen. Bij de behandeling van de verschillende onderwerpen is, zuiver formeel, gelet op de missiegedachte(n) als zodanig ; op de inhoud van de missieboodschap is slechts ingegaan in zover dit nodig was om deze gedachte(n) te verduidelijken. Onnodig hieraan toe te voegen, dat de bij uitstek deskundige spreker zich op voortreffelijke wijze van zijn taak heeft gekweten ; we willen de publicatie van deze voordrachten, die de bestudering ten volle waard zijn, dan ook van harte aanbevelen. A.M.

K. M. Bosslet O. P., *Missionsärztliche Fragen und Aufgaben.* — 379 S. — Verlag Johann Wilh. Naumann, Augsburg, 1947.

In 1947 verschenen in de reeks ,,Abendland und Weltmission, im Auftrage des Päpstlichen Werkes der Glaubensverbreitung Aachen und München, des Priestermissonsbundes und des Päpstlichen Werkes der Heiligen Kindheit Aachen herausgegeben von Klaus Mund'', als eerste deel — het is ons niet bekend, of er sindsdien nog een tweede deel verscheen — bovengenoemd werk.

Behalve een paar voorwoorden en een woord ten geleide van Z. H. Exc. den Bisschop van Würzburg, omvat het drie gedeelten en wel : aus der praktischen Arbeit des Missionsarztes (S. 13— 124) ; wissenschaftliche Forschung im Dienste des Missionsarztes (S. 125—265) ; Bildungsziele und Bildungsmöglichkeiten für den Missionsarzt (S. 267—356).

In het eerste gedeelte schetste Pater K. M. Bosslet op leerzame en onderhoudende wijze de oprichting en ontwikkeling van het medisch missie-instituut te Würzburg, tot dusver het enige in de wereld, waarvan hij toen nog de directeur was ; de gebouwen ervan zijn te midden van het oorlogsgeweld — van de stad Würzburg is ongeveer drie vierde verwoest — gelukkig gespaard gebleven. Verder schreef B. Biermann O.P. over ,,die Lage der katholischen Weltmission'' na de oorlog, en behandelde M. Gusinde S.V.D. de ,,Begegnung mit Eingeborenen'', waarna nog vier missieartsen van hun ervaringen in Zuid-Afrika en op nieuw-Guinea verhalen.

Het tweede gedeelte is nog onderverdeeld in : theologisch- philosophische Forschung, waarin prof H. Pfeil een uitvoerige beschouwing wijdt aan ,,die Uebel der Welt'' ; verder : biologisch-philosophische Forschung, met artikelen over ,,das Werden des Menschen'' en ,,Zur Frage der Beseelung des Foetus'' ; eindelijk medizinische Forschung, waarin o.a. prof. G. Wunderle ,,der christliche Arzt als Mitgestalter des Menschenbildes'' beschrijft.

In het derde gedeelte stelt de medicus H. Langer onder het opschrift : ,,Missionsärztliche Probleme'', verschillende interessante ,,Schwierigkeiten, Zweifel und Einwendungen '' aan de orde ; hij somt er 26 op en rangschikt deze volgens de letters van het alphabet, in het vertrouwen, dat herhaalde discussie hierover meer klaarheid zal brengen.

Uit deze inhoudsopgave moge blijken, dat dit verzamelwerk, hetwelk in 1947 de plaats innam van het vroeger gebruikelijke jaarboek, ,,elck wat wils'' biedt en alleszins de moeite waard is, dat men er kennis van neemt.

ALPH. MULDERS

P. Heerkens S.V.D.. *Het lied van Saka Ladja.* — 202 bldz. — Boekenclub ,,Sint Bavo'', Heemstede, 1949.

Merkwaardig is dat de inleider van het boekje, B. Verhoeven, en eveneens Anton van Duinkerken een sterke beïnvloeding van Gezelle's Hiawatha-vertaling vermoeden bij de dichter, terwijl hijzelf dit ten stelligste ontkent, omdat hij de viervoetige trochee zuiver terugvond in de mythen, sagen en legenden op Flores. Ikzelf maakte een enkele keer ook deze ervaring als ik de oude gebeden op schrift las; als zij ze echter zelf voordroegen, was van een versmaat niets te bespeuren. — Uitdrukkelijk bekent, neen ,,onderstreept'' de dichter dat deze gezangen ,,zijn samengezocht uit een wir-war van tegenstrijdige en onjuiste opvattingen. Dit lied stapt over al die verschillen weg en heeft uit de bonte verscheidenheid een bonte eenheid gepuurd, die u binnenleidt in een heel vreemde wereld.'' Hij heeft verder de mooiste uitdrukkingen, die hij bij de verschillende bevolkingsgroepen van het lang gestrekte eiland vond, in deze verzen verwerkt, ik vermoed echter te mooi verwerkt. Vooral wil ik er echter op attent maken dat, veelmeer dan de auteur zelf vermoedt, Christelijke elementen in deze verhalen binnengeslopen zijn en dat hij zelf sommige uitdrukkingen te Westers heeft geïnterpreteerd. Ik wil slechts een paar voorbeelden noemen. Als de heidense Florinezen zich de godheid als ,,Vader Hemel en Moeder Aarde'' voorstellen dan doen zij dit ook werkelijk zo, indien niet, dan is dit reeds Westers (vergel. blz. 23 en 189). Hetzelfde is te zeggen van een uitdrukking als ,,ongehuwde Vader-Moeder'' (blz. 25). Dat ,,God heet en brandend de mensenkinderen bemint'', is ook Westers of beter Christelijk gedacht (blz. 28, 46). Zo zou ik nog meerdere plaatsen kunnen aanwijzen. Ik wil echter liever een citaat brengen, dat zuiver de primitieve mentaliteit weerspiegelt en om tevens een indruk te geven van de ,,zoet gevooisde'' gezangen:

Grote ogen heeft de Godheid,
Oeloe Déwa, grote oren,
die van alles zien en horen;
groot is ook zijn mond, zijn stemme,
Luid en donderend in 't spreken.
Groot en machtig van gestalte
is Hij zichtbaar in de dromen. (blz. 27)

B. VROKLAGE

Marie Ramondt, *Sprookjesvertellers en hun wereld. Van primitivisme tot symbolisme.* — 190 bldz. — J. B. Wolters' Uitg.-Mij, Groningen, 1948.

Marie Ramondt heeft er goed aangedaan, dat zij haar vier studies over mythe, sage en sprookje heeft gebundeld. Deze vier studies staan trouwens niet los van elkaar, maar maken samen een eenheid uit. In het eerste opstel behandelt zij het thema, hoe er in de meeste sprookjes, zo niet in alle, een zekere werkelijkheid schuilt. Het sprookje is in zijn grondslag niet pure fantasie, maar knoopt zich aan een bepaalde gebeurtenis vast. In het tweede opstel zet zij allereerst de primitieve mentaliteit uiteen, waardoor zij verklaart hoe deze sprookjes aldus konden ontstaan en in hun verdere

uitstoffering werkelijkheid bleven voor de vertellers en hun toehoorders, alsmede de motieven waarom men ging vertellen. Het derde behandelt de geschiedenis van het sprookje uit latere Europese tijden, toen men het herontdekte en eigentijds opsmukte. Met grote nauwkeurigheid gaat de autrice na welke de bronnen voor deze sprookjes zijn geweest. Het laatste opstel is een vervolg van het derde nl. de geschiedenis van het sprookje tot op de huidige tijd met zijn verschillende vormen. Treffend is haar beschrijving over Andersen, die niet zozeer reproduceerde, maar vooral ook zelf sprookjes schiep.

Ieder die zich voor deze parels der volksphantasie interesseert, zal dit boek een welkome verschijning zijn. De uitgever J. B. Wolters heeft ons van dit boekje een keurige uitgave geschonken.

VROKLAGE

Prof. Dr J. P. B. de Josselin de Jong, *Customary Law* (*A confusing Fiction*). Indisch Instituut, Amsterdam, 1948. — 8 bldz.

Prof. de Josselin de Jong schreef een scherpzinnig artikel over de nog onopgeloste kwestie wat precies onder gewoonterecht verstaan moet worden, zoals men het in primitieve maatschappijen aantreft. Na allereerst aangehaald te hebben wat naar Westerse opvatting formaliter tot een wet behoort om deze te onderscheiden van de gewoonte, concludeert de schrijver terecht dat oudtijds hierop niet genoeg is gelet. Malinowski, die de functionele zijde van de wetten of zeden in bovengenoemde maatschappijen als wezenlijk beklemtoonde, heeft hiermede een nieuwe stoot gegeven voor het onderzoek, maar ook veel verwarring gesticht. De auteur stelt zelf voor om een derde categorie te onderscheiden naast wet en zede (gewoonte).

Ten slotte zou ik nog willen opmerken, dat, waar de auteur opmerkt, dat Malinowski de formele aspecten van het recht heeft verwaarloosd, hij hiermee tevens gezegd heeft, dat hij zich om het wezenlijke van het recht niet heeft bekommerd en bijgevolg bij de wezensbepaling van het recht verwaarloosd kan worden.

VROKLAGE

De Katholieke Jeugdbijbel samengesteld door P. Romualdus O. F. M. Cap. in samenwerking met To Hölscher. *Het Oude Testament.* Tweede druk. J. J. Romen & Zonen. Roermond-Maaseik, 1949.

Deze bijbelse geschiedenis bezit meerdere goede kwaliteiten. Het verhaal is boeiend gedaan. Er is getracht de geschiedenis van Israel in het internationale milieu te zetten. Aan de profetische prediking is aandacht besteed. Het boek is voorzien van enkele kaarten en 24 goede foto's. Vergeleken bij oudere bijbelse geschiedenis-boeken voor de school valt er winst te noteren ; maar de exegeet zal niet met alles instemmen.

B.A.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK, pr. Paed. Drs.
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 6 Febr. 1950.

Ecclesia Gentium

Een bijdrage tot de dogmatische fundering van de noodzaak van aanpassing.

I

„De christenheid, die de Kerk vereenzelvigde met een beschaving en met een bepaalde sociale orde, heeft Haar opgesloten in die beschaving en heeft het Haar uiterst moeilijk gemaakt om zich daarbuiten te verbreiden. De christenheid heeft de Kerk vereenzelvigd met West-Europa. Zij heeft een geestestoestand geschapen, volgens welke men de Westerse cultuur in zich moet opnemen om christen te worden en die geestestoestand heeft wel een van de zwaarste hinderpalen geschapen voor de uitbreiding der Kerk bij de Oosterse volkeren met een oude cultuur. Het is juist in onze tijd, dat het bewustzijn van dit gevaar zich scherper aftekent en dat de H. Stoel bij monde van de Pausen Benedictus XV en Pius XI hierop gereageerd heeft door aan de missies op te leggen zich los te maken van (de gebondenheid aan) de Westerse volkeren, waaruit zij afkomstig zijn", zo schreef Kanunnik Leclercqu enige jaren geleden. [1])

Meer dan ooit te voren blijft de laatste jaren op dit probleem de aandacht gevestigd zowel van de missiepractijk als van de missiewetenschap. De aanpassing aan eigen aard en cultuur der heidenen blijkt een van de meest primaire behoeften voor het welslagen van de totale missionering der Kerk. Meer nog: de noodzaak van deze aanpassing vloeit zelfs voort uit het wezen der Kerk. Een poging tot diepere dogmatische fundering van het accomodatieprincipe in de missionering is het doel van de hier volgende regels.

Vooreerst moge worden opgemerkt, dat de theologische fundering van zulke uitermate op de praktijk gerichte missiemethodische principen als b.v. dat van de noodzaak van accomodatie niet van belang ontbloot is. Niet alleen immers dragen dergelijke problemen, meermalen onmiddellijk gegroeid uit de missiepraktijk van elke dag, veel bij tot de verruiming van het

---

[1]) Chan. Jacques Leclercqu, *La Vie du Christ dans son Eglise*, 2. éd. rev. Ed. du Cerf — Paris 1947, p. 218.

werkterrein der theologie, waardoor de theologische wetenschap zowel extensief als intensief verrijkt kan worden, maar ook is deze speculatief-theologische belichting voor de missionaris zelf van groot belang. Zij zal hem weer meer bewust kunnen doen worden, dat zijn dagelijks werk een ,,god-menselijk" werk is: dat zijn duizend-en-een-zorgen, die hem elke dag weer overstelpen, zelfs voor de, op het eerste gezicht blijkbaar accidentele belangen, niet alleen gericht zijn op het grote bovennatuurlijke doel, dat hem steeds voor ogen staat, maar dat zij ook zelf niets anders zijn dan het tot werkelijkheid komen van een der talloze potenties, in de schoot der Moederkerk, door Wie hij gezonden is, verborgen, die een wezenlijk deel uitmaakt van het plan Gods ter onmiddellijke voorbereiding van de bodem om die in overvloedige mate het geloof te doen opnemen, dat er eens met Gods genade zal opbloeien. Want al het menselijk tasten en zoeken, het zwoegen en tobben, het proberen en experimenteren van elke missionaris onder een vreemd volk, of, — om het moderner te zeggen, — zijn ,,planning" en methodiek, het moge dan al iets louter menselijks schijnen, feitelijk is het dat niet. Want ook deze ,,menselijke" activiteit maakt een integraal deel uit van de feilloze providentie, waarmee God zijn Kerk in deze wereld leidt en stuurt. Want zoals de Kerk zelf ,,niet enkel bestaat uit sociale en iuridische elementen en factoren .... maar alle menselijke gemeenschappen in dezelfde mate overtreft als de genade de natuur te boven gaat .... en zo iedere natuurlijke orde volstrekt overstijgt .... door de Geest van onze Verlosser, Die als bron van de genaden, gaven en alle charismata de Kerk voor altijd en op de innigste wijze vervult en in Haar werkt" [1]), zo wordt ook de practische missiemethodiek gericht door een geheimzinnige steun en leiding van de H. Geest, Die als de Ziel van het Mystiek Lichaam ,,geheel de Kerk vervult en één maakt". [2]) Eerbiedig te zoeken naar enig inzicht in deze geheimzinnige leiding der H. Geest vanuit de Openbaring, met name vanuit de Openbaring van het Mysterie der H. Kerk, is de taak der theologie, die op deze wijze veel kan bijdragen tot een dieper beleven van het ontzaglijk mysterie, waarin wij door Gods uitverkiezing zonder ophouden leven, en die de missionaris zijn bij uitstek goddelijke roeping scherp voor ogen stelt.

Bestaat d e a c c o m o d a t i e i n w e z e n in de aanpassing

[1]) Enc. ,,*Mystici Corporis*", A.A.S. XXXV 1943 p.222-223.
[2]) S. Thomas, De Veritate qu. 29 a. 4.

aan de eigen aard, karakter en cultuur van het te missioneren volk en wel op alle gebieden van missionering waar dit mogelijk is, we willen — met de andere gebieden van het menselijk leven, waar het missioneringswerk raakpunten bezit en waaruit problemen van sociale, juridische, taalkundige, aesthetische accomodatie voortvloeien, op de achtergrond, — ons vooral bezighouden met de eigenlijke godsdienstige of directe accomodatie, die men aldus naar de kern zou kunnen samenvatten, positief : alles aanvaarden wat niet strijdig met of gevaarlijk voor het Geloof is ; en daarnaast negatief : niets opleggen, wat niet strikt tot het Geloof behoort ; dit laatste volgens het woord van de Apostel Jacobus ,,dat men het de heidenen, die zich tot God bekeren, niet moeilijk moet maken" [1]. Daarom bepaalde reeds het Concilie van Jerusalem, dat men de heidenen geen zwaardere last moest opleggen dan de noodzakelijke voorschriften [2]. Ook het positief gedeelte paste reeds St. Paulus, aan wiens missiewerk het accomodatieprincipe een apostolische vrijheid van beweging gaf [3], bewust toe in zijn missiearbeid o.a. op de Areopaag en toen hij Timotheus liet besnijden [4]. Het accomodatieprincipe is dus niet nieuw : het is reeds zo oud als de Kerk zelf. Zonder echter dieper in te gaan op de geschiedenis der accomodatie in de groeiende Kerk, kan men toch wel constateren, dat na het tijdvak der Griekse Vaders het positief element : het assimileren van bepaalde heidense cultuurwaarden door het christendom, ofwel zo goed als niet (bij gebrek aan missies onder volkeren buiten de Romeinse cultuurkring) ofwel onbewust en als het ware spontaan optrad (bij de christianisering van de binnengetrokken volken na de Volksverhuizing). Het is de grote Paus Gregorius I geweest, die in zijn befaamde brief aan abt Mellitus omtrent de bekering van Engeland de systematische uitwerking van het positief element als algemene richtlijn voor de Engelse missie aangaf [5], en daarmee

[1]) Act. Ap. 15 : 19.
[2]) Act. Ap. 15 : 28.
[3]) cf. 1 Cor. 9 : 19-23.
[4]) Act. Ap. 17 : 23 ; id. 16 : 3.
[5]) ,,Daar de Almachtige God U nu bij onze allereerbiedwaardigste broeder, bisschop Augustinus, heeft gebracht, zeg hem, wat ik reeds lange tijd bij mijzelf omtrent de zaak der Angelen heb overwogen, namelijk, dat de tempels der afgoden bij dat volk zeker niet verwoest moeten worden maar wel de afgodsbeelden, die er zich in bevinden. Men moet water wijden en dit worde in die tempels gesprenkeld ; er moeten altaren in worden gebouwd en er moeten relieken worden geplaatst, want als die tempels goed gebouwd zijn, is het noodzakelijk, dat ze van bestemming veranderen namelijk van de dienst der duivelen tot de eredienst van de ware God ; opdat het volk, wanneer het ziet, dat zijn tempels niet worden verwoest, van harte de dwaling aflegge en in kennis en aanbidding

voor de missionering van de heidenwereld nieuwe, tot dan toe geheel onbekende horizonten opende, horizonten, die tot op onze tijd onafzienbaar zijn. Mogen practische moeilijkheden de volledige consequenties van dit principe in de loop der geschiedenis ook al bemoeilijkt of zelfs geheel verhinderd hebben, steeds duidelijker blijkt, dat voor het planten van de Kerk in een heidens volk dit positief element van het accomodatieprincipe juist en zelfs noodzakelijk is. Het is juist deze klaarblijkelijkheid, die het accomodatieprincipe zich vooral in de laatste jaren in een bijzondere belangstelling doet verheugen, die groter is dan ooit te voren, vooral in verband met de verandering van politieke en economische toestanden, die voor een groot deel voor de invoering of geconsolideerde bloei van de Kerk in een bepaald land voorlopig definitief beslissend zijn. Naarmate de groei van de internationale contacten op alle gebied sterker wordt, des te urgenter en moeilijker wordt voor de missie een verantwoorde toepassing van het accomodatieprincipe. Want ,,naarmate de eeuwen voorbijgaan doet zich van de ene kant de noodzaak van aanpassing sterker gevoelen, omdat de omstandigheden heel het menselijke, waarin de Kerk werkt, veranderen; en hieruit volgt, dat de Kerk van de andere kant, naarmate de tijd voorbijgaat, meer traditioneel en tegelijk meer vernieuwend moet worden. Moeilijk het juiste evenwicht te vinden." [1])

Reeds werden voor de noodzaak van accomodatie enkele dogmatische argumenten aangebracht zowel uit de wezenseigenschappen der Kerk als uit de samenhang met andere dogma's, die hier volledigheidshalve even worden aangehaald.

Wil men de noodzaak van de accomodatie aantonen, dan laat zich het argument uit de algemeenheid der

---

van de ware God op die plaatsen samenkomt, die het dierbaar zijn geworden. En omdat men gewoonlijk bij het offer aan de duivelen vele ossen doodt, moet men ook hierin de zin van de feestelijkheid veranderen, b.v. doordat ze zich op de feestdag van Kerkwijding of op de feesten der heilige martelaren, wier relieken daar bijgezet zijn, rond die kerken, die vroeger tempels waren, hutten maken van boomtakken en het feest vieren met godsdienstige maaltijden. Zo moeten ze geen dieren meer offeren aan de duivel, maar ze moeten die dieren slachten tot lof van God en tot hun spijs en ze moeten de Gever van alles voor hun overvloed danken; zo zullen ze gemakkelijker kunnen meeleven met de inwendige vreugden (der Kerk), wanneer hun ook enige uitwendige vreugde gegund wordt. Want het is zonder enige twijfel onmogelijk om voor zulke harde koppen alles tegelijk af te kappen, daar het voor hem, die naar de hoogste plaats tracht op te stijgen, noodzakelijk is, dat hij omhooggaat met treden en stappen maar niet met sprongen. . . ." S. Gregorii Magni Epistola 76 ad Mellitum Abbatem, Migne, *Patrologiae Cursus Completus*, Patres Latini 77, 1215-1216.

[1]) J. Leclercq, o.c., p. 94.

Kerk gaarne gebruiken, wat ook P. Thauren S.V.D. doet in zijn belangwekkende monografie over accomodatie. [1]) Deze algemeenheid is immers een wezenseigenschap van onze Moederkerk, Die groot en wijd is als de wereld zelf : in omvang „usque ad fines terrae" (Act. Ap. 1 : 8), in tijd „usque ad consummationem saeculi" (Matth. 28 : 20) en de preciese technische inhoud van die algemeenheid is juist, dat de boodschap die Zij draagt, en de vruchten der Verlossing, die Zij bewaart en uitdeelt, bestemd zijn voor heel het mensdom, voor welke stammen of volken ook, welke taak de Kerk toekomt allereerst krachtens Haar Wezen : het voortzetten van het werk der verlossing door Christus : „Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend ik u" (Joa. 20 : 21), vervolgens vanwege Haar universele zending, nog door een positieve opdracht van de verheerlijkte Christus ontvangen : „Gaat en verkondigt het Evangelie aan ieder schepsel" (Mc. 16 : 15) en : „Gaat en onderwijst alle volkeren". (Mt. 28 : 19)

Uit deze universaliteit van doelstelling volgt natuurnoodzakelijk de geschiktheid van de Moederkerk om de mensheid tot zijn bovennatuurlijk doel : de verheerlijking en het bezit van de Drieënige God, te brengen. Het is dus niet alleen een geroepen-zijn van de Kerk tot deze taak, het is óók een kunnen-volbrengen. En van hieruit begint dan het bewijs van de noodzaak van accomodatie, hetwelk men echter op verschillende wijzen kan opbouwen. Men kan uitgaan van het feit, dat van de ene kant de Kerk als Draagster van de gehele Openbaringsinhoud innerlijk verwant is met al het goede en ware, dat er, vermengd met dwaling en kwaad, op de wereld is, en dit dus noodzakelijk moet erkennen, [2]) en dat van de andere kant elk volk zijn vrijheid gelaten moet worden in het volbrengen van zijn taak op de wereld: het oplossen van een cultuuropgave. [3])

Men kan ook als argument geven, dat de aanwezigheid van een

---

[1]) P. Dr Joh. Thauren S.V.D., *Die Akkomodation im katholischen Heidenapostolat.* Münster i.W. 1927. Ook nu nog kan men van deze studie zeggen, wat men er enkele jaren geleden over schreef, nl. dat dit werk ook na zo'n lang tijdsverloop, waarin er zo grote veranderingen in de missielanden hebben plaatsgehad, niets van zijn waarde verloren heeft, ja integendeel, dat daardoor juist vele principen en postulaten van de auteur in een nieuw licht zijn geplaatst, zodat ze op het ogenblik van nog meer belang zijn dan vroeger. P. Ed. Bödefeld O. F. M. in Collectanea Commissionis Synodalis. Peiping. 16 (1943) p. 645.

[2]) J. Thauren, o.c. p. 18-19.

[3]) id. o.c. p. 21-23.

wezenlijke en absoluut noodzakelijke potentie in de Kerk ook noodzakelijkerwijze de verwezenlijking van die potentie opeist; dat dus m.a.w. uit de wezenlijke geschiktheid tot accomodatie, in de Kerk aanwezig, ook noodzakelijk de facto de grootst mogelijke accomodatie moet volgen.

Ofschoon meer de mogelijkheid en de conveniëntie van aanpassing dan een strikte noodzakelijkheid uit de volgende argumenten wordt afgeleid, zijn toch deze argumenten uit de samenhang met andere dogma's in dit verband een beschouwing waard.

De leer van Trente over de erfzonde verklaarde, dat de erfzonde de natuur van de mens niet vernietigde maar het verstand verduisterde en de wil verzwakte; [1]) zij verzwakte de natuur maar tastte haar natuurlijke aanleg en geestelijke en lichamelijke krachten niet aan. Hieruit volgt, dat op het goede, dat achterbleef, verder gebouwd kan worden. Dit goede kan men zelfs beschouwen als een zekere grondslag, die tot een verder bouwen hierop onmiddellijk uitnodigt.

Want hiermee stoot men op een andere dogmatische leer, die luidt, dat de genade de natuur respecteert, haar veronderstelt en op haar voortbouwt, hetgeen P. Charles S.J. zo karakteristiek uitdrukt: ,,De Schepper en de Verlosser, God als Oorzaak van het zijn en God als Oorzaak van de genade zijn geen tegenstrijdige principen .... Het is dus niet noodzakelijk de mens te verwoesten om plaats te maken voor de christen; het is noodlottig om het werk van de Eerste Oorzaak te vernielen om de weg, die naar de hemel leidt, te banen." [2])

De beslist positieve en zeer waardevolle betekenis van de natuur in dit verband heeft ook Scheeben sterk benadrukt: ,,Bei denen, welche die Offenbarung noch gar nicht kennen, kann sich das natürliche Leben entwicklen und entwickelt es sich in der Tat. Gleichwohl wird auch hier in den gegenwärtigen Weltordnung wegen der Uroffenbarung und derjenigen, die Gott im Innern des Menschen wirken kann, sehr oft schon einigermaszen das natürliche Leben über seine Ordnung hinausgehoben. Ja, im algemeinen wird jetzt alle Tätigkeit der Menschen von Gott einem übernatürlichen Ziele auf die eine oder andere Weise zugelenkt, wie auch im Gegen-

---

[1]) Conc. Trid. Sessio VI, Decr. de Iustific. Cap. I.

[2]) P. Charles S. J. in: *Autour du problème de l'adaptation.* — Compte rendu de la 4me Semaine de Missiologie de Louvain (1926), p. 6.

teil eine gewissermaszen übernatürliche böse Macht, die gefallenen Engel, den Menschen ebenfalls vom natürlichen Guten zum Bösen hinzieht." [1]) Hoog is de waardering van deze grote theoloog voor de natuur als „eine uns von Gott mitgeteilte Kraft und Bestimmung und insofern ist sie die Grundlage alles Guten .... In sofern hat der Mensch durch sie die Bestimmung zum Sein und dadurch Kraft und Tendenz zum Wahren und Guten." [2])

Ook voor het vervolg zal men er goed aan doen deze positieve waarde van de mensennatuur — óók van de gevallen mensennatuur — scherp voor ogen te houden.

Belangrijk voor een goede fundering van de noodzaak van het accomodatieprincipe lijkt ons een argument, dat onmiddellijk afgeleid wordt — niet uit een wezenseigenschap maar — uit het wezen zelf der H. Kerk, wanneer men de H. Kerk beschouwt niet allereerst in Haar betekenis van heilsinstituut maar vooral als het Mystiek Lichaam van Christus, en in deze beschouwing weer met de precies omlijnde inhoud, zoals die in het tweede deel der encycliek over het Mystiek Lichaam staat weergegeven, nl. als de éne, enkele Mystieke Persoon, Die de Goddelijke Verlosser met Zijn Mystiek Lichaam vormt: Christus en de Kerk als de gehele Christus. [3]) Naast de Kerk als „het Lichaam van Christus" kent St. Paulus in zijn ecclesiologie immers ook de Kerk als „Christus Zelf", [4]) wellicht door Christus Zelf met deze gedachte verlicht op de weg naar Damascus: „Saulus, waarom vervolgt ge *Mij* ?" [5]) En het is in deze diepe zin van de Kerk als de gehele Christus, dat men de zichtbare Kerk beschrijft als „een organisme, en wel als een organisme, dat innerlijk door de Geest van Christus wordt levend gemaakt. De zichtbaarheid treedt dan binnen in het mysterie der Kerk zoals zij binnentreedt in de Mensgeworden Christus". [6]) En het is tot het deel uitmaken van dit levend organisme, tot het toetreden tot deze Christus, dat alle volkeren geroepen zijn. Deze beschouwing van het wezen der Kerk

---

[1]) M. J. Scheeben, *Natur und Gnade*. Freiburg i.B. 1941 p. 57.
[2]) M. J. Scheeben, o.c. p. 186.
[3]) Enc. „*Mystici Corporis*" l.c. p. 226.
[4]) cf. 1 Cor. 12 : 12 : al de vele ledematen van een lichaam vormen samen toch één lichaam : „zo ook Christus" ; Eph. 5 : 30 : wij zijn de ledematen van het lichaam van Christus ; 1 Cor. 6 : 15 : wij zijn de ledematen van Christus ; 1 Cor. 12 : 27 : wij zijn het lichaam van Christus.
[5]) Act. Ap. 9 : 4-5.
[6]) Seb. Tromp S. J., *Corpus Christi quod est Ecclesia*. Ed. alt. et aucta. Romae 1946, p. 23.

verlicht, verruimt en verdiept de missiegedachte in al haar rijkdom van gebieden op een heel bijzondere wijze : want volgens dit aspect is de Kerk niet alleen bedacht op het heil van de talloze onsterfelijke zielen, maar is het eerste doel van Haar missieactiviteit : om door het opnemen van alle volkeren ter wereld Zelf, óók kwantitatief, steeds meer te groeien en vol te worden en zo de ,,mannenmaat van Christus" te bereiken. [1]) In de kern is in deze opvatting reeds onze argumentatie vervat, die we in de volgende regels consequent zullen trachten uit te bouwen.

Als inleiding en voorbereiding op de directe bewijsvoering is het noodzakelijk vooraf vast te stellen welke de plaats en de betekenis is, die de Kerk als het Mystieke Lichaam van Christus in de boven geaccentueerde zin in de wereld heeft. Bij enig nadenken is het niet moeilijk in te zien, dat Haar plaats en betekenis in de wereld uniek is, omdat Zij de taak der wereld heeft overgenomen en die op de meest sublieme wijze ten uitvoer brengt.

Gods plan met de wereld immers heeft een geschiedenis. God schiep de wereld uit liefde en maakte haar daardoor tot ,,een teken van liefde". [2]) De mens in die wereld — en in die mens de hele wereldordening — zou God moeten verheerlijken als Schepper en Hem moeten beminnen als Vader. Maar de mens verzette zich tegen die orde en perverteerde het plan Gods. Niet, alsof Gods scheppingsplan mislukt zou zijn — want ook na de zonde zou de schepping geheel tot Gods verheerlijking hebben gestrekt, in Zijn Rechtvaardigheid — maar oorspronkelijk was het Gods plan verheerlijkt te worden in Zijn Rechtvaardigheid *en* in Zijn *Liefde*. En daarom besloot Hij in Zijn oneindige goedertierenheid tot de openbaring van Zijn Zoon aan de wereld tot verlossing en herstel, Zijn Zoon, door Wie Hij reeds vroeger de wereld gemaakt had en door Wie Hij alles in stand hield. [3]) Die ,,Apparitio Domini" is als een nieuwe schepping, ,,een nieuwe hemel en een nieuwe aarde",[4]) zoveel te stralender en heerlijker dan de eerste, dat de Kerk in Haar Liturgie durft zingen : ,,O zeker noodzakelijke zonde van Adam, dat ze door Christi dood werd vernietigd ! O gelukkige schuld, die verdiende een zodanige en zo grote Verlosser te hebben !" [5])

---

[1]) cf. Eph. 4 : 11-13.
[2]) Card. Suhard, *Essor ou déclin de l'Eglise*. Ed. Vitrail. Paris 1947 p. 44.
[3]) Joa. 1 : 3.
[4]) Apoc. 21 : 1.
[5]) Missale Romanum. Sabb. Sancto. Bened. Cerei.

en dat St. Augustinus overweegt: ,,Als de mens niet gezondigd had, zou de Zoon des Mensen niet gekomen zijn." [1]) De plaats van Christus in het Heelal kreeg door die Openbaring van Zijn Persoon en die Verlossing door Zijn Menswording, Sterven en Verrijzen het karakter van een dubbel Middelaarschap: een tussen God en de mensen, maar óók een tussen de mensen en God. Want kan de verhouding: God-wereld niet duidelijker gedacht worden dan als een doordringen van de wereld van God door haar te scheppen, te behouden, te besturen, haar te verlossen en zalig te maken, en dit alles: door Christus, onze Heer; anderzijds kan men niet ontkennen dat in de verhouding: wereld-God dezer taak, het brengen van Godsverheerlijking, ná de Openbaring van de Tweede Goddelijke Persoon aan de wereld, slechts zuiver en volmaakt kan geschieden eveneens: door Christus, onze Heer! Want Christus nam die taak der wereld: de Godsverheerlijking door de schepping en het schenken van mensengeluk, in Zijn God-Menselijke gestalte volledig over en zo werd het doel der wereld door en in Christus op de meest eminente wijze weer bereikbaar gemaakt [2]). En hier komt de betekenis der Kerk — óók in *ontologische* zin — ons duidelijk voor ogen. Want om die oneindige verheerlijking Gods door de wereld voort te zetten en het geluk der mensen, van álle mensen, te bestendigen — ,,opdat Hij het heilbrengend werk der Verlossing eeuwig zou maken" [3]) — stichtte Christus Zijn H. Kerk, Die de vruchten der Verlossing, door Hem door Zijn Offerdood verdiend, op de mensen toe zou passen en ,,Zijn krachtig werktuig, een nooit in gebreke blijvend werktuig" [4]) zou zijn. En zo is het door Zijn Geest, dat ,,de Kerk als de volheid en de aanvulling wordt van de Verlosser; en dat Christus in alles in de Kerk in zekere zin wordt vervolledigd .... Zo vormen het Mystiek Hoofd, Dat Christus is en de Kerk, Die hier op aarde als een andere Christus Zijn plaats inneemt, één nieuwe Mens, in Wie in de voortzetting van het Verlossingswerk des Kruises hemel en aarde worden verenigd: namelijk Christus, Hoofd en Lichaam, de gehele Christus". [5]) Zeker, Christus in Zijn Kerk Middelaar tussen hemel en aarde, God-wereld, in schepping, verlossing en zaligmaking;

---

[1]) Serm. 175 n. 1 P. L. 38, 945.
[2]) cf. onze uiteenzetting in *Het Contemplatieve Kloosterleven in de Missie*, Het Missiewerk 28 (1949) p. 6-7.
[3]) Conc. Vatic. Sessio IV, Const. Dogm. I de Eccl. Christi.
[4]) Enc. ,,*Mystici Corporis*", l.c. p. 207.
[5]) Enc. ,,*Mystici Corporis*", l.c. pp. 230, 231.

Middelaar in Zijn Kerk echter óók tussen wereld en God in de Godsverheerlijking, zoals Paus Pius in dezelfde encycliek uitdrukkelijk opmerkt, dat namelijk de Kerk niet alleen tot heil van de gelovigen is gevormd maar ook ,,bestemd is tot eer van God en van Hem, Die Hij zond, Jezus Christus." [1])

Uit deze beschouwing is duidelijk, dat de Kerk, ,,magnum illud er pretiosum Christi Corpus", [2]) de grootste schat en het kostbaarst kleinood is, dat er op de wereld bestaat. Het is de verschijning van Christus op aarde om te verlossen en te verheerlijken. Volgens het laatste aspect is Zij de mond en het instrument van al het geschapene, omdat heel de Godsverheerlijking der schepping uitsluitend en volmaakt door Haar geschiedt en al het geschapene, het redelijke — óók de heidenen — en het niet-redelijke, daarom werkelijk ontologisch op Haar gericht is. Het is daarom, dat Zij Zich als het ware van nature gedrongen voelt om alle menselijk leven van Haar wezen te doordringen om zo alle menselijke activiteit formeel in Haar lof op te nemen. De Vaderliteratuur is diep doordrongen van deze gedachte. ,,Chorus Christi iam totus mundus est" zei reeds St. Augustinus [3]) en St. Ambrosius ziet de Kerk onmetelijk als de hele wereld en zelfs als de hemel met Christus als zon. Hij stelt zich heel de *orbis terrarum* voor als bevat in Haar schoot [4]) : hij is er zich van bewust, dat allen van welke afkomst, ras of conditie ook, geroepen zijn tot éénwording in Christus en dat de Kerk het principe is van die eenheid [5]). In de Vaderliteratuur worden zelfs uitdrukkelijk meer dan eens de heidenen ,,de Kerk" genoemd, zó groot was de overtuiging van de binding met en de roeping der heidenen tot de Kerk [6]). Meermalen vindt men ook zondaressen en overspelige vrouwen uit het Oude en Nieuwe Testament voorgesteld als typen van de Kerk der heidenen welke

---

[1]) Enc. ,,*Mystici Corporis*", l.c. p. 222.

[2]) S. Gregorius Nazianz., Orat. 6, 1 ; P.G. 35, 722.

[3]) In Ps. 149 n. 7 ; P.L. 37, 1953.

[4]) In Ps. 118 ; P.L. 15, 1369. — Zie ook Remigius van Auxerre : ,,Totus orbis, id est Ecclesia". P. L. 131, 230.

[5]) Henri de Lubac S. J., *Catholicisme. — Les aspects sociaux du dogme.* 4me éd. Ed. du Cerf. Paris 1947, p. 27.

[6]) Zo Rhab. Maurus : ,,De Kerk der heidenen dankt de Verlosser, omdat Hij Zich gewaardigd heeft met Zijn barmhartige blik op haar neer te zien ; Hij heeft haar getoond, dat het Hem behaagde, dat zij, na de dood van haar eerste man, dit is van de dwaling en de duivel, haar ouders, die afgodendienaars, en haar geboortestreek, de verlangens van het vlees namelijk, heeft verlaten en zich heeft willen aansluiten (associare) bij het volk der heiligen." In Ruth c. 7 ; P.L. 108, 1207-1208.

nog in polytheisme en ongeloof leven. [1]) ,,Onze Heer Jezus Christus draagt zorg voor heel het menselijk geslacht .... en houdt niet op ten allen tijde allen te voeren tot de beleving (cultura) van de Goddelijke Wet". [2]) ,,Want zoals de Katholieke Kerk zich over heel de weeld uitbreidt, zo wordt zij juist door de gemeenschap van alle heidenen opgebouwd". [3]) En St. Augustinus roept uit: ,,Nu spreekt de eenheid der gelovigen in alle talen. Want nu zijn alle talen de onze, omdat we ledematen zijn van het lichaam, waarin we zijn". [4]) Terecht zegt Isidorus van Sevilla: ,,(De Kerk) wordt juist ,,Ecclesia" genoemd, omdat Zij allen tot Zich roept en te samen verenigt". [5]) De Kerk is immers ,,convocatio" vóór Zij ,,congregatio" is. ,,De mensheid is één, organisch één, door Haar Goddelijke structuur en het is de zending der Kerk om aan de mensen, die hun oorspronkelijke eenheid hebben verloren, die weer te openbaren, haar te herstellen en te voltooien". [6]) ,,Zo openbaart het katholicisme aan de mensen hun eenheid en tegelijk de bron van die eenheid en de middelen om die te verwerkelijken." [7]) — Ook de Liturgie is zich van de eenheid van heel het mensdom in de Christus, in het Mystiek Lichaam: in de Kerk, diep bewust, waar zij bij het gebed om de heidenen tot de Kerk te voeren bidt: ,,aggrega paganos Ecclesiae Tuae": voeg hen weer bij de kudde, waartoe ze eigenlijk behoren. [8])

Het is de ontzagwekkende heerlijkheid van deze Goddelijke Christus op aarde, ,,magnum et gloriosum Corpus Christi", [9]) levend, steeds groeiend tot naar het pleroma, de volheid van Zijn God-Menselijke gestalte op aarde en God verheerlijkend in een waarachtige cosmische liturgie, waarom het ook niet als dwaasheid wordt aangezien zelfs al het redeloze, dat er op deze mooie wereld bestaat, planten en dieren, bergen, zeeën en zonsondergangen, dagen en seizoenen, onmiddellijk in verband te zien met de Kerk als een omlijsting en een begeleiding van dit mysterie van Christus' voortgezette Menschwording in de tijd, een redeloze schepping,

---

[1]) ,,In istis tribus mulieribus Ecclesia ventura ad Dominum de gentilitatis errore significatur." Rhab. Maurus, Hom. 163 in Evang.; P.L. 110, 458. — Meerdere voorbeelden uit de Vaderliteratuur bij Seb. Tromp, o.c. pp. 34-35.
[2]) Pasch. Radbertus. In Matth. l. 9, c. 20; P.L. 120, 674.
[3]) Isidorus van Sevilla, Sent. c. l, c. 16; P.L. 85, 572.
[4]) Sermo 269 n. 1.; P.L. 38, 1235.
[5]) De Ecclesiasticis Officiis l. 1. c. 1; P.L. 83, 739-740.
[6]) H. de Lubac, o.c. p. 29.
[7]) Yves de Montcheuil S.J., *Aspects de l'Eglise*. Paris 1949, p. 59.
[8]) Missale Romanum, Fer. VI in Parasceve. Oremus et pro paganis.
[9]) S. Irenaeus. Adv. Haer. 4, 23, 7; P.G. 7, 1076.

geheiligd in de Kerk en „bevrijd van de slavernij der vergankelijkheid en deelachtig geworden aan de vrijheid der glorie van de kinderen Gods". [1]) Want al het bestaande heeft zonder de Kerk geen zin. En wel diep moet de schrijver van de Pastor van Hermas in deze ecclesiologische beschouwing der wereld zijn doorgedrongen toen hij over de Kerk schreef: „Om Haar werd de wereld geschapen . . . ." [2])

„De Kerk, het Mystiek Lichaam van Christus, is als de mensen, die Het vormen, een levend organisme, substantieel altijd gelijk aan zich zelf; Petrus zou in de Rooms Katholieke Kerk van de twintigste eeuw de eerste gemeenschap der gelovigen herkennen, die gesticht werd op de dag van het Pinksterfeest. Maar het levend lichaam groeit, ontwikkelt zich, streeft naar volwassenheid. Het Mystiek Lichaam van Christus leeft, noch beweegt Z ch in het abstracte, buiten de zonder ophouden wisselende condities van tijd en plaats evenmin als de physieke ledematen, die Het vormen; Het wordt noch kan worden gescheiden van de wereld, die Het omringt: Het is altijd eigentijds, gaat met de tijd vooruit van dag tot dag, van uur tot uur, voortdurend zijn wijze van handelen en zijn houding aanpassend aan die van de gemeenschap, waarin het moet werken". [3])

Sprekend van het leven van het Mystiek Lichaam en vragend naar de oorzaak van dit leven moet men allereerst opmerken, dat dit leven een goddelijk leven is en dat het afkomstig is van „de Geest van onze Verlosser, die als Bron van de genadegaven en alle charismata de Kerk voor altijd en op de innigste wijze vervult en in Haar werkt", [4]) dat het afkomstig is van de H. Geest Zelf [5]).

Maar onmiddellijk merkt men hierbij tevens op, dat dit leven een zeer bijzonder leven is, dat nl. hoewel het in wezen goddelijk is, in het menselijke wordt opgenomen. We staan bij de Kerk, de Mystieke Christus, voor hetzelfde mysterie als bij de historische Christus, van Wien we in het Symbolum belijden, dat Hij „God van God, Vlees is geworden door de H. Geest uit de Maagd Maria: en Hij is Mens geworden." Dit wonder van het Goddelijke en Menselijke in één Persoon wordt voortgezet door de Kerk in het

[1]) Rom. 8: 21.
[2]) Pastor van Hermas, Visio 2, c. 4: 1.
[3]) Paus Pius XII in een toespraak op 29 April 1949 tot het Pauselijk College van Anagni. Geciteerd uit Eglise Vivante 1 (1949) p. 153.
[4]) Enc. „*Mystici Corporis*", l.c. p. 223.
[5]) Rom. 5: 5.

Mystiek Lichaam en zo mag men zeggen, dat ,,de Kerk is : Christus, Die zich onophoudelijk vernieuwt, voortdurend opnieuw verschijnend onder een menselijke gedaante : het is de voortdurende ononderbroken Incarnatie van Gods Zoon". [1]) Het is nu juist dit menselijk element in het leven van het Mystiek Lichaam, dat de H. Vader in de aangehaalde passage op het oog heeft, en dat van zulk een eminent groot belang is voor een volledige ontplooiing van het volle leven in het Mystiek Lichaam.

Alvorens nu dieper op de bijzondere aard van dit leven in te gaan, moet men eerst constateren, dat het goddelijk leven, waardoor het Mystiek Lichaam leeft, gedragen wordt door concrete mensen en dat deze mensen gegroepeerd zijn in afgegrensde gemeenschappen van volken en stammen, die ieder op zich zelfstandige delen van de grote mensengemeenschap zijn. En het is van het grootste belang te benadrukken, dat niet alleen alle mensen in het algemeen, maar ook elk volk afzonderlijk, als volk, geroepen is om lidmaat te worden van het Mystiek Lichaam en als zodanig deel te nemen aan het leven van dit Mystiek Lichaam. De Verlossing van het menselijk geslacht is immers niet een verlossing van de mensheid als een som van individuen maar als een som van die ,,volken, stammen, naties en talen", die tezamen organisch het menselijk geslacht vormen. Dit laat zich ook afleiden uit het missiebevel, dat Christus Zelf vóór Zijn Hemelvaart aan de Kerk gaf : ,,Gaat en onderwijst alle volkeren" (Mt. 28 : 19) : ,,vergiffenis der zonden, gepreekt aan alle volkeren" (Lc. 24 : 47). Het is ook de gedachte der Traditie : ,,Volkeren zullen wandelen in Haar Licht" (Apoc. 21 : 24), zoals het trouwens ook in het Oude Testament door de profeten beloofd was (o.a. Isai. 2 : 2—3 ; 66 : 18—21 ; Luc. 2 : 31) [2]).

Ook het bestuur der Kerk legt in zijn directieven nadruk op de roeping der volkeren tot de kerk. Zo wijst Paus Benedictus XV erop, dat de Missieordinarissen er zich niet mee tevreden mogen stellen, wanneer ze uit een ontelbare menigte heidenen er enkele duizenden tot het Geloof hebben bekeerd, maar dat ze het eeuwig heil moeten zoeken van allen, die wonen in het gebied, dat aan hun zorg is toevertrouwd, hoe ver het zich ook uitstrekt. [3]) En Paus Pius XI in die andere grote Missie-encycliek ,,Rerum Ecclesiae" dringt erop aan, de élite van het land te winnen, opdat door hun

[1]) Möhler, *Symbolik.* Geciteerd uit Card. Suhard, o.c. p. 13-14.
[2]) Vergelijk nog Mt. 8 : 11 ; 25 : 32 ; Act. Ap. 9 : 15 ; Apoc. 1 : 7 ; 7 : 5—8.
[3]) Apost. Brief ,,*Maximum Illud*", 30 Nov. 1919, A. A. S. XI 1919 p. 443. — Vertaling in H.M. 1 (1919-1920) pp. 164-176.

toetrede tot de Kerk heel het volk voor de Kerk gewonnen wordt. [1]) Ook Pius XII ziet de roeping der Kerk als een Moederschap voor alle volkeren : ,,De Kerk is een Moeder, Sancta Mater Ecclesia, een ware Moeder, de Moeder van ălle naties en van alle volkeren niet minder dan van alle individuen : en juist omdat Zij Moeder is behoort Zij niet en kan Zij niet behoren .... exclusief tot dit of dat volk, zelfs niet aan één volk meer dan aan het andere, maar aan alle gelijkelijk. .....Evenmin kan Zij een vreemde zijn, op geen enkele plaats. Zij leeft of althans door Haar natuur moet Zij leven in alle volkeren". [2]) (Wordt vervolgd).

Nijmegen G. BOURITIUS S.C.J.

---

[1]) Enc. ,,*Rerum Ecclesiae*", 28 Febr. 1926, A. A. S. XVIII 1926, p. 81. — Vertaling in H.M. 7 (1925-1926) pp. 198-220.

[2]) In de Allocutie tot het H. College van Kardinalen op 24 Dec. 1925. A.A.S. XXXVIII 1946, p. 18.

Mgr Roelens, ,,*Notre vieux Congo*". Collection Lavigerie, Namur 1948, 195 blz.

De schrijver van deze mémoires, Mgr Victor Roelens, der Witte Paters, overleed 5 Augustus 1947, na 55 jaar als missionaris in Belgisch Congo doorgebracht te hebben, waarvan 31 jaren als Bisschop. Hij heeft ons dus wel iets te zeggen, zowel over de historie der missionering van de bloeiende Congo-Missie, als over heden en toekomst. In dit deeltje, het tweede van zijn ,,souvenirs", schrijft hij over de jaren 1891-1917, met een belangrijke appendix over de inheemse clerus.

Achtereenvolgens zien we de missionarissen als landbouwers en veetelers, als kerkenbouwers en vredestichters. Deze Bisschop was van den beginne wel doordrongen van de gedachte, dat de missionaris heel wat meer te doen heeft dan het Evangelie prediken en Sacramenten toedienen ... Hij uit zijn gedachten over de noodzakelijkheid van onderwijs, van vakopleiding, van inheemse kunst, enz. Maar welke weg moest worden afgelegd om zover te komen ! Mgr Roelens heeft nog moeten strijden tegen slavenhandelaars en gifmengers ; concreet beschrijft hij de toestanden van rond het jaar 1900 en als de zwarte wereld ooit in opstand komt, zal men de missionarissen toch nooit kunnen verwijten, dat ze niet alles gedaan hebben om het leven van de negers menswaardig te maken !

Ook binnenkerkelijk heeft deze Bisschop zijn strijd moeten voeren tegen verouderde opvattingen, met name aangaande de opleiding van de inheemse clerus. Hieraan besteedt hij 45 interessante bladzijden, die het lezen overwaard zijn, te meer omdat op dit punt zijn souvenirs niet stilstaan in 1917.

De schrijver beperkt zich bijna uitsluitend tot zijn eigen Vicariaat en men zoeke bij hem geen systematische uiteenzetting van diverse missieproblemen, maar zeer veel zal toch wel met vrucht, of in ieder geval met interesse gelezen worden. P. ED. LOFFELD C.S.Sp.

Een Fase van de Strijd om de Chinese Liturgie
De Poging van de „Mission Française"

Op aanvraag van P. Nic. Trigault S.J., op het einde van 1674 als Procurator der Chinese missie te Rome aangekomen, verleende Paus Paulus V door de Breve ,,Romanae Sedis Antistes" (27 Juni 1615)[1]) aan deze missie de volgende drie privileges :

— bij het celebreren mogen de priesters een hoofddeksel dragen,
— de H. Schrift mag in het letterkundig Chinees vertaald worden,
— de toekomstige Chinese priesters mogen zich van dezelfde letterkundige taal bedienen bij het opdragen der H. Mis, het reciteren van het Brevier en het toedienen der Sacramenten.

Onder ,,Chinese liturgie" of ,,privilege van Paulus V" verstaat men dit laatste voorrecht.

Bij de terugkeer van P. Trigault in China (1620) werd het eerste privilege der Breve ,,Romanae Sedis Antistes" vrij spoedig uitgevoerd ; de twee andere zouden echter nooit in praktijk gebracht worden. Herhaaldelijk zouden missionarissen van diverse Instituten zich inspannen om krachtens het voorrecht van Paulus V een Chinese clerus te vormen. Deze pogingen werden meermalen beschreven, zij het dan ook zeer onvolledig en onnauwkeurig[2]). In afwachting dat eindelijk een bevredigend ,,Gesamtbild" opgehangen worde van deze aangrijpende strijd om de Chinese liturgie, wil deze bijdrage er een bepaalde fase van weergeven.

I

DE AANVRAAG VAN P. HERVIEU

Na een verbeten strijd van tientallen jaren in Europa zowel

[1]) Collectanea S.C.P.F., I, Roma 1907, bl. 70 n. 1. Het origineel bevindt zich in het Vaticaans Archief : Sec. Brev., vol. 526, f. 111—112 v.

[2]) Zonder aanspraak te maken op volledigheid geef ik hier enkele tijdschriftartikelen op. (Afkortingen volgens de ,,Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft") A. Brou, S.J., Notes pour servir à l'histoire des origines du clergé indigène en Chine, RHM., III (1926) 519—540, IV (1927) 391—406 ; Anoniem, Un privilège autrefois concédé par le Saint-Siège pour la Chine, BCP., XIX (1932) 261—264, 312—318, 361—366 ; F. Montalban, S. J., La Liturgia China, Razon y Fe, CIX (1935) 59—77 ; M. van Oss, C.I.C.M., Het Chinees als Kerktaal, HM, XXV (1946) 166—178 ; J. Jennes, C.I.C.M., A propos de la liturgie chinoise. Le Bref Romanae Sedis Antistes de Paul V (1615), NZM., II (1946) 241—254 ; Id., De besprekingen der Propaganda over de Chineesche liturgie in 1658, Kerk en Missie, XXVII (1947) 40—47. 83—89, Het vraagstuk wordt ook behandeld door : A. Huonder, S.J., Der einheimische Klerus in den Heidenländern, Freiburg i.B. 1909 ; L. von Pastor, Geschichte der Päpste, XII, Freiburg i.B. 1927 ; P. D'Elia, S.J., Catholic Native Episcopacy in China, Shanghai 1927.

als in China, werden de Chinese riten in 1704 opnieuw door Clemens XI veroordeeld. Daar de twisten in onverminderde hevigheid voortduurden werd de zienswijze der Jezuïeten enkele jaren later andermaal uitdrukkelijk verworpen („Ex illa die", 19 Maart 1715)[1]. De missionarissen moesten zich onderwerpen, ook al betekende de uitvoering der pauselijke beslissingen in hun ogen de ondergang der veelbelovende Chinese missie. De toekomst zou hun bange vooruitzichten maar al te spoedig verwezenlijken. Reeds de 16 April 1717 velden de hoogste rechterlijke instanties van het rijk een vonnis waarbij de godsdienstvrijheid van 1692 ingetrokken werd. De komst van een nieuwe pauselijke legaat, Mezzabarba, (1720) zou het onheil niet afwenden. Onder keizer K'ang-hi, die ondanks alles de grote verdiensten der Pekinese missionarissen niet vergeten was, kwam het evenwel niet tot een algemene vervolging. Zijn opvolger, Yoeng Tsjeng (1722—1735), nam echter weldra een uitgesproken vijandige houding tegenover de missie aan. De vervolging werd ingeluid door een vonnis van de gouverneur der provincie Foe-kien (27 September 1723), die tevens een aanklacht indiende bij het Hof te Peking. Daarop bepaalde een keizerlijk decreet van 18 Januari 1724 dat alle missionarissen, met uitzondering dergenen die zich aan het Hof verdienstelijk konden maken, binnen de zes maanden naar Macao moesten verbannen worden, dat de kerken moesten vernield en de kristenen tot afval gedwongen. De Pekinese Jezuïeten wendden al hun invloed aan om een verzachting van dit decreet te verkrijgen. Tenslotte werd hun 1 Juli 1724 toegestaan dat de verbannen missionarissen te Kanton mochten verblijven. Overigens werden de vervolgingsmaatregelen onverbiddelijk uitgevoerd. Aldus werden meer dan drie honderd kerken en bidplaatsen vernield of voor profane doeleinden gebruikt.

Op dit tijdstip telde de Chinese missie meer dan honderd missionarissen : Jezuïeten, Franciskanen, Dominikanen, leden der Parijse Missions-Etrangères, Augustijnen en meerdere Propagandisten[2]).

Degenen die niet konden onderduiken werden geleidelijk uit de verschillende provincies naar Kanton overgebracht. Te Peking

---

[1]) Jus Pontif. S.C.P.F., II, bl. 306—310. De beslissing van 20 November 1704 : ibid. bl. 223—237.

[2]) Propagandisten waren missionarissen die rechtstreeks van de Propaganda afhingen, om het even of zij seculieren waren of leden van een religieus genootschap. De H. Congregatie was in China vertegenwoordigd door een Procurator te Peking en te Kanton.

echter bleven de vier kerken open en konden de missionarissen er verder hun ministerie uitoefenen. Dit was, voorlopig althans ook het geval voor de Franciskanen in de provincies Sjen-si en Sjan-si[1]). In zijn geheel genomen was de toestand der missie nochtans zeer hachelijk.

In deze tragische omstandigheden gingen sommige missionarissen, gelijk hun voorgangers tijdens de vervolging van Yang Kwangsien (1665—1671), opnieuw met aandrang uitzien naar een inlandse clerus die zich gemakkelijker aan de vervolgers zou kunnen onttrekken en de opengevallen plaatsen der Europese priesters zou innemen. Het aantal Chinese priesters was echter miniem : de Portugese Vice-provincie der Jezuïeten telde er drie, de M.E. één. Bovendien had Mgr. Müllener, Apostolisch Vicaris van Se-tsj'wan, drie kandidaten die gereed waren voor de priesterwijding.

Deze nijpende nood aan inlandse priesters stelde meteen het probleem der Chinese liturgie. De actie ten gunste van deze buitengewone oplossing zou ditmaal opnieuw uitgaan van de Jezuïeten [2]).

Sinds 1700 vormden de Franse Jezuïeten, in 1685 door Lodewijk XIV naar China gezonden, als de „Mission de France" een soort onafhankelijke provincie, volledig afgescheiden van de Portugese Vice-provincie. Overste dezer Franse Jezuïeten was P. Julien-Placide Hervieu, die sedert 1703 onafgebroken werkzaam was in de toenmalige provincie Hoekwang[3]).

Met het oog op de kritieke toestand waarin de missie zich weldra zou bevinden, schreef deze, bij het uitbreken der vervolging, aan zijn onderdanen (een dertigtal) om hun oordeel te vragen aangaande de vorming van een inlandse clerus. Halverwege Augustus 1724 had hij van de meesten antwoord ontvangen.

De ernst van de toestand liet niet toe nog langer te wachten om hun en zijn standpunt in dit vraagstuk aan Rome voor te leggen. Hij deed dit in een brief van 16 Augustus, geschreven uit Hwang-

---

[1]) O. Maas, O.F.M., Die Franziskanermission in China während des 18. Jahrhunderts, ZM., XXII (1932) 225—249.

[2]) Het gaat dus niet op te beweren dat de poging van P. Ant. Thomas (1695) de laatste was welke door de Jezuïeten-missionarissen in China gedaan werd om de Chinese liturgie in te voeren. Aldus nochtans o.a. : P. Guéranger, O.S.B., Institutions liturgiques, III, 2 éd. Paris 1883, bl. 128 ; A. Huonder, S.J., Der einheimische Klerus in den Heidenländern, KM., XXXVI (1907—1908) 27 ; P. D'Elia, S.J., Catholic Native Episcopacy in China, Shanghai 1927, bl. 28.

[3]) L. Pfister, S.J., Notices biographiques et bibliographiques sur les Jésuites de l'ancienne mission de Chine, I, Chang-hai 1932, bl. 580—584. P. Hervieu zou niet minder dan 22 jaar de Franse missie besturen : 1719—1736, 1745—1746.

tsjow (Hoekwang) waar hij gewoonlijk resideerde, en gericht aan de Generaal.

Het is in deze merkwaardige brief[1]), dat de kwestie der Chinese liturgie opnieuw opgeworpen wordt.

,,Alle missionarissen, welke ik kon consulteren, zijn het met mij eens om te verklaren dat wij ons, gezien de gesteltenis zowel der Mantsjoe als der Chinezen, ernstig moeten toeleggen op de vorming van een inlandse clerus. Dit doel kan langs een dubbele weg bereikt worden : ofwel door de priesterwijding toe te dienen aan volwassenen ofschoon deze totaal onwetend zijn in het Latijn en bovendien onbekwaam om het nog te leren, ofwel door jonge lieden in deze taal te onderrichten opdat zij, ouder geworden en degelijk op de proef gesteld, de H. Wijdingen zouden ontvangen.

Mijn onderdanen oordelen met mij dat de eerste handelwijze ver boven de andere te verkiezen is. Aldus zou de missie niet alleen sneller — dat is evident ! — maar ook doeltreffender geholpen worden.

Vooreerst omdat de keuze van oudere kandidaten zekerder is dan deze van jongelingen wier inborst, aanleg, roeping nauwelijks voldoende kunnen gekend zijn op de leeftijd waarop zij de Latijnse studies moeten aanvangen. Verder omdat aldus het gevaar vermeden wordt grote onkosten te maken zonder resultaat. Ten slotte, omdat in het eerste geval personen kunnen gerecruteerd worden, niet alleen van gekende rechtschapenheid maar bovendien afstammend uit eerzame families, ja zelfs enkele geletterden en nobelen. Dezen zullen, bij de kristenen zowel als bij de heidenen, veel meer aanzien genieten dan degenen die, genomen uit de lagere volksklassen, — alleen dezen immers zullen ons hun zonen afstaan — de beste jaren van hun jeugd buitenshuis zullen doorbrengen met de studie van het Latijn, wat als gevolg zal hebben, dat zij onwetend zullen zijn in de Chinese letteren. Wij danken weliswaar ons aanzien aan de Europese wetenschappen, doch het is, op enkele zeer zeldzame uitzonderingen na, niet te verhopen dat deze Chinese studenten er zulke vorderingen in zullen maken dat zij op die manier gezag en achting zullen verkrijgen. Andere argumenten vermeld ik hieronder waar de tweede weg om het doel te bereiken ter sprake komt. Deze drie aangehaalde redenen

[1]) Een copie van deze Latijnse brief bevindt zich in het Archief der Propaganda : Scritt. orig, Congr. Partic. super Rebus Sinarum et Ind. Orient. (Ik verkort voortaan : S.O.C.P.S.) 1725, f.325—327. De verder geciteerde documenten zijn allen ontleend aan hetzelfde archief.

mogen volstaan. Zij zijn echter dermate doorslaande, dat ik, ook op de dringende aansporing van mijn onderdanen, niet anders kan dan, langs U om, de H. Stoel in alle nederigheid te smeken de toelating te verlenen de Chinezen tot de priesterwijding toe te laten ofschoon zij het Latijn niet kennen noch het kunnen aanleren. Reeds werd het Missaal in het Chinees overgezet, de enkele exemplaren dezer vertaling kunnen gemakkelijk vermenigvuldigd worden indien de H. Stoel het gebruik er van toestaat. Wij zullen evenmin moeite sparen om deze priesters in het Chinees al de bedieningen van hun ambt aan te leren. Dit onderricht zal kunnen geschieden met behulp van de reeds uitgegeven of nog te publiceren boeken of ook mondeling in China zelf, te Peking, Kanton of Macao, en wel zonder de moeilijkheden verbonden aan het openen van een school voor knapen.

Wat betreft de tweede methode, nl. het aanleren van het Latijn aan jeugdige kandidaten, ook deze stelde ik voor aan de meesten mijner onderdanen. Mij ontbreken nog enkele antwoorden. Degenen die ik ontving zijn echter hieromtrent niet eensluidend. Sommige missionarissen vinden dat deze niet moet beproefd worden, zelfs al zou de H. Stoel de eerste oplossing uitsluiten. Voor deze stellingname halen zij volgende redenen aan :

1°. De opleiding van deze knapen in China zelf zal niet alleen de grootste moeilijkheden opleveren maar ook oorzaak zijn van ergernis waardoor de goede faam der missionarissen grotelijks zal benadeeld worden.

2°. Indien deze knapen buiten China gevormd worden, lopen wij ondermeer gevaar dat de mandarijnen en door hen ook de keizer dit te weten komen, met het gevolg dat hun argwaan jegens ons nog zal aangroeien.

3°. Ook al zouden deze jeudige kandidaten de schitterendste hoedanigheden bezitten, toch zullen zij nimmer het nodige gezag hebben bij hun landgenoten, kristenen of heidenen, daar zij niet onderlegd zullen zijn in de Chinese letteren en zullen afstammen uit onaanzienlijke families.

4°. De goede uitslag van dergelijk recruteringssysteem is uiterst onzeker. Voortgaande op de kennis van het Chinese volk en op wat wij elders beproefd zagen, oordelen wij dat meer dan waarschijnlijk slechts weinigen uit de vele jeugdige kandidaten het gewenste doel zullen bereiken.

5°. Ook aan de besten onder hen zal men nauwelijks zonder

gevaar de priesterlijke bediening kunnen toevertrouwen, tenzij zij vooraf langdurig op de proef werden gesteld ; gedurende deze proeftijd echter zullen zij zich ofwel terugtrekken ofwel tenminste het Latijn en de andere aangeleerde kennissen vergeten. Daaruit volgt dat men geen resultaten zal bereiken ofwel slechts uiterst geringe in vergelijking met de gedane moeite en onkosten.

Aldus niet weinige mijner onderdanen, wier zienswijze ik misschien zou bijtreden moest ik enkel mijn eigen opvatting in acht nemen.

Andere missionarissen, een weinig talrijker dan de eerstvermelde, waarvoor zij overigens in gezond oordeel en ervaring niet moeten onderdoen, stemmen in met de geopperde bezwaren doch oordelen dat deze niet van dien aard zijn dat de tweede methode onvoorwaardelijk moet verworpen worden, vooral wanneer de H. Stoel de eerste van de hand zou wijzen. Overigens stemmen deze missionarissen met de anderen hierin overeen dat de opleiding dezer knapen niet in het eigenlijke China mag geschieden. Zij geven toe dat buitengewone omzichtigheid vereist is om de andere moeilijkheden te vermijden of te verminderen, doch houden staan dat in grote nood ook onzekere hulpmiddelen moeten beproefd worden".

In het laatste gedeelte van zijn brief vroeg P. Hervieu dan dat de Generaal hem zo spoedig mogelijk zou bekend maken welke houding de H. Stoel tegenover de eerste methode innam. Persoonlijk oordeelde hij dat deze ondertussen moest gevolgd worden ook al zou de H. Stoel tegen deze opvatting en hoop in, de tweede, op zich zelf genomen, beter vinden. ,,Het tweede recruteringssysteem vraagt immers veel tijd en de kristenheid zal weldra ten onder gaan indien de Herders gedurende lange tijd ontbreken. In een afwachting van een antwoord bestuderen wij aandachtig de wijze waarop om het even welke beslissing van de H. Stoel doeltreffend kan uitgevoerd worden."

Opvallend is het dat P. Hervieu geen gewag maakt van het privilege van Paulus V. Overigens verschillen de beschouwingen welke hij aanhaalt, niet essentiëel van deze welke reeds in de XVIIe eeuw naar voren gebracht werden door andere voorstanders der Chinese liturgie : zijn medebroeders Trigault, de Rougemont, Intorcetta, Buglio, Verbiest, Gabbiani, Couplet, Thomas en door de twee Apostolische Vicarissen, Gregorius Lwo Wen-tsao (Lopez) O.P. en Bernardino della Chiesa O.F.M.

II

HET ANTWOORD DER PROPAGANDA

Reeds in 1725 ontving de Generaal Tamburini het schrijven van P. Hervieu. Hij liet er een copie van maken welke hij einde Augustus samen met een afschrift van het decreet van het H. Officie van 26 Maart 1615[1]) aan de Secretaris der Propaganda overmaakte. In een overzicht van de toestand der Chinese missie van Augustus tot December 1724 [2]) zette hij nogmaals de Propaganda de suggestie van de Franse Jezuïeten klaar uiteen.

In de vergadering van 23 September 1725 werd dit voorstel dan door Mgr. Bartolomeo Ruspoli[3]), Secretaris der Propaganda, aan de Kardinalen der ,,Congregatio Particularis super rebus Sinarum et Indiarum Orientalium" voorgelegd.

Als inleiding tot de uiteenzetting van P. Hervieu's plannen, verschafte de Secretaris eerst enkele gegevens nopens de inlandse clerus in China : het aantal der Chinese priesters, de houding der missionarissen tegenover dit vraagstuk[4]).

,,Sommige missionarissen, die voorheen weinig geneigd waren de Chinezen tot de H. Wijdingen toe te laten, zien nu de noodzakelijkheid in van een inlandse clerus[5]), daar de Europese priesters niet meer in de noden der missie kunnen voorzien".

[1]) In dit decreet, drie maanden later bekrachtigd door de breve ,,Romanae Sedis Antistes", werd de Chinese liturgie voor het eerst toegestaan. Het werd (onnauwkeurig) gepubliceerd door Kard. Fr. Albitius, De inconstantia in jure admittenda vel non, Amsterdam 1683, bl; 389—390, en samengevat door (L. Delplace, S.J.), Synopsis actorum S. Sedis in causa Soc. Jesu, I, Florentiae 1887, bl. 271 nr. 162.

[2]) Breve Compendio de' successi della Missione della Cina, dall' Agosto sin'a tutto Dicembre del 1724, cavati da alcune lettere de'Missionari della Compagnia di Gesù. S.O.C.P.S., 1725, f ; 298—300 v, 304. Bevindt zich eveneens in de Bibl. Naz. Vittorio—Emmanuele te Rome : Fondo Gesuitico, Ms. 1482 nr. 26.

[3]) Afstammend uit een bekende adellijke familie, was Mgr. Ruspoli in 1721 gouverneur van het conclaaf dat Innocentius XIII Paus koos. Door diens opvolger werd hij in 1724 aangesteld als Secretaris der Propaganda. Deze functie zou hij waarnemen tot hij zes jaar later Kardinaal gecreëerd werd. Hij overleed in 1741. Zie : G. Moroni, Dizionario di erudizione storico- ecclesiastica, LIX, Venezia 1852, bl. 229—230.

[4]) Deze gegevens ontleende hij aan een brief van Domenico Perroni, procurator der Propaganda te Kanton, 21 Februari 1724 (S.O.C.P.S., 1725, f. 246 v) en aan een schrijven van Mgr. Müllener, Peking, 17 October 1724. (Ibid. f. 189).

[5]) Adesso alcuni, poco inclinati a veder promossi li Cinesi al sacerdozio, confessano il loro errore e vedono le necessità, che vi è d'istruire e promuovere li Cinesi allo stato ecclesiastico". Brief van Perroni (l.c.) aangehaald door de Secretaris. Acta Congregat. Partic. super rebus Sinarum . . . (Ik verkort voortaan : A.C.P.S.) IV (1723—1728) f. 87.

Daarna werd het voorstel van P. Hervieu uitvoerig weergegeven[1]). Bij deze uiteenzetting voegde Mgr. Ruspoli echter volgende persoonlijke beschouwingen :

,,Herhaaldelijk heeft Mgr. Müllener getracht in zijn vicariaat Setsj'wan een seminarie te openen. Aangezien hij er echter niet in slaagde, heeft hij aan de Propaganda zijn voornemen kenbaar gemaakt dit op terichten in Macao, waar Kard. de Tournon eertijds met dit doel een huis gekocht had. Zijn provicaris Appiani was het echter met dit plan niet eens omwille der oppositie welke het ontmoeten zou zowel van de kant der Portugezen als der regulieren die er gevestigd zijn. Daarom beval de H. Congregatie hem in 1723 zijn voornemen te laten varen en liever te trachten in zijn eigen vicariaat enkele geschikte kandidaten op te leiden tot het priesterschap".

Nopens de voorgestelde wijding van catechisten oordeelde de Secretaris het nodig enkele bemerkingen te maken, betreffende zowel de personen als het Missaal en de andere gewijde boeken die in het Chinees vertaald waren.

,,Wat de voorgestelde priesterkandidaten aangaat is het zeker dat de Chinese catechisten, behalve de voornaamste punten van ons geloof en de andere waarheden wier kennis noodzakelijk is voor een kristelijk leven, niets méér weten en van moraal-theologie geen begrip hebben. Hun priesterwijding zou derhalve weinig nut opleveren vermits zij niets meer zouden kunnen doen dan Mis lezen. Men zou hun niet kunnen toestaan biecht te horen zonder gevaar van talloze dwalingen.

Wat betreft het Missaal, de H. Schrift en de andere gewijde boeken, in het Chinees vertaald : deze kunnen niet zonder voorbehoud gebruikt worden, daar de Godsnamen ,,T'ien" en ,,Sjang-ti" en andere termen door zoveel Apostolische decreten en laatst nog door de Constitutie ,,Ex illa die" veroordeeld, er herhaaldelijk in voorkomen[2]). Het gaat niet op zich te beroepen op het feit dat het H. Officie reeds vroeger de Chinese liturgie toegestaan heeft. Dit decreet werd immers in 1611 [3]) uitgevaardigd, dus een geruime

[1]) A.C.P.S., l.c. f. 87—88.

[2]) De Secretaris meende ten onrechte dat in het Chinees Missaal de term ,,T'ien" als Godsnaam gebruikt werd. P. Buglio vertaalde God door ,,T'ien-tsjoe".

[3]) Voortgaande op de foutieve datering (26 Maart 1611) van het afschrift van het decreet van het H. Officie, hem overgemaakt door de Generaal (S.O.C. P.S., 1725, f. 321 r-v), dacht de Secretaris verkeerdelijk dat de Chinese liturgie in 1611 werd toegestaan.

tijd voor de veroordeling dezer terminologie. Vooraleer men het gebruik van het Missaal en de andere gewijde boeken, in het Chinees vertaald, zou toestaan, is het dus nodig ze eerst te Rome aan een zorgvuldig onderzoek te onderwerpen opdat de reeds veroordeelde dwalingen zich niet op deze wijze verder zouden verspreiden. Iedereen weet immers welke ernstige moeilijkheden zich in andere Oosterse landen hebben voorgedaan ten gevolge der dwalingen die zich bevonden in hun vertalingen van het Missaal en de andere gewijde boeken, welke vóór hun gebruik niet eerst door Rome onderzocht en goedgekeurd waren.

Dáárbij komt nog dat personen die de Chinese taal bestudeerd hebben beweren dat de Consecratie-formule niet juist in deze taal kan omgezet worden, daar deze noch enkel- noch meervoud heeft en evenmin verbuigingen. Sommigen denken dat het H. Officie eertijds beval de Latijnse doopformule te gebruiken omdat de eenheid van God in de Chinese niet juist kon uitgedrukt worden.

Wij staan dus voor een dubbele moeilijkheid. Aan de ene kant is de wijding van catechisten, die in het Chinees zouden celebreren, te verwerpen. Aan de andere kant kunnen in China geen seminaries opgericht worden. Ik stel dus voor dat in iedere provincie twee, drie missionarissen zich uitsluitend met de opleiding van Chinese jongelingen zouden bezig houden, hun het Latijn zouden leren en voorbereiden op het priesterschap. Twee dezer jongens zouden de missionaris als secretaris behulpzaam kunnen zijn ; de anderen zouden bij hem aan huis om onderrricht komen. Vermits ik echter niet weet of dit, gezien de huidige omstandigheden, in het binnenland mogelijk is, zouden de verbannen missionarissen er alvast te Kanton mede kunnen beginnen. Dit is trouwens in overeenstemming met de instructie die twee jaar geleden door de H. Congregatie werd uitgevaardigd, en waarbij bevolen werd dat ieder Propagandist tenminste één Chinees zou opleiden tot het priesterschap [1]."

De zeven Kardinalen op de vergadering aanwezig stonden inderdaad voor een zeer moeilijk probleem. Nadat de argumenten pro en contra der voorgestelde oplossing onderzocht waren, werden volgende besluiten getroffen :

Aan de beide Procurators der H. Congregatie in China, P. Domenico Perroni te Kanton en P. Rinaldo a S. Giuseppe te Peking, zal men opdracht geven de Propagandisten er nogmaals aan te herinneren dat het de wens der Congregatie is dat ieder

[1]) A.C.P.S., IV (1723—1728) f. 88—90.

van hen zou trachten, naar gelang de omstandigheden het toelaten, één of meer Chinezen op te leiden tot de H. Wijdingen. Hetzelfde zal ook de Generaal der Compagnie aan zijn onderdanen voorschrijven.

In verband met het verzoek van P. Hervieu zal de Secretaris eerst het oordeel inwinnen van enkele oud-missionarissen van China welke hij — pro sui arbitrio et prudentia — in staat zal achten een gezond oordeel te vellen in zake het opgeworpen vraagstuk. Om hun taak te vergemakkelijken zal men hun echter niet mededelen van wien dit voorstel uitgaat, wel echter de moeilijkheden welke er tegen ingebracht worden. Daarna zal de Secretaris hun „vota" overmaken aan de Assessor [1]) van het H. Officie, opdat dit uiteindelijk een beslissing zou nemen. De Secretaris zal de Assessor echter ook ter kennis brengen dat in Tonking de catechisten krachtens het privilege van Alexander VII de priesterwijding mogen ontvangen en dat in China de catechisten het doopsel plechtig toedienen in het Chinees met uitzondering der sacramentele formule welke zij in het Latijn uitspreken, en dit volgens een decreet van het H. Officie.

Aan beide hogervermelde Procurators schrijve men zonder meer dat het verzoek van de Generaal aan het H. Officie werd overgemaakt. Men geve hun eveneens opdracht alle gewijde boeken die in het Chinees vertaald zijn, vooral het Brevier, de Catechismus, het Rituaal enz. aan de Propaganda op te sturen.

Aan de Generaal der Jezuïeten dele men enkel mede dat de Propaganda besloten heeft het verzoek der Franse missionarissen over te maken aan het H. Officie, welks uitspraak hem ter gelegener tijd zal bekend gemaakt worden [2]).

Het verzoek van P. Hervieu om de Chinese liturgie werd dus niet onvoorwaardelijk verworpen en ook het H. Officie zou slechts na inzage van het advies van oud-missionarissen van China een beslissing mogen treffen. Uit het feit dat de Propaganda beval de liturgische boeken naar Rome op te sturen, kan men afleiden dat zij rekening hield met de eventualiteit dat, gezien de uitzonderlijke toestand waarin de Chinese missie zich bevond, het H. Officie op het voorstel van P. Hervieu zou ingaan.

In uitvoering van de instructies hem door de Particuliere Con-

---

[1]) De Assessor van het H. Officie staat gelijk met de Secretaris der andere Romeinse Congregaties.

[2]) A.C.P.S., IV (1723—1728) f; 99—100 v.

gregatie voor China gegeven, bracht Mgr. Ruspoli de 20 October 1725 de beide Procurators P. Perroni [1]) en P. Rinaldo [2]) op de hoogte van de gedane aanvraag en haar verwijzing naar het H. Officie. Tevens maakte hij hun de bevelen der Particuliere Congregatie over.

Ook de Generaal werd ingelicht nopens haar besluiten.

Het duurde echter enkele maanden vooraleer de Secretaris het oordeel inwon van enkele oud-missionarissen van China.

III

DE „VOTA" DER OUD-MISSIONARISSEN

De keuze van Mgr. Ruspoli was gevallen op Mgr. Giovanni Francesco Nicolai O.F.M., Mgr. Charles Maigrot M.E.P., Mgr. François Fouquet S.J. en de Propagandist Giuseppe Cordero. De 23 Mei 1726 richtte hij hun het volgend schrijven:

„Aan de Propaganda werd de priesterwijding van enkele Chinezen voorgesteld als een zeer nuttig en opportuun middel om de Chinese missie in stand te houden. De H. Congregatie verlangt uw oordeel te kennen nopens dit plan dat nader omschreven wordt in bijgaand stuk, samen met de moeilijkheden welke de uitvoering ervan zou opleveren. Gelief dus Uw zienswijze duidelijk neer te schrijven en mij onder zegel over te maken. In naam der H. Congregatie leg ik U nopens deze zaak de strengste geheimhouding op". [3]) In het bijgevoegde schrijven [4]) zette de Secretaris dan het voorstel van P. Hervieu uiteen zonder te gewagen van wien dit uitging. Deze uiteenzetting, en ook de bezwaren betreffende de priesterkandidaten en de vertaling der liturgische boeken, zijn bijna woordelijk ontleend aan zijn betoog in de vergadering van 23 September 1725. Er behoeft hier dus niet verder op ingegaan te worden.

Giuseppe Cordero [5]) was het eerst met zijn antwoord klaar.

---

[1]) Memorie et Ordini della S.C.P.F. per il P. Dom. Perroni concernenti varie occorenze delle Missioni. Lettere della S. Congreg. e di Mons. Segretario. Indie Orientali, (ik verkort voortaan: Lett. Ind. Or.) 1723—1726, f. 360—362.

[2]) Ibid., f. 383—385.

[3]) Lett. Ind. Or., 1723—1726, f. 527—528.

[4]) Ibid. f. 528—531.

[5]) Cordero, te Mondovi (Piëmont) geboren, was als Propagandist op 6 April 1705, in gezelschap van de pauselijke legaat de Tournon, te Macao aangeland. Twee jaar later werd hij naar Kanton verbannen. Teruggekeerd naar Macao stond hij er de door de Portugezen gevangen gehouden legaat bij tot aan diens dood (8 Juni 1710). In 1713 werd hij door de Portugezen op een schip gezet dat hem te Madras aan land zette. Hij slaagde er echter in naar Kanton terug te keren waar hij tot 1720 het ambt van Procurator der Propaganda waarnam. Daarna kwam hij terug naar Europa en vestigde zich te Rome.

In zijn ,,votum'' van 29 Mei [1]) wijst hij de Chinese liturgie beslist van de hand. Hij beschouwt evenwel de priesterwijding van oudere, geschikte catechisten als een heilzame oplossing voor de nood waarin de Chinese missie verkeert.

,,Degelijk onderlegde en deugdzame priesters, aldus Cordero, zouden niet alleen bij vervolgingen maar ook in rustiger tijden van groot nut zijn omdat zij veel beter dan de Europese missionarissen de taal en de aard van het volk kennen. De grote moeilijkheid ligt echter in het vinden van dergelijke priesterkandidaten. Nochtans zijn er wel enkele Chinese kristenen die de vereiste hoedanigheden bezitten. Toch zouden deze eerst moeten onderwezen worden in de moraal-theologie en de ambtsplichten van de priester en ten slotte ook in het Latijn.

Het gebruik van het Chinees Missaal en der andere vertalingen der gewijde boeken schijnt mij inderdaad zeer gevaarlijk [2]). Dit om de volgende redenen:

De vertaling der gewijde boeken is, wegens de dubbelzinnigheid der Chinese taal, uiterst moeilijk. Tot nog toe was geen enkel missionaris in staat een boek samen te stellen zonder de hulp der Chinese geletterden. Wil men de Chinese liturgie toestaan, dan zal eerst in China jarenlang moeten gewerkt worden aan de vertaling der nodige boeken. Daarna zullen deze vertalingen te Rome moeten onderzocht worden en goedgekeurd. Dit alles zou meer tijd vergen dan nodig is om jonge Chinezen het Latijn en de andere kerkelijke wetenschappen aan te leren.

Worden de goddelijke Geheimen in het Chinees gevierd dan stellen wij ze bloot aan de laster en de spot der heidenen. Daar de kristenen in China weinig talrijk zijn en meestal van lagere stand, zullen zij de verdediging ervan niet op zich durven nemen.

Slechts het Latijn zal de zo noodzakelijke band uitmaken die de Chinese Kerk aan de Moederkerk zal verbonden houden.

Wanneer de H. Mis gecelebreerd wordt in het Chinees en de Sacramenten in dezelfde taal toegediend, zullen er ongetwijfeld Chinezen gevonden worden die zich uit winstbejag als priester zullen voordoen. Dit zou bovendien groot gevaar voor nieuwe vervolgingen opleveren.

---

[1]) S.O.C.P.S., 1726, f. 866—868 v.

[2]) Mi pare cosa grandamente pericolosa il permettere nella Cina l'uso del Messale e libri sagri tradotti in lingua Cinese. Ibid. f. 866 v.

Dit zijn de voornaamste redenen welke mij, voorlopig althans, het gebruik van het Chinees Missaal doen verwerpen.

Opdat nochtans de missie ter hulp zou gekomen worden, stel ik voor dat aan de een of andere Apostolische Vicaris opdracht gegeven worde enkele geschikte kandidaten op te leiden voor de dienst van het altaar. Na hun wijding zouden deze inlandse priesters met uitgebreide machten naar de verlaten provincies uitgezonden kunnen worden. Dit geschiede echter zoveel mogelijk in het geheim om alle naijver onder missionarissen en kristenen te vermijden en tevens om te voorkomen dat ongewenste kandidaten zich zouden opdringen met het oog op de jaarlijkse subsidies. Bovendien mogen ook de mandarijnen dit niet te weten komen : dit zou immers de vervolging slechts kunnen verscherpen".

Aldus het antwoord van de Propagandist Cordero.

Mgr. Nicolai [1]) volbracht het bevel der Propaganda de 30 Mei. Zijn „votum" [2]) volgt nauwkeurig de zes paragrafen van de uiteenzetting hem door de Secretaris overgemaakt.

Wat betreft de priesterwijding van oudere catechisten is ook hij van oordeel dat deze zeer nuttig zou zijn voor de missie, vooral tijdens de vervolging, vermits de Chinese priesters ongestoord de provincies kunnen doorkruisen om te voorzien in de geestelijke nood der kristenen.

Dit blijkt uit de bedrijvigheid van Mgr. Lopez tijdens de vervolging van Yang Kwang-sien [3]).

---

[1]) In 1656 te Leonessa geboren (als missionaris in China werd hij gewoonlijk P. da Leonessa genoemd) was Nicolai als Franciskaan-Propagandist in 1685 met Mgr. della Chiesa in China aangeland. Hij vergezelde Mgr. Lopez als vicaris-generaal naar Nanking. Later duidde deze hem als zijn opvolger aan. Bij de nieuwe hierarchische indeling van China werd hij Apostolisch Vicaris van Hoe-kwang, doch dat vernam hij pas in November 1698 te . . . Madrid. Op aanraden van Mgr. della Chiesa was hij immers over Amerika en Spanje naar Rome gereisd om er de toestand der missie aan de Propaganda te gaan voorleggen. In 1699 bereikte hij de Eeuwige Stad. Hij zou deze niet meer verlaten. In zake de Chinese riten werd hij voortdurend door de Romeinse Congregaties geraadpleegd. Hij overleed te Rome als deken van het kapittel van S. Pieter en titulair aartsbisschop van Myra in 1737. Zie A. Vanden Wijngaert, O.F.M., Sinica Franciscana, IV, Quaracchi-Firenze 1942, bl. 463—467.

[2]) S.O.C.P.S., 1726, f. 870—873. Dit votum wordt aangegeven door A. vanden Wijngaert, o.c. ; IV, bl. 477 nr. 89, doch werd niet gepubliceerd.

[3]) Begin 1666 had P. Vittorio Ricci, de ondergedoken overste der Dominikanen van Foe-kien de enige Chinese priester, Gregorius Lwo Wen-tsao bij zich geroepen om hem de zielzorg der verlaten Chinese kristenheid op te dragen. In verstandhouding met de Kantonese bannelingen en met hun geldelijke steun was deze daarop met bewonderswaardige ijver aan het werk getogen. Als Chinees werd hij practisch niet verontrust.

Aangaande het tweede punt door de Secretaris vermeld, is Mgr. Nicolai de overtuiging toegedaan dat er onder de Chinese catechisten wel enkele zouden aangetroffen worden die als ijverige en deugdzame priesters, een vruchtbaar apostolaat zouden uitoefenen.

,,Indien zij echter onbekwaam zijn om het minimum aan te leren dat door het voorrecht van Alexander VII vereist wordt, dan vind ik dat zij ook het doel niet zouden bereiken waarvoor men thans voor hen dispensatie van het Latijn vraagt [1]).

In afwachting dat de Goddelijke Voorzienigheid het anders schikke, zende men jonge Chinezen naar Macao, naar de Filippijnen [2]), Siam [3]) of naar een andere plaats waar zij Latijn kunnen leren en opgeleid worden tot het priesterschap. Ook de missionarissen welke thans te Kanton verbannen zijn kunnen hun vorming ter hand nemen".

Tegen de Chinese liturgie worden door Mgr. Nicolai volgende argumenten aangevoerd:

De oversten der Chinese missie en ook de meeste missionarissen waren steeds van oordeel dat het privilege van Paulus V niet moest uitgevoerd worden omwille der vele moeilijkheden welke er aan verbonden zijn.

Het Chinees Missaal noch de andere vertalingen der gewijde boeken werden door de competente kerkelijke overheid onderzocht of goedgekeurd. Dit onderzoek zou moeten gebeuren door een groep personen die in beide talen beslagen zijn. Dergelijke bijeenkomst werd in China nooit belegd.

Zelfs al zou dit geschieden, dan nog zou de H. Stoel, visis videndis, de uiteindelijke goedkeuring moeten verlenen.

Indien dergelijk Chinees Missaal zou verspreid worden, zouden de heidenen en ook de kristenen er misbruik van kunnen maken, om te doen wat alleen door de priester mag uitgeoefend worden, vooral wanneer door de vervolgingen de kristenen zonder priester zijn. De heidenen zouden er de spot mee drijven en er een voor-

[1]) Stimo assolutamenten non essere espediente (specialmente nelle circostanze e tempi presenti) che gli se conceda la dispensa per dire la Messa e recitare i divini officii nella lingua cinese a fine di conseguire l'intento per cui tal dispensa si suggerische e richiede. S.O.C.P.S., 1726, f. 870.

[2]) Dit was de praktijk der Spaanse Dominikanen van Foe-kien, die hun jonge priesterkandidaten, na enige elementaire studie van het Latijn, naar Manilla zonden, waar zij aan het Collegium S. Joannis Lateranensis hun verdere opleiding kregen.

[3]) Aldus zond Mgr. Müllener sommige zijner priesterkandidaten naar het ,,Collège Général" der M.E. in Siam.

wendsel in vinden om de maatregelen tegen de godsdienst te verscherpen.

Het is uiterst moeilijk een vertaling te maken die de zin van het Missaal, de H. Schrift, het Brevier getrouw weergeeft, vooral wat betreft de vorm der Sacramenten en de formulering van dogma en moraal. Tot nog toe had ieder missionaris die een Chinees werk opstelde de hulp nodig van Chinese geletterden.

Wordt de Chinese liturgie toegestaan, dan zullen de Chinezen zich gemakkelijker los maken van het gezag van hun kerkelijke oversten en zich onafhankelijk verklaren van de H. Stoel. De vergelijking mèt andere liturgische talen die ooit toegestaan werden doet niets ter zake : alleen kan men er uit afleiden welke dwalingen er ook in China uit dergelijke concessie zouden voortvloeien."

De moeilijkheden door de Secretaris in de derde, vierde en vijfde paragraaf van het bijgaand schrijven uiteengezet in verband met de kandidaten voor de wijdingen en de vertalingen der liturgische boeken, worden door Mgr. Nicolai volledig onderschreven „als gegrond, gewichtig en redelijk". Op de bewering van sommigen, aangehaald door de Secretaris in zijn zesde paragraaf, als zou de Consecratie-formule niet nauwkeurig kunnen vertaald worden, wil hij niet verder ingaan. Hij stipt enkel aan dat er heel wat op aangemerkt zou kunnen worden: „Doch dit doet niets af aan het feit dat het niet wenselijk is thans omwille van de nood waarin de missie zich bevindt, een dispensatie te verlenen krachtens welke de Chinezen, catechisten of anderen die het Latijn niet machtig zijn of het zelfs niet kunnen lezen, de priesterwijding zouden ontvangen en de H. Mis in het Chinees zouden celebreren [1]).

Ook Mgr. Nicolai besluit zijn betoog met er op te wijzen dat eveneens ten opzichte der kandidaten die Latijn zouden kennen, de grootste omzichtigheid geboden is.

De gewezen Vicaris-generaal van Mgr. Lopez ging dus niet akkoord met diens opvattingen in zake de Chinese liturgie [2]).

De derde oud-missionaris, door Mgr. Ruspoli geconsulteerd,

---

1) „. . . . non esser espediente, che si conceda in questi tempi, e per le urgenze in che si trova quella missione, la dispena necessaria acciò li christiani cinesi catechisti et altri ch'ignorano affatto la lingua latina e non sanno almeno leggerla, possino esser ordinatoi sacerdoti e dire la Messa nella lingua cinese". S.O.C.P.S., 1726, f. 873.

2) In 1685 had Mgr. Lopez, zoals ook Mgr. della Chiesa, in meerdere brieven de H. Stoel om het voorrecht der Chinese liturgie verzocht. Deze aanvragen werden in 1688 door de Propaganda verworpen.

was Mgr. François Fouquet [1]). Lid der Compagnie en oud-professor van wiskunde aan het Collège La Flèche, was Fouquet in 1699 in de Chinese missie aangeland. Na enkele jaren apostolaat in Foe-kien en Kiang-si werd hij naar Peking geroepen. Daar hij in de Riten-kwestie een standpunt innam dat indruiste tegen dat van de meerderheid der Jezuïeten werd hij, om de wrijvingen welke dit veroorzaakte, in 1720 door de Generaal naar Europa terug geroepen. Te Rome aangekomen nam hij als consultor der Propaganda zijn intrek in het Collegium Urbanum. In 1725 noemde Benedictus XIII hem tot titulair bisschop van Eleutheropolis i.p.i.

Door Mgr. Ruspoli om zijn oordeel gevraagd, nam hij zijn tijd om te antwoorden. Zelfs bestudeerde hij met zorg een exemplaar van het Chinees Missaal dat zich in de bibliotheek der Propaganda bevond. De 20 Juli 1726 had hij zijn ,,votum'' klaar [2]). Zoals hij zelf zegt had hij enige tijd in twijfel verkeerd nopens het te geven antwoord [3]). Hij formuleert de vraag der Propaganda aldus : ,,An potissimum id temporis dum fervet apud Sinas generalis contra christianam fidem persecutio, ad sacerdotium promovere nativos Sinenses expediat?'' Zijn antwoord luidt : Het is wenselijk en met alle kracht na te streven dat de Chinezen tot het priesterschap verheven worden. Zelfs zou men in de huidige omstandigheden aan de een of andere Chinees de bisschopswijding moeten toedienen[4]).

Voor deze stelling voert Mgr. Fouquet drie argumenten aan :

1°. De Apostelen gingen niet anders te werk. Wanneer de grondslagen der Kerk in een bepaald land gelegd waren, werden onmiddellijk inlandse priesters en bisschoppen gewijd. Zo werd Rome, Italië, Frankrijk, Spanje, Duitsland en geheel Europa

---

[1]) Pfister, I, bl. 549—554. Pfister heeft de orthografie : Foucquet. De missionaris zelf ondertekent steeds : Fouquet.

[2]) S.O.C.P.S., 1726, f. 852—863 v. De inhoud van dit votum werd weergegeven door : J. Beckmann, Ein Dokument zur Geschichte des Chinesischen Klerus im 18 Jahrhundert, NZM., I (1945) 184—193 volgens een manuscript van het Britis Museum, Add. 26 817 f. 144—163. Beckman kende het origineel der Propaganda niet. Beide documenten zijn door dezelfde hand geschreven. Het Londonse manuscript draagt de eigenhandige verbeteringen van Mgr. Fouquet ; naar deze verbeteringen werd dan het handschrift der Propaganda door een secretaris overgeschreven en overgemaakt aan Mgr. Ruspoli. Beide stukken dragen de handtekening : Sic sentio, 20 Julii 1726. Joannes Franciscus Episcopus Eleutheropolitanus.

[3]) ,,Dubium me et anxium aliquando remansisse non diffiteor''. S.O.C.P.S., 1726, f. 853.

[4]) ,,Optandum esse et in id strenuè incumbendum, ut nativi Sinenses ad sacerdotium promovenatur. Quin etiam si unus aut alter idonei reperiri possint id temporis, eos ad Episcopatum promovendos censeo''. Ibid. f. 853.

bekeerd. Waarom zou men in China anders te werk gaan?

2°. Het voordeel dat uit deze wijdingen voor de missie zou voortvloeien. Het gebrek aan inlandse priesters is de oorzaak waarom na 140 jaar het kristendom nog geen wortel geschoten heeft in China. Door deze priesterwijdingen zullen heel wat hindernissen voor de bekering van dit rijk van de baan geruimd worden: de moeilijkheid der taal, de afkeer der Chinezen voor al wat vreemd is [1].

3°. De noodzakelijkheid der priesterwijding van Chinezen. Er dient met spoed gehandeld indien wij niet willen dat in China geschiede wat in Japan voorviel. Zolang er daar inlandse priesters waren, bleef de kristenheid in stand, ook nadat de Europese missionarissen gedood of verbannen waren. Daar er echter geen Japanse bisschoppen waren, stierf de Kerk er met de priesters uit. Willen wij dit tragisch lot aan de Chinese missie besparen dan moeten tenminste enkele inlanders priesters gewijd worden en de een of andere ook bisschop met de machtiging desnoods ook andere bisschoppen en priesters te wijden.

De bezwaren welke tegen de priesterwijding der Chinezen ingebracht worden zijn drievoudig.

1°. De noodzakelijkheid der zuiverheid. Deze is voor de Chinezen uiterst lastig, vooral omdat het, volgens de uitspraak van Mengtse een zwaar verzuim is jegens de voorouders, zonder nakomelingen te sterven. Voor de Chinezen is het celibaat een schande.

2°. De lage afkomst en de armoede der kandidaten. Geen enkel geletterde of edelman zal verzaken aan de genoegens dezer wereld, aan eer en rijkdom. De priesters zullen derhalve moeten gerecruteerd worden onder de lagere standen. Daardoor zal de priesterlijke waardigheid bij de zo hoogmoedige Chinezen deerlijk in het gedrang komen.

3°. Vooral zal het hun aan de vereiste wetenschappelijke vorming ontbreken. Van het Latijn hebben de Chinezen geen begrip, zij kunnen het zelfs niet behoorlijk uitspreken. Van de andere kant zijn de bezwaren tegen de Chinese liturgie ook niet te overzien. Het valt te vrezen dat de Chinese vertaling van het Romeins

---

[1]) „Quantum igitur emolumenti foret si Religioni Christianae tam odiosa Sinensibus auferretur peregrinitatis opinio! quod quidem sensim et pedetentim obtineretur forsan et saltem ex parte si Sinensibus non se amplius offerent peregrinae facies, et doctrina Sanctae Legis ab iis proponeretur quos tribulos, amicos, fratres esse cognoserent". ibid., f. 854.

Missaal niet nauwkeurig is; overigens werden er termen in gebruikt welke door de Apostolische decreten verboden zijn.

Dit zijn dus de bezwaren welke geopperd worden tegen de priesterwijding van Chinezen. Zij zijn echter niet steekhoudend.

1°. De moeilijkheid om de zuiverheid te onderhouden is voor de Chinezen niet groter dan zij was voor de Grieken, de Romeinen, de Perzen, de Egyptenaren. Ook in China is de goddelijke genade almachtig, zoals blijkt uit het voorbeeldig gedrag der Chinezen die vroeger de priesterwijding ontvingen.

2°. Dat de kandidaten van lagere afkomst zouden zijn is geen beletsel voor hun wijding. Dit waren immers toch ook de Apostelen!

3°. De voornaamste opwerping is echter het gemis aan de nodige kennis. Doch ook hierop geeft de praktijk der primitieve Kerk ons een afdoend antwoord. De toenmalige priesters hadden ook geen langdurige theologische scholing achter de rug. Overigens ontbreekt het ons niet aan Chinese boeken waarin de inlandse priesters alles kunnen studeren wat nodig is om de heidenen te weerleggen, de neofieten te onderrichten en de Sacramenten toe te dienen. Zo nodig kunnen deze boeken te Rome onderzocht worden. Overigens werden deze boeken niet gedrukt tenzij na goedkeuring van de missieoverste die ze eerst aan twee of meer censoren had voorgelegd.

Vervolgens weerlegt Mgr. Fouquet drie wel bepaalde opwerpingen die verband houden met de Chinese liturgie.

1°. De Consecratie-formule kan niet nauwkeurig in het Chinees uitgedrukt worden.

Dit kan alleen beweerd worden door hen die slechts een zeer oppervlakkige kennis van het Chinees hebben.

Fouquet toont dit uitvoerig aan en bewijst meteen dat ook de doopformule juist in het Chinees kan uitgedrukt worden.

2°. Het is niet passend de volkstaal te gebruiken voor de H. Schrift en de goddelijke Geheimen.

In de eerste eeuwen der Kerk waren ook het Grieks en het Latijn volkstalen. Ook de Arabieren, de Syriërs, de Chaldeeuwen, de Ethiopiërs hebben thans hun eigen nationale liturgie. Ten andere, het Chinees Missaal is gesteld in de letterkundige taal die slechts voor de ontwikkelde Chinezen verstaanbaar is.

3°. Waarschijnlijk bevinden zich in deze vertaling termen welke door de H. Stoel veroordeeld zijn.

Dit is geen reden om de Chinezen de priesterwijding te ont-

zeggen. Deze woorden en wendingen kunnen immers in een nieuwe uitgave der liturgische boeken weggelaten worden. Het Chinees Missaal gebruikt bovendien als Godsnaam „Tien-tsjoe" en niet „T'ien" of „Sjangti" [1]).

Bovenaangehaalde argumenten worden gegeven in de veronderstelling dat de H. Stoel de Chinese liturgie zou toestaan. De redenen echter welke tegen het gebruik van het Latijn aangevoerd worden, zijn evenmin steekhoudend.

Men beweert dat de Chinezen door een natuurlijk onvermogen niet in staat zijn het Latijn uit te spreken.

Dit is in strijd met de ervaring. Mgr. Lopez en ook andere Chinese priesters spraken het Latijn goed uit. Wel is de moeilijkheid voor de volwassenen groter doch voor hen die van jongs af het Latijn kunnen aanleren bestaat zij eenvoudigweg niet.

Het gevaar dat de Russen of de Engelsen ketterse of schismatieke boeken zouden invoeren is geheel denkbeeldig. Dit zou immers niet winstgevend zijn. De Chinese priesters zullen niet verblijven in plaatsen waar deze komen en zullen overigens geen geld hebben om dergelijke boeken te kopen;

Zoals blijkt uit deze samenvatting hield Mgr. Fouquet zich niet streng aan de beschouwingen van de Secretaris der Propaganda. Nopens de wijding van Chinese catechisten krachtens het privilege van Paulus V sprak hij zich niet uit: Hij verwierp de argumenten zowel der voorstanders [2]) als der tegenstanders [3]) der Chinese liturgie. Zijn voornaamste besluit was: Het is volstrekt noodzakelijk voor de bekering van China dat inlanders priester, ja zelfs bisschop gewijd worden [4]). Volgens hem kon dit doel bereikt worden met of zonder de Chinese liturgie.

Mgr. Maigrot [5]), de vierde oud-missionaris door Mgr. Ruspoli

---

[1]) In een lange excursus (f. 858—862) beweert Mgr. Fouquet dat ook „Tien-tsjoe" uit de christelijke terminologie zou moeten verwijderd worden.

[2]) „Quod attinet ad eorumdem ordinationem, ut latina lingua sacerdotali munere fungant, nec rationes adductae contra vehementer movent". S.O.C.P.S., 1726, f. 862.

„At si latina lingua necessaria foret, exemplis evincitur Sinas Latinae linguae perdiscendae non impares repertum iri. Unum dumtaxat admonetur non adultos, et aetate provectiores, sed juniores adhibendos, qui summa cura seu in China ipsa, seu extra Chinam educari debent". Ibid. f. 863.

[3]) „Claris argumentis ostenditur, Sinis jam presto esse libros proprio idiomate, ex quibus absque fidei periculo doctrinam requisitam ad Sacerdotium et ad ipsum Episcopatum acquirant". Ibid. f. 863.

[4]) „Omnino expedire judico ad integram conversionem Sinensium ut ex iis sacerdotes fiant, imo unus etiam et alter Episcopi." Ibid. f. 862 v.

[5]) Mémorial, II, bl. 417—423.

geconsulteerd, is voldoende bekend als een der hevigste strijders der Chinese riten. Om deze reden door K'ang-hi verbannen, scheepte hij in Maart 1707 te Macao voor Europa in. Het volgend jaar was hij te Rome waar hij zijn strijd tegen de Chinese riten met alle kracht voortzette. Kanunnik van S. Maria Maggiore en Assistent aan de pauselijke troon, genoot hij er de grootste achting, vooral van Benedictus XIII.

In tegenstelling met dat der drie voorgaanden was zijn oordeel nopens de hem voorgelegde kwestie zeer bondig : men moest niet ingaan op het gedane voorstel [1]).

De 9 Augustus 1726 maakte Mgr. Ruspoli de vier vota, samen met zijn eigen begeleidend schrijven dat hij aan de geconsulteerden had voorgelegd, aan de Assessor van het H. Officie over. Hij deelde deze derhalve de beslissing van de Propaganda mede dat het H. Officie de zaak zou beslechten. Zoals hem was opgelegd in de vergadering van 23 September 1725 informeerde hij hem eveneens dat de H. Stoel vroeger aan de Apostolische Vivarissen van Tonking het privilege van Alexander VII had toegestaan [2]). Ten slotte vroeg hij de Assessor hem de uiteindelijke beslissing van het H. Officie kenbaar te maken [3]).

Het H. Officie had echter nog geen uitspraak gedaan toen in de vergadering van 4 October 1726 der Particuliere Congregatie voor China, het vraagstuk van de Chinese clerus weer ter sprake kwam.

In een brief van 18 December 1725, aan de Paus gericht en door deze aan de Propaganda overgemaakt, had de Portugese Franciskaan Emmanuel a Jesu — Maria — Joseph, bisschop van Nanking, de wens uitgedrukt dat men de Chinezen de priesterwijding niet zou toedienen tenzij de kandidaten behalve op een onbevlekt zedelijk gedrag, voldoende kennis en rijpe leeftijd, ook konden wijzen op adellijke titels. Anders zouden zij blootgesteld zijn aan het misprijzen der heidenen en aan gevaar voor afval [4]).

---

[1]) Ik kon dit votum niet terug vinden. In de vergadering van 26 September 1727 zou Mgr. Ruspoli echter verklaren : „Fu da me richiesto il voto a Mons. Nicolai, a Mons. Maygrot, a Mons. Fouquet e a l' abbate Cordero, i quali adempirono con tutto lo studio il loro dovere, e per molte rilevanti ragioni e difficoltà, conclusero (a riserva di Mons. Maygrot, il cui voto fu brevissimo) per la negativa all'istanza". A.C.P.S., IV (1723 –1728) f. 314. De zin is niet zeer duidelijk. Nochtans schijnt „a riserva di Mons. Maygrot" te slaan op „per molte rilevanti ragioni e difficoltà" en niet op „conclusero per la negativa".

[2]) Eigenaardig is het dat de Secretaris niet verwees naar het feit dat Mgr. Müllener in 1720 het privilege van Alexander VII had verkregen „ad septennium".

[3]) Lett. Ind. Or. 1723—1726, f. 539 v — 542 v.

[4]) „Quod ad statum ecclesiasticum et ad clericatum nullus admittatur Sina, propter illorum inconstantiam, ad lucra et mercaturam naturalem pro-

Met deze strenge eisen, aldus Mgr. Ruspoli, die ze in de vergadering voorlegde, ging ook P. da Castorano O.F.M. akkoord in zijn brief van 30 Augustus 1725 [1]). Nochtans had Mgr. Müllener reeds aan meerdere inlanders de priesterwijding toegediend ofschoon deze niet aan dergelijke vereisten voldeden. De Propagandisten Appiani, Pedrini en Perroni hadden zich met deze laatste zienswijze eens verklaard [2]).

Eens te meer stonden de Kardinalen der Particuliere Congregatie voor tegenstrijdige opvattingen aangaande de priesterwijding der Chinezen. Daar de Secretaris hun wist mede te delen dat het H. Officie nog geen uitspraak gedaan had in zake het verzoek van P. Hervieu, besloten zij de kwestie maar te laten rusten [3]).

---

pensionem, ac notoriam incontinentiam, nisi tales sint ut ultra morum innocentiam sufficientem litteraturam et maturiorem aetatem sint jam aliquo nobilitatis gradu per se aut per suos majores notorie constituti; alias enim hujus superbissimae nationis vilipendio manebunt obnoxii et in retrocedendi periculo, ut jam experientia compertum est". S.O.C.P.S., 1726, f. 560.

[1]) Ibid., f. 496 v.

[2]) A.C.P.S., IV (1723—1728) f. 270 v.

[3]) „Ad XVIII: Dilata". Ibid. f. 272 v.

(Wordt vervolgd). FR. BONTINCK C.I.C.M.

Etienne du Bus de Warnaffe, — „*L'Amitié sur la route*". — 128 blz. — Editions Grands Lacs, Namur, z.j.

Dit is een reis-journaal, maar één „sui generis", van een man, die het als zijn roeping voelt een „pelgrim der vriendschap" te zijn, een schakel tussen de rassen en godsdiensten, een heraut van de Liefde, in Christus geopenbaard. Veertigduizend kilometers legde hij af, overal vrienden makend, steeds zijn gedachten en ondervindingen neerschrijvend. De ene keer ontmoette hij „liefde zonder reglement", een andere maal „reglement zonder liefde". Aangrijpend is het, hoe de echt-gemeende liefde in de mensenzielen steeds wederliefde weet te wekken, ook onder de primitieve volkeren, en hen blijvend op de Liefde Zelf weet te oriënteren.

De recensent is geneigd, vele van die korte en aphoristische gedachten aan te halen, maar hij laat de kennisname aan de lezer over. Schrijver heeft een uitgesproken voorliefde voor de Muslims: „De Kerk bemint hen niet ten halve, want zij is goddelijk". — „Omdat ik, ondanks de weerstanden, gepleit heb voor de goddelijke liefde tot de Muslims, heeft God me de genade gegeven vrienden te bezitten in de Islam".

We kennen de Bond der naastenliefde van H. de Greeve, de „kruistocht der goedheid" van Pater Lombardi; schrijver is hun geestverwant: „Ik zou een liga willen zien, verspreid over alle delen van de wereld, de liga van de vriendschap".

De presentatie van het boekje is keurig. Het leent zich voor vruchtbare overpeinzingen. P. ED. LOFFELD C.S.Sp.

De Onderhandelingen tussen Mgr Vrancken en de Jezuiten, 1854–1859

III

Op 21 Augustus 1858 had de Internuntius op verzoek van P. van Gulick het radikaal voor P. v. d. Elzen aangevraagd. Het verzoekschrift was door P. v. Gulick opgemaakt. (Bijlage I)

Intussen was de Eerw. Heer Sanders in Holland aangekomen, met opdracht van Mgr Vrancken om de zaak van de komst der Jezuieten nu definitief te regelen.

Heel druk schijnt deze zich er echter niet om gemaakt te hebben. 22 Augustus schreef P. v. Gulick tenminste vanuit Culemborg aan Mgr Scholten: „Eindelijk zal onze zaak op orde komen. Ik had reeds vernomen, dat de E. H. Sanders uit Java in Holland was, en ik was zeer verwonderd dat ik verder niets van hem hoorde.

Hij heeft zich ondertussen kunnen overtuigen hoe wij alles hier stil gehouden hadden, en hoe verkeerd Mgr Vrancken ons beoordeeld had. — Eindelijk heb ik ZE. gesproken; ik heb verder onderhandeld met Mgr Vecchiotti, wien ik nu verzocht heb ten spoedigste de aanvrage te doen van het radikaal."

27 Aug. ontving P. v. Gulick bezoek van de Internuntius, die een schrijven had ontvangen van de minister van R.K. Eredienst, van Romunde, waarin deze hem mededeelde dat de E. H. v. d. Elzen op het ministerie onbekend was en de Internuntius verzocht hem mede te delen tot welk diocees ZE. behoorde. Op raad van P. v. Gulick begaf Mgr Vecchiotti zich persoonlijk naar v. Romunde. Zeer vergenoegd kwam deze nog dezelfde dag bij P. v. Gulick terug en raadde hem aan te schrijven aan de bisschop van Roermond Mgr Paredis. Hetgeen onmiddellijk geschiedde. Na de benoeming van P. v. d. Elzen en de aanvraag van het radikaal te hebben medegedeeld, vervolgt P. v. Gulick in dit schrijven:

„Nu maakt het Minist. van R.K. Eeredienst eenige moeyelijkheid, die echter door Mgr den Internuntius vereffend is, zoo nogthans dat welligt bij Uwe DH. nog eenige inlichting zal gevraagd worden aangaande de gemelde Paters. [1]) Ik berust geheel op Uwe DH. goedheid, doch ik rekende het mij tot pligt Uwe DH. te verwittigen, zoowel van de verandering te Sittard als om Uwe DH. te verzoeken, een welwillend rapport (zoo dit soms gevraagd wordt) van hen te willen uitbrengen. Ze zijn opgegeven

[1]) Ook de aanvraag voor het radikaal van P. Palinckx zou spoedig worden ingediend.

eenvoudig als R.K. Geestelijken, Nederlanders van geboorte en verblijvend (dit mondelings) in het diocees Uwer DHoogw."

Uit het antwoord van Mgr Paredis blijkt dat de gevraagde inlichtingen inderdaad waren gevraagd en wel in zulk een vorm dat Mgr een beetje huiverig was ze te beantwoorden: „De vraag des ministers is: waar heeft P. van den Elzen zijn opleiding tot den geestelijken stand genooten? en tot welke order behoort hij? Die vraag is slecht te ontduiken. — Doch ik wil hierin niets doen zonder uwe mening te kennen. Voor het overige zal mijn advies zeer gunstig wezen."

De regering vermoedde dus op z'n minst dat de nieuwe missionaris geen wereldpriester was. Eigenlijk had zij daar niets mee te maken, maar van den beginne af had zij uitdrukkelijk verlangd, dat de missionarissen niet alleen Nederlander van geboorte maar ook seculier priester zouden zijn. [1]) P. v. d. Elzen ging nu persoonlijk met Mgr Paredis en met de Internuntius overleg plegen. Vermoedelijk is de raad van Mgr opgevolgd om open kaart te spelen. Later zien we tenminste dat het op het ministerie heel goed bekend is dat de nieuwe missionarissen Jezuieten zijn en wordt P. v. Gulick ook persoonlijk in de besprekingen betrokken. Alles scheen nu gunstig te zullen verlopen en 13 September ging ook de aanvraag voor het radikaal van P. Palinckx in zee. Toch rezen nieuwe moeilijkheden zoals het eerst blijkt uit de volgende aantekening van P. v. Gulick:

„Adfuit mihi (3 Oct.) Ill. Vecchiotti, qui prius cum Rochussen (Min. Col.) dein cum v. Romunde (Min. Cult. Cath.) egerat; ille nullam movit diffic., hic movet sed finaliter dicit se acquiescere, si Min. Colon. acquiescit. — Putat Ill. Vecchiotti ipsum v. Romunde ab aliquo e clero excitari (videbatur (?) inimicus (?) Ep. Harl . . . ."

Jammer genoeg waren de woorden van de laatste, blijkbaar onvoltooide zin niet meer met zekerheid te ontcijferen, terwijl ook verdere aanduidingen wie hier bedoeld kan zijn ontbreken. (Zou Mgr v. Vree zelf tegenstander geweest zijn ? ? Meer waarschijnlijk lijkt het dat een tegenstander van de Ep. Harl. bedoeld is.) [2])

[1]) Cf. v. Aernsbergen, Chronologisch Overzicht, blz. 47.

[2]) Ofschoon de houding van de EH. Sanders wel vreemd aandoet en P. v. d. Elzen later (18 Oct. 1859) uit Soerabaja schreef: „Alle Heeren (Geestelijken) die ik hier gesproken heb en ken zijn bijzonder wel met ons en allerbroederlijkst — doch de Eerw. Heer Sanders heeft wel zoo wat den naam als of hij anti-jesuiet is", kan ik toch moeilijk geloven dat hij, die door Mgr Vrancken er mee belast was de zaken tot een goed einde te brengen, in werkelijkheid het vertrek der Jezuieten naar Indonesië zou hebben tegengewerkt.

Merkwaardig is dat de Min. v. Koloniën Rochussen — die in 1846 als Gouverneur Generaal Mgr Grooff uit Indië had verbannen ! — zich zeer toeschietelijk schijnt getoond te hebben, terwijl de moeilijkheden kwamen van de kant van het ministerie van R.K. Eredienst. Gelukkig bleken de bezwaren niet onoverkomelijk en 29 November kwam het langverwachte besluit los, waarbij aan de PP. v. d. Elzen en Palinckx het radikaal werd verleend. (Bijlage II) 7 Dec. deelde P. v. Gulick dit vol vreugde aan Mgr Scholten mede :

„Na het eindigen mijner retraite ging ik gisteren Mgr. Vecchiotti spreken en vernam met genoegen dat het radikaal tandem aliquando gegeven was. Ik meen UH. hiervan dadelijk te moeten verwittigen, aangezien UH. belangstelling in onze zaak. Gisteren ben ik nog op het Min. van Eeredienst geweest en heb P. v. d. Elzen ontboden om alhier alles verder te regelen. — Het schijnt dat Min. Rochussen zich in deze zaak zeer goed gedragen heeft. Moge alles nu spoedig klaar zijn en de Missionarii kunnen vertrekken."

Doch zo ver was het nog niet. Voor wij echter de laatste moeilijkheden, welke zich voordeden, gaan bespreken, willen wij er eerst nog even op wijzen hoe Mgr Vrancken nog steeds in het onzekere verkeerde. De E. H. Sanders schijnt zich — zoals gezegd — nog al passief gehouden te hebben. Over hem vind ik in deze tijd tenminste niets anders dan de droge opmerking van P. v. Gulick : 15 Oct. E. H. Sanders bij mij geweest.

Hoe de stemming van Mgr Vrancken, ondanks enige bittere opmerkingen, geuit in een periode toen de zaak maar niet vlotten wilde, in werkelijkheid was, spreekt wel duidelijk uit de volgende passage uit een brief aan Mgr Vecchiotti dd. 9 Dec. 1858 :

„Wij leven nog altijd in afwachting van onze Paters Jezuieten, zooals wij het al tien jaar gedaan hebben, maar daar de zaken nog steeds slepende blijven, spreekt het vanzelf, dat onze verwachting blijft hangen tusschen vrees en een beetje hoop. Zal het Uwe Excellentie gelukken voor hen bij den Minister het vereischte radikaal te krijgen ? Wij zullen maar blijven wachten op de komst der Paters, die wij uit den grond des harten verlangen en aan wie wij zonder omwegen de voorkeur geven boven alle andere geestelijken." [1])

Daar de beide Paters nu voorzien waren van het vereiste radikaal konden zij als dienstdoende geestelijken in Indonesië worden toegelaten en kwamen zij bovendien in aanmerking om bij voorkomende vacaturen voor een gouvernementsbezoldiging te worden voorgedragen. Volgens het schrijven van Mgr Vrancken bestonden

---

[1]) Haarlemsche Bijdragen. dl. 52. blz. 396.

er inderdaad 2 vacaturen. [1]) Weshalve zij op 8 December 1858 bij de minister van Koloniën een rekest indienden om gouvernementsbezoldiging te verkrijgen. (Bijlage III)

Uit een aantekening van P. v. Gulick schijnt te blijken dat de secretaris generaal van het ministerie van R.K. Eredienst, Willems, aanstonds aan P. v. d. Elzen heeft doen weten dat daaromtrent moeilijkheden waren, maar op 10 Dec. verklaarde Mgr Vecchiotti aan P. v. Gulick dat Rochussen gezegd had dat er niet het minste bezwaar was en dat de PP. zich daarom maar moesten melden. Op 24 Dec. ontvingen zij desondanks een afwijzend antwoord om reden dat op het ministerie geen vacaturen bekend waren ! (Bijlage IV) Wat nu te beginnen ? Op Kerstdag sprak P. v. Gulick met Mgr. Vecchiotti. Deze ,,ziet geen bezwaar, doch de opmerking dat de afwezigheid van M. Sanders gerekend wordt als vacature doet ZE. twijfelen." De EH. Sanders verbleef juist te 's-Gravenhage en aan hem vroeg P. v. Gulick dan ook om inlichtingen :

,,Gisteren is er antwoord gekomen op het request van P. v. d. Elzen en P. Palinckx en wel dat wijl er geene vacaturen bij het Min. bekend waren, de gevraagde bezoldiging niet kan worden toegestaan. Ik heb zoo even Mgr. V. gesproken, die nu per omgaande van UE. verzoekt de positieve opgave der vakaturen, zoo mogelijk met bijvoeging van naam, datum etc. Er is haast bij om nog in het begin van Januari te kunnen vertrekken. Ten overvloede geef ik hieronder de opgave der in dienst zijnde Geest. gelijk die M. Willems aan P. v. d. Elzen gegeven heeft."

De bijgevoegde opgave omvatte de volgende namen : Mgr Vrancken en de EE.HH. Sanders (met verlof), v. d. Grinten, Claessens, Lijnen, den Ouden, Langenhoff, Franssen, Verhaag, van Ophoven. [2])

26 December kwam de EH. Sanders bij P. v. Gulick en raadde hem aan dat de Paters maar op eigen kosten zouden vertrekken,

---

[1]) Bij Kon. Besl. van 25 Dec. 1855 was het aantal bezoldigde geestelijken vastgesteld op 10, nl. 1 van de eerste rang (de Apost. Vic.) en 9 van de 2e rang. (cf. v. Aernsbergen o.c. blz. 91-92). Wel tekende P. v. Gulick aan : ,,Eodem tempore Min. Cult. Cath. misit ad Ill. Vecchiotti Decretum Regis do 25 Nov. 1858 N. 66 quo augetur numerus sacerdotum usque ad 12 (dus één meer)" alsof er dus reeds 11 waren en nu 12, doch hierin vergist hij zich, want dit besluit sloeg op Curaçao. (Cf. Handboekje voor de zaken der R.K. Eeredienst 1860 blz. 396.)

[2]) De oplossing van de schijnbare tegenstrijdigheid dat het ministerie 10 gesalaricerde geestelijken telde en er toch twee vacaturen waren zit — ni fallor — hier in dat 1° de E.H. van Ophoven reeds uit de Indische dienst was ontslagen, en 2° de E. H. Langenhoff zich buiten bezwaar van den lande op Banka had gevestigd, daarbij vrijwillig van zijn bezoldiging afstand doende. (cf. v. Aernsbergen o.c. blz. 86.) Beide feiten waren merkwaardig genoeg op het departement blijkbaar onbekend, en het laatste ook aan Mgr. Vecchiotti en P. v. Gulick (en aan de EH. Sanders ?).

daar alles later wel op orde zou komen. Daar had deze echter weinig oren naar. Nu begaf de EH. Sanders zich naar de Internuntius, die daarop dadelijk twee brieven van Mgr Vrancken aan de minister van R.K. Eredienst zond, er bij voegende dat de twee vacaturen waren die van de EE.HH. van Ophoven en Sanders. (Wat zeker niet juist was, daar de E. H. Sanders slechts op verlof was.)

27 December kwamen de EE.PP. v. d. Elzen en Palinckx in Den Haag aan en begaven zich aanstonds naar Mgr Vecchiotti, die zich echter zeer ontevreden toonde, zodat zij hoogst ontsteld terugkwamen. Mgr was boos daar P. v. d. Elzen, op raad van de EH. Sanders, het rekest van 8 December rechtstreeks aan de minister van Koloniën had opgezonden, terwijl de heer Willems zijn diensten had aangeboden. De volgende dag ging daarop P. v. Gulick zelf wederom de Internuntius bezoeken en tekende omtrent dit bezoek aan: ,,ik beweer dat de fout ligt 1e. in Mgr Vecchiotti, die de zaak verkeerd opvat, 2e. in M. Sanders, die zich de zaak weinig aantrekt en Mgr niet heeft ingelicht (NB. hij blijft nauwelijks te 's Hage, alhoewel hij door Mgr Vrancken belast was met de gehele zaak). 3e. enigszins in P. v. d. Elzen door het opzenden van het request." De slotsom was dat P. v. Gulick naar Willems zou gaan. Deze toonde zich aanvankelijk zeer ontevreden, maar P. v. Gulick wees hem er op dat de twee vacaturen hem en P. v. d. Elzen officieus uit de brieven van Mgr Vrancken van 6 Jan. 1857 en 24 Aug. 1858, en aan Mgr Vecchiotti officieel bekend waren. Tevens toonde hij aan dat de registers van Willems niet goed bij gehouden waren, daar de EH. v. Ophoven bij hem nog als missionaris in Indië stond ingeschreven, terwijl hij in November jl. reeds benoemd was tot vicaris te Buchten in Limburg. Willems beloofde toen opnieuw zijn tussenkomst en spoorde P. v. Gulick aan diezelfde dag nog een nieuw rekest aan de minister te zenden. Hetgeen ook geschiedde. (Bijlage V)

Enige dagen verliepen tot dat op 5 Jan. 1859 P. v. Gulick bij Willems op het departement werd ontboden. Er was opnieuw een afwijzend stuk gekomen, daar Koloniën geen vacaturen kende. Willems zeide nu aan P. v. Gulick:

1°. dat hij wist dat de referendaris van Koloniën (Mulders) volhield dat er geen vacaturen waren, maar dat Rochussen zelf goed gestemd was.

2°. dat hij antwoorden *zou* en bewijzen dat er minstens één vacature was.

3°. dat de minister (absolute loquendo) wel voor twee kon geven, doch dat men dit niet kon eisen, daar hij in zijn recht was en eigenlijk geen vacaturen kende.

4°. dat voorgesteld was de reiskosten van een der missionarissen bij aankomst te Batavia te rembourseren (circa fl. 400 à 500) daar het ministerie van Koloniën dit nog wel spoedig zou kunnen regelen. („tegen 8 Januari het vertrek bepaald zijnde" zegt P. v. Gulick).

5° dat de Paters het stuk[1]) moesten invullen en opgave doen van het schip.

P. v. Gulick antwoordde aan de heer Willems : „dat zij niet gaan zouden zonder het *volle* radikaal *alhier* behaald." [2]) Hij beloofde voor de stamlijst zorg te zullen dragen, bedankte Willems voor zijn moeite, vroeg ook zijn verdere hulp en liet tevens merken (als een stok achter de deur) dat hij van plan was de minister thuis Nieuwjaar te gaan wensen. Daarop begaf hij zich terstond naar Mgr Vecchiotti. Daar bleek een en ander toch een weinig anders te zijn als Willems het had voorgesteld. Want de minister van R.K. Eredienst, v. Romunde, had gezegd een gunstig rapport te hebben gezonden aan Koloniën en Rochussen had verklaard geen moeilijkheden te hebben. Het nieuwe zg. afwijzende rapport, dat Willems aan P. v. Gulick had meegegeven, bleek slechts een stuk van het bureau van de minister te zijn en niet van hem zelf.

Zonder uitstel ging nu de Internuntius persoonlijk minister Rochussen opzoeken. Deze beloofde alles te zullen regelen indien Mgr Vecchiotti nogmaals een officiële aanvraag wilde indienen, waarin hij zich verplichtte om, indien mocht blijken dat de vacatures toch niet bestonden, de verstrekte gelden terug te zullen storten. (Tevens bleek uit dit onderhoud, dat het antwoord, dat Willems als blijk van welwillendheid beloofd had te *zullen* zenden, reeds vóór het bezoek van P. v. Gulick op het ministerie bezorgd was !) Deze nieuwe aanvraag van de Internuntius had eindelijk het

[1]) Bedoeld is de zg. stamlijst, welke reeds eerder aan de missionarissen was gezonden. Ingevuld moest worden 1) naam en voornaam, 2) kwaliteit, 3) datum en plaats van geboorte, 4) naam en voornamen der ouders, 5) aantekeningen. Deze aantekeningen waren : „wenscht te vertrekken tusschen 12 en 20 januari 1859 (bij gunstige beschikking der Regeering omtrent den vrijen overtogt) met het schip Joan, Kap. C. La Seur, varende voor de HH. Overzee en Cie te Rotterdam." 7 Januari zonden de paters het stuk vanuit Rotterdam aan het ministerie.

[2]) De kwestie van de bezoldiging is eigenlijk heel iets anders dan die van het radikaal. Dit hadden de paters al. P. v. Gulick bedoelt natuurlijk dat de paters niet zouden vertrekken voordat alle stukken, ook met betrekking tot de bezoldiging, in orde waren.

gewenste gevolg: 8 Januari 1859 kwam de gunstige beslissing los (met de afgesproken restrictie) (Bijlage VI.)

Daags te voren had P. v. Gulick juist een brief aan Mgr Vrancken geschreven: ,,Het is ongeloofelijk hoeveel moeite en droefheid mij de bewuste zaak gekost heeft. Doch het woord was gegeven, en ik mogt voor geene moeyelijkheden terugdeinzen. Na de positieve aanschrijving Uwer DH. aan Mgr Vecchiotti, bij het gouvernement als Proc. Miss. in O. en W. Indië erkend, heeft deze zich geene moeite gespaard om alle tegenkantingen te overwinnen. Dit is eindelijk gelukt, grootendeels ook door de goede stemming van den Min. v. Kol. (Rochussen). Alles was nu klaar voor de reis, de PP. stonden op het punt van te vertrekken, en deden volgens de raad van den Z.E. Heer Sanders de aanvraag voor de gelden volgens art. 3 des besluits van Dec. 1855. Toen echter ontstonden nieuwe zwarigheden: het Min. van Eredienst kende geen vacaturen; en dien tengevolge werd op de aanvraag negatief geantwoord. — Op grond der letteren Uwer DH. aan mij en aan Mgr Vecchiotti hebben wij nogmaals bij het Ministerie gehandeld; eergisteren ben ik nog den geheelen morgen in onderhandeling geweest, terwijl Mgr Vecchiotti ook nog dadelijk den Min. (Rochussen) is gaan spreken. Ik verkeer nu in de hoop dat na eenige dagen ons een gunstig antwoord zal geworden, zoodat beide PP. eerstdaags zullen vertrekken.

Bij deze gelegenheid ben ik zoo vrij UDH. mede te deelen, dat mij bij den Min. v. Eeredienst gezegd is: dat men van de O.I. niets afweet, en van geene vacaturen *officieel* bewust is; dat men gaarne zien zoude dat de Proc. Miss. goed op de hoogte zij, om aan het Min. de noodige inlichtingen te geven. Ik zeg dit alleen om UDH. op de hoogte te stellen van hetgeen het Min. v. Eeredienst verlangt, zonder over de *opportuniteit* te oordeelen."

Nog voor deze brief verzonden was kwam het bericht van de gunstige beslissing van het departement en P. v. Gulick kon er daarom nog dit postscriptum aan toe voegen:

,,Ik heb de brief nog geopend om UDH. te melden dat ik zoo even (den 7 's av.) de tijding heb ontvangen dat de zaak bij het Ministerie op orde is. Deo gratias! Deo gratias! Ik denk tegen de 15 een schip te vinden."

Ook Mgr Scholten kreeg natuurlijk bericht. 18 Jan. antwoordde hij:

,,Ik verheug mij bij uitstek over den uitslag der zaak! Alles is dus goed

afgeloopen ! — Ik stel mij wel vóór, als het op Java bekend wordt, dat die Heeren behooren tot de Societeit van Jezus, dat die vrij zonderlinge Christenen op Java als dan scheeve gezichten zullen trekken ; want die ellendelingen stellen zich voor, dat een Jezuiet hoorns heeft, — misschien wel een bokkenpoot, — gewapend van kop tot teen — enz. : van daar zal de nieuwsgierigheid hen naar de kerk drijven, om die Heeren toch eens te zien ! ! — en ziet ! als zij dan eens voor goed die Heeren aangekeken en opgenomen hebben, zullen ze zeggen : ,,Zie daar ! Zij zijn Priesters aan de hier aanwezigen gelijk !" — en het praatje is voor altijd dood en de vrees voor hen bestaat niet meer ! — Zoo gaat het onder dat volkje : ik ken het."

We kunnen begrijpen met hoeveel vreugde Mgr Vrancken het bericht ontving dat de zaak eindelijk haar beslag had gekregen. In een brief van 23 Februari aan P. v. Gulick jubelt hij zijn vreugde uit : ,,Ik zeg dus met U, Zeer Eerw. Pater : Deo gratias ! De Heer heeft in zijne onbegrijpelijke raadsbesluiten uw en mijn geduld enz. willen beproeven. Zijn naam zij en blijve in eeuwigheid geloofd !" En verder schrijft hij dan nog :

,,Met de grootste verwondering verneem ik uit bovenvermelde missives dat men te 's Hage in het personeel der bezoldigde geestelijken in Nederlandsch Indië geen vacaturen kende, daar ik, ik weet niet hoe menig maal, over die zaak aan Mgr den Internuntius, importune et opportune sedert drie jaren geschreven heb, — gelijk ik ook verschillende malen de eer heb gehad UwZeerEerw. te melden. De Eerw. Heer Moonen is nagenoeg drie jaar overleden en dat overlijden is *officieel bekend gemaakt*, en tot nu toe is die vacature in eene stad als Soerabaya nog niet kunnen aangevuld worden. [1]) — Nog meer, er zijn in N.I. slechts acht dienstdoende bezoldigde geestelijken en dat is der Regeering bekend (?). Wel is waar, dat ik met den Minister voor de zaken der R.C. Eeredienst in geene ambtelijke betrekking sta, en dat vervolgens die Excellentie van mijnen kant ook nimmer over ons vicariaat officieele berigten heeft ontvangen, maar is dan de Pauselijke Internuntius als Procurator der overzeesche missien, en in die hoedanigheid niet als officieele autoriteit bij het Min. van de R. C. Eeredienst bekend? Ik begrijp er waarlijk niets van. [2]) Maar enfin de zaak is er door en daarvoor danken wij God — hopende dat door zijnen goddelijken bijstand de vruchten voor ons vicariaat geëvenredigd zullen zijn aan de doorgestane moeyelijkheden."

In een schrijven van 29 April 1859 deelde P. v. Gulick aan Mgr Vrancken naast enige bijzonderheden over het intussen plaats gehad hebbende vertrek der beide missionarissen nog mede :

---

[1]) Merkwaardig is dat het departement 10 bezoldigde geestelijken kende buiten de E. H. Moonen. Ook de EE. HH. v. Ophoven en Langenhoff zijn zeker bezoldigd geweest.

[2]) Maar de klacht was juist dat de Internuntius niet voldoende (officieel) op de hoogte was !

,,Alles is vrij goed stil gebleven, tot dat onlangs de *Univers* iets er van zeide, doch zeer *foutief* : Dit is in de Holl. prot. Cour. overgenomen ; doch heeft verder geen gevolg. De Min. is er op voorbereid, zoo soms een of ander de dwaasheid had, ZExc. daarover te interpelleren. — Ik meen dat het Min. van Eeredienst *in het vervolg* de opgave van Mgr Vecchiotti (als Proc. Miss.) als *officieel* aanneemt, hetgeen vroeger het geval niet schijnt geweest te zijn."

Wat die krantenberichten betreft tekende P. v. Gulick het volgende aan :

,,Het schip Joan vertrekt van Brouwershaven 19 Maart 1859 (fest. S. Josephi). — Het schijnt dat toen zekere publiciteit is gegeven aan dit vertrek : door wie is mij onbekend. Zoo kon of door list of door onvoorzichtigheid de vestiging der NN. op Java nog belet worden : die publiciteit was in alle geval af te keuren.

In de Bien Public (10 Avril 1859) las ik : ,,L'Ami de la Religion publie des renseignements bien consolants sur le progrès du catholicisme dans les Pays-Bas : . . . .Une autre oeuvre, d'une importance majeure, est la mission que vont créer les Pères Jésuites dans l'Inde Neerlandaise. La compagnie avait depuis longtemps cette mission en vue ; mais comme il n'est permis à personne d'excercer aucune fonction publique dans les colonies, sans autorisation de la mère-patrie, cette autorisation que l'on nomme en Hollande le Radical, devait avant tout être obtenue. Le gouvernement hésitait, et l'affaire trainait en longueur. Enfin on déespérait d'obtenir humainement l'autorisation si désirée ; la divine Providence vint alors en aide aux missionnaires : un des Pères destinés pour la mission implora le secours de Saint François Xavier dans la neuvaine qui précéda sa fête, en 1858, et ce fut précisément le 3 déc., jour de sa fête, que le radical fut obtenu. Les missionnaires doivent incessament se rendre à Batavia pour s'y mettre à la disposition du vicaire apostolique.

L'Univers (13 Avril 1859 p. 3) ,,La compagnie de Jésus vient après une longue attente et de pressantes sollicitations d'obtenir du gouvernement hollandais l'autorisation d'établir une mission dans l'Inde Neerlandaise. Plusieurs ouvriers évangéliques sont déjà prêts à se rendre à Batavia, auprès du Vicaire Apostolique.

Dit laatse werd overgenomen in een courant van 's Hage (occurrit in seq. : Handelsblad, N.Rott. Courant, Echo (20 Avr.) mala versio, Heraut) : hierop wendde zich de Min. van R.K. Eeredienst (v. Romunde) tot Mgr Vecchiotti (16 April) : deze stelde hem gerust en kwam mij den 18 van alles inlichten.

Den 19 sprak ik met Nijhoff (?) : deze maakte de opmerking dat de Jesuiten, evenmin als verschillende Prot. partijen, zijn uitgesloten uit O. Indië, en dus ook geene toestemming (qua talis) noodig hadden.

Ondertusschen was de tijding in vele andere couranten ook in het buitenland (Indépendence) overgenomen. Den 24 Apr. (die Pasch.) sprak ik Mgr Vecchiotti, die mij zeide dat het Min. reeds het antwoord gereed had, zoo soms eene interpellatie in de Kamer geschiedde. — Later is die zaak

in eene Sectie der Kamer besproken (jul. 1859) bij gelegenheid van het oproer in O.I."

Verdere moeilijkheden zijn daar echter — voor zo ver mij bekend — niet uit voort gekomen.

De reis van de beide eerste missionarissen verliep aanvankelijk verre van voorspoedig. 29 Jan. 1859 met het schip Joan, kapitein La Seur, van de rederij Overzee en Cie uit Rotterdam vertrokken, kwamen zij de volgende dag in Brouwershaven aan en moesten hier liefst tot 19 Maart op gunstige wind wachten. Eerst toen kon het schip eindelijk zee kiezen en 160 dagen na hun vertrek uit Rotterdam, 9 Juli 1859, zetten zij eindelijk te Batavia voet aan wal.

„De twee eerste zonen van Ignatius zijn den 9 July 1859 in ons vicariaat te Batavia aan wal gekomen. Dit is een factum voor de geschiedenis. Dezelven hoop ik, zullen langzamerhand en als onopgemerkt door anderen worden gevolgd, om in dezen onmetelijken wijngaard tot Gods meerdere eer en glorie veel nut te stichten en zielen te winnen" schreef Mgr Vrancken. Zij zijn inderdaad door vele anderen gevolgd, die tenslotte zelfs de gehele missie hebben overgenomen.

G. VRIENS S.J.

Bijlage I. [1]) (Aanvrage van het radikaal voor P. v. d. Elzen).

Ter voorziening in de behoefte aan dienstdoende geestelijken in het Apostolisch Vicariaat van Batavia neem ik de vrijheid uwer Excellentie's tusschenkomst in te roepen, opdat aan den Eerw. Heer Martinus van den Elzen het radikaal worde verleend van dienstdoenden geestelijke in Nederlandsch Indië met uitzicht om, na zijn plaatsing aldaar, bij voorkomende vacature in het bezoldigde personeel der R.K. Geestelijken van vermeld Vicariaat, de geldelijke voordeelen te verkrijgen, welke, volgens de bestaande bepalingen, aan die betrekking van gouvernementswege verbonden zijn.

De voornoemde Heer M. van den Elzen is den 11 April 1822 te Gemert in Noord Brabant geboren, en den 19 September 1852 tot priester gewijd.

Volgens gewonnen getuigenissen geniet de Heer M. van den Elzen in alle opzigten het vertrouwen zijner geestelijke overheid en verdient derhalve gunstige aanbeveling bij het Gouvernement.

De Apostolische Internuntius.
Procurator der Nederl. Zendingen
in Oost en West Indiën.

Aan Zijne Excellentie
den Minister voor de
Zaken van de R.K. Eeredienst.

---

[1]) De tekst van de bijlagen is weergegeven naar het afschrift dat P. v. Gulick er van maakte.

Bijlage II.
(Besluit waarbij aan de EE.PP. v. d. Elzen en Palinckx het radikaal werd verleend.)

'S Gravenhage den 29 Nov. 1858.

Departement voor de
Zaken der R.K. Eeredienst.
No 8/2626

Ik heb de eer hiernevens aan U Hoogeerwaarde tot informatie te doen toekomen afschrift van het Koninklijk Besluit van den 22 Nov. 1858 N. 117, aan welks inhoud ik de vrijheid neem mij kortheidshalve te gedragen.

Zoodra mijn ambtgenoot voor de Koloniën zijn beschikking ter uitvoering van dit besluit zal genomen hebben, zullen de beide betrokken geestelijken daarvan mededeeling ontvangen.

De Minister voor de Zaken der Roomsch
Katholieke Eeredienst
J. W. van Romunde.

Aan Monseigneur
S. M. Vecchiotti
Procurator der Nederlandsche Zendingen
in Oost en West Indiën.

22 November 1858
N. 117

Wij Willem III, bij de gratie Gods
Koning der Nederlanden, Prins van Oranje
Nassau, Groothertog van Luxemburg,
enz. enz. enz.

Op de voordragt van onzen Minister van Staat, Minister van Koloniën, van den 19 November 1858 La A No 4, daarbij overleggende een schrijven van onzen Minister voor de Zaken der R.K. Eeredienst van den 3 November 1858 N. 11/2429, nopens de zending naar Oost Indië van de Heeren Martinus van den Elzen en Jan Baptist Palinckx, als geestelijken voor de kerkelijke dienst aldaar,

Gezien het besluit van 25 December 1855 N. 64.

Hebben besloten en besluiten:

Eenig artikel

Onzen Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië te magtigen, gelijk geschiedt bij dezen, om de R.K. Geestelijken de Heeren Martinus van den Elzen en Jan Baptist Palinckx te beschouwen als bezittende het radikaal van Geestelijken van den tweeden rang, en om aan hen, ingeval van plaatsing bij voorkomende vacaturen toe te kennen de geldelijke voordeelen daaraan bij de bestaande bepalingen verbonden.

En is onze Minister van Staat, Minister van Koloniën, belast met de

uitvoering van dit besluit, waarvan, tot informatie en narigt, afschrift zal worden gezonden aan onzen Minister voor de Zaken der R.K. Eeredienst.

's Gravenhage den 22 November 1858

De Minister van Staat, (w.g.) Willem
Minister van Koloniën.
(w.g.) Rochussen

Accordeert met deszelfs origineel
De directeur van het Kabinet des Konings
De Kock

Bijlage III.

(Verzoek om toekenning van bezoldiging.)

Aan Zijne Excellentie den Minister van Staat, Minister van Koloniën te 's-Gravenhage.

Geven met verschuldigde eerbied te kennen Martinus van den Elzen en Jan Baptist Palinckx, R.K. Geestelijken

dat zij bij Koninklijk Besluit van den 22 Nov. 1858 N. 117 gemagtigd zijn zich te beschouwen als bezittende het radikaal van geestelijken van den tweeden rang, bestemd voor de dienst in Nederl. Oost Indië ter vervulling van vacaturen in het bezoldigd personeel.

Reden waarom zij Uwe Excellentie eerbiedig zijn verzoekende dat aan hen moge worden uitgekeerd het bepaalde bij art. 3 van het Koninklijk Besluit van den 25 Dec. 1855 N. 64.

't welk doende

M. van den Elzen.
's-Gravenhage den 8 Dec. 1858. J. B. Palinckx.

Bijlage IV.

(Weigering van de aangevraagde bezoldiging.)

Departement voor de Zaken van R.K. Eeredienst. N 26/2801.

's Hage den 24 December 1858

Mijn ambtegenoot voor de Koloniën heeft, onder dagteekening van den 18 dezer N. 5, eene beschikking genomen op Uw rekest van den 8 daartevoren, strekkende om art. 3 van het Koninklijk Besluit van den 25 December 1855 N. 64 op U te doen toepassen.

De bedoelde beschikking is mij medegedeeld, teneinde daarvan kennis te nemen en vervolgens aan UWelEerwaarden uit te reiken.

Aan dit laatste geef ik bij deze gevolg.

De Minister voor de Zaken der R.K. Eeredienst
J. van Romunde

Ministerie van Koloniën
Lett. A N. 5

De Minister van Staat
De Minister van Koloniën

Gelet op 's Konings besluit van den 22 November 1858, N. 117, waarbij de Gouverneur Generaal van Nederlandsch Indië is gemagtigd om de Heeren M. van den Elzen en J. B. Palinckx te beschouwen als bezittende het radikaal van Roomsch Katholyke geestelijken van den tweeden rang, en om aan hen, in geval van plaatsing bij voorkomende vakaturen, toe te kennen de geldelijke voordeelen, daaraan bij de bestaande bepalingen verbonden.

Gelezen het rekest van de Roomsch Katholyke geestelijken M. van den Elzen en J. B. Palinckx voornoemd, gedagteekend 's Gravenhage den 8 December 1858, daarbij, onder te kennengave dat zij, bij Koninklijk Besluit van 22 November 1858, N. 117, zouden gemagtigd zijn zich te beschouwen als bezittende het radikaal van geestelijken van den tweeden rang bestemd voor de dienst in Nederlandsch Oost Indië, tot vervulling van vakaturen in het bezoldigd personeel, verzoekende dat aan hen worde uitgekeerd het bepaalde bij art. 3 van het Koninklijk Besluit van 25 December 1855, N. 64,

Heeft goedgevonden

van de rekestranten, bij afschrift dezer, te kennen te geven: dat het bij het Departement van Koloniën niet bekend is, dat in het organiek vastgestelde getal van landswege bezoldigde Roomsch Katholyke geestelijken in Nederlandsch Indië vakaturen bestaan,

Dat, bij het ontbreken van zoodanige vakaturen, zij, rekestranten, niet zoo als door hen wordt beweerd, althans niet voor het tegenwoordige, bestemd zijn tot het vervullen van opene plaatsen van bezoldigde Roomsch Katholyke geestelijken,

Dat de bij art. 3 van het Koninklijk Besluit van 25 December 1855 N. 64 bepaalde voordeelen (bestaande in een voorloopig tractement van f 150 's maands, ingaande met den dag van vertrek naar Indië, waarop hier te lande een voorschot van vier of desverkiezende van zes maanden wordt verstrekt, en wijders in het genot van vrijen overvoer naar Batavia als Gouvernementspassagier der eerste klasse, op den gebruikelijken voet), slechts zijn toegedacht aan die Roomsch Katholyke geestelijken, welke, voorzien van het door den Koning verleende radikaal, al dadelijk bij hunne uitzending uit Nederland voor de kerkelijke dienst in Nederlandsch Indië, bestemd zijn tot vervulling van vakaturen in het bezoldigd personeel dier geestelijken in Indië,

en dat vermits zulks met hen, rekestranten, het geval niet is, het door hen gedane verzoek ook niet vatbaar is voor inwilliging.

's Gravenhage, den 18 December 1858 De Minister voornoemd
(w.g.) Rochussen

Bijlage V.

(Nieuw verzoek om toekenning van bezoldiging.)

's Hage 28 Dec. 1858.

Met verschuldigden eerbied geven wij aan Uwe Excellentie te kennen dat wij uwer Excell.s missive van den 24 Dec. ll. met het daarbij zijnde stuk van den Minister van Staat, Minister van Koloniën lett. A N. 5 ontvangen hebben.

Met verwonderinge hebben wij de afwijzende dispositie op ons request van den 8 Dec. ll. gelezen, te meer daar wij ons alleen voor de missie in Oost Indië aangeboden hebben, nadat Zijne Doorl. Hoogw. Monseign. P. M. Vrancken, Apostolisch Vicaris in Nederl. Oost Indië, uitdrukkelijk en herhaalde malen geschreven had dat er twee vacaturen van dienstdoende en bezoldigde geestelijken bestonden, en zulks herhaalde malen bevestigd had in officieele brieven aan Zijne Excell. Monseign. S. M. Vecchiotti, procurator van de Missies in Oost en West Indiën.

Het was dan ook in de vaste veronderstelling dat er twee vacaturen van dienstdoende en bezoldigde geestelijken in N. Oost Indië bij het Gouvernement bekend stonden, dat wij vooreerst het radikaal aanvroegen en later het request van den 8 Dec. ll. indienden.

De personen door wier overlijden of overplaatsing bovengemelde vacaturen ontstaan zijn, zouden wij bij name wel is waar niet kunnen noemen, maar dat die vacaturen toch bestaan blijkt uit het confidentieel en officieel schrijven van Zijne Hoogw. den Apost. Vicaris van Batavia ; ook hebben wij toevalligerwijze doch met zekerheid vernomen dat de Eerw. Heer van Ophoven voorheen dienstdoend geestelijke in N. Oost Indië sedert eenige maanden als vicaris te Buchten, bisdom Roermond, benoemd is, zooals de registers op uw Excell.s ministerie aanwezig kunnen getuigen.

Met verschuldigde eerbied verzoeken wij uwe Excellentie op het bovenstaande te reflecteeren, en bij Zijne Excellentie den Minister van Koloniën uwe goedwillende tusschenkomst te willen aanwenden opdat het ons door een gunstig antwoord en uitkeering van het bepaalde bij art. 3 van het Koninklijk Besluit van den 25 Dec. 1855 mogelijk worde in 't begin van January e.k. van een aangeboden scheepsgelegenheid gebruik te maken.

Uwe Excellentie nogmaals onze belangen aanbevelende teekenen wij ons met verschuldigden eerbied en achting

M. van den Elzen R.C. Priester
J. B. Palinckx R.C. Priester

Bijlage VI.

(Gunstige beslissing tot uitkering van de gevraagde bezoldiging.)

Departement voor de Zaken der R.K. Eeredienst
N. 12/63

's Gravenhage den 8 Januari 1859

Als een gevolg op uwen brief van den 28 Dec. ll. breng ik bij deze ter uwer kennis, dat Zijne Excellentie de Heer Minister van Staat, Minister van Koloniën, mij bij zijne missive van den 6 dezer, letter A N. 13, in antwoord op mijn daartoe betrekkelijk schrijven van den vorigen dag N. 10/36 heeft medegedeeld, dat Zijnerzijds geen verdere zwarigheid meer wordt gemaakt, om UEerwaarde en den Heer J. B. Palinckx het genot te doen erlangen der voordeelen, bedoeld bij art. 3 van 's Konings besluit van den 25 Dec. 1855 N. 64, onder voorbehoud van terugvordering voor zoo veel nodig der ten Uwen behoeve uit de koloniale geldmiddelen te doene uitgaven, bij aldien later mogt blijken, dat in het organiek vastgestelde, van gouvernementswege bezoldigde getal der Roomsch Katho-

lieke Geestelijken in Nederlandsch Indië geen twee vacaturen bestaan.

Ik zal alsdan de mij intusschen geworden stamlijst met de opgave der door UEerwaarde aangewezen scheepsgelegenheid, waarmede Gij de reis naar Batavia wenscht te aanvaarden, aan mijnen voornoemden Ambtgenoot mededeelen, ten einde van wege zijn Departement de uitbetaling aan UEerwaarde van het voorschot op het, in art. 3 van bovengemeld besluit bedoelde voorloopige tractement van honderd vijftig gulden 's maands, moge geworden, en tevens met de door UEerwaarde aangewezen reederij van het schip tot uwen overtogt naar Indië verkozen, de noodige overeenkomst worde aangegaan tot Uwen overvoer naar Batavia voor gouvernementsrekening als passagier der eerste klasse op den gebruikelijken voet ; — waaronder slechts begrepen is het genot der gewone scheepsvoeding, blijvende de meerdere kosten der extra- of kajuitstafel, bijaldien UEerwaarde daarvan mogt willen gebruik maken, voor Uwe eigene rekening ; terwijl daaromtrent, in dat geval, van Uwen kant met de reederij of den gezagvoerder van het schip bijzondere schikkingen zullen behooren te worden getroffen.

De Minister voor de Zaken der
Roomsch Katholyke Eeredienst
J. W. van Romunde

Aan den Heer
M. van den Elzen, R.K. Priester.

Félix Klein, *Le Cardinal Lavigerie et ses oeuvres d'Afrique. Temoignages et Souvenirs.* — Edit. nouv., complètement revue et mise à jour. — 199 pp. — Editions ,,Grands Lacs'', Namur, s.d.

Kard. Lavigerie is een der grootste apostelen van Afrika en een van de meest imposante figuren van de 19e eeuw. De thans 87-jarige schrijver, honorair-professor aan het Institut Catholique te Parijs, heeft den Kardinaal zeer goed gekend op het meest glorieuze en het meest tragische tijdstip van zijn leven In dit boekje, dat vol staat met persoonlijke herinneringen, haalt Sch. vooral het Afrikaanse werk van den Kardinaal naar voren, o a de missiearbeid van de door hem gestichte Witte Paters en Witte Zusters, de anti-slavernijbeweging enz. Ook stelt hij de befaamde ,,toast du ralliement'' te Algiers (12 Nov. 1890), die zoveel beroering heeft gewekt en aanleiding gaf tot hartstochtelijke polemieken, in het juiste licht.

Deze nieuwe, geheel herziene en bijgewerkte editie, waarin men als aanhangsel een lijst der huizen van de Witte Paters aantreft, mocht in de aanbevelenswaardige collectie, die de naam van Lavigerie draagt, niet ontbreken. A.M.

Islâm en Islâm-studie

KANTTEKENINGEN BIJ ENIGE RECENTE PUBLICATIES

Alwie zich wenst toe te leggen op de bestudering van de godsdienstige verschijnselen der volkeren, dient diep doordrongen te zijn van de specifieke voorzorgen, die door een dergelijk studieobject geconditioneerd worden. Het gaat immers in het onderhavige onderzoek niet om een exact exposé volgens natuurwetenschappelijke methodiek, noch om een accurate omschrijving van enkele algemene stromingen in het maatschappelijk leven, in kunst, economie of politiek ; het gaat om niets minder dan om datgene wat in ieder mens zijn uiteindelijk geheimenis is, zijn laatste houding tegenover het Absolute, zijn persoonlijk antwoord aan God. Deze houding onttrekt zich al te licht aan het oog van de doorsnee-observatie. Hoe moeilijk is het niet de gedachte van de evennaaste te bepalen. ,,Wie der mensen toch kent de verborgenheden van de mens, behalve de geest van de mens die in hem is ?" (1 Cor. 2 : 11). Waar het hier gaat om een onvervalst en objectief beeld te schetsen van een religieuze voorstellingswereld die sedert eeuwen ontelbare mensenmenigten heeft bezield, wordt van alle methodologische voorzorgen het uiterste gevergd. Eenieder, die de pen opneemt tot beschrijving van de geestelijke en nog steeds vitale impuls die millioenen moslims in de volbrenging van hun levensroeping voortstuwt, moet weten, dat hij daarmee, zo hij geen afbreuk wil doen aan de hooggeprezen ,,justice intellectuelle", een zware verantwoordelijkheid op zich heeft genomen. Hij moet weten, dat in een philologische en historische beschrijving, hoe moeizaam ook samengesteld, de diepere zin van de Islâm nog volledig schuilgaat ; dat in de benadering van het inwendig geestelijk leven der Islâm-gelovigen een wijde marge aan conjectuur moet worden overgelaten ; en tenslotte dat, na deze beide juist volbrachte praesupposities, nog altijd ruimte gelaten moet worden voor een mens, die beter is dan zijn systeem, en wien te beoordelen in laatste instantie uitsluitend God toekomt en zo aan ieder, die met Gods licht de mens belicht. Of anders gezegd, voor een objectieve studie van de Islâm is nodig : arbeid, eerbied en genade.

1. Een dergelijke studie-arbeid ligt ten grondslag aan het werkje van Professor *Dr G. F. Pijper*, getiteld : *De Edelgesteenten der Geloofsleer* (Geschrift over het Moslimse Geloof door Ṭâhir al-Djazâ'irî. Uit het Arabisch vertaald en van inleiding en aantekeningen voorzien. Leiden, E. J. Brill, 1948).

De voorrede van dit werkje wijst ons op een verzuim in de Nederlandse Islâm-wetenschap. ,,De geloofsleer der moslims te leren kennen", zo luidt het daar, ,,is voor ons Nederlanders een dure plicht ; kennis daarvan kan strekken tot beter begrijpen van het geestesleven van bijkans zestig millioen Indonesiërs". Maar de Islâmologen, die de Leidse Universiteit heeft voortgebracht, hebben zich bijna uitsluitend geoccupeerd met de studie van de geschiedenis en de juridische aspecten van de Islâm. Het fundament van de godsdienst, de geloofsleer, is er stiefmoederlijk behandeld, aldus poneert de schrijver.

Dat Sch. dit als verzuim brandmerkt, wettigt reeds aanstonds de opmerking dat bij een dergelijke stand van onderzoek, de qualificatie van Indonesiërs als Moslims op zijn minst als voorbarig moet heten. Maar daar Sch. deze algemeen-verbreide voorbarige opinie slechts terloops weergeeft, gaan wij op deze opmerking hier niet verder in. Zijn bedoeling is het om in de geconstateerde leemte te voorzien door in het algemeen de situatie van de godsdienstige didactische literatuur in Indonesië mede te delen en de vertaling te leveren van een, uit deze literatuur zorgvuldig uitgekozen tekst, nl. een elementaire catechismus in vraag en antwoord ten dienste van het godsdienstonderwijs. De opsomming van de boekjes over de Moslimse geloofsleer, die in de Archipel in omloop zijn, is een waardevol resultaat van een niet gemakkelijk onderzoek. De tekst zelf, zes hoofdstukjes over de voornaamste capita van de moslimse dogmatiek, en de toelichtingen op de tekst bieden ons in compendium de voornaamste uitspraken van de Qur'ân, opgenomen in een speculatieve doch vrij oppervlakkige systematiek. Zeer zeker verdienstelijk werk, doch het vermag toch niet de afstand te overbruggen, die deze conceptuele noties scheidt van het levende Godsbesef der Indonesiërs. Daarvoor zouden wij ons moeten wenden tot een speciale studie over de Islâm in Indonesië.

2. *R. A. Kern* biedt ons onder de titel ,,*De Islam in Indonesië*'' (Uitgegeven onder auspiciën van de vereniging ,,Oost en West''. Uitgeverij W. van Hoeve, 's Gravenhage, 1947) een overzicht van de historische ontwikkeling der Islâm-staten aldaar, een weergave van de hoofdpunten van de Islâm en enige curiosa over de bijzondere, afwijkende moslimvormen in het Indonesische volksleven. Aanstonds valt op, dat S. zijn onderwerp van buitenaf benadert, voornamelijk verwijlt bij juridische, canonieke en rituele voorschriften en nergens poogt door te dringen tot de diepere achtergrond van het inwendig leven. De S. zit nog geheel gevangen in het vooroordeel — waarop reeds zo menigmaal critiek is aangetekend en dat onlangs weer als ,,leuze'' werd gedisqualificeerd —, dat de volken van Indonesië met overtuiging het Islâm-geloof aanhangen, en sluit zich zo geheel aan bij de auctor van deze opinie Snouck Hurgronje. Met al de waardering, die wij voor Snouck's wetenschappelijke arbeid hebben, kunnen wij zijn uitzicht op het gelovig-Islâm gehalte van Indonesië zonder meer karakteriseren als een tekort aan eerbied voor het religieus phaenomeen als zodanig. Het is een apodictische bewering, die niet ingegeven werd door een conscientieuze bestudering van het specifiek Indonesische geestesleven, noch door een persoonlijke confrontatie met de levende uitingen van Indonesische religiositeit, maar van bovenaf geponeerd werd uit politieke overwegingen van opportunistische aard. Deze alleszins aanvechtbare opinie, die nooit enig bewijs scheen te behoeven en door de dagelijkse ervaring van eenieder die én Indonesië én de Islâm kent, wordt tegengesproken, heeft de Nederlandse bestuursambtenaren er toe geïnspireerd om, in het spoor van Snouck Hurgronje, de verspreiding van de Islâm een bevoorrechting te geven in de jaarlijkse begrotingen, zoals geen moslim van eigen bestuurders kan verwachten, bedevaarttochten naar Mekka te organiseren op een schaal, die geen enkel ander Islâm-land zich van zijn finantiële positie kan veroorloven, en waardevolle inheemse instellingen te verdringen door kunstmatige constructies van vreemde

herkomst en slecht fungerende efficiëncy. Dit alles wordt door de S. zonder meer verwaarloosd. Waar hij toch zijn boek begint met een mededeling van de Portugese historicus de Barros, dat de Islâm zich in de Oost-Indische Archipel verbreid heeft ,,langs den weg des handels", zou het voor een goede kennis van de Indonesische Islâm zeer wenselijk geacht moeten worden ook de Nederlandse Islâmpolitiek eens in dit licht te bezien. Men zou spoedig ontdekken, dat het voormalige Nederlandse bestuur, zonder voorafgaand onderzoek, zonder poging tot een eerbieds-vol begrip van wat er in de Indonesische ziel omging, om des handels wille, de bevolking voor moslim heeft verklaard, en op deze verklaring een gehele godsdienst-politiek baseerde, die de kern van het geestesleven niet raakte. Alle typische en eigen trekken van dit geestesleven worden dan ook verbloemd. En de inconsequentie van deze houding komt tot uiting, als S. den lezer er op attent maakt dat ,,Wanneer in de volgende bladzijden overeenkomstig den titel van het werkje, over de Islam gehandeld zal worden, moge in het oog gehouden worden, (dat) het leven van den Indonesiër daarmee niet volledig getekend wordt" (pag. 29). In een studie over de Islâm in Indonesië willen wij echter juist de maat weten volgens welke de Indonesiër moslim is. Er bestaat in de quaestie van de moslimse staat der Indonesiërs een strikte parallel, die nl. van het Hindoeisme in de Archipel. Vroegere geleerden hadden enig materiaal verzameld waaruit bleek dat eens het Hindoeïsme in Indonesië geheerst had. Vervolgens ging men dan het Hindoeïsme in India bestuderen en koppelde daaraan de conclusie vast, dat in Indonesië dus ook wel een dergelijk algemeen gedachte-goed geweest zou zijn. Nu durft geen enkel historicus deze conclusie nog aan. Moge ook zo de foute conclusie omtrent de Islâm-mentaliteit van de Indonesiërs spoedig tot het verleden gaan behoren.

3. Studie-arbeid, verbonden met eerbied en overstraald door het licht van Gods genade waarborgt het beste inzicht in de godsdienstigheid van mens en gemeenschap. Dit is de ,,Connaissance fraternelle", waarmee de schrijvers van de ,,Collection : Les religions, édition Catholique, Lille" hun godsdienststudie volbrengen. Het is ,,Connaissance sympathique", die P. Yves de Montcheuil voor deze studie vereist en die hij beschrijft als : ,,ce n'est pas un effort humain, c'est une conduite secrête de la grâce. Or, là où la grâce est présente, c'est le respect qui convient" (Aspects de l'Eglise, pag. 165). In deze geest is het boekje ,,*L'Islam et nous*" door *Jean-Mohammed Abd-el-Jalil O.F.M.* geschreven (Abbaye de Saint-André, Bruges, Editions du Cerf, Paris, 1947). In sublieme paginas weet deze grote Islâm-kenner door te dringen in zijn onderwerp ; hij meet de hoofdgedachten van de Islâm als godsdienst, zijn godsbegrip en openbaringsidee ; analyseert de religieuze, psychologie het geloof, het sentiment en de aspiraties van de Moslim ; hij pijlt de paradoxen in de zielen der gelovigen, en weet bij dit alles het zuiver goud te isoleren van het uiterlijk vaak zo ruwe materiaal. Uit dit boekje spreekt een bewogen liefde voor de medemens. Zo kunnen wij ieder aanraden zijn christelijke liefde voor deze medemens te ontsteken aan dit bescheiden maar liefdevol boekje. Want het is de liefde, die overwint en waarheid erkent, ook in de regionen van een objectieve en wetenschappelijke benadering.

Maastricht J. J. HOUBEN S.J.

Pauselijk Decreet over de heldhaftigheid der deugden van Ven. Petrus Donders.

Op 25 Maart 1945 werd te Rome door Paus Pius XII plechtig afgekondigd het decreet over de *heldhaftigheid der deugden* van de Eerbiedwaardige Petrus Donders, de Apostel der melaatsen van Suriname.

De pauselijke verklaring voor een Dienaar Gods ,,van een heldhaftig deugdenleven" is wel het gewichtigste feit bij elk proces van zalig- en heiligverklaring in Gods Kerk. Het decreet over de wonderen kan dan later die eerste verklaring bevestigen. De zalig- en heiligverklaring brengt meer uitwendige luister. Maar het feit, waar het op aankomt, de buitengewone werking van Gods genade in een zwakke mensenziel tot het heldhaftige toe, niet in een of ander uitzonderlijk geval, maar in het algemeen, over geheel de linie, wordt reeds door het heldhaftigheidsdecreet vastgesteld.

Dit is dus op 25 Maart 1945, thans 5 jaar geleden, geschied voor onze echt Tilburgse, echt Nederlandse missionaris Petrus Donders, de Apostel der Surinaamse melaatsen, hier reeds vroeger (Jg. 9, 129-130) voorgesteld als een ,,beschermer en toonbeeld" voor onze missie-actie.

Jammer dat toen op 25 Maart 1945 ons vaderland nog grotendeels zuchtte onder de Duitse bezetting, dat ook voor het Zuiden des lands de verbinding met Rome nog niet was hersteld, dat ,,Het Missiewerk" toen nog niet kon verschijnen, anders ware alstoen meer en uitvoeriger, ook hier, op de betekenis, de draagwijdte van genoemd decreet gewezen. Juist daarom echter willen wij er thans nog met 'n enkel woord op wijzen, te meer daar pas door de vice-postulator Pater M. van Grinsven C.s.s.R. voltooid is de ,,Peerke Dondersreeks" [1]), eén serie van 20 brochures, waarvan het genoemd pauselijk decreet de aanleiding was. Geen betere toelichting daarvan is o.i. denkbaar.

Men vindt in die brochures de Latijnse tekst en de Nederlandse vertaling niet alleen van dit decreet, maar ook van alle voorafgaande pauselijke decreten over Petrus Donders. Men vindt er geheel het verloop der kerkelijke processen omtrent Petrus Donders volledig uiteengezet, de groei en bloei der devotie tot het zogenaamd ,,heilig Peerke" als het ware dag voor dag gevolgd. Zie vooral brochure 1, 2, 3, 4, 8, 13 en 18.

In deze serie zijn ook opgenomen al de nagelaten geschriften van de Dienaar Gods (brochure 10, 11 en 12), verder ook een zo volledig mogelijk overzicht (een soort van bibliografie) van hetgeen over hem geschreven is (brochure 20).

Vooral echter treft de nadere beschouwing van Petrus Donders' inwendig leven, van hetgeen men nu zijn spiritualiteit zou noemen; zie de brochuren over zijn devoties (no 5), zijn boeteleven (no 14), zijn gebedsleven (no 7). Zijn deugdenleven vorderde meerdere brochures: goddelijke deugden in

[1]) Verkrijgbaar bij de ,,Peerke Donders Centrale", St. Jozefstr. 13, 's-Bosch. In 't geheel meer dan 640 bladzijden. Prijs f 10.—.

no 6, kardinale deugden in no 9, kloosterdeugden in no 15. De glans van zijn deugden, de charismata of gratiae gratis datae, bewonderen wij in no 16. Vooral trof ons ook de uiteenzetting over de gaven van de H. Geest in Petrus Donders' ziel. Eindelijk nog enige lessen van spiritualiteit, door woorden en daden, in no 19.

Het laatste woord is hier natuurlijk niet gezegd. Nog geen volledige, ten volle bevredigende synthese van het geestelijke leven in deze ,,Heilige'' van onze tijd en van onze streken. Dat was ook niet de bedoeling van de schrijver, gelijk hij zelf getuigt. Doch zonder twijfel zijn het kostbare voorstudies, inleidingen, waarvan een latere meesterhand zich kan bedienen om ons deze heldengestalte in zijn volle waarde voor te stellen.

Mgr Th. Bekkers' afscheid. — Bij decreet van 6 Febr. 1950 der S. Congregatie de Propag. Fide heeft Z. Em. P. Kard. Fumasoni-Biondi, Prefect der genoemde Cóngregatie, aan Mgr Th. M. P. Bekkers te Voorschoten op diens verzoek, onder dankzegging voor zijn langjarige toewijding aan de zaak der katholieke missiën, eervol ontslag verleend als Nationaal Directeur van de Pauselijke Genootschappen tot Voortplanting des Geloofs en van den H. Apostel Petrus, en in diens plaats benoemd den Zeereerw. Heer H. J. J. van Hussen, tot dusver directeur van de Bisschoppelijke Hulpactie te 's-Gravenhage.

Ook als Nationaal Directeur van de Priestermissiebond in Nederland wordt Mgr Bekkers door Mgr van Hussen vervangen. In laatstgenoemde hoedanigheid had Mgr Bekkers veelvuldig contact met de redactie van dit tijdschrift, hetwelk in zijn vroegere vorm van tijdschrift voor missiekennis en missieactie mede door hem geredigeerd werd. Maar ook na de splitsing in twee tijdschriften toonde hij voortdurend volledig begrip voor de wetenschappelijke behandeling van missieaangelegenheden, hetwelk zich uitte in steun, waar deze mogelijk was. Hem zij dan ook van harte en dankbaar een welverdiend otium cum dignitate gedurende vele jaren toegewenst!

Internationaal Academisch Missiecongres. — Van 3—7 Juli 1950 zal in St Gabriël te Mödling bij Wenen het *negende internationaal academisch missiecongres* worden gehouden, gewijd aan ,,*Weltkrise und Weltmission*''. Het voorbereidend comité onder leiding van Prof. Dr Joh. Thauren S.V.D. (adres: Stephansplatz 5/III, Wien I), verstrekt op aanvrage gaarne nadere inlichtingen aan alle belangstellenden, die van harte welkom zijn.

Nationale Studiedagen te Parijs. — Van 3—8 Juli 1950 zullen te Parijs ,,journees nationales d'études'' worden gehouden, gewijd aan het onderwerp: *Ethnographie et Missions*. Men heeft een indeling gemaakt in een: Partie théorique: les directives actuelles de l'Eglise en matière d'apostolat ou d'adaptation; l'évolution historique de la conception catholique de l'évangelisation; les exigences de la théologie. Partie pratique: le milieu naturel; le milieu humain; le milieu spirituel.

Desbetreffende correspondentie — ondanks het nationaal karakter van de studiedagen zijn ook buitenlandse gasten welkom — kan gericht worden

aan : Journees nationales d'études Ethnographie et Missions, Secrétariat missionnaire, 35 rue de Sèvres, Paris VI.

Missiologische Week te Nijmegen. — Van 24—27 October 1950 zal te Nijmegen voor de derde maal een Nederlandse Missiologische Week worden gehouden, waarop de sociale vraagstukken in de missielanden zullen behandeld worden.

Missiologische Conferenties te Lyon. — Voor de tiende maal werden aan de Facultés Catholiques te Lyon missiologische conferenties gehouden. Ditmaal werd hiervoor abbé E. Duperray S.A.M., missionaris te Nanking, uitgenodigd, die op de Woensdagen van 1 Februari tot 29 Maart 1950 sprak over : Aspects généraux de la Chine ; la civilisation chinoise ; la société chinoise ; le christianisme et la Chine ; la situation présente ; perspectives d'avenir.

Inleiding tot de Missiewetenschap. — Binnenkort zal de tweede, om- en bijgewerkte druk verschijnen van *Prof. Dr Alph. Mulders' Inleiding tot de Missiewetenschap*, die sinds geruime tijd was uitverkocht en waarnaar herhaaldelijk gevraagd werd.

Folklore Studies. — Het meertalig tijdschrift ,,Folklore Studies", hetwelk tot dusver door de katholieke Universiteit Fu Jen te Peking werd gepubliceerd, zal voortaan te Tokio worden gedrukt. De nieuwe aflevering bevat o.a. een uitvoerige studie, in het Duits, van den bij uitstek deskundigen Dr H. Takeda over de gewoonten der Japanse dorpen in de verschillende jaar-seizoenen.

Promoties. — Op 15 Febr. 1950 promoveerde onze landgenoot, P. Paulus Bus O.C.D. aan de missiologische faculteit van het Pont. Athenaeum Urbanianum de Propaganda Fide te Rome op een proefschrift, getiteld : ,,*Missie en Onderwijs in Ned. Oost-Indië*, 1808—1941". — Op 17 Maart l.l. promoveerde onze landgenoot, Father J. van Pinxteren van Mill Hill aan de Theol. Faculteit der Gregoriana op proefschrift: *The Apostolate of Saint Caesarius of Arles*.

Apostolische Internuntiatuur in Indonesië. — Op 16 Maart 1950 heeft de H. Vader de Apostolische Delegatuur te Batavia omgezet in een Apostolische Internuntiatuur, onder de benaming van Internuntiatuur der Verenigde Staten van Indonesië, die haar zetel heeft te Djakarta. Z. H. Exc. Mgr G. de Jonghe d'Ardoye, tot dusver Apostolisch Delegaat, is in de hoedanigheid van Apostolisch Internuntius geaccrediteerd bij den President van de Republiek der Verenigde Staten van Indonesië.

Internationaal godsdiensthistorisch congres. — Na een onderbreking van 15 jaar zal de reeks der internationale godsdiensthistorische congressen, die sinds 1897 werden gehouden, worden voortgezet met een congres, dat van 4—9 Sept. 1950 plaats vindt in het Indisch

Instituut te Amsterdam. Het hoofdthema is : het mythisch-ritueel grondschema der culturen. Het congres, waaraan geleerden van zeer verschillende geloofsovertuiging en verschillend kerkelijk of buitenkerkelijk standpunt deelnemen, staat open voor iedereen, die zich voor de studie der godsdienstgeschiedenis interesseert.

Boekbespreking

Prof. Dr B. A. G. Vroklage. — *De Godsdienst der Primitieven.* — Roermond, J. J. Romen en Zonen, 1949.

Dit boek zou men in handen wensen van elke missionaris en van elke theoloog, ja van ieder die zich dieper voor de missionering der Kerk interesseert. En het geeft ook zeker juist wat het geven moet als eerste Algemene Inleiding tot een grote serie van niet minder dan zestien delen over De godsdiensten der Mensheid, d.w.z. de methode en de begrippen, waarvan men in dit geval dient uit te gaan.

De godsdienstwetenschap, in de moderne zin, is immers vrij laat ontstaan ; men kan ongeveer zeggen een eeuw geleden. En de eerste periode is er dus onvermijdelijk een geweest van een ,,struggle for life", een ,,Aufbaukrise" ; of meer positief en concreet gesproken : van een strijd om het eigen karakter van haar begrippen en methoden. De moeilijkheden kwamen daarbij van twee zijden. Van buiten dreigde voortdurend de invloed van reeds bestaande, zoveel verder ontwikkelde wetenschappen, wier begrippen veelal gelijknamig waren met die waaraan de nieuwe discipline blijkbaar behoefte had. In dit geval was daar met name de eerbiedwaardige traditie der philosophie en der theologie. En aan de andere zijde lagen de grote vragen op het eigen terrein. Simpelweg ,,constateren" is in een geesteswetenschap nu eenmaal nog minder mogelijk dan in de natuurwetenschappen. Elk geestelijk feit vraagt een zekere interpretatie, d.w.z. in beginsel, zo zegt Dilthey, de ontsluiering en de opening van een andere persoonlijkheid dan die van de onderzoeker zelf. Men staat in beginsel a. h. w. voor een onvertaalbaar geheim. En dat dit geheim zeer in het bijzonder telt bij het religieuse feit, het diepste dat het menselijk leven kan raken en dat dit tenslotte pas maakt tot wat het is, — daarover zijn alle partijen het eens.

Ziet men de zaken zo, dan verstaat men waarom er wellicht geen terrein van studie is, waar de meningen zo scherp tegenover elkander staan als de godsdienstwetenschap. Practisch alle grote geestelijke stromingen van de laatste eeuw hebben daarop weer op enigerlei wijze hun stempel gezet. En de latere periode van ontwikkeling en bezinking moge geleerd hebben de verschilpunten te localiseren en te omschrijven, opgelost heeft het deze zeker niet. Een duidelijk bewijs daarvoor leveren b.v. de recente verzamelwerken van Maxime Gorce en Raoul Mortier : Histoire générale des religions, Paris 1948 ; 4 tomes ; en G. van der Leeuw : De Godsdiensten der wereld, ²1948-'49 ; 2 dln. In beide gevallen is de bedoeling uitdrukkelijk geweest een zekere synthese te leveren. Practisch echter staat echter iedere medewerker van de serie op een ander standpunt, vooral in het franse

werk. Hier klinkt het materialistische evolutionisme nog na, daar de sociologische school van Durkheim en Mauss ; elders spreekt een rationalist. Een vierde auteur verdedigt het phenomenologische of het psychologische standpunt. En er zijn ook enkele bijdragen in protestantse of katholieke geest. Waar blijft hier nu de beloofde eenheid ? Een eenheid waaraan toch de wetenschap evenzeer behoefte heeft, als het feit der geloofsconfrontatie dat missie of zending heet.

En hoe staat Dr Vroklage's boek nu in dit verband ? Twee trekken kan men hier in ieder geval vaststellen, naar ik meen : eensdeels een voortdurende zorg voor de diepste punten uit het debat, d.w.z. de begrippen, en anderdeels het streven naar een zo groot mogelijke exactheid, een inductie die zo ver mogelijk reikt. Aan de onvermijdelijke, maar riskante interpretatie der primitieve feiten wordt hier zo weinig mogelijk speelruimte gelaten. Elders worden op dit terrein de feiten vaak enkel gebruikt om de aprioristische vues van de auteurs te demonstreren en te illustreren, hier gaan de vues en de feiten zoveel mogelijk in elkander over. Zo maakt Dr Vroklage er b.v. in het geheel geen geheim van dat hij van het katholieke standpunt uitgaat ; bij de practische behandeling der primitieve religies wordt de beslissende waarheidsvraag, om methodologische redenen, echter geheel buiten beschouwing gelaten. Nog karakteristieker is misschien dat zelfs de definitie van het godsdienstphenomeen als zodanig, het eerste waarnaar toch ieder zal vragen bij het openen van een serie over De godsdiensten der mensheid, hier rustig wordt uitgesteld tot het einde van het eerste deel, en ook dan nog slechts als aarzelend en tastend wordt gegeven (383).

Wellicht verliest een boek, dat volgens een dergelijke voorzichtige en kritische methode gebouwd is, daardoor iets aan vlotte leesbaarheid. Ook de taal van de auteur, die soms wat duits aandoet, werkt daartoe op bepaalde plaatsen wel mee. Wie echter eenmaal ontdekt heeft, hoe alle hoofdstukken achtereenvolgens weer via vele voorbeelden, commentaren en kritiek, tot dezelfde hoogte der ideeën leiden, vindt daarin toch gemakkelijk zijn weg. En wat in het algemeen de bereikte resultaten aangaat, meer dan elders krijgt men de indruk dat de feiten hier waarlijk tot op de bodem zijn gepeild. En de totale samenvatting is daarom meer aanschouwelijk en helderder dan ooit.

Ziehier in enkele trekken de achtergrond waartegen de opzet van dit boek moet worden gezien, naar het mij toeschijnt. De uitwerking beantwoordt daaraan geheel. Voorop gaat een hoofdstuk waarin bij wijze van „verkenning en stellingname" een eerste tocht door het gehele terrein der godsdienstwetenschap wordt gemaakt, en de verschillende toegepaste methoden met elkander worden vergeleken. De auteur, leerling van W. Schmidt en lid van het Anthropos-instituut, kiest tenslotte het cultuurhistorische standpunt. Toch wordt practisch met name voor het psychologische standpunt ook een zekere ruimte opengelaten, zoals de materie in dit geval ook zeker vraagt.

Daarna volgt een thematische behandeling van een tiental gewichtige religieuse begrippen en feiten. De eerste helft der beschouwingen is daarbij geconcentreerd rond de grote ontdekking der godsdienstwetenschap uit

de laatste decennia : het feit dat de oudste en meest primitieve culturen, geheel tegen de verwachting van het biologisch evolutionisme in, vaak opvallend zuivere vormen van religie blijken te bezitten. Er is alle aanleiding om in de grondcultuur van een monotheisme te spreken. God geldt dan niet alleen als de schepper van de wereld maar tevens als de instandhouder daarvan. Hij schenkt ook de voorname cultuurgoederen en is de laatste norm voor de morele orde. Dat dergelijke formuleringen geheel verstaan moeten worden binnen de mogelijkheden der primitieve mentaliteit, spreekt vanzelf. Het gaat hier eerder over een achtergrond van het leven die daarvan verder nooit gescheiden kan worden, dan over een leer of een bewuste en abstracte theorie. De primitieve mens lééft, maar redeneert niet, althans niet in de moderne, westerse zin. Prof. Vroklage verzwijgt daarenboven niet, dat het zuivere godsidée ook in de oudste cultuurphasen reeds allerlei secundaire beinvloedingen kan vertonen die de oorspronkelijke schoonheid daarvan verduisteren. En later is de ontwikkeling in deze richting voortgegaan.

Het diepste punt wordt wel bereikt in Hoofdstuk V, waar langs psychologische weg aangetoond wordt, hoe de eenvoudige causale doorleving van de menselijke existentie — en met de menselijke natuur is de causaliteitsdrang mede gegeven — als vanzelf tot de gedachte van een God-Schepper leidt. Het is naar mijn indruk één van de voornaamste verdiensten van de schrijver op dit schijnbaar eenvoudige, maar in werkelijkheid beslissende punt te hebben gewezen. Al het geschapene is één. Moet dit daarom niet ook als zodanig zijn gesteld, en wel door Een die zelf ook één is ? En als het persoon-zijn algemeen als een volmaaktheid geldt, dient deze God-Schepper dan niet ook een Persoon te zijn (203)? Men ziet hoe de zakelijke analyse hier dus allerminst strijdig is met de theologische gegevens over een oer openbaring. Ja, Prof. Vroklage houdt ,,met een tamelijke waarschijnlijkheid", dat de oudste religie die heden nog vindbaar is het best,, . . . (als) een rest van (deze) oeropenbaring" kan worden opgevat (225).

Het tweede gedeelte is gewijd aan de opheldering van begrippen als magie, taboe, manaïsme, dynamisme, fetichisme, symbool. De ethnologische literatuur wemelt van deze termen, maar bij iedere auteur hebben ze weer een andere betekenis. En ook de missionarissen zijn soms van deze verwarring de dupe geworden. Het amorele karakter van de magie wordt nadrukkelijk aangetoond. Men ziet dit verschijnsel het best als een poging om met ontoereikende middelen de natuur te beïnvloeden. De psychologische wortel ervan ligt in het gebrekkig inzicht van de primitief in wat Lindworsky de ,,secundaire oorzaken" der verschijnselen heeft genoemd, d.w.z. hun (voor ons onmiddellijk duidelijke) physieke oorzaken (304). Bijzonder actueel en waardevol, ook voor andere wetenschappen, is Dr Vroklage's analyse van het symboolbegrip (346). En wat in het algemeen het feit der religie zelf betreft, wil Dr Vroklage zich gaarne met de phenomenologen openstellen voor alles wat dit phenomeen omvat aan reacties van het gemoed en het gevoel, aan ervaring van ,,macht" (G. van der Leeuw), de kern echter blijft gelegen in de intellectuele en de voluntatieve momenten. Religie, in haar volmaaktheid gezien, is en blijft in laatste

instantie de ontmoeting van een volle persoon met een andere) volle Persoon (343).

Dezelfde gedachte die deze bespreking geopend heeft moge haar ook besluiten. De missie staat in onze dagen voor de enorme opgave der aanpassing, ook — en juist — op religieus terrein. Maar deze taak zal niet kunnen worden opgelost vóór men van de primitieve religies een zakelijk en helder beeld heeft gekregen, en deze naar alle zijden tot op de bodem heeft gepeild. Aan de andere kant wenst men zich ook in de theoretisch-theologische kringen thans zo scherp mogelijk op de essentialia te concentreren, en wil men tot elke prijs voorkomen, dat in de leer of in het leven voor typisch christelijk gehouden wordt, hetgeen in werkelijk misschien slechts enkel westers-europees, of middeleeuws, of ook enkel romaans-italiaans is. Vooral figuren als PP. Congar, de Lubac, Yves de Montcbeuil e.a. hebben zich in onze dagen in deze geest geuit. Ook in dit geval zal de speculatie blijkbaar slechts tot goed resultaat kunnen leiden, indien deze alzijdig op de goed waargenomen en redelijk geïnterpreteerde feiten kan steunen. Welnu, juist in deze opzichten geeft het hier aangekondigde boek wat men mag verlangen. Het moge dus, én voor de theorie én voor de practijk zijn diensten doen. Bene meritus.

J. WILS

Directorium Seminariorum (in Sinis), auctoribus Missionariis Congregationis Immaculati Cordis Mariae (Scheut). — XXXIX + 745 pp. — Pekini, 1949.

In opdracht van Z. H. Exc. Mgr M. Zanin, destijds Apost. Delegaat in China, hebben verschillende missionarissen van Scheut, die gedurende de oorlog noodgedwongen te Peking bijeen waren, met vereende krachten een werk vervaardigd, hetwelk thans in keurige typographische uitvoering voor ons ligt ; het werd gedrukt op de St Josephs-drukkerij te Montreal (Canada). Voorzitter van de redactie-commissie was Z. H. Exc. Mgr L. de Smedt, Apost. Vicaris van Siwantze, die gedurende vele jaren rector van een Groot-Seminarie was geweest ; secretaris was Pater Dr Jac. Leyssen C.I.C.M., rector van het regionaal Seminarie te Tatungfu, die reeds in 1940 een leerzaam boekje publiceerde : *Formatio Cleri in Mongolia.* Weliswaar beperkte de bescheiden Sch. reeds in genoemde titel zijn uiteenzettingen tot een bepaald gebied, maar feitelijk golden de beschouwingen ook voor andere missiegebieden ; hetzelfde mag men met Z. Em. P. Kard. Fumasoni-Biondi, Prefect der Propaganda, terecht constateren omtrent het thans verschenen werk : ,,Quae qualitates talem redolent universalitatem, ut hoc Directorium non solum pro Seminariis in Sinis maximae sit utilitatis, sed, exceptis rebus, quae specialiter missiones sinenses respiciunt, ab omnibus missionibus adhiberi possit ut tuba norma directiva et uti thesaurus innumerabilium consiliorum practicorum et salutarium."

Dit mag ons niet verwonderen, als we letten op de bedoeling en totstandkoming van dit werk. De bedoeling was niet om door een hervormingsmanie gedreven, de bestaande Seminarie-opleiding radicaal te veranderen ; maar wel om, met inachtneming der verschillende pauselijke documenten,

deze Seminarie-opleiding te vervolmaken en aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden, met name in China. Tot dit doel hebben de samenstellers de desbetreffende bronnen en literatuur (bibliographia generalis, p. XXVI—XXXVII) bestudeerd, hun eigen ervaring en ter zake deskundigen geraadpleegd, zich voortdurend gemeenschappelijk beraden en slechts na herhaalde wijzigingen de definitieve redactie van de tekst vastgesteld.

In hun klare en openhartige uiteenzettingen volgen zij zakelijk het schema van het Primum Concilium Sinense (Lib. IV, Tit. IV). Na enkele prolegomena : de Ecclesia a Clero indigena condenda (p. 1—20), wordt achtereenvolgens gehandeld : de vocationibus colendis (p. 21—72) ; de Seminariis in genere (p. 73 —120) ; de regimine Seminariorum (p. 121-234) ; de disciplina (p. 235-354) ; de formatione Seminaristarum (p. 355-596) ; de scrutinio et de praeparatione alumnorum ad ordinationes (p. 597-622) ; de efformatione juniorum Sacerdotum (p. 623-646) ; daarna volgen nog 44 appendices met officiële documenten, modellen van rapporten, aanvragen enz. Aldus gaan de schrijvers heel de opleiding van de toekomstige priesters in haar verschillende phasen na en vinden daarbij gelegenheid de plaatsen, waar alsmede de ambten van hen, door wie de vorming geschiedt, gedetailleerd te beschrijven.

Het kan niet onze bedoeling zijn, hier op bijzonderheden te wijzen. Wel willen we dit omvangrijk en belangrijk boek gaarne ter bestudering aanbevelen aan al degenen, die het voorrecht genieten betrokken te zijn bij de opleiding van de toekomstige priesters waar ter wereld ook ; zij zullen erin een schat van aanwijzingen vinden, die hun te stade zullen komen. A. M.

Emigranten voor God. Wereldbetekenis van het Nederlandse Missiewerk. Onder leiding van Pater Dr Ant. Freitag samengesteld en uitgegeven door de theologanten van het Groot-Seminarie te Roermond. Deel II. 452 bldz. met kaarten en foto's. — Steyl-Tegelen, 1949.

Nu het tweede deel van dit lijvig boek eerder verschenen is dan wij hadden durven verwachten, willen we nogmaals gaarne de aandacht vestigen op deze belangrijke publicatie van de Roermondse Seminaristen. Niet alsof in dit boek, waaraan verschillenden hun medewerking verleenden, alles even volmaakt en evenwichtig is ; maar wel omdat het feit, dat toekomstige priesters op deze wijze hun eigen missiekennis en die van anderen trachten te verrijken, lof en steun verdient. Als men daarbij bedenkt, dat de schrijvers en anderen zich veel moeite hebben moeten getroosten om het boek uitgegeven te krijgen — ten slotte zagen zij zich genoodzaakt het in eigen beheer te nemen — voelt men zich gedrongen om van zijn eerbied en bewondering daadwerkelijk te getuigen door zich het boek aan te schaffen.

Dit tweede deel behandelt die missiegebieden van Afrika (blz. 7—271), Amerika (blz. 275—343), Oceanië en Nieuw Zeeland (bldz. 347—371) en Europa (blz. 375—414), waar Nederlandse missionerende Orden en Congregaties, althans Nederlandse missionarissen, althans een of andere priester werkzaam zijn. Bovendien bevat het een min of meer gedetailleerde inhoudsopgave der beide delen en een alphabetisch register van personen en zaken.

De uitwerking geschiedde als in het eerste deel, d.w.z. zonder wetenschappelijk apparaat en op onderhoudende wijze.

Als wij ons tenslotte een algemene bemerking mogen veroorloven, waarmede men bij een eventuele herdruk zijn nut zou kunnen doen, is het deze. Het ware o.i. niet slechts mogelijk, maar ook aanbevelenswaardig geweest, het boek aanmerkelijk geringer van omvang te maken. Zulks zou waarschijnlijk aan de compositie van het boek, hetwelk zich dan tot het eigenlijke missiewerk had moeten bepalen, ten goede zijn gekomen: ,,in der Beschränkung zeigt sich der Meister''; bovendien zouden de uitgevers misschien iets toeschietelijker zijn geweest om in deze tijd van krimpende boekenmarkt het risico van een dergelijke uitgave op zich te nemen. Overigens is de prijs van dit tweedelig en omvangrijk werk, gelet op de tijdsomstandigheden, laag te noemen.

ALPH. MULDERS

Joris Vlamynck M. S. C., *De Redder der Kaja-Kaja's. Pater Petrus Vertenten* — 239 bldz. — Drukkerij-Uitgeverij Lannoo, Tielt (W.-Vl.), z.j.

In dit typografisch-verzorgde boek, verschenen in de Excelsior-reeks, beschrijft een Vlaamse confrater, die intussen sterker blijkt in het verhaal dan in de zielsontleding, het epos van het schone leven van den genoemden ras-missionaris, aan wien Nederland zoveel te danken heeft en op wien Vlaanderen fier mag gaan,

De Vlaming, Pater Petrus Vertenten (1884—1946), redde immers door zijn apostolische werkzaamheid de bevolking der Zuidkust van Nieuw-Guinea van volledige ondergang. Zonder de epische strijd, die hij er vijftien jaar lang heeft geleverd tegen zedeloosheid, venerische ziekten en barbaarse praktijken zou daar nu een uitgestorven kustgebied liggen en een binnenland, dat aan eigen boosheid ten onderging. Mèt de onvermoeide inspanningen van zijn medehelpers redde de ,,redder der Kaja-Kaja's'', een Marindinese volksstam op de Zuidkust, de toekomst van heel Nederlands Nieuw-Guinea, welks staatkundige status de R.T.C. voorlopig ongewijzigd liet.

Toen zijn Congregatie in Belgisch Congo een nieuwe missie aanvaardde, werd Pater Vertenten door zijn overheid geroepen om zijn energie en ervaring in dienst te stellen van het geestelijk bestuur zijner confraters in dit gebied aan de evenaar. Na twaalf jaren dwong het zware klimaat hem voorgoed te repatriëren. Een maandenlang ziekbed bekroonde het leven van dezen missionaris en edelen mens, waarvan de kundige biograaf ons een zeer lezenswaardige schets biedt. A.M.

Dr Hubertus van Groessen O. F. M. Cap., *De Apostolische Faculteiten voor Missiegebieden.* — 128 bldz. — J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1949.

Dit boekje bevat een beknopte commentaar op de Apostolische faculteiten, zoals deze op 1 Jan. 1941 door de H. Congregatie tot Voortplanting des Geloofs in gewijzigde vorm aan de missie-Ordinarissen werden toegezonden. Achtereenvolgens behandelt de deskundige Sch., die het voor

zijn doel blijkbaar nauwelijks nodig achtte naar andere werken over dezelfde stof te verwijzen, over de faculteiten in het algemeen (blz. 9—28), de faculteiten in het bijzonder (blz. 29—102), en de faculteiten van het kleine formulier (blz. 103—104), waarna hij de Latijnse tekst van het grote faculteiten-formulier laat afdrukken, onder vermelding der verschilpunten van het kleine formulier (blz. 105—114). Een handig zaakregister besluit dit welkom boekje, dat ik met den hoogwaardigen inleider, Z. H. Exc. Mgr Tarcisius H. J. van Valenberg, Apostolisch Vicaris van Pontianak, gaarne aan alle Nederlandse missionarissen van harte wil aanbevelen ; zij kunnen in deze heldere en nauwkeurige uiteenzetting datgene vinden wat nodig is voor de kennis van de missiefaculteiten en zij kunnen er ook een zekere vaardigheid uit leren om ze in concrete gevallen toe te passen. Op blz. 81, 8 r.v.b., is een merkwaardige drukfout blijven staan ; erfenis moet daar nl. in ergernis veranderd worden. A. M.

Willem van de Poll, *Suriname. Een fotoreportage van land en volk.* — N.V. Uitgeverij W. van Hoeve, 's-Gravenhage, 1949.

Het voornaamste van dit royaal-uitgegeven foto-boek is niet de betrekkelijk korte tekst (blz.6—64), die overigens een opmerkelijk talent verraadt om de lezer mee te nemen door een onbekend land, maar de ongeveer 200 prachtige foto's, die ons Suriname werkelijk laten „zien".

Ongetwijfeld zullen bij de nieuwe of vernieuwde belangstelling voor de „West", waaromtrent de literatuur niet overvloedig en het in Nederland aanwezige foto-materiaal verouderd is, velen gaarne grijpen naar dit artistieke en suggestieve boek. Tevens zullen zij met genoegen vernemen, dat dezelfde samensteller een dergelijk boek over de Nederl. Antillen in bewerking heeft. A. M.

M. Molenaar M.S.C., *Een Zeldzaam Mens, Charles de Foucauld.* Tweede druk. — 142 bldz. — Uitgeverij „Oisterwijk", Oisterwijk, z.j.

Toen P. Molenaar in 1929 deze levensbeschrijving te boek stelde, bedoelde hij daarmede het veel grotere geschrift van René Bazin, Charles de Foucauld, explorateur du Maroc, ermite du Sahara, samen te vatten op zulk een wijze, dat de eigenlijke zielsgeschiedenis van de held meer zichtbaar werd, ontdaan van de begeleidende mededelingen over interessante geschiedkundige en ethnologische omstandigheden. Twintig jaar later geeft hij een ongewijzigde herdruk van dit boek uit; alleen werd de spelling van toen veranderd in de thans gebruikelijke.

Molenaar's heiligenlevens onderscheiden zich door hun bijzonder verfijnde aandacht voor de innerlijke ontwikkeling van het zielsproces. Dit wil niet zeggen, dat hij het uiterlijk leven van deze telg uit een oude, Franse ridderfamilie, die op 15 Dec. 1858 te Straatsburg werd geboren en op 1 Dec. 1916 door de Toearegs te Tamanrasset (Sahara) werd vermoord, verwaarloost; integendeel biedt hij ons een zeldzaam boeiend verhaal over een zeldzame mens. Toch schijnt het gebrek aan persoonlijke kennis van de couleur locale den uiterst bekwamen Sch. in dit boek hier en daar iets gehinderd te hebben.

De apostolaatsmethode van de Foucauld, die aanvankelijk in het geheel

geen zichtbare vruchten afwierp, houdt voor de levensbeschrijver een stellige kritiek in op de activiteitsdrang van de ongeduldige Westerlingen, die er altijd op uit zijn, de zaak van God te bevorderen met tastbare middelen, waarvan het resultaat zich gemakkelijk laat vastleggen in statistische tabellen. Met nadruk wijst hij op het karakteristieke der bovennatuurlijkheid in leven en werken van de Foucauld, omdat hij vreest, dat deze hem zo gans persoonlijke trek temidden van zo veel meer zichtbare en minder geestelijke en daarom voor ons meer boeiende kwaliteiten en levensbijzonderheden, niet voldoende tot zijn recht zal komen. Het laatste gedeelte van dit even leesbaar als lezenswaardig boek, waarin het levenswerk van dezen buitengewonen missionaris wordt beschreven, is dan ook het meest aangrijpend.

We vragen ons af, waarom het boek geen inhoudsopgave bevat, die althans de opschriften der verschillende hoofdstukken of episoden bevat?

A. M.

H. Rombauts „*Les soirées de Saint Broussebourg*", Deuxième série, Namur 1949 (224 bladzijden).

We hebben niet lang moeten wachten. Dit deeltje, met levendige pentekeningen geïllustreerd, is weer een smakelijke weergave van de Afrikaanse psyche, het milieu der negers, hun opvattingen en gebruiken Wie zich daarvoor interesseert, of wie, naar het voorbeeld van de eeuwig-optimistische missionaris, eens hartelijk wil lachen, neme ook dit deeltje ter hand ! P. Ed. L.

Dr Pieter Steur. C. M. — *Toeng Wen Sjao. Het heldhaftige leven van de Gelukzalige Jan Gabriël Perboyre C.M.* — 130 blz. — Verkrijgbaar : Lazaristen, Ubbergseweg 172, Nijmegen.

Op populaire wijze, zonder vermelding van bronnen, wordt in dit boek het leven van de franse Lazarist (geb. 1802 te Puech) beschreven. Op 11 Sept. 1840 is hij op tragische wijze als martelaar in China gestorven en in 1889 werd hij zalig verklaard. Mij dunkt, dat het menselijke in deze apostel beter ontleed had kunnen worden zonder het beeld van de held daardoor te verzwakken ; zijn hardheid tegenover zijn naaste familieleden en zijn gevoelige huilbuien vragen psychologisch om uitleg. Zijn veelvuldige angsttoestanden worden ook wel te gemakkelijk als beproevingen van O. L. Heer gezien. Vervolgens hadden we er graag een kaartje bij gezien, waarop de plaatsen van zijn werkzaamheid duidelijk stonden aangegeven. Doch dit zijn slechts enige opmerkingen, die de verdienste van dit boek niet verminderen. Het is een mooi, heldhaftig voorbeeld voor alle tegenwoordige en toekomstige missionarissen, vooral in het nu wederom bedreigde China : een boek, dat te lezen en te overwegen de moeite waard is

P. Dr GREGORIUS O.F.M. Cap.

Imprimatur: J. C. VAN OVERBEEK, pr. Paed. Drs.
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 8 Mei 1950.

Ecclesia Gentium

Een bijdrage tot de dogmatische fundering van de noodzaak van aanpassing.

II.

Om nu een dwingend argument op te bouwen voor de noodzaak van accommodatie in de missionering, willen we dieper ingaan op dat bijzonder organisch leven, waaruit het Mystiek Lichaam als een levend organisme leeft en tevens op de verhouding van dat leven tot de heidense volkeren, die door hun bekering toetreden tot de Kerk.

Uitgaande van het leven van Christus, — dat immers in de Kerk wordt voortgezet — kan men in het leven van de historische Christus twee aspecten onderscheiden, die eveneens, — maar op een andere wijze — als een dubbel organisch leven aanwezig zijn in het leven van de Mystieke Christus in de Kerk, en waaraan twee reële potenties in de bekeerde volkeren beantwoorden. Zo ziet men in de historische Christus enerzijds Zijn leven als een Godsverheerlijking namens heel de Schepping, en anderzijds Zijn leven als een Verlossing van het mensdom. In de Mystieke Christus ziet men, overeenkomend met het eerste aspect van het leven van de historische Christus wederom : Christus' leven als een Godsverheerlijking en, overeenkomend met het ander aspect : Christus' leven als de uitdeling van de vruchten der Verlossing aan de ledematen, zoals dit reeds eerder werd uiteengezet. De uitdeling van de vruchten der Verlossing zouden we het „objectief" leven van het Mystiek Lichaam kunnen noemen, omdat het als strict goddelijk leven, afkomstig van de Ziel van het Mystiek Lichaam — met als oorzaak de verdiensten van Christus — op de ledematen van het Mystiek Lichaam inwerkt, door hen wordt opgenomen en hen objectief heiligt. De Godsverheerlijking zouden we het „subjectief" leven van het Mystiek Lichaam kunnen noemen, omdat het is als een transcendente act, die wordt gesteld door de leden van het Mystiek Lichaam, met een beginterm dus in het Mystiek Lichaam als mensengemeenschap en met een eindterm buiten het Mystiek Lichaam : in God. De twee potenties in de bekeerde volkeren nu, die tegenover deze beide uitingen van het organisch leven in het Mystiek Lichaam staan, vormen, samen genomen, het menselijk element in het leven van het Mystiek Lichaam en uit elk van beide volgt een absolute noodzaak tot accommodatie, uit de ene een

meer beperkte, uit de andere een zo ruim mogelijke aanpassing, welke allebei, — in het kort gezegd, — steunen op het recht van elk volk tot volledige deelname aan de Mystieke Christus. Om dit duidelijk te maken moeten we dit menselijk element in het leven van het Mystieke Lichaam precies analyseren en zo tevens een inzicht trachten te krijgen van de mogelijkheid, dat dit Lichaam met het éne, onveranderlijk goddelijke leven toch steeds aan verandering onderhevig is, welke verandering tevens een groei van dat Lichaam is, niet alleen in heiligheid, in aantal Harer leden enz., maar eveneens in „vorm" en voorkomen.

Zoals reeds werd opgemerkt bestaat de mensheid, die tot het Mystiek Lichaam geroepen is, uit afzonderlijk zelfstandige gemeenschappen die elk hun eigen plaats in de grote mensengemeenschap innemen. Elk volk heeft zijn eigen aard en karakter, het geheel van alle physische en psychische factoren, die gegroeid zijn door afstamming, geographische condities, klimaat, zeden en gewoonten, geschiedenis, taal enz. Het is deze bundeling van factoren, die de grondslag vormt van het innerlijk geestesleven, de eigen geesteshouding, van waaruit binnen het milieu van het eigen volk de omringende wereld wordt bezien en waarin men zich een eigen gedachte vormt van het menselijkheidsideaal, waarnaar elk volk streeft en waaraan het naar eigen aard een eigen karakteristieke vormgeving geeft. De ontplooiing van dit streven naar de verwerkelijking van het menselijk cultuurideaal — meestal reeds lang vóór de Kerk met haar Openbaring van de gehele waarheid tot hem is doorgedrongen — vindt zijn neerslag in het cultuurbeeld van een volk. Dit wereldbeeld, steunend op sociale, historische, ethische, aesthetische maar bovenal op de religieuze beginselen is de cultuur van een volk, die, gegroeid uit zijn natuur, tenslotte in al zijn complexiteit niets anders is dan een schepping Gods. „Volgens Gods scheppingswil heeft de mensheid zich ontwikkeld in verscheidene samenstellingen van rassen en naties ; ieder persoon is een gedachte van God ; zelfs elke natie met zijn raseigenschappen, zijn eigen aanleg en zijn eigen cultuurverwerkelijkingen is een bijzondere openbaring van God, van Zijn Goedheid, Zijn Milddadigheid en Zijn Schoonheid, een manifestatie van Zijn Goddelijke volmaaktheden, hoe onvolmaakt die ook kan zijn." [1]). De ver-

[1]) G. Voss S. J., *Adaptation Missionnaire.* Rhythmes du Monde 1947 No 2, p. 83. — In het vervolg nemen wij de term „cultuur" in zijn meest ruime betekenis en willen we er alles onder vangen, wat zich uit de juistgeschetste aanleg ontwikkelt.

schillen in vormgeving van het cultuurideaal bij de verschillende volkeren „zijn het werk zelf van de Schepper, Die ze gewild heeft om de rijkdommen der menselijke natuur uit te doen komen en aan de mensen toe te staan er zich mee te verrijken en er elkaar mee te helpen op hun tocht naar God." [1]) Inderdaad, deze rijkdom van menselijk leven is een afstraling van Gods grootheid zoals alle andere rijkdommen in de natuur en zij is als zodanig een verheerlijking van God, des te waardevoller dan die der andere schepselen, omdat ze voortkomt uit de menselijke geest, die God kent en erkent.

Dit is de ene reële potentie in een volk, — n.l. de feitelijkheid van zijn — veelal gebrekkige — Godsverheerlijking, en daarom de feitelijke mogelijkheid om bij te dragen tot de volmaakte Godsverheerlijking door het Mystiek Lichaam—die dadelijk beantwoordt aan dat aspect van het leven van het Mystiek Lichaam, dat wij het „subjectief" leven hebben genoemd en die van de Kerk een betrekkelijke accommodatie opeist: n.l. het overnemen van het aanwezige ware en goede in de vorm, waarin het leeft. Want het is wel duidelijk, dat de Kerk, wanneer Zij met de volheid der openbaring tot een volk komt en in dat volk waarheden en waarden aantreft, die het in zijn godsdienst en cultuur bezit en die niet in strijd zijn met of gevaarlijk voor de goddelijke zedenwet en de openbaring, deze zal eerbiedigen en onaangeraakt zal laten. Maar bovendien is het noodzakelijk, dat Zij als Mystiek Christuslichaam in de functie van orgaan van de Godsverheerlijking door de Schepping al deze natuurlijke waarheden en waarden — ook al zijn zij in een Haar tot dan toe onbekende cultuurvorm geconcretiseerd — aan Zich assimileert, omdat ze alle als van nature op Haar geordend zijn en Zij van Haar kant al deze uitingen van Haar Geest moet doordringen. [2]) De accommodatie in het overnemen van het aanwezige ware en goede is niets anders dan het ontwikkelen van een streving, die in zijn reiken naar God voortgeholpen en vervolmaakt moet worden. Het is een overnemen, zuiveren en heiligen van de uitoefening van een taak, die tot nu toe onvolledig volbracht, door de Kerk gecompleteerd wordt en tot haar grootste volmaaktheid gebracht wordt. Het onvolmaakt menselijk leven wordt omgevormd

---

[1]) Y. de Montcheuil, S.J. — *Aspects de l'Eglise*. Paris, 1949, p. 61.

[2]) „Men zou wel slecht de transcendentie van het christendom begrijpen, als men gelooft, dat deze transcendentie er toe verplicht om geen enkele religieuse waarde buiten de christelijke openbaring en de Katholieke Kerk te vinden. Een dergelijk a priori zou de zin van de inspanning, die het missiewerk zich getroost, verdraaien." Y. de Montcheuil o.c. p. 165.

tot het volmaakt godmenselijk leven. Het is tenslotte een inschakelen van een positieve kracht in het eigen organisme van het Mystiek Lichaam. Want uiteindelijk „moet elke vorm van menselijkheid in de Kerk zijn perfectie vinden." [1]) „Bewaren, vervolmaken en heiligen, wat goed, waar en menselijk is gaat niet in tegen de oorspronkelijkheid en het enig karakter van het christendom; want elke waarachtige waarheid en goedheid behoort Haar toe krachtens Goddelijk recht. De Kerk kan en moet die eerbiedigen als Haar erfdeel." [2])

Er is nóg een reden om de noodzaak van deze accommodatie te aanvaarden. Want wanneer het de taak is van het Mystiek Lichaam om de lof der schepping aan de Vader aan te bieden en deze lof, die weliswaar door Zijn Mond tot de Vader gaat, toch afkomstig is van Zijn ledematen en elk lidmaat daartoe moet bijdragen, dan heeft elk volk als volwaardig lidmaat het recht die lof op zijn eigen wijze naar eigen natuur uit te spreken, zoals ieder lidmaat een andere taak in het lichaam heeft. „Omnis gens secundum suam patriam in Ecclesia psallit Auctori". zegt Rhabanus Maurus. [3]) Want evenmin als Christus komt de Kerk afbreken maar vervolmaken. Daarom zal Zij die nieuwe elementen niet alleen toelaten maar ze zelfs met vreugde opnemen in haar organisme, waardoor Haar eigen leven verrijkt en gevoed wordt, „omdat Zij even zeer Haar Mystieke ledematen nodig heeft als deze Haar." [4])

Maar behalve een noodzaak van betrekkelijke accommodatie, voortvloeiend uit een reeds bestaande realiteit in het volk, die door zijn deelname aan het leven van het Mystiek Lichaam slechts vervolledigd, zuiver gericht en formeel vergoddelijkt wordt, is er nog een ander aspect in het leven van dit Lichaam, dat een veel grotere invloed uitoefent op de verhouding van de missionerende Kerk met betrekking tot de heidense volkeren, omdat het dringend vraagt om een accommodatie, die zo ruim en veel omvattend mogelijk is en waarvan de vorige meer beperkte accommodatie slechts voorwaarde en inleiding is. Dit aspect noemden wij het „*objectief*" leven van het Lichaam, omdat het aan de ledematen de verlossingsgenade meedeelt en hen objectief heiligt en de noodzakelijke invloed van dit leven rechtstreeks ontleend wordt — op

---

1) Y. de Montcheuil, o.c. p. 62.
2) G. Voss, l.c. p. 83.
3) De Universo, l. 22, c. 3; P. L. 111, 598.
4) cf. Enc. „*Mystici Corporis*", A.A.S. XXXV 1943 p. 213.

grond van de verdiensten van Christus — aan de bezieling van de H. Geest. De uitdrukking „objectief" leven moge echter niet de foutieve indruk wekken, dat aan het aanvaarden en beleven der heiligingsgenade de subjectieve activiteit vreemd zou zijn, want het tegendeel is waar en vormt de grondslag van ons argument.

Bij de beschouwing van de wijze, waarop dit „objectief" leven zich in het Mystiek Lichaam voltrekt, komen we weer voor een mysterie te staan omdat in één persoon genade en natuur volkomen samenwerken. Reeds hadden we de gelegenheid te wijzen op de grote waarde van de natuur voor het bovennatuurlijk leven. We mogen er hier aan toevoegen, dat de genade niet alleen de natuur veronderstelt en op haar voortbouwt, maar dat ditzelfde onveranderlijk, goddelijk leven, verankerd in en gebonden aan het natuurlijk, menselijk leven, daarmee zo'n innige eenheid vormt, dat het in zijn ontplooiing en ontwikkeling steunt op de ontplooiing en ontwikkeling van het natuurlijk en menselijk leven. Hieruit ontwikkelt zich dadelijk de consequentie, dat men, wil men het goddelijk leven alle kans geven om tot zijn meest volle ontplooiing te komen, het natuurlijk leven heeft te eerbiedigen, te beschermen en te vervolmaken. In ons geval betekent het, dat, wil men, dat het goddelijk leven, dat in het Mystiek Lichaam wordt geschonken, in volle mate aan de ledematen toevloeit, deze ledematen in hun eigen natuurlijke sfeer moeten blijven, m.a.w. dat aan een volk met eigen cultuur, wil het zo vruchtbaar mogelijk deelnemen aan het leven van het Mystiek Lichaam in het aanvaarden van de genademiddelen en in de zelfheiliging, zijn eigen cultuur niet alleen gelaten moet worden, maar dat het in staat moet worden gesteld, dit leven zò te leven, dat het door en in zijn cultuur dit leven tot zijn hoogste toppen kan opvoeren. Men zal — natuurlijk binnen de grenzen van geoorloofdheid en tact — moeten toelaten, dat een volk de ontvangen geopenbaarde leer en het goddelijk leven op zijn eigen wijze vorm weet te geven en deze eigen vormgeving zal men zelfs prudenter moeten voorbereiden en leiden. [1])

De grondslag van de noodzaak van deze accommodatie in de meest ruime zin is het strikt recht, dat elk volk heeft, om na zijn

[1]) Om dit doel te bereiken „moet de Kerk Zich niet alleen richten tot de individuen maar tot het volk in zijn geheel, met zijn ziel, zijn recht, zijn specifiek nationaal karakter. Zij moet rekening houden met de fundamentele geneigdheden en instelling van de gemeenschap in zake godsdienst, sociaal leven, moraal en cultuur, zoals die geconcretiseerd zijn in de natie. Zij moet ook erkennen, dat de individuele trekken afhangen van het gemeenschappelijk karakter van het volk." G. Voss, l.c. p. 85.

bekering en intrede in de Kerk niet slechts de *noodzakelijke* heilsmiddelen, door de Kerk geschonken te gebruiken om tot het heil te komen maar ook, — eenmaal het feit van de objectieve Verlossing gesteld — om zijn recht te doen gelden op *alle* vruchten van die Verlossing, m.a.w. dat het recht heeft op het krijgen van de mogelijkheid om in zijn deelname aan het Mystiek Christuslichaam de grootst mogelijke bovennatuurlijke vruchten op te brengen. En dit zal slechts kunnen geschieden, wanneer het zijn deelname aan die Christus en aan Zijn Mysteries — de Mysteries van ons H. Geloof — op een dusdanige wijze kan vieren als met zijn aard en karakter overeenkomt. Omdat zij volwaardig lidmaat geworden zijn van het Mystiek Lichaam hebben alle volkeren ook het volste recht te treden binnen dit Lichaam met behoud van eigen aard en cultuur, om dit, hun eigen natuurlijk menselijk leven aan de Geest, Die het Lichaam levend maakt en werkt in ieder lidmaat afzonderlijk, aan te bieden als een fundament, waarvan het goddelijk leven gebruik zal maken, om zich daarop ruim te ontplooien. Pas dán zullen zij niet meer vreemd staan tegenover gebruiken en opvattingen, die weliswaar bijkomstig zijn, maar die hen altijd innerlijk vreemd zullen blijven, een reden, waarom het *practisch* ondoenlijk zal zijn een geheel volk te winnen voor de Kerk en een oorzaak, waardoor het kleine gedeelte, dat uit het volk gewonnen wordt, wederrechtelijk aan zijn sociaal en natuurlijk milieu onttrokken wordt. Want de eigen geesteshouding, het eigen leven is iets zó eigens, iets zó natuurlijks van een volk, zeker voor een volk, dat een meer dan gewone cultuur bereikt heeft, dat men zonder twijfel kan zeggen, dat een volk leeft en ademt in en door zijn eigen cultuur: daarbuiten kwijnt en sterft het. Pas wanneer zij hun eigen natuurlijke aard en cultuur mogen behouden, en die volledig in dienst mogen stellen, zullen zij in alle opzichten volledig deel kunnen nemen aan het goddelijk Leven van dit Lichaam: dán ook pas zullen zij zich, als volk, in de Kerk volledig „thuis" voelen, een allereerst vereiste voor een volledige ontplooiing van een diep genadeleven. „De christelijke geloofsleer is ons toegevloeid in de formules van de Griekse philosophie. Maar wij hebben niet het recht om aan de Oosterlingen de Griekse philosophie op te leggen onder voorwendsel, dat we hen het christendom brengen; zij hechten aan hun tradities van denken, waar zij even trots op zijn als wij op de onze; en als wij willen, dat het Verre Oosten christen wordt, — en het Verre Oosten is de helft van de mensheid — dan schijnt het onontbeerlijk, dat wij de leer

in hun taal gaan uitdrukken. Het lijkt weinig waarschijnlijk, dat zij zich zonder dat ooit zullen bekeren. Het is dus tegelijkertijd een kwestie van recht en van opportuniteit. Zij hebben het recht om de christelijke leer in hun taal, volgens de formules van hun intellectuele traditie uit te drukken, en, waarachtig, dat is een voorwaarde voor hun bekering", merkt Leclercqu beslist op [1]) „God geeft aan elk ras bepaalde „geschiktheden" voor het Evangelie van Christus en dat zijn heel bijzondere hoedanigheden, die een bekeerd volk de Kerk ten dienste stelt." [2])

Dit argument uit het volle natuurlijke leven van een volk, waardoor het komt tot de volle beleving van het bovennatuurlijk leven, wint nog aan kracht, wanneer men aanneemt, dat niet alleen dat element van waarachtig leven, dat correspondeert aan het „subjectief" leven van het Mystiek Lichaam : de Godsverheerlijking, reeds vóór de missionering in het volk bestaat, maar wanneer men ook met P. de Montcheuil S.J. van opvatting is, dat ook dát element van leven, — althans in allereerste kiem — vóór de uiteindelijke bekering aanwezig is, dat beantwoordt aan dat aspect van het leven van het Mystiek Lichaam, dat wij „objectief" leven hebben genoemd : n.l. de roepingsgenade als bron van het later uit het Mystiek Lichaam te ontvangen bovennatuurlijk leven. Want volgens deze opvatting „gaat de Kerk, wanneer Zij gaat tot een volk, dat de genade van het Geloof nog niet heeft ontvangen, tegemoet aan een genade Gods. De genade is immers werkelijk aan het werk in elke mensengroep en binnenin die groep in elke mens ; steeds is zij daar werkzaam om er de allereerste genadeuitwerking tot stand te brengen (en vue d'un effet original), die nooit zonder de Kerk noch buiten Haar slagen zal. Het is dus niet naar een eenvoudige leegte dat Zij Zich richt om die te vullen. Zij wordt getrokken door een roep van God. Zij, tot wie Zij gaat, zijn zich deze roep niet bewust . . . maar Zij kent de mens in zijn intieme realiteit dieper dan deze zichzelf kent. Zij ziet hem in zijn staat voor God en in het plan van God met hem. Want ondanks de ontelbare tekortkomingen en de ontelbare weigeringen, ondanks alle duisternissen ook, die de individuen niet aanstonds kunnen verwijderen, zet de genade van God in elk volk deze providentiële voorbereiding voort, waarvan de voltooiing moet zijn de aansluiting van dat volk bij de Kerk, met medebrengen van zijn

---

1) J. Leclercqu, o.c. p. 88.
2) G. Voss, l.c. p. 90.

oorspronkelijke eigenschappen en zijn eigen rijkdommen . . . het gaat er om, om een goddelijke genade „vrij te maken" en te „voltooien." [1])

Vandaar zal de Kerk ook niet alleen een volk de mogelijkheid moeten laten zelf de vormen te vinden, waarin het zijn geloofsleven beleeft, maar zal Zij vanzelfsprekend ook alle Westerse vormen, die het volk niet aanspreken, niet moeten opdringen. „Het gaat er niet om, om de mensen aan ons gelijk te maken om ze tot Christus te bekeren onder voorwendsel, dat wij christenen zijn. Wij zijn het op onze manier en zij hebben het te zijn op de hunne. Het gaat er altijd om, ik herhaal het, om de genade, die in hun werkt, vrij te maken, hen te helpen om die te kennen en aan haar het kwaad, waarin ze nog vastzitten, ten offer te brengen en haar te ontdoen van alle belemmeringen : wat slechts geschieden kan in de Kerk." [2]) Elke missionaris zal zich van de betekenis van deze aanpassing diep moeten doordringen. [3]) Want „als het doel der Kerk is om naar alle volkeren het Koninkrijk Gods uit te dragen, moeten wij allen doordrongen zijn van deze levendige gedachte, dat het christendom, wil het „vlees worden" in de enorme verscheidenheid van culturen, die er over de wereld bestaan, zich

---

[1]) Y. de Montcheuil, o.c. p. 160.

[2]) id. p. 176.

[3]) In een zeer informatieve inleiding omtrent de *persoonlijke* aanpassing van de missionaris zegt P. Rutherford O.F.M. o.a. : „Maar het grote gevaar bestaat niet in een volslagen gemis aan aanpassing maar in de oppervlakkigheid in de aanpassing. Het volslagen gemis aan persoonlijke aanpassing komt maar weinig voor. Het werkelijk gevaar is subtieler : dat is zich met weinig tevreden stellen of te gauw denken dat men alles al door en door kent . . . . Enige studie zal een matige kennis van de taal verlenen, die zal veroorloven een gesprek met de omgeving te voeren in zinnen, die bij benadering te begrijpen zijn. Door dit feit zal het missiewerk zich beperken tot een bescheiden aantal christenen en misschien bij toeval tot enkele heidenen. Hij merkt rond zich feiten en manieren van doen op met een heel algemeen en liefst heel vaag voorkomen, hij noteert enige van de meest belangrijke gewoonten en onderstreept enkele, die hem bijzonder treffen. Hij ziet een weinig, hoort een weinig, denkt een weinig na, leert een weinig. Maar dat alles slechts een weinig. De helft van wat er rondom hem gebeurt ontgaat hem en dikwijls begrijpt hij de andere helft maar slecht. Hij dringt niet door de oppervlakte heen en ziet zelfs heel de oppervlakte niet. Zijn belangstelling is veel te beperkt. Hij stelt zich tevreden met een al te voorzichtige oppervlakkigheid en in plaats dat hij een missionaris wordt van het eerste plan blijft hij maar een uitheemse verbannene", p. 55. Tegen moeilijkheden en moedeloosheid bij die persoonlijke aanpassing geeft hij als remedie de gedachte : „Ik heb China even hard nodig als China mij nodig heeft." p. 57. Ildeph. Rutherford O.F.M. *Natural Foundations of Missiology* (pp. 10—92) in : Franciscan View of Missiology. Report of the 27th annual meeting of the Franc. Educational Conference, Carry-Ohio, June 17—19, 1946. Brookland, Washington 1946. Samenvatting van deze inleiding door A. Seumois O.M.I., *Les facteurs psychologiques dans l'application des méthodes missionnaires* in : Africanae Fraternae Ephemerides Romanae 28 (1948) pp. 44—60.)

moet bevrijden van de Westerse mentaliteit van denken en zich moet verwerkelijken in en door de geestelijke karaktertrekken van elk volk. God heeft ons niet geschapen als toeschouwers maar wel als medewerkers van de uitbouw van Zijn Rijk." [1])

Recapitulerend kunnen we dus zeggen, dat de noodzaak van accommodatie uit het „levend-organisme-zijn" van het Mystiek Lichaam steunt op de eigen aard en cultuur van een volk, in zoverre deze enerzijds van nature gericht zijn op en bijdragen tot het leven van het Mystiek Lichaam als Godsverheerlijking en anderzijds bijdragen tot volkomen en volmaakte deelname aan de vruchten van dat leven, uit het Lichaam door de ledematen ontvangen. Uit de toepassing van dit principe ontstaat of zal natuurlijk uiteindelijk binnen de Kerk ontstaan een grote verscheidenheid van vormen. Maar óók dit verschil van levensuitingen behoort tot de zichtbaarheid der Kerk en al die verscheidenheid wordt samengebracht door dat éne Beginsel, Dat de Ziel zelf is van het Mystiek Lichaam, de H. Geest, waardoor het wonder der Katholiciteit der Kerk zijn harmonische oplossing en voltooiing vindt in het wonder der Eenheid dier Kerk, want „hoe zouden talloze scharen uit alle geslachten en volkeren eendrachtig kunnen samenspannen tot de hoogste eer van de Drieënige God, tenzij uit de kracht van Hem, die van de Vader en de Zoon voortkomt krachtens beider éne eeuwige liefde ?" [2]) Ook dit menselijke, veranderlijke maar bruisende leven van het Mystiek Lichaam wordt bedoeld, wanneer St. Petrus spreekt over het opbouwen van de tempel der Kerk met „levende stenen" (I Petr. 2 : 5). Moge dit leven bijdragen tot een steeds meer groeiende vernieuwing der Kerk, waardoor ze dichter zal groeien naar het „pleroma" Christi.

Behalve in de betekenis van de eenheid van Hoofd en Ledematen treffen we in de Vaderliteratuur het Mystiek Lichaam aan als de Bruid, Die Christus Zich op zijn kruis verworven heeft. Ook uit dit aspect van het Mystiek Lichaam laat zich de noodzaak van accommodatie enigszins aantonen. Want is het Mystiek Lichaam de Bruid van Christus, dan komt Haar om Haar hoge waardigheid, verhevenheid en heerlijkheid alle eer en glorie toe, die de mensheid kan opbrengen : dan behoort heel de mensheid met al haar goed en schoon bij Haar te worden

---

[1]) J. Bakker S.J., *La Rencontre de Catholicisme et l'esprit indonésien,* Eglise Vivante 1 (1949) p. 291.
[2]) Enc. *„Mystici Corporis"*, l.c. pp. 226. 227.

ondergebracht. ,,Voorzeker, één is de Bruid van Christus, de Kerk", zegt Pius XII, ,,maar de liefde van de Goddelijke Bruidegom breidt zich zó wijd uit, dat zij niemand uitsluit en in de Bruid geheel het menselijk geslacht omvat ; onze Heiland immers heeft Zijn Bloed gegeven voor alle mensen, hoe verschillend ook van volk of stam om hen allen in Zijn ene Lichaam te verenigen." [1]) Ook de verschillende wijzen, waarop die glorie geschieden kan, altijd naar de eigen aard van het lidmaat, draagt in hoge mate bij tot een grote rijkdom aan ornamentiek, die óók uitwendig aan de Bruid van Christus de grootst mogelijke schoonheid verleent om te zijn ,,als een bruid getooid met haar sieraden." (Isaïas 61 : 10). Ook hierin mogen we blijk geven van onze diepe eerbied voor het werk van de H. Geest, de Ziel van het Mystiek Lichaam, Die de waardevolle elementen in het leven der volkeren dienstbaar wil maken aan de glorierijkdom van het Mystiek Lichaam ,,daar Hij geheel in het Hoofd en geheel in het Lichaam en geheel in ieder van de ledematen is ; . . . en hen bijstaat volgens ieders afzonderlijke opdracht en taak." [2]) Bijzonder zal de verrijking van de uitwendige vormen plaats hebben op het gebied der liturgie, het ,,beleefde gebed", welke vormen immers ,,overeenkomstig de eisen der tijden, der omstandigheden en der zielen verscheidene veranderingen ondergaan onder goedkeuring der Kerkelijke Hiërachie, die op de bijstand van de H. Geest steunt. Hieruit ontstaat die bewonderenswaardige verscheidenheid van Oosterse en Westerse ritussen . . . Dit verschijnsel getuigt van het leven van Jezus Christus' Onbevlekte Bruid gedurende zoveel eeuwen. Het drukt de heilige taal uit, waarvan in de loop van de tijd tussen Haar en Haar Goddelijke Bruidegom gebruik gemaakt werd om Haar eigen geloof en onuitputtelijke liefde en die van de Haar toevertrouwde volkeren te uiten." [3]) En ten overvloede voegt dezelfde encycliek daaraan nog toe : ,,ook zij zijn middelen, waarvan de roemrijke Bruid van Christus gebruik maakt om de heiliging der mensen te bevorderen en te verzorgen." [4]) Heel het Lichaam wordt getooid en gesierd met deze nieuwe elementen en elk lidmaat wordt door de glans er van bestraald. Ja, voor wat wij, die eerder de genade van het Geloof ontvingen, aan de missievolkeren brachten, ontvangen wij op onze beurt iets anders terug. Helder wordt dit weer in het licht gesteld

[1]) Enc. ,,*Mystici Corporis*", l.c. pp. 239, 240.
[2]) Enc. ,,*Mystici Corporis*", l.c. p. 219.
[3]) Enc. ,,*Mediator Dei*", 20 Nov. 1947. A.A.S. XXXIX 1947, pp. 541, 542.
[4]) Enc. ,,*Mediator Dei*", l.c. p. 545.

door P. de Montcheuil: „Want wij moeten ons niet meer beschouwen als gevende aan anderen, die slechts zouden hebben te ontvangen, maar als gevende aan anderen, van wie wij ook weer hebben te ontvangen en, misschien veel meer dan wij zullen hebben gegeven. De liefde is niet echt tussen ons, wanneer wij niet verlangen ook op onze beurt te ontvangen tot „opbouw" van de Kerk van hen, aan wie wij nú geven. De Christenen, die het geloof brengen aan hen, die het nog niet hebben, moeten er zich op voorbereiden om op een goede dag schuldenaars te worden. Het is een ruil, die men aangaat. De missieactiviteit verwerkelijkt een kringloop van genade." [1])

„Ons raakt niet het verschil van vormen, waar de eenheid des geloofs niet wordt verscheurd. De Kerk in Griekenland toch verschilt in veel dingen van die van Spanje en van deze verschilt ze weer in Rome en in Gallië. . . De Kerk immers staat als de Koningin aan de rechterzijde des Konings in een met gouddoorweven gewaad, omringd met pracht van allerlei aard (Ps. 45 : 10)." [2])

Hoewel het zonder enige twijfel vaststaat, dat de Kerk met betrekking tot ons onderwerp in de toekomst nieuwe banen zal gaan, is het toch *onmogelijk van tevoren vast te stellen, hoe deze accommodatie in concreto verwerkelijkt zal worden.* Het is immers allereerst niet een kwestie van organisatie maar van geleidelijke groei, die op zijn hoogst beschermd en geleid kan worden. Bovendien is deze groei afhankelijk van zeer veel factoren, die bijna in elk gebied en bij elk volk verschillend zullen zijn. Het is duidelijk dat voor een volk met een hoge beschaving en een diep geestesleven de accommodatie verder zal moeten gaan, dan bij een volk, dat een zeer lage of geen „cultuur" bezit en eerst door de missie tot een bepaalde geestelijke temperatuur gebracht moet worden alvorens de Openbaring van het H. Geloof te kunnen ontvangen. Een andere voorname factor is de geschiedenis van een bepaalde missie, de constellatie van het missiegebied in zijn omgeving (o.a. veel of geen contact met Westerse beschaving) en de zeer belangrijke vraag, hoe de neophyten zelf tegenover aanpassing staan. [3])

Vervolgens is het een factor van primaire betekenis in welke mate en binnen welk tijdsverloop de leiding der Kerk — Die Zich hier

[1]) Y. de Montcheuil, o.c. p. 161.
[2]) Fulbertus van Chartres, Epist. 3; P.L. 141, 192.
[3]) cf. P. Donatus O.F.M. Cap. m.b.t. de Dajaks op Borneo in: *Over de aanpassing aan de religieuze mentaliteit der Dajaks I*, H.M. 28 (1949) pp. 100—101.

ongetwijfeld naast de wijze Leermeesteres bovenal ook de voorzichtige Moeder zal tonen — deze accommodatiestrevingen zal bevorderen. Men kan zonder meer zeggen, dat hiervan alles afhangt [1].)

Een andere vraag dan die naar de feitelijkheid en de feitelijke mogelijkheid is die naar de huidige wenselijkheid van accommodatie. En hieromtrent wordt de laatste jaren meer dan ooit te voren van gedachten gewisseld. De stemmen beluisterend van meer dan één missionaris, die vergroeid is met het leven van zijn volk en de behoefte aan een ruime accommodatie als een dringende ziet, voelt men zich geneigd op deze vraag een zeer beslist affirmatief antwoord te geven. Zo schrijft en spreekt P. Dr H. van Straelen S.V.D. in zijn artikelen en conferenties steeds de gedachte uit, dat voor de oplossing van dit probleem — de toepassing van een ruimere accommodatie — menselijkerwijze gesproken, de bekering van Azië afhangt [2]). En een andere getuige, die bovenal gezag verdient wegens zijn diepe kennis van zijn eigen volk, Dom Lou Tseng-Tsiang O.S.B. schreef met betrekking tot China : ,, . . . Zo lang bij ons de Katholieke Liturgie niet de literaire Chinese taal zal kunnen aannemen . . . zal de eredienst, die de Kerk aan God brengt, het Misoffer, het Goddelijk Officie, de Liturgie der Sacramenten, de prachtige Katholieke Liturgie bij uitvaart en begrafenis voor het gele ras een volstrekt gesloten boek blijven . . . Bij onstentenis van die aanpassingsmaatregelen, welke, naar ik meen, aan alle

---

[1]) Pater Thauren S.V.D. meent, dat men niet altijd voldoende meegaand is : ,,Auch die neue Codex Juris Canonici berücksichtigt zu wenig die Missionsverhältnissen.'' *Die Akkomodation etc.* Münster 1927, p. 131, Noot 5. Ook Prof. Th. Ohm O.S.B. maakt een bedenking tegen al te eenzijdig voorbijgaan aan vrome of wellevende volksgewoonten, waar hij opmerkt, dat het b.v. (sinds 1924) niet meer wordt toegestaan, dat de Chinese priesters tijdens de H. Mis het hoofd bedekken. Dr. Thomas Ohm O.S.B., *Die Gebetsgebärden der Völker und das Christentum.* Leiden 1948, p. 431. — Van de andere kant stemmen de verwachtingen de laatste tijd wel optimistisch, gezien zowel de uitdrukkelijke beginselverklaring van Paus Pius XII in *Summi Pontificatus*, 20 Oct. 1939, in het voetspoor van zijn voorganger Paus Pius XI, h.g. (A.A.S. XXI, 1939, p. 492) en zijn grote belangstelling voor dit probleem (o.a. in de encycliek ,,*Saeculo exeunte*'' aan Portugal, 13 Juni 1939, m.b.t. de inheemse clerus, A.A.S.XXXII, 1940, p. 249—260 passim ; bij de canonisatie van S. Jan de Britto, 23 Juni 1947, m.b.t. de missionnaire aanpassing van deze aan zijn missieobject als een andere de Nobili), als de beslissingen der Propaganda in dit opzicht m.b.t. de autorisatie van sommige ceremonies ter ere van Confucius en de voorvaders en de afschaffing van de eed over de Chinese Riten, 8 Dec. 1939 (A.A.S.XXXII, 1940, p. 24), even later van die over de Malabaarse Riten, 9 April 1940 (A.A.S. XXXII, 1940, p. 379) en de verandering van de eedsformulering voor de leerlingen van het Seminarie van Kandy, 12 Jan. 1940 (A.A.S.XXXII, 1940, p. 193—194).

[2]) Zo op de Nederlandse Missiologische Week te Nijmegen, 27—30 Oct. 1948,

apostolische actie van betekenis moet voorafgaan, zullen de evangelisatiepogingen in vijfhonderd of duizend jaar geen noemenswaardige wijziging kunnen brengen in de uiterste getalszwakte van christenen en katholieken.” [1]) Niet allen spreken zo onverbloemd duidelijk. Van de andere kant benadrukt b.v. M. A. Cras O.P. missionaris in Hanoï, sterk de waarde van de Europese cultuur, voor het stichten van een inheemse Kerk en het vormen van een inheemse christelijke cultuur. [2]) — Algemeen is men het er echter wel over eens, dat een inheemse Kerk in laatste instantie haar eigen karakter mag en moet bewaren.

Aan het slot van deze studie komen we met een grote dankbaarheid en in een blijde verwondering tot de conclusie dat er voor de H. Kerk een grote toekomst ligt in de missiegebieden. Haar dogmaleer zal met nieuwe beschouwingen en aspecten worden verrijkt, Haar liturgie zal in nieuwe vormen en in een nieuwe luister gaan stralen, andere culturen zullen het kleed van Christus' Bruid met nieuwe en oorspronkelijke patronen en edelstenen versieren en tenslotte zullen er uit deze volkeren nieuwe heiligen opstaan, die de Gemeenschap der Heiligen zullen aanvullen tot haar volle heerlijkheid. Daarom óók vragen wij, als wij bidden : „Zend Uw Geest uit

---

cf. Verslagboek p. 149 ; eveneens : *The Church in Asia*, The Eastern Churches Quarterly 7 (1947) pp. 1—14 ; *De Kerk in Azie*, Streven, Algemeen Cultureel Tijdschrift 14 (1946—1947) pp. 97—113 ; *Reflexions Missionnaires*, Eglise Vivante 1 (1949) pp. 155—165. — M. van Oss C.I.C.M., *Missieproblemen in Modern Japan*, H. M. 28 (1949) pp. 170—181 ziet een tegenstelling van opvatting bij deze schrijver in zijn werk *Modern Japan, het Land der felle Contrasten*, Voorhout 1940 en zijn publicaties van de laatste jaren, die al te eenzijdig zouden zijn.

[1]) Lou Tseng — Tsiang, *Mijn Roeping*, Brussel, De Kinkhoren, p. 168—169.

[2]) „Zou het overdreven zijn te beweren, dat de Europese missionarissen vanwege hun Europese beschaving bijzondere hoedanigheden bezitten voor die architectonische rol in de opbouw van Gods Kerk ? En, meer algemeen te suggereren, dat het aandeel van de Katholieke Kerk, die onder invloed staat van de Westerse cultuur in de gedachte van de Voorzienigheid nog voor lange tijd schijnt te zullen bestaan in het architectonisch werk ?” p. 12. „ . . . Er is in de Kerk plaats voor alle stijlen van christelijk leven maar alle culturen leiden niet even goed op voor alle functies en de Voorzienigheid verdeelt in de regel de functies naar gelang de geschiktheid. De functies om in het denken een synthese te scheppen en in het bestuur een organisch geheel tot stand te brengen schijnen in de Kerk bij uitstek te zijn weggelegd voor mensen met Westerse cultuur. Wij zeggen niet voor Westerlingen . . . maar voor mensen met Westerse cultuur d.w.z. voor hen, die, welk ook hun ras is, althans die voornaamste menselijke waarden bij zichzelf zullen hebben ontwikkeld, waarvan het Westen het eerst het uitverkoren land is geweest”. p. 14. M. A. Cras O.P., *L'Eglise missionnaire et la culture occidentale*, La Vie intellectuelle 15 (1947) p. 6—23. — Een reactie op dit artikel verscheen in Bulletin des Missions 21 (1947) pp. 20—32 van de hand van Dom C. M. de Witte O.S.B., *L'Eglise et les cultures*.

en alles zal worden herschapen." Want Gods Geest gaat over de aarde als de Engel uit de Apocalyps : ,,Zie, Ik maak alle dingen nieuw." De Kerk, voor tweeduizend jaar geboren uit het doorstoken Hart van de Zaligmaker, is nog slechts in Haar opgang. En het is door dit Hart, Dat wij aanroepen als de Bron van leven en heiligheid, dat de mensheid ingaat tot het Leven.

,,Hoc ostium arcae in latere est
Genti ad salutem positum." [1])

En in grote liefde tot dit Hart en in een machtig vertrouwen op Gods liefdevolle leiding van Zijn Kerk in deze wereld, blijven wij, naast ons mogen-meewerken aan de Verlossing, verenigd in het bidden van het oud-christelijk gebed over de Eucharistie : ,,Zoals dit brood verspreid was over de bergen en, na verzameld te zijn, is één geworden, zo moge Uw Kerk worden verzameld van de uiteinden der aarde tot Uw Rijk, omdat Uwer is de eer en de macht door Jezus Christus tot in eeuwigheid." [2])

Nijmegen G. BOURITIUS S.C.J.

[1]) Brev. Rom. — Hymn. ad 2. Vesp. in Festo SS. Cordis Jesu.
[2]) Didachè 9 : 3.

H. Rombauts, ,,*Les Soirées de Saint-Broussebourg*", 3ième série, 200 blz., Grands Lacs, Namur, z.j.

Hiermede is deze trilogie binnen een jaar voltooid. Het derde deeltje draagt geheel het karakter van het eerste en tweede. Mompelingolombo (zo ver brengen de negers het in de uitspraak van de naam des schrijvers) laat zijn mensen leven. Plotselinge lachbuien doen te kort aan het decorum van een rustig lezend reiziger : daarom raad ik aan, deze trilogie niet mee te nemen als treinlectuur, maar des te meer, om in de eenzaamheid van het eigen home met dit boekje gedurende enige uren het gezelschap te zoeken dat de missionaris jaren lang had : een leerzame ontspanning.

Lees, hoe de Batwa-Pygmee in 13 seconden vuur haalt uit een loutere combinatie plankje-stokje ; over de gevaarlijke experimenten van de missionaris bij het gebruik van een toontaal ; over de edele opvattingen van de inlanders betreffende Mbombibanda, de Schepper en zorgzame Vader; over wijze negerspreuken enz. enz. Het is allemaal uiterst interessant.

Wanneer binnen decennia deze primitieve door het intens contact met de Europese cultuur zelf zullen gaan lachen met de eenvoud van hun voorvaderen, zullen deze boekjes, met suggestieve pentekeningen verlucht, er het meest toe bijdragen de schone tijden van vroeger te doen herleven, toen in Belgisch Congo de eerste missionarissen hun wonderlijk werk deden, samen met de koloniserende Mogendheid.

P. ED. LOFFELD C.S.Sp.

Een Fase van de Strijd om de Chinese Liturgie
De Poging van de „Mission Française"

IV

TEGENSTANDERS DER CHINESE LITURGIË IN CHINA

Behalve de twee Procuratoren der Propaganda, was ook de Lazarist-Propagandist Teodorico Pedrini [1]) die sedert 1711 aan het Hof van Peking werkzaam was, op de hoogte gebracht van de stappen welke te Rome gedaan waren ten gunste van de Chinese liturgie. In zijn brief van 20 October 1725 [2]) had Kard. Sacripante, Prefekt der Propaganda (1704—1727), Pedrini, bovendien uitdrukkelijk gemeld dat deze poging uitging van enkele Jezuïeten [3]) Deze ontving dit schrijven pas in November 1726. Ofschoon men zijn oordeel niet gevraagd had achtte hij het zijn plicht onmiddellijk te velde te trekken tegen het gevraagde voorrecht. Zijn brief van 25 November 1726 [4]) is dan ook niet mals voor de Jezuïeten, wier opvattingen in zake de Chinese riten hij steeds bekampt had.

Volgens Pedrini rijzen grote moeilijkheden op tegen de priesterwijding van Chinese catechisten krachtens het privilege van Paulus V [5]). De eerste opwerping formuleert hij als volgt:

„Slechts zeer weinig Chinezen bezitten een voldoende kennis van de godsdienst en de nodige deugd om het ambt van catechist uit te oefenen; derhalve nog veel minder om de priesterlijke bediening waar te nemen. De meerderheid der catechisten welke de Jezuïeten beschouwen als kandidaten voor het priesterschap, zijn bovendien gehecht aan verboden superstitieuze praktijken [6]). Deze catechisten verkopen zich aan de meest biedende; de Europeanen (versta: de Jezuïeten) die over de grootste finantiële middelen

---

[1]) J. Van den Brandt, C.M., Les Lazaristes en Chine (1697—1935) Notes biographiques, Pei—p'ing 1936, bl. 2; Mémoires de la Congrégation de la Mission (Lazaristes). La Congrégation de la Mission en Chine, I, Paris 1911, passim, zie bl. 412—413; A. B. Duvigneau, C.M., Théodoric Pedrini, Prêtre de la Mission... Bull. Cath. de Pékin, XXIV (1937) 312—323, 363—375, 436—444, 475—488, 535—542.

[2]) Lett. Ind. Or., 1732—1726, f. 388—397.

[3]) Ibid. f. 394 v.

[4]) S.O.C.P.S., 1729—1730, f. 270—277.

[5]) „Quel che ... mi pare di poter dire per adesso circa la proposta fatta costi di far sacerdoti i Catechisti Cinesi, si è che vi vedo delle grande difficoltà". Ibid. f. 274.

[6]) Pedrini bedoelt natuurlijk de Chinese riten.

beschikken, kunnen het grootste aantal in dienst nemen. Aldus zullen de Jezuïeten zich van deze catechisten, als zij eenmaal priester gewijd zijn, bedienen om de dwalingen en superstities die zij zelf niet meer kunnen verdedigen, te verspreiden. Dit onder voorwendsel dat de Chinese priesters niet vallen onder de excommunicatie-decreten daar zij deze, wegens hun onkunde in het Latijn, niet kunnen lezen.

Als deze Chinese geletterden, die hoogmoediger zijn dan de Schriftgeleerden en Farizeërs, priester gewijd zullen worden, dan valt het te vrezen dat zij een schisma veroorzaken [1]) daar zij zo ver verwijderd zijn van de Roomse Moederkerk van wie zij geen heilzame vermaningen zullen kunnen ontvangen.

Moet dus de priesterwijding aan de Chinezen geweigerd worden? Geenszins, maar men verplichte hen de Latijnse taal en ritus te gebruiken en men zorge er voor dat zij eerst de vereiste godsvrucht en kennis bezitten. Een dergelijke gedegen opleiding zal hen aan de H. Roomse Katholieke Kerk hechten; op deze wijze zal de nodige eerbied en liefde voor haar hen tot in merg en been doordringen. Van die catechisten, al te haastig onderricht, is niets goed te verwachten [2]).

Overigens schijnt mij de nood der missie niet zo groot dat men halve priesters zou wijden [3]). Voor het ogenblik zijn er immers meerdere Chinese en Europese priesters die in het geheim hun ministerie voortzetten. Ik hoop bovendien dat de achterdocht der autoriteiten jegens de missionarissen — oorzaak der vervolging — zal verminderen en dat deze laatste naar hun missieposten zullen kunnen terugkeren.

De oplossing van het probleem van de priesternood ligt evenwel in de opleiding van jonge Chinezen die in het Latijn hun ambt zullen uitoefenen. Het heeft mij dan ook ten zeerste verwonderd dat degenen die gekant waren tegen de priesterwijding van kandidaten die er langdurig op voorbereid werden, thans in alle haast willen te werk gaan [4]).

---

[1]) ,,Di più questi letterati Cinesi, essendo più superbi di Scribi e Farisei, vedendosi sacerdoti, farebbero forse un giorno piangere la Santa Chiesa con qualche terribile scisma". Ibid. f. 274 en: A.C.P.S., V (1729—1733) f. 17.

[2]) ,,Da questi catechisti maturati avanti il tempo, nihil boni sperandum est". Ibid. f. 274 en A.C.P.S., l. c. f. 17.

[3]) ,,Non par ch'adesso . . . vi sia questa si urgente necessità di far mezzi Preti". Ibid. f. 274.

[4]) Pedrini bedoelt hier waarschijnlijk sommigen der te Macao verblijvende Jezuïeten, die de Chinezen het priesterschap onwaardig achtten.

Persoonlijk heb ik steeds getracht enkele jongelingen tot het priesterschap op te leiden ; dat ik tot hier toe niet slaagde is te wijten aan het feit dat ik geen afzonderlijk huis voor hen had en evenmin de nodige tijd, daar ik voortdurend ten dienste van de Keizer moet staan.

Pedrini besluit dan deze passus van zijn brief met de verzekering van zijn algehele onderdanigheid aan de richtlijnen der Propaganda.

Zijn oordeel zou echter geen invloed uitoefenen op de beslissing van Rome. Pas in de vergadering van 23 September 1729 kon de Secretaris aan de Particuliere Congregatie de ontvangst van dit schrijven melden [1].

Hetzelfde dient gezegd van een brief door Mgr. Müllener op 19 December 1726 aan de Propaganda gericht, waarin eveneens fel gereageerd wordt tegen de mogelijkheid ener Chinese liturgie [2].

In October 1699 was de Lazarist-Propagandist Müllener [3] samen met zijn medebroeder Appiani te Macao aangeland. Deze laatste was niet alleen door de Propaganda aangesteld als Vice-visitator der Chinese missie maar had tevens opdracht gekregen er een seminarie op te richten. Wegens de Ritenstrijd die toen in alle hevigheid woedde, scheen noch Peking noch Macao de geschikte plaats om aan dit voorschrift uitvoering te geven. Daarop begaven beiden zich in 1701 naar de ver verwijderde provincie Se-tsj'wan waar zij hoopten hun plan uit te voeren [4]. Zij vestigden zich te Tsj'oeng-k'ing, maar wegens geldnood zag Appiani zich na twee pijnlijke jaren gedwongen op zoek te gaan naar de nodige middelen. Over Nanking kwam hij te Kanton terecht waar hij de Tournon ontmoette die hem medenam naar Peking. Spoedig zou de missionaris gevangen genomen worden en niet minder dan twintig jaar in de gevangenissen der Chinezen en der Portugezen doorbrengen (1706—1726). Müllener, die in Se-tsj'wan achter gebleven was, werd in 1708 eveneens naar Kanton verbannen. In December 1709 werd hij verplicht naar Batavia af te varen doch twee jaar later was hij terug in het Chinese binnenland. Zijn gezel van het eerste uur kon de hem gegeven opdracht niet uitvoeren : hij nam

---

1) A.C.P.S., V (1729—1733) f. 16.
2) S.O.C.P.S., 1727—1728, f. 58—61 v.
3) J. Van den Brandt, o.c. bl. 1—2 ; Mémoires de la Congr. de la Mission, I, passim, zie bl. 410—411 ; A. Launay, La Mission du Setchoan, I, bl. 26—203.
4) H. Crapez, C.M., Les Lazaristes en Chine et le clergé Chinois de 1697 à 1900. RHM., XV (1938) 14—59. Zelfde artikel in CCS., XI (1937) 666—683, 767—785.

ze over [1]). Met twee jonge Chinezen die hij uit Kanton mede gebracht had, vestigde hij zich te Tsj'ang- te- foe (Hoe-kwang) doch hij slaagde er niet in er 'n seminarie te openen [2]). Teruggekeerd naar zijn eerste arbeidsveld, werd hij de 15 September 1715 benoemd tot Apostolisch Vicaris van Se-tsj'wan. De vorming van een inlandse clerus was voor deze grote missionaris een zijner grootste zorgen. In 1719 had hij, ondanks allerlei moeilijkheden — hij was toen op het punt zijn kelk te verkopen om zijn ,,seminarie" in stand te kunnen houden — een zestal kinderen bij zich, die hij Latijn leerde; in 1721 acht. Doch hij kon zich niet uitsluitend aan hun vorming wijden. Buiten zijn eigen vicariaat, dat hij regelmatig bezoeken moest, had hij eveneens de administratie van Hoe-kwang op zich genomen. Gedurende zijn apostolische reizen stelde hij Paul Soe, een der twee leerlingen welke hij uit Kanton had medegebracht, als leraar der overigen aan. Bij zijn terugkeer moest de bisschop echter maar steeds ervaren dat zijn ,,seminaristen" meer vergeten dan bijgeleerd hadden [3]). Hij bleef echter volhouden, overtuigd als hij was dat er geen nuttiger en noodzakelijker middel kon gevonden worden om de Chinese missie tot bloei te brengen dan de opleiding der jeugd tot het priesterschap [4]). Nochtans had ook hij, met het oog op de priesterwijding van enkele oudere catechisten het nodig geoordeeld het privilege van Alexander VII aan te vragen [5]). Van de Chinese liturgie wou hij echter niet weten.

In 1724 dwong de vervolging hem uit te wijken naar Peking, doch de Franse Jezuïeten brachten hem niet op de hoogte van de plannen van hun overste. In April van het volgend jaar uit de hoofdstad vertrokken, kwam de Apostolische Vicaris op 21 Juli te Kanton aan. Pas in December 1726 vernam hij, uit het schrijven dat de

---

[1]) L. Clerc — Renaud,C.M., Le clergé indigène au XVIIIe siècle. Mgr. Jean Müllener. in: Les missions des Lazaristes, XI (1933) 312—317.

[2]) N. Gubbels, O.F.M., Trois siècles d'apostolat. Histoire du Catholicisme au Hu-kwang. Wu-chang, Paris 1934, blz 78—83.

[3]) Brief van 22 Maart 1721. Mémoires de la Congr. de la Miss., I, bl. 247.

[4]) ,,Puisque Votre Excellence désire que le lui indique quelque moyen opportun de faire fleurir ces missions, je Vous dirai que depuis vingt-deux ans que j'y suis, je n'ai pas trouvé de moyen plus utile et plus nécessaire que d'éléver et de former la jeunesse chinoise pour le sacerdoce". Brief van Mgr. Müllener aan de pauselijke legaat Mezzabarba, Kanton, 7 Augustus 1721. Memoires Congr. Miss., I, bl. 250—251.

[5]) Zijn verzoek om dit voorrecht werd in de vergadering van 29 Juli 1720 door de Particuliere Congregatie voor China verwezen naar het H. Officie. (A.C.P.S., III (1717—1721) f. 205—206) Een Breve van 26 Augustus 1720 stond hem dit privilege toe voor zeven jaar.

Propaganda aan Perroni gestuurd had, welk voorstel de Generaal der Jezuïeten te Rome gedaan had [1]). Ook hij beschouwde het als een gewetensplicht [2]) in een brief van 19 December 1726 de Prefekt der Propaganda de vele bezwaren voor te leggen welke hij tegen de uitvoering van de breve van Paulus V meende te mogen inbrengen.

Volgens dit schrijven zou het verlenen van dergelijk voorrecht de ondergang betekenen der Chinese missie, oorzaak zijn van vele ketterijen en bovendien de verloochening van de Constitutie „Ex illa die" [3]).

Tot staving van deze stelling haalt Mgr. Müllener de volgende argumenten aan:

1°. Het is niet mogelijk zonder veel dwalingen en dubbelzinnigheden de H. Geheimen van onze godsdienst in het Chinees te vertalen daar de juiste zin van het Latijn niet door het Chinees kan weergegeven worden.

2. Indien de Chinese liturgie toegestaan wordt, zullen alleen geletterden uit de missies der Jezuïeten de priesterwijding ontvangen. Gelijk deze missionarissen, zullen ook dergelijke Chinese priesters alle dwalingen verdedigen die eertijds toegelaten werden [4]).

Door de invloed welke deze priesters als geletterden zullen hebben, zullen zij alle kristenen naar hun zienswijze overhalen. Het zal de andere missionarissen onmogelijk zijn hen af te houden van praktijken hun door deze inlandse priesters toegestaan.

3. Kristus heeft op het kruis slechts drie talen geheiligd; daarin moeten dus de H. Geheimen gevierd worden [5]).

4. Als men de Chinezen de liturgie in de volkstaal toestaat, waarom haar dan weigeren aan de Protestantse Hollanders, Denen, Engelsen?

Ik geloof dus dat het beter is dit verzoek onvoorwaardelijk te verwerpen en de Jezuïeten op te leggen, naar de geest van hun

---

[1]) „Ho sentito, che da Roma se è scritto in qua, che il Generale dei Giesuiti habbi cercato con un suo memoriale dato alla S. Congregazione la dispensa di ordinare li Cinesi letterati al Sacerdozio senza che sappiano leggere o intendere il Latino". S.O.C.P.S., 1727—1728, f. 61.

[2]) „Scrivo questo per discarico della mia coscienza". Ibid. f. 61.

[3]) „Questo sarebbe giusto il mezzo opportuno per ruinare la Missione di Cina afatto e dar fomento a molte heresie et a supprimer la Constituzione Ex illa dié". Ibid. f. 61.

[4]) Bedoeld worden de veroordeelde Chinese riten.

[5]) Het principe der „sacrale talen" (Grieks, Latijn, Hebreeuws) werd vroeger door meerdere theologen aanvaard. Ook in de XVIIe eeuw werd er door de tegenstanders der Chinese liturgie beroep op gedaan.

Instituut, de jeugd te onderwijzen en op te leiden in de nederigheid en de andere deugden welke de priesterlijke waardigheid vereist. Men wijde dus geen ouderlingen die noch de nodige kennis noch deugd bezitten, maar van hun kinderjaren af overgeleverd waren aan alerlei ondeugden waarvan zij zich in hun oude dag niet zullen ontdoen [1]).

Overigens betuigt de Apostolische Vicaris zijn algehele onderdanigheid aan de beslissingen van de H. Congregatie. Nochtans zo besluit hij, zou ik zulke priesterwijdingen niet op mijn geweten durven nemen" [2]).

Ook dit schrijven zou geen invloed uitoefenen op de beslissing van het H. Officie. Pas in de vergadering van 26 September 1727 werd de inhoud ervan aan de Kardinalen der Particuliere Congregatie medegedeeld [3]). Het versterkte echter nog de oppositie tegen de Chinese liturgie.

V

DE BESLISSING VAN HET H. OFFICIE EN DER PROPAGANDA

In een schrijven van 7 Februari 1727 [4]) kon de Assessor van het H. Officie tenslotte de uitspraak van dit lichaam, bekrachtigd door Benedictus XIII, aan Mgr. Ruspoli bekend maken.

Deze beslissing luidde als volgt : ,,Satis provisum per Breve Ven. Servi Dei Innocentii XI super facultate ordinandi Sinenses, ut in lingua Latina SS. Missam celebrent cum conditionibus in Brevi praefato contentis" [5]).

Naar welke Breve wordt hier verwezen ? Zoals gezegd had Mgr. Ruspoli in opdracht van de Propaganda, de Assessor van het H. Officie er attent op gemaakt dat in Tonking de inlanders krachtens het privilege van Alexander VII de priesterwijding mochten ontvangen.

Door een breve van 16 April 1680 had Innocentius XI inderdaad

---

[1]) ,,Crederei sarebbe meglio negarli assolutamente questa domanda e mandarli ad insegnar la gioventù secondo il loro instituto et allevarli nella humiltà et altre virtù neccessarie acciò che se rendino capaci per tal ministerio e non ordinare li vecchi senza studio e senza virtù ma pieni di vitii, da piccolo habituati, de quali nella vecchiezza non si stacaranno". S.O.C.P.S. 1727—1728, f. 61.

[2]) ,,Non ardirei carricarmi per ordinare tali al sacerdozio". Ibid. f. 61.

[3]) A.C.P.S., IV (1723—1728) f. 314.

[4]) S.O.C.P.S., 1727—1728, f. 70 r-v.

[5]) Ibid. f. 70.

aan Mgr. Deydier M.E.P., Apostolisch Vicaris van Oost- Tonking en Mgr. Bourges M.E.P., Apostolisch Vicaris van West- Tonking, deze faculteit verleend [1]).

De breve van 1680 werd naar mijn weten niet gepubliceerd; zij werd echter woordelijk overgenomen door de breve ,,Dudum felicis" (2 December 1702) [2]) waarin dit voorrecht opnieuw verleend werd.

Krachtens het privilege van Alexander VII mochten dus niet alleen inlanders, die enkel Latijn konden lezen, de priesterwijding ontvangen, maar de Apostolische Vicarissen konden voor deze priesters het Breviergebed omzetten in andere gebeden, in de landstaal te reciteren. Vóór de wijding echter moesten de canon der Mis en de sacramentele formulen aan de kandidaten zorgvuldig uitgelegd worden.

Krachtens de beslissing van het H. Officie zou men zich ook in China bij de vorming van een inlandse clerus met deze oplossing tevreden moeten stellen. Onder deze voorwaarden werd de wijding van oudere catechisten niet verworpen. Nochtans had de Paus de Assessor opgedragen aan de nieuw-aangestelde Prefekt der Propaganda, Kard. Vicenzo Petra, zijn wil te kennen te geven dat er enkele jonge Chinezen naar Rome overkwamen om er in het Latijn, de waarheden van het geloof en de riten der Kerk onderricht te worden [3]).

In zijn brief van 7 Februari deelde de Assessor aan Mgr. Ruspoli mede dat hij dit bevel van de Paus reeds aan Kard. Petra overgemaakt had. De jonge Chinezen zouden ondergebracht worden in een Convict of College voor jonge studenten te Rome of ook in het Armeens of Grieks college of in het Romeins Seminarie.

In de vergadering van 26 September 1727 maakte de Secretaris de beslissing van het H. Officie aan de Kardinalen der Particuliere Congregatie over. Hij stelde hun tevens de vraag of en hoe deze uitspraak aan de Generaal der Jezuïeten moest bekend gemaakt worden daar noch deze, noch zijn missionarissen, hun aanvraag

---

[1]) In de bulle van 25 November 1679 waarbij zij als Apostolische Vicarissen werden aangesteld, was hun ook reeds deze faculteit geschonken (Zie : A. Launay, M.E.P., Histoire de la mission du Tonking. Documents historiques, I, bl. 600 en dit volgens een decreet der Propaganda van 28 Augustus 1678.

[2]) Jus pontif., II, bl. 214—216.

[3]) ,,Praeterea Sanctitas Sua mandavit per R.P.D. Assessorem significari Em. o D. Cardinali Petra Prefecto S.C. de Propaganda Fide, ut curet ad Urbem aliquot juvenes Sinenses adduci, ad hoc ut in lingua latina, Dogmatibus catholicis et ritibus ecclesiasticis instruantur". S.O.C.P.S., 1727—1728, f. 70 r-v.

herhaald hadden. Hij vroeg bovendien of in verband met het verlangen van de Paus inzake de opleiding van jonge Chinezen te Rome, aan de Procurator der H. Congregatie te Kanton of aan de andere Propagandisten enige opdracht moest gegeven worden. Het zenden dezer jongelingen, aldus de Secretaris, was immers een zeer gewaagde onderneming. Het zou niet gemakkelijk zijn daarvoor de toestemming te bekomen der ouders of der mandarijnen. Hen zonder deze toelating zenden, zou strenge repressailles kunnen uitlokken tegen de missionarissen of tegen degenen die zich met deze opdracht belastten. Overigens zou een Europees priester hen op de reis moeten vergezellen om hun onderweg enig begrip van onze taal bij te brengen, opdat zij hier verder zouden kunnen onderricht worden. Juist omdat de recrutering van nieuwe studenten niet zal kunnen doorgaan, is men van oordeel dat het seminarie voor jonge Chinezen dat Don Ripa te Napels geopend heeft, niet lang zal bestaan [1]).

Daarop besloten de Kardinalen de beslissing van het H. Officie aan de Generaal der Compagnie en aan de beide Procuratoren der H. Congregatie te Peking en Kanton over te maken [2]).

Nogmaals hernieuwde men de instructie van 23 September 1725 waarbij elke missionaris op het hart gedrukt werd minstens een paar Chinezen op het priesterschap voor te bereiden. P. Perroni, de Procurator te Kanton, zou volgens de wens van de Paus enkele jonge Chinezen naar Rome zenden indien dit mogelijk was zonder gevaar voor de missie en de missionarissen [3]).

In opdracht van de Particuliere Congregatie voor China maakte Mgr. Ruspoli 18 October 1727 de uitspraak van het H. Officie aan de Generaal over opdat deze ze zou meedelen aan P. Hervieu en de andere Jezuïeten, wien zij als norm voor hun verder apostolaat zou kunnen dienen. De Secretaris drukte er tevens op dat het

[1]) A.C.P.S., IV (1723—1728) f. 315 v. Nadat de Propagandist Matteo Ripa tevergeefs gepoogd had in China een seminarie op te richten, was hij in 1724 met een paar jonge Chinezen en hun leermeester naar zijn vaderland teruggekeerd. Na veel moeilijkheden slaagde hij erin te Napels het ,,Collegio dei Cinesi'' te openen. Dit zou tot 1888 bestaan. Meer dan honderd Chinese priesters zouden er hun opleiding ontvangen.

[2]) Ibid. f. 324.

[3]) ,,Renovetur in omnibus et per omnia praedictis PP. Generali Societatis Jesu et Procuratoribus S. Congregationis in Sinis, instructio jam pridem iisdem tradita vigore resolutionis captae sub die 23 Septembris 1725 et insuper scribatur P. Perrono quod pro sua priudentia ac zelo curet transmittere ad Urbem aliquot adolescentulos Sinenses ad effectum eos erudiendi in aliquo Collegio juxta mentem Sanctissimi dummodo eorum expeditio tuto et absque periculo missionis et missionariorum demandari possit executioni''. Ibid. f. 324.

verlangen der H. Congregatie was dat ook de Jezuïeten volgens de Instructie van 1725 aan meerbegaafde kandidaten het Latijn en de moraaltheologie zouden leren [1]).

In de „Memorie ed Ordini della S.C.P.F.", gedateerd op 23 October, werd ook Perroni op de hoogte gebracht der beslissing inzake de wijding der oudere catechisten. Meteen kreeg hij opdracht, indien mogelijk, enkele Chinezen naar Rome te sturen [2]). Ook aan P. Rinaldo, Procurator te Peking [3]) en aan Mgr. Müllener [4]) werden de besluiten van het H. Officie en de Propaganda bekend gemaakt. Zoals de Generaal en Perroni werden ook zij herinnerd aan de Instructie van 1725.

Uit deze beslissingen kan men afleiden dat het voorrecht der Chinese liturgie niet als ingetrokken beschouwd werd en evenmin nu ingetrokken werd. Men verbood alleen de uitvoering hic et nunc [5]).

VI

VERDERE ACTIE DER FRANSE JEZUÏETEN VOOR EEN CHINESE CLERUS

Hoe ontvingen de missionarissen in China de richtlijnen van Rome?

Volgens het jaarlijkse verslag van Perroni aan de Propaganda, betreurden sommigen dat Rome de priesterwijding van oudere catechisten krachtens het privilege van Alexander VII toegestaan had [6]).

De Jezuïeten der Portugese Vice-provincie hielden zich tevreden met hun drie Chinese priesters en trachtten niet anderen op te leiden. Ook de Dominikanen in Foe-kien gaven geen gehoor aan de verlangens der Propaganda, daar zij oordeelden persoonlijk te

[1]) Lett. Ind. Or., 1727—1730, f. 58 v-59.
[2]) Ibid. f. 90—92.
[3]) Brief van 25 October 1727. Ibid. f. 82—83 v.
[4]) Brief van 25 October 1727. Ibid. 77—78.
[5]) Dit was ook de opvatting van de opsteller(s) van een in 1730 te Rome „superiorum permissu" uitgegeven „Compendium privilegiorum et gratiarum quae religiosis Societatis Jesu in utriusque Indiae regionibus commorantibus a Summis Pontificibus conceduntur". Bl. 60 wordt het privilege der Chinese liturgie uitdrukkelijk vermeld. Zie: Un privilège autrefois accordé par le Saint-Siège pour la Chine. Bull. Cath. Pékin, XIX (1932) 261—262.
[6]) „taluno, a cui non piace la santa deliberazione di cotesta S. Congregazione di promoversi i . . . catechisti allo stato sacerdotale . . ." Aldus Perroni in zijn „Memorie della Cina del 1728 per la S. Congregazione di Prop. Fide". Kanton, 1 Januari 1729. S.O.C.P.S., 1729—1730, f. 4.

kunnen voorzien in de noden dezer provincie. De enkele kristenheden die zij ook in Kiang-si hadden, bleven verstoken van geestelijke hulp daar zij deze provincie niet durfden betreden. De Franciskanen deden evenmin iets voor de vorming van een inlandse clerus, bij gebrek aan geschikte kandidaten of omwille van hun vooroordelen als zouden de Chinezen ongeschikt zijn voor het priesterschap. De Propagandisten, te Kanton verbannen, hadden er geen enkele geschikte kandidaat, doch waren van plan er uit Sjen-si of Sjan-si te laten komen, zo er daar aangetroffen werden.

De Franse Jezuïeten waren echter zeer ingenomen met de beslissingen van Rome. Degenen die aan het Hof werkzaam waren, konden Peking niet vrij verlaten ; de anderen, te Kanton verbannen en bovendien oud of zwak van gestel, konden evenmin in het geheim hun verlaten kristenheden in de provincies gaan bezoeken. Dank zij de wijding van oudere catechisten, hoopten deze missionarissen thans weldra de kristenen te kunnen bijstaan.

Bij het ontvangen van Rome's richtlijnen drukte P. Hervieu, die in November 1724 met enkele medebroeders te Kanton was aangekomen, aan P. Perroni de wens uit dat de Breve, waarbij het privilege van Alexander VII zou toegestaan worden, niet zou gelden voor zeven jaar, maar ,,donec a S. Sede revocetur''. Daar het gewoonlijk twee jaar duurde eer men een antwoord kreeg op een schrijven naar Rome, zou het hernieuwen der geschonken faculteit allerlei moeilijkheden kunnen veroorzaken. Ook oordeelde de Overste der Franse Jezuïeten het wenselijk dat men de Chinese priesters, krachtens het privilege van Alexander VII gewijd, zou toestaan steeds de Mis ,,de Beata'' te lezen, gelijk reeds vroeger aan een Chinees Jezuïet was toegestaan. Aldus zouden allerlei scrupels en fouten tegen de rubrieken vermeden worden, daar de Chinese priesters ze moeilijk alle konden aanleren. Het was immers geen kleinigheid personen van gevorderde leeftijd Latijn te leren lezen en de vele dingen die zij moeten kennen voor het toedienen der Sacramenten [2]).

In afwachting dat Rome deze gunst zou toestaan, begonnen de Franse Jezuïeten alvast met het onderricht van enkele catechisten, kandidaten voor de wijdingen. Te Peking had P. Gaubil [3]) dit werk

[1]) Ibid. f. 31 v-32.

[2]) Ibid. f. 33.

[3]) Pfister, II, bl. 667—694. In een brief van 31 October 1728 getuigde P. Gaubil van het verlenen van het privilege van Alexander VII : ,,C'est une des meilleures choses qu'on ait encore faites pour le salut des chinois''. J. Brucker, Les missions de Chine de 1722 à 1735 Hev. Quest. Hist., XXIX (1881) 513.

aangevat; volgens een brief van 10 October 1729 had hij reeds twee bejaarde kristenen Latijn leren lezen en begon hij hen thans te onderrichten in de moraal-theologie. In een andere brief (29 Juli 1732) maakt hij gewag van een mandarijn die men ging opnemen in de Societeit om hem voor te bereiden op de priesterwijding [1]).

Op dit ogenblik telden de Franse Jezuïeten reeds drie Chinese priesters. Ook te Kanton gaf P. Hervieu aan een Chinees onderricht in het Latijn en de moraal-theologie.

Bovendien waren de missionarissen er op uit om de Instructie der Propaganda in zake de opleiding van jongere kandidaten, in praktijk te brengen. In 1729 opende P. Parrenin [2]) te Peking een college waar hij Latijn doceerde aan jonge Man-tsjoe's en Chinezen die later als tolk zouden optreden bij de betrekkingen met de Russen. Onder deze leerlingen zou men wel enkele jeugdige priesterkandidaten kunnen mengen [3]).

Overigens neigde de Propaganda meer over naar de zorgvuldige opleiding van jongelingen dan naar de spoedige wijding van oudere catechisten. Dit bleek opnieuw in 1729.

P. Perroni had inderdaad de nadere voorstellen van P. Hervieu betreffende het privilege van Alexander VII aan de Propaganda overgemaakt. Bovendien had hij enkele persoonlijke desiderata voorgelegd, o.a. dat niet alleen aan de twee Apostolische Vicarissen (Mgr. Müllener en Mgr. Francesco Saraceni da Conca, O.F.M. [4]) dit voorrecht zou geschonken worden, maar eveneens aan de bisschoppen van Peking, Nanking en Macao [5]).

Deze voorstellen werden in de vergadering van 23 September 1729 aan de Particuliere Congregatie voor China voorgelegd [6]), doch deze besloot de kwestie in een volgende bijeenkomst af te handelen [7]). Ondertussen drong de Propaganda, in haar instructies van

---

[1]) J. Brucker, S.J., a.c. bl. 527.

[2]) Pfister, I, bl. 501—518.

[3]) Nopens dit college dat vijftien jaar zou bestaan, zie: Pfister, I, bl. 507—508 en II, bl. 672.

[4]) J. Ricci, O.F.M., Hierarchia Franciscana in Sinis, Wuchang 1928, bl. 62—69.

[5]) S.O.C.P.S., 1729—1730, f. 31—34.

[6]) A.C.P.S., V (1729—1733) f. 10—13.

[7]) „Iterum proponatur". Ibid. f. 42. In feite zouden deze tien punten van P. Perroni niet meer onderzocht worden.
P. Perroni kon persoonlijk niet meer aandringen, hij overleed immers de 14 October 1729.

15 October 1729 aan P. Perroni, nogmaals aan op de Latijnse vorming van Chinese knapen.

,,Voor de goede gang der missie is dit het zekerste middel, zonder twijfel veel beter dan de priesterwijding van catechisten. De Chinese kristenheid heeft immers meer behoefte aan priesters die haar kunnen onderrichten en in stand houden dan aan priesters die alleen de Mis kunnen opdragen" [1]).

Ook in China werd de haastige voorbereiding der catechisten op de H. Wijdingen, door veel missionarissen heftig becritiseerd.

De toestand der missie was intussen merkelijk verslecht: de 8ste Augustus 1732 vaardigde de keizer een decreet uit waarbij de bannelingen van Kanton naar Macao moesten overgebracht worden. Het volgend jaar liet hij verstaan dat het zijn inzicht was, de Pekinese missionarissen er eveneens heen te zenden. Dit laatste onheil kon echter worden afgewend. In deze omstandigheden is het te begrijpen dat de Franse Jezuïeten met een minimum van kennis bij hun catechisten — priesterkandidaten tevreden waren. Overigens was ook de eeuwige Ritenkwestie niet vreemd aan deze bittere aanklachten. De tegenstanders der wijding van catechisten vreesden immers dat deze daarin het standpunt hunner leermeesters zouden delen.

Als gevolg van deze aanklachten richtte de Secretaris der Propaganda in opdracht dezer Congregatie, 14 October 1735 aan de Generaal een schrijven waarin hij deze wees op de tekortkomingen van zijn onderdanen in zake de wijding der catechisten krachtens het privilege van Alexander VII. Voortaan zouden de Chinese priesters voldoende moraal-theologie moeten kennen alvorens uitgezonden te worden naar de verlaten kristenheden. Ook moesten de wijdelingen een zekere leeftijd bereikt hebben [2]). Eveneens hechtte de Propaganda het volgende jaar (vergadering van 18 September 1736) haar goedkeuring aan de handelwijze van Mgr. Sanz O.P., Apostolisch Vicaris van Foe-kien, die geweigerd had de priesterwijding toe te dienen aan een Chinees Jezuïet, oud-catechist, daarvoor uit Peking naar Macao overgekomen. Tegenover P.

---

[1]) ,,In tanto si torna a raccommandare con efficacia sempre maggiore l'istruzione de' Giovannetti Cinesi di buona espettativa, nella lingua Latina e nelle materie morali, perche questo è il più sicuro mezzo di provedere alla buona direzzione di codeste Cristianità, ed è senza dubbio assai migliore di quello di ordinare i Catechisti, avendo le stesse Christianità piu bisogno di ministri atti ad istruirle e mantenerle che di sacerdoti, che celebrino loro semplicemente la Messa". Lett. Ind. Or. 1726—1730, f. 278.

[2]) Lett. Ind. Or., 1731—1735, f. 402.

Sibim, Visitator der Chinese en Japanse Jezuïetenmissies [1], had Mgr. zich beroepen op de onvoldoende kennis van de moraaltheologie van de kandidaat. De Apostolische Vicaris wilde geen precedent stellen, te meer daar de Jezuïeten, verwijzend naar hun privileges, weigerden hun ordinandi te laten onderzoeken [2].

De Propaganda besloot dus dat ook de Chinese Jezuïeten zich voor hun wijding aan een onderzoek nopens hun kennis der moraal en hun houding in zake de riten, moesten onderwerpen [3].

Uit dit alles blijkt met welke moeilijkheden de Franse Jezuïeten bij de vorming van een inlandse clerus af te rekenen hadden. Onder de nieuwe keizer K'ien-loeng (1735—1799) nam de vervolging bovendien nog scherper vormen aan.

Ten overstaan van die toestand besloten zij dan in 1740, in navolging van Don Ripa, de opleiding van jonge Chinezen in Europa te beproeven. Dat jaar vertrok P. Foureau [4]) met vijf knapen naar Frankrijk. Deze werden opgenomen in het Parijse Jezuïetencollege La Flèche, waar P. Foureau zich speciaal met hun vorming bezig hield.

P. Hervieu, die nog het zelfde jaar 1740 voor de tweede maal Overste der Franse missie werd, verzette zich echter hardnekkig tegen het plan nog andere jongelingen naar Frankrijk te sturen. De Generaal Fr. Retz bekrachtigde dit besluit. Doch na de dood van P. Hervieu (26 Augustus 1746) wisten de voorstanders der opleiding in het buitenland de Generaal opnieuw voor hun zienswijze te winnen.

P. Valentin Châlier [5], opvolger van P. Hervieu, schreef drie maanden na diens dood een vurig pleidooi aan de Generaal ten gunste der vorming in Frankrijk. Deze brief van 10 November 1746 geeft een klaar overzicht van het probleem van de Chinese clerus zoals het zich toen stelde.

,,Het is moeilijk oudere geletterden te vinden die de nodige bekwaamheid bezitten om krachtens het privilege van Alexander VII de priesterwijding te ontvangen. Overigens weigerden sommige bisschoppen en Apostolische Vicarissen aan dergelijke priesters jurisdictie te geven, daar zij vreesden dat deze onvoldoende onder-

[1] Pfister, II, bl. 654—655.
[2] A.C.P.S., VI (1734—1736) f. 328—329 v.
[3] ,,Catechistas, aliosque Sinenses, licet ad habitum et professionem regularem in Societate Jesu admissos, teneri pro Sacris Ordinibus suscipiendis, se subjicere examini coram Ordinario, seu Vicario Apostolico, a quo promoveri desiderant, tam super idoneitate quam super ritibus". Ibid. f. 333.
[4] Pfister, II, bl. 733—735.
[5] Ibid. II, bl. 718—721.

legd waren [1]). Van de andere kant hebben wij herhaaldelijk gepoogd de Chinese knapen in China zelf in het Latijn te onderrrichten en op te leiden tot het priesterschap, doch steeds zonder resultaat. De ondervinding heeft ons geleerd, dat deze jonge priesterkandidaten, opdat zij vooruitgang zouden maken in deugd en wetenschap, uit hun vaderland moeten verwijderd worden. Wij kunnen hen ook niet onderbrengen in het seminarie der Portugese Vice-provincie te Macao. Overigens kost de opleiding in Europa niet meer dan in China, natuurlijk abstractie gemaakt van de onkosten der reis. Ons blijft dus enkel over te beproeven of deze priesters, in Europa gevormd en in de Sociëteit opgenomen, bij hun terugkeer aan onze verwachtingen zullen beantwoorden [2]).

Ook P. de Neuvialle [3]), overste van 1747 tot 1752, was dezelfde opvatting toegedaan. Met instemming van de Generaal kwamen derhalve in 1751 drie nieuwe leerlingen naar Frankrijk over.

Aldus zouden jonge Chinezen, zij het dan ook in gering aantal, tot aan de opheffing der Compagnie (1773) hun opleiding tot het priesterschap in Frankrijk ontvangen.

Doch ook in China zelf bleef men zich beijveren om een inlandse clerus te vormen, in zover de vervolgingen dit toelieten. De kandidaten werden van hun prille jeugd af door de missionarissen opgevoed, onderricht in het Latijn en geleidelijk gevormd voor het apostolaat. Op een gegeven ogenblik werden zij catechist. Nadat zij als dusdanig tot hun veertigste jaar op de proef waren gesteld, ontvingen zij de H. Wijdingen [4]).

De poging van P. Hervieu om de Chinese liturgie in te voeren — de laatste door de Jezuïeten-missionarissen gedaan — was dus ook, zoals de vele voorgaande in de XVIIe eeuw, op een mislukking uitgelopen.

Dit belette echter niet dat andere missionarissen nog zouden uitzien naar dit noodzakelijk geacht middel om op korte tijd een inlandse clerus te bekomen die door getal en gehalte zou opgewassen zijn om de kwijnende missie nieuw leven bij te brengen.

Fr. BONTINCK C.I.C.M.

---

[1]) Dit was o.a. de houding van Mgr. Maggi O.P., opvolger van Mgr. Müllener. Ook Mgr. Pilotti, O.F.M., Apostolisch Vicaris van Sjen-si en Sjan-si, verklaarde geen priesters meer te willen wijden krachtens het voorrecht van Alexander VII. Zie A. Launay, M.E.P., Journal d'André Ly, 2 éd. Hongkong 1924, bl. 518.

[2]) C. de Rochemonteix, S.J., Joseph Amiot et les derniers survivants de la mission française à Pékin, Paris 1915, bl. 61—62.

[3]) Pfister, II, bl. 724—729.

[4]) A. Rétif, S.J., Les Jésuites français en Chine d'après les Lettres édifiantes et curieuses. NZM., IV (1948) 178.

De huidige problematiek in Belgisch Congo

Belgisch Congo[1]) zou men zonder veel overdrijving de parel van Afrika kunnen noemen, niet zozeer vanwege zijn natuurlijke rijkdom als wel om de resultaten, die missie en beschaving hier in bijna 70 jaar bereikt hebben. Wie hieraan mocht twijfelen, bezie de graphische voorstelling van Belgisch Congo met zijn veelarmige stijgende curven, welke mathematisch-exact aangeven de constante groei op velerlei gebied. Al moet men intussen toegeven, dat vooral de jongste wereldoorlog een zekere stilstand en achteruitgang veroorzaakte, met als gevolg een crisis-psychose meer buiten dan in de Congo, — thans schijnt alle gevaar weer geweken en doen de optimistische statistieken een heropbloei constateren, welke het peil van voor de oorlog evenaart, zo niet overtreft.

1. Godsdienstig-missionaire toestand

Met zijn $3\frac{1}{2}$ millioen katholieken staat Belgisch Congo (aantal inw. ± 14 mill.) aan de spits van Afrika, evenaart het China, zoveel langer beschaafd en gemissioneerd, en is het bijna even sterk als Brits West- en Oost-Afrika tezamen. De toename van inheemse katholieken, die men in 1949 mocht boeken, bedroeg ruim 200.000, het drievoudige van het dieptepunt onder de oorlog en overtreffend het jaarlijks gemiddelde van voor de oorlog, — een resultaat dat het vermoeden zou wettigen, dat Belgisch Congo nog eens geheel katholiek zou worden, ware het niet, dat het Protestantisme als een dreigend gevaar is komen opdoemen (ongev. 1 mill. aanhangers) en door zijn sterkere groei op de duur van Belgisch Congo een protestants-katholiek land zal maken, zoals b.v. Nederland thans is. De godsdienstige eenheid is waarschijnlijk voorgoed van de baan, het resultaat blijft een verdeeld christendom, zijns ondanks een testimonium paupertatis voor het Katholicisme in de ogen van de inheemsen. [2])

Zijn er naar verhouding van oppervlakte en bevolking nergens ter wereld zoveel protestantse zendelingen als in Belgisch Congo werkzaam (ongev. 2500, waaronder ruim 700 inh.), evenmin zijn er

[1]) Belgisch Congo: Emigranten voor God, II (Roermond 1949); A. Cauwe S. J.: *De missie in Belgisch Kongo* (K.C.T. Streven 1948, 8, 9; Kath. Archief 30 Juli 1948); A. Freitag S. V. D.: *Die Missionskirche in Belgisch-Kongo*; Afrika-Rundschau (M.R. 1949, 1).

[2]) A. Cauwe S. J.: *Het Prot. Missiewerk in Belg. Kongo* (K.C.T. Streven 1949, 6; Kath. Archief 23 Dec. 1949).

ergens anders in Afrika zoveel katholieke missionarissen (ongev. 5000). Toch zijn deze bij lange na niet voldoende voor de missionering van dat onmetelijke gebied, dat zo groot is als $^2/_3$ van Europa. De Kerk staat hier voor de zware taak van de bevestiging in het geloof van meer dan 4 millioen katholieken en catechumenen door zielzorg, onderwijs, pers en sociale arbeid, maar daarnaast blijft nog haar taak de bekering van drie maal zoveel heidenen. Er zijn dus veel meer missionarissen nodig, ook inheemse priesters, ofschoon het al een geweldige prestatie is, dat de Congo er thans een 260 telt. Was in Brits Oost-Afrika het aantal inheemse priesters onder de oorlogsjaren verdubbeld, in Belgisch Congo daarentegen bedroeg het resultaat het drievoudige van voor de oorlog. Doch al schijnt deze inheemse geestelijkheid door gebrek aan vindingrijkheid en initiatief teleur te stellen als pioniers der adaptatie, toch is dit niet zo'n urgent probleem, omdat het vooral tijd en geduld ter oplossing vraagt. [1])

De toename van het missiepersoneel in 1949 geldt in het bijzonder die van de Zusters. In dit verband verdient wel speciale vermelding het feit, dat thans voor het eerst in de Congo een inheems meisje in een beschouwende orde is ingetreden, n.l. bij de Carmelitessen te Kabwe (1949). Verheugend is ook dat het aantal buitenlandse broeders eindelijk weer vooruitgang vertoont. Problematisch daarentegen is de kwestie van de catechisten, van wie de oudere generatie niet meer voldoet voor profaan onderwijs en de nieuwere voor godsdienst-onderricht, resp. door onvoldoende opleiding en vorming; bovendien gaan niet weinige catechisten om finantiële redenen voor de missie verloren. [2]) Hèt grote bezwaar blijft dus het ontstellend tekort aan missie-personeel, en dit klemt te meer, naarmate deze groeicrisis juist te wijten is aan het succes van het apostolaat in Belgisch Congo. [3])

2. *Onderwijs en opvoeding*

Behalve op godsdienstig-missionair terrein zijn er ook inzake onderwijs en opvoeding naast vele lichtzijden niet minder talrijke schaduwzijden. Vooral ten opzichte van de évolués probeerde de missie haar achterstand in te halen door in 1943 de „Bibliothèque

---

[1]) D. Geurts W. P.: *Oorlogsinvloeden op de Kerk in Midden-Afrika* (Verslagb. Ned. Missiol. Week te Nijmegen, 1948).
[2]) D. Geurts W. P.: ibid.
[3]) H. Haeck S. J.: *Wird Belgisch Kongo katholisch?* (Agenzia Fides 29 Jan. 1949; Kath. Archief 18 Juni 1949).

des Evolués" in het leven te roepen, welke, uniek in Centraal Afrika, zich belastte met de uitgave van lectuur, aan de negermentaliteit aangepast. Deze onderneming is een ongelooflijk succes geworden; men mag gerust zeggen, dat hiermee het probleem van literatuur voor inheemsen in eerste instantie is opgelost. Een niet minder belangrijk evenement vormt sedert het begin van 1949 de oprichting — althans de eerste aanzet — van een katholieke universiteit te Kisantu in Belgisch Congo; de reeds ter plaatse bestaande hogere medische, landbouwkundige en politieke opleiding werden hierbij tot faculteit verheven, terwijl een geesteswetenschappelijke voor leraren-opleiding in het vooruitzicht werd gesteld. Tenslotte is ook nog een sociaal-juridisch statuut („Carte de mérite civique") voor de évolués tot stand gekomen, waarbij hun alnaargelang hun ontwikkeling en verdiensten bepaalde rechten verleend worden.

Toch moet men niet menen, dat met al deze maatregelen het probleem van de évolués de wereld uit geholpen is; daarvoor zit het te diep. Te zeer zijn deze mensen door de botsing van eigen en vreemde cultuur in hun eigen binnenste en dientengevolge door het verlies van hun geestelijk evenwicht aan psychische conflicten ten prooi, — te zeer heeft een onbewust minderwaardigheids-complex de natuurlijke geldingsdrang in asociale richting gestuwd, — te zeer is hun persoonlijkheid vergroeid, om het onderwijs niet vrij te pleiten van een wezenlijke fout in zijn methoden. Enigszins te laat heeft men ingezien, dat men meer levensvorming had moeten bieden en zich minder utilitaristisch moeten instellen, in plaats van enkel te letten op de wensen van staat en ondernemingen. [1])

Ook het protestantse onderwijs treft hier schuld. Moest men reeds sceptisch staan tegenover zijn niet voldoende positief onderricht, afkeurenswaardig echter waren de gevolgen die hieruit voortvloeiden, zoals Kibangisme en Kitawala; ja zelfs verloochende het Protestantisme deze als zijn geestelijke kinderen. Doch bepaald wantrouwend wordt men, wanneer men verneemt dat de Belgische minister van Koloniën, Godding, in 1946 een regeling heeft getroffen om ook aan missies en zendingsgenootschappen van niet-Belgische nationaliteit onderwijs-subsidie te geven, waarmee vooral de protestanten met hun bijna uitsluitend buitenlandse zendelingen

---

[1]) J. Vesters Mill Hill: *Het probleem van de „ontwikkelden" in Congo* (Verslagb. Ned. Missiol. Week 1948).

het meest gebaat zijn. In laatste instantie levert België hiermee de Congo en indirect zichzelf over aan het kapitalistische buitenland, aldus tevens op de beste wijze de communistische propaganda in de kaart spelend;[1]) niet minder gevaarlijk voor staat en missie zijn de nieuwe neutrale staatsscholen.

Toch vormt dit alles meer een dreiging dan een probleem voor de Kerk ; dit wordt het echter eerst, wanneer men het ziet tegen de achtergrond van een niet-gekerstende maatschappij. Men heeft wel gedoopte personen en ook zelfs gekerstende instellingen ; maar in de kerstening van de maatschappij in haar geheel is de Kerk na zoveel jaren van missionering niet geslaagd ; wij staan thans dan ook voor het feit dat het de structuur van de maatschappij zelf is, die een integraal christelijk leven onmogelijk maakt. Dit ontbreken van een zelfstandig leken-element in de inheemse samenleving zou wel eens kunnen wijzen op een te sterk religieus-clericaal „paternalisme".[2]) Hoe begrijpelijk overigens ook, toch is dit een zeer ernstig verschijnsel dat vaker in de historie felle reacties heeft opgeroepen. Hier ligt waarschijnlijk ook de diepste grond van de z.g. lekencrisis, de crisis ook der évolués !

3. Algemeen-sociale toestand

Behalve op religieus en opvoedkundig gebied liggen ook en vooral op sociaal terrein tal van problemen, die nadere aandacht verdienen. Hier zien wij onder invloed van de economie de fluctuering der reacties het sterkst naar voren treden. Belgisch Congo maakt op het ogenblik een groeicrisis door, die bijna onvermijdelijk was, wanneer men bedenkt dat de Congo in minder dan 30 jaar geëvolueerd is van een loutere grondstoffenmarkt naar een toestand waarin men meer en meer rekening moet houden met de complexere problemen van een zich omvormende economie. [3]) De sociale gevolgen bleven echter niet uit. De toenemende industrialisatie met zijn vraag naar arbeiders bracht met zich mee : ontvolking van het binnenland (1947: 16% van de inh. bevolking), achteruitgang van de landbouw en ontstaan van een inheems proletariaat ten gevolge van opeenhoping van inheemsen in de industrie-centra (1948 : 13% boven

[1]) L. De Wilde: *De schoolpolitiek in Belgisch Kongo* (Kultuurleven 1949, 3; Kath. Archief 27 Jan. 1950).
[2]) M. G. Malengreau: *La crise des Missions congolaises* (CR. XVIIIe S.M.L. 1947; Revue de l'Aucam 1949, 148).
[3]) L. De Wilde: *Het wetenschappelijk onderzoek in Belgisch-Kongo* (Kongo-Overzee 1948, 2).

het maximum van 25 %, dat de maatschappij ongestraft in dienst van blanken kan toelaten). Toch had dit ook zijn goede zijden. Zo werd ontegenzeggelijk de algemene welvaart van de Congo bevorderd, ook van de inheemsen, al profiteerden de blanken er het meeste van ; maar tegen welke prijs ? Was de economische welvaart niet te duur betaald met de ineenstorting van de inheemse maatschappij ?

Het resultaat van dit alles zal ons eerst duidelijk worden over enkele jaren, wanneer een geheel nieuwe generatie van inheemsen, opgegroeid buiten het traditionele inheemse milieu, zal zijn ontstaan, mits althans het zedenbederf niet geleid heeft tot al te grote onvruchtbaarheid. [1]) Niettemin zal deze gang van zaken blijven voortduren, zeker nu het in het voornemen van de regering ligt, getuige haar tien-jarenplan, nog meer inheemsen in het productieproces in te schakelen, — tenzij echter deze uitbreiding van het inheemse proletariaat in goede banen geleid wordt, en de Kerk deze mensen weet op te vangen en een godsdienstig-zedelijk houvast te geven.

Maar kan het binnenland gered worden, wanneer men het blijft beroven van zijn levenskrachten ? Wij willen de oprechtheid van de regering niet in twijfel trekken, als zij zegt zich bewust te zijn, dat op de heropleving van het dorp de toekomst van het land rust ; zeker niet wanneer wij zien hoezeer het haar hiermee ernst is, zoals blijkt uit de oprichting van landbouw-coöperaties en de toepassing van gerationaliseerde landbouw-methoden (o.a. verkaveling), welke ook bij de inheemsen steeds meer ingang beginnen te vinden. Maar als de vitaalste krachten van de bevolking naar de centra trekken, hoe wil de staat dan een gezonde, levensvatbare landbouwersstand in het leven roepen en aldus een demographisch evenwicht tussen centra en binnenland tot stand brengen ?

Ook de stadsbevolking blijft haar problemen stellen, al begint zich hier de toestand te stabiliseren door de vestiging van gehele gezinnen. De opeenhoping van de inheemsen in de centra met hun onevenredig hoog overschot aan mannen en hun gebrekkige huisvesting leidde tot een ontstellende zedenverwildering : in 1947 leefde in deze centra 50 à 60 % van de vrouwen in buitenechtelijke samenwoning en telde de hoofdstad Léopoldville alleen al meer dan 600 prostituées, terwijl een van de voornaamste ontspanningen in

---

[1]) P. Boelaert M. S. C.: *Het ontvolkingsvraagstuk door de industrie in Afrika* (Verslagb. Ned. Missiol. Week 1948).

het gebruik van sterke drank bestaat. Voorwaar geen gunstig milieu voor katholieken. Daar komt nog bij, dat ook voor hen een christelijk huwelijk onmogelijk is, door de te hoge kosten van bruidschat en huwelijksfeest ; men begint dan alvast maar zonder huwelijk samen te leven, of althans het huwelijk uit te stellen, hetgeen echter zoveel als afstel betekent ; zo vergaat het in Léopoldville 9 op de 10 jongemannen. Dat godsdienstige onverschilligheid en geloofsafval hiervan het gevolg is, zal wel niemand verwonderen.

Al is men na de oorlog overgegaan tot uitbreiding van de parochies, oprichting van nieuwe scholen, stichting van sociale werken en ontspanningsgelegenheden, toch heeft de missie zich te laat op de centra geconcentreerd, mede door gebrek aan personeel. Het succes dat men thans heeft met scouting, K.A.J. en Maria-Legioen, ja zelfs het verheugende feit dat het christelijk gezin in de steden meer en meer de biologisch-educatieve taak van de oude clan overneemt, mag evenwel niet verbloemen, dat men nog pas aan het eerste begin toe is. Er doen zich hier dezelfde moeilijkheden voor die wij in onze proletariërssteden gekend hebben in de vorige eeuw of thans nog kennen. Daarbij komt nog dat de bevolking practisch nog in het heidendom leeft, doch los van het inheemse gewoonterecht, zonder in een nieuw maatschappelijk kader gevat te zijn. [1])

Ook de staat komt teveel achter de feiten aan ; hij gaat niet genoeg voor op sociaal gebied. Zo was er de laatste 20 jaar totaal geen huisvestingspolitiek, kende men geen wettelijk voorgeschreven kinderbijslag (loon enkel berekend naar de behoeften van een ongehuwde arbeider), geen ongevallenverzekering (enkel geneeskundige verzorging), geen geldelijke uitkering in geval van werkeloosheid, of ouderdomspensioen. Bovendien was de gezondheidsdienst absoluut ontoereikend, zodat de verspreiding van besmettelijke ziekten toenam en de kindersterfte tot 50% steeg. Een principiële houding ten aanzien van het huwelijksvraagstuk ontbrak volkomen. Een eerste begin werd echter de laatste jaren gemaakt met arbeidscontracten, minimum-lonen, verplichte bedrijfsraden, syndicalisme, huwelijksregeling (bescherming monogame huwelijk, beperking polygamie) ; de huisvestingspolitiek werd ter hand genomen. Ook op medisch gebied trachtte men de achterstand in te halen, o.a. door het oprichten van een geneeskundig centrum in elke provincie.

---

[1]) A. Cauwe S. J.: *Zwart Proletariaat in Belgisch Kongo* (Kerk en Missie 1949, 95; Kath. Archief 19 Aug. 1949).

Hoe prijzenswaardig en noodzakelijk dit ook is, dat verhindert echter niet dat juist uit deze sociale wetgeving weer aparte moeilijkheden kunnen voortvloeien, in zover n.l. de inheemsen hierop met hun eigen psyche reageren. Zeer duidelijk treedt dit aan het licht bij het christelijk syndicalisme, dat sedert 1946 voor de inheemse arbeiders in het leven werd geroepen, en waarmee men werkelijk op tijd is gekomen om de inheemse arbeiders ook op sociaal gebied voor het christendom te winnen of te behouden. Waar nu steeds nieuwe inheemsen rechtstreeks uit de dorpen komen, moet men ermee rekening houden, dat voor deze arbeiders b.v. geen tussenphase bestaat tussen oorlog en vrede : een staking is voor hen geen sociaal conflict, maar een uitgesproken oorlog, waarin men de vijand eenvoudig te lijf gaat ; medezeggingsschap betekent voor hen, dat zij onmiddellijk de gelijken zijn van de werkgever ; geleidelijke loonsverhoging zegt hun weinig, het is alles of niets ; betaalde feestdagen in de week betekent dat zij loon krijgen zonder te werken, waarom dan ook niet voor de Zondagen ? Deze mensen zullen dus eerst een hele evolutie moeten doormaken, zodat het alles bijeengenomen minstens 25 tot 50 jaar zal duren, eer een volwaardige christelijke vakbeweging in de Congo gevestigd is.

Deze vakbeweging zal het zich tot voornaamste taak rekenen het „paternalisme" van de maatschappijen te doorbreken ; al is dit systeem, waarin de werkgever zorg draagt voor de huisvesting, voeding, kleding en geneeskundige verzorging van zijn werknemer, noodzakelijk, zolang de inheemsen nog in een soort sociaal-economische minderjarigheid leven, anderzijds is het een kwaad, omdat het bij de inheemsen elk verantwoordelijkheidsgevoel doodt, en hun elke lust tot inspanning ontneemt om hun toestand te verbeteren. [1]) Doch niet alleen vakbeweging, ook standsorganisatie zal het christelijk syndicaat moeten zijn, sedert de clan zijn maatschappelijke betekenis en daarmee zijn sociaal-culturele functie verloren heeft.

Ondanks de onschatbare betekenis van christelijk syndicalisme en christelijk gezinsleven als oplossing voor een nieuwe inheemse samenleving, blijft de sociale crisis, de ineenstorting der oude inheemse maatschappij nog steeds het dominerende en urgente probleem. Steeds verder over het binnenland zal het zich uitstrekken ; m.a.w. de komende jaren zal deze netelige kwestie zich

---

[1]) A. Cool: *Indrukken en ervaringen uit Kongo* (A. V. C. Febr. 1949; Kath. Archief 26 Aug. 1949); R. Lecoq: *Het christelijk syndicalisme in Kongo* (A. V. C. Mei 1949; Kath. Archief 26 Aug. 1949).

aan de orde blijven stellen. Men kan haar dan ook niet in een deterministische onverschilligheid voorbijgaan of afdoen door te zeggen, dat enkel de opbouw van een nieuwe maatschappelijke constellatie de aandacht verdient. Doch zelfs in dit laatste geval late men zich niet verblinden door het inderdaad grootse doch primair economische tien-jarenplan, waarvoor België 50 milliard francs heeft uitgetrokken. [1]) Met een meer rationele exploitatie van landbouw, mijnbouw en industrie zal men inderdaad ook het levenspeil van de inheemse bevolking verhogen en daarmee een degelijke grondslag leggen voor een nieuwe sociale structuur ; maar om werkelijk ook te komen tot een levensvatbare samenleving is meer nodig dan materiële welvaart alleen : spiritus est qui vivificat.

4. Geestescrisis - groeicrisis

Daarmee zijn wij gekomen aan het laatste probleem, het culturele probleem : in hoeverre is er nog een crisis in Belgisch Congo ? Hoe staat het met de geest van de inheemse in deze problematiek ? Zeker, de inheemse zal waarderen al het goede dat de blanken voor hem gedaan hebben, maar dieper zal hem bijblijven het onrecht dat hem is aangedaan en nog aangedaan wordt ; om slechts twee feiten te noemen : dwangarbeid is afgeschaft, doch daarvoor is in de plaats gekomen verplichte tewerkstelling, officieel 60 dagen per jaar, practisch 100 tot 200, vooral bij de kleine maatschappijen en particuliere ondernemingen ; ondanks wettelijke ongelijkheid tussen blanken en inheemsen op grond van practische noodzaak, heerst er feitelijk een sociale ,,colour-bar" of rassendiscriminatie : alles apart voor blanken en zwarten, wijk, kerk, winkel, trein enz., met als gevolg ook een volledige morele scheiding.

Men moet derhalve, zoals de tegenwoordige gouverneur zelf verklaart, het feit constateren dat het gelijktijdig bestaan van twee rassen en twee beschavingen in dit land diepe stoornissen verwekt heeft. Toch hadden de daaruit voortvloeiende misstanden tot een minimum moeten beperkt worden. Was het al niet meer dan genoeg, dat er in de inheemse samenleving een diepgaande revolutie ontketend werd door koloniale wetgeving, christendom, onderwijs en economische bedrijvigheid ? Dat deze ommekeer echter ernstiger is dan in menig ander land, komt vooral hierdoor dat het be-

---

[1]) *Nieuwe perspectieven voor Belgisch Congo* (Het Handelsblad, Antwerpen, 9/10 Juli 1949) ; *Economische problemen van het ogenblik* (*in Belg. Congo*) (De Maasbode 27 Juli 1948) ; *Belgisch Congo in ontwikkelingscrisis* (De Tijd 1 Aug. 1949).

schavingswerk in de Congo zoveel groter is. [1]) De crisis is hier niet het gevolg van een nationalistisch streven naar onafhankelijkheid of van communistische propaganda, maar veeleer het effect van de te snelle evolutie der inheemse beschaving en samenleving onder invloed van de in zekere zin hoger staande Westerse cultuur. Men kan nu eenmaal niet ongestraft in ternauwernood 50 jaar een proces van eeuwen verwezenlijken, zeker niet zonder voldoende aanpassing. [2])

De bovenbeschreven problemen, culminerend in het tekort aan missiepersoneel, het ontbreken van een christelijke maatschappij en de ineenstorting van de inheemse samenleving, zijn dan ook in zich niets anders dan symptomen van deze algemene crisis. Deze is echter geen ondergangscrisis, maar een groeicrisis die noodzakelijk komen moest, eenmaal gegeven het feit van de blanke invasie in Afrika, om het even of dit nu was om er het Evangelie te prediken, dan wel de beschaving te brengen. Anderzijds is deze crisis een conditio sine qua non, een noodzakelijke groeiphase in het proces van algehele volwassenheid en zelfstandigheid. Al betekent dit ook worsteling en strijd, dat wil nog niet zeggen, dat het een mislukking is en nog minder iets abnormaals. Er is dan ook geen reden tot pessimisme, zolang men het in zijn macht heeft om deze groeicrisis ten goede of ten kwade te doen verlopen. Dat zij eerst thans zo scherp aan het licht is getreden, is te wijten aan de intensivering van dit groeiproces door de jongste oorlog met zijn absolute, niets ontziende eisen. Wanneer men op het ogenblik niet meer over crisis spreekt of schrijft, wil dit allerminst zeggen, dat het gevaar voorbij is. Integendeel zal de crisis zelfs voorlopig nog aanhouden, omdat zij te diep-ingrijpend is om na enkele jaren weer te verdwijnen.

Kunnen de missie en staat echter deze geestescrisis overwinnen? Ja, mits zij zich laten leiden door de geest van het christendom. Dan komt er ook een christelijke Bantoe-beschaving, maar anders een oppervlakkige europeanisering, nog erger dan de tegenwoordige, die het Bantoeïsme geheel en al doodt. Alleen het christendom is in staat de Bantoe-beschaving te bezielen, gelijk het de Westerse beschaving bezield heeft. [3])

Fr. LEMMENS

[1]) E. Jungers: *De Belgische koloniale politiek* (Kath. Archief 14 Oct. 1949).
[2]) J. Peters: *De missie in Belgisch Congo* (De Kath. Missien Febr. 1949); B. Standaert O. S. B.: *L'évolution de la société noire* (CR. XVIIIe S.M.L. 1947; Revue de l'Aucam 1949, 148).
[3]) P. Tempels O. F. M.: *Bantoe-Filosofie* (Antwerpen 1946).

Nederlands bijdrage aan Missiepersoneel

In 1940 publiceerden wij voor de 4e keer in dit tijdschrift cijfers aangaande het aantal Nederlanders, dat naar de Missiën is uitgezonden [1]).

Wij hebben dit jaar weer de nodige gegevens per 1 Januari 1950 bij de betrokken Orden en Congregaties opgevraagd en deze zijn ons bereidwillig verstrekt. Deze maken het mogelijk het huidig aantal onzer missionarissen te kennen en dit te vergelijken met vorige overzichten. De missionarissen die op verlof zijn worden medegerekend.

In de volgende tabellen zijn de gegevens ingedeeld naar de Orden en Congregaties van Priesters, Broeders en Zusters, en (dit jaar voor het eerst) lekeninstituten.

Wij ontmoeten daar 2 nieuwe Priesterorden (nr 11 en 14), en 8 nieuwe actieve Zuster-Congregaties (nrs. 7, 22, 24, 28, 29, 31, 36, 56) ; van de Broeders-Congregaties zijn de Kruisvaarders van Sint Jan verplaatst naar de Leken-Instituten, en bij de Contemplatieve Zuster-Orden noteren wij nu ook de Redemptoristinnen (nr. 59).

In deze lijsten worden alleen Nederlanders geteld: missionarissen van andere nationaliteiten, die in een Nederlands Instituut zijn opgenomen, zij *niet* medegerekend ; van de andere kant zijn wel opgenomen de Nederlanders, die in internationaal verband werken, of tot niet-Nederlandse Instituten behoren.

Wij hebben getracht de cijfers per 1 Januari zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen ; een enkel cijfer is enigszins onzeker, maar op de totaalindruk heeft dit geen invloed.

Om enig inzicht te geven in de betekenis, die de missiearbeid in ieder Instituut heeft, en enig uitzicht te openen op de toekomst wordt ook het aantal van het totaal der geprofeste leden en der novicen opgegeven.

De tabellen worden besloten met een verzamelstaat der missionarissen.

Een vergelijkend overzicht der verzamelstaten van 1927—1930—1935—1940 en 1950 brengt enig inzicht in de ontwikkeling van het Nederlands missiepersoneel, wat weer aanleiding is voor een enkele opmerking.

Wij besluiten deze statistiek met een lijst der Nederlanders, die met kerkelijk bestuur zijn belast.

Moge deze ietwat droge opsomming de waardering voor de toewijding van zovelen aan het grootse werk der Evangelie-verspreiding versterken en opwekken tot meer actieve belangstelling en geestelijke steun.

ENIGE OPMERKINGEN

De getallen die in deze overzichten voorkomen zijn zeer troostend. Zij zeggen ons dat Nederland een grote personele bijdrage geeft aan de missiearbeid der H. Kerk.

Wij zijn er aan gewend, dat dit door de hoge Kerkelijke autoriteiten met Z. H. de Paus aan het hoofd, ons aangerekend wordt als een grote eer. Maar wij mogen ons daardoor niet laten verleiden tot een zekere vergenoegzaamheid. Het is voor ons op de allereerste plaats een grote zegen van God, die ons wil gebruiken ; dit mogen wij nooit uit het oog verliezen, maar alleen dankbaar en ootmoedig gedenken.

[1]) Zie voor 1927 : Het Missiewerk IX, p. 29—47 ; voor 1930 H. M. XII p. 66—128 ; voor 1935 H. M. XVII p. 25—26 voor 1940 H. M. XXI p. 154—168.

En voorzover het ons zou verleiden tot een zekere trots, is een nauwkeurig bezien van de vergelijkende staat over de laatste 25 jaren een heilzaam geneesmiddel. Als men deze cijfers bestudeert, bekruipt ons de vrees, dat wij over het hoogtepunt heen zijn. Uit de laatste regel, die de vermeerdering van het aantal missionarissen aangaat spreekt een teruglopen van de groei zeer duidelijk.

van 1927—1930 (3 jaar)	vermeerderde het totaal aantal met	575
van 1930—1935 (5 jaar)	,,	1435
van 1935—1940 (5 jaar)	,,	1044
van 1940—1950 (10 jaar)	slechts met	454

Is dit in overeenstemming met de groei van ons aantal katholieken ?

Als wij afzonderlijk de toename van de Priesters, Broeders en Zusters bezien, blijkt dat alleen het aantal priesters vooruit bleef gaan, doch in de laatste 10 jaar was de vooruitgang veel trager: over de 4 perioden zien wij een toename van respectievelijk : 186—393—687—750, maar deze laatste periode is er een van 10 jaar, de andere van 3, 5 en 5.

De Broeders der Priesterorden hebben hun toename zien verkeren in een achteruitgang : 1950 geeft 109 Broeders minder dan 1940 ; evenzo de Broeders der Congregaties : een achteruitgang van 115 ; en insgelijks de Zusters der actieve Congregaties : een vermindering van 109.

Wat de toekomst betreft wijzen de cijfers der novicen en clerici bij de Priesterorden, waarvoor wij in 1940 een stilstand constateerden, op een achteruitgang (niettegenstaande de toename met 2 Congregaties) van 2757 op 2401 ; bij de Broeders en bij de Zusters zette de daling van het aantal novicen door: vergeleken met de Congregaties, die in 1940 geteld werden, is thans het aantal novicen gedaald bij 9 Broeders-Congregaties van 266 tot 233, bij 46 actieve Zuster-Congregaties van 1759 tot 1127.

De missionerende Orden en Congregaties ontkomen dus evenmin aan de geestelijke crisis, waarin ons katholieke leven verkeert.

Het is niet uit pessimisme dat ik dit schrijf, maar alleen om de ogen te openen voor de waarheid. Ook de roepingen tot het geestelijk leven en tot het missieleven hangen samen met de innerlijke geestelijke kracht van het geheel.

Met de rijkdom van de zegen, die Gods uitverkiezing ons bracht, hebben wij dus niet het niveau kunnen behouden, waarop wij in de jaren 1930—1935 mochten stijgen.

Laat dit ons stemmen tot een grote ootmoed, en ons priesters vooral er aan herinneren, dat God van ons een bijzondere inspanning vraagt om tot de innerlijke kracht en de groei van het Godsrijk mee te werken, ook door met zeer grote zorg de roepingen voor het missieleven aan te kweken, en er alom en voortdurend de gebeden en offers der gelovigen voor te vragen.

De geweldige revolutionaire omkeer over heel de wereld vraagt om meer offers, om meer missionarissen; laten wij doen wat wij kunnen om de dreigende achteruitgang van onze bijdrage aan de groei van het Godsrijk, voor zover dit van ons afhangt, om te zetten in een nieuwe krachtige opgang! Ook dat behoort tot het aandeel van ons parochiepriesters ,,in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi'' (Eph. IV. 12).

Voorschoten, feestdag van Jezus Goddelijk Hart 1950

TH. M. P. BEKKERS

STATISTISCHE GEGEVENS PER 1 JANUARI 1950

I. PRIESTERS

De Orden en Congregaties zijn geplaatst in de alphabetische volgorde der namen waarmede zij gewoonlijk genoemd worden.

A. Van priesterorden en congregaties. die in Nederland minstens één opleidingshuis hebben.

Instituten en missies	Totaal aantal Nederlandse leden				Als missionaris werkzaam			
					in Prop. gebieden		in andere gebieden	
	Pr.	Fr.	Br.	Nov.	Pr.	Br.	Pr.	Br.
1. **Assumptionisten** (A.A.)	167	76	37	3				
Belg. Congo (Beni)					14	7		
Brazilië							23	1
2. **Augustijnen** (O.E.S.A.)	183	62	50	13				
Bolivia (La Paz)							12	7
3. **Capucijnen** (O.F.M.Cap.)	393	84	181	10				
Indonesië (Pontianak)					37	15		
Indonesië (Medan)					45	3		
India (Lahore)					1			
Congo (Ubangi)						1		
Oost.-Afrika (Djibouti)						2		
4. **Carmelieten** (O. Carm.)	311	56	61	17				
Indonesië (Malang)					28			
Brazilië (Rio, Bahia, Pernamb.)							69	2a)
5. **Carmelieten** (Ongesch.) (O.C.D.)	37	21	7	2				
India (Quilon)					1			
6. **Conventuelen** (O.F.M. Conv.)	88	14	8	5				
Indonesië (Djakarta)					6			
Denemarken (Kopenhagen)					3			
Turkije (Istanbul)							1	
7. **Dominicanen** (O.P.)	357	75	74	7				
Curaçao					57			
Denemarken (Bornholm)					2			
Zuid Afrika (Kroonstad)					21			
Puerto Rico							34	
— Prov. v. Parijs (Zweden)					1			
— Prov. v. Lyon (Tonkin)					2			
— Prov. v. België (Congo)					1			
8. **Franciscanen** (O.F.M.)	909	219	250	27				
Indonesië — Hollandia					25	3		
,, — Djakarta					8	6b)		
,, — Sukabumi					21			
Pakistan (Karachi)					38	6c)		
India (Madras)					5			
China (Luanfu, Kiangchow)					14	2		
Noorwegen (Oslo)					5	1		
Brazilië (div. bisdommen)							141	11d)
Chili							5	1
Heilig Land							2	2

a) bovendien 6 fraters c) bovendien 4 fraters
b) ,, 1 frater d) ,, 1 frater

Instituten en missies	Totaal aantal Nederlandse leden				Als missionaris werkzaam			
					in Prop. gebieden		in andere gebieden	
	Pr.	Fr.	Br.	Nov.	Pr.	Br.	Pr.	Br.
9. **Gez. v. h. Godd. Woord** (S.V.D.)	294	61	103	7				
Indonesië (Kl. Sunda eil.) . . .					122	18		
,, (Atambua-Timor) . .					31	5		
China (Lanchow, Peiping) . . .					5			
Japan					3			
Austr. Nw. Guinea					11	2		
India (Indore, Sambalpur) . . .					4			
Accra (Goudkust)					5			
Zd. Afrika (Transvaal)					2			
Philippijnen							4	
Argentinië							4	
Chili							1	
Brazilië							4	
U.S.A. (Neger missie)							5	
10. **Jezuïten** (S.J.).	429	226	114	4				
Indonesië (Djakarta, Semarang)					100	4e)		
Madagascar					6			
Zd. Rhodesia						1		
11. **Kanunnikken v. Lateranen** (C.R.L.)	56	7	8	2				
Congo (Stanleyville)					11	3		
12. **Kruisheren** (O.S.Cr.)	255	58	78	4				
Indonesië (Bandung)					27			
Congo (Bondo)					25	10		
Brazilië (Belém, Juiz de Fora).							19	
13. **Lazaristen** (C.M.)	270	87	19	—				
Indonesië (Surabaia)					42			
Denemarken					2			
Griekenland, N. Afrika, Iran . .					5			
China (verspreid)					27			
Brazilië							52	2
Nrd en Zd Amerika (verspreid)							24	1
14. **Miss. v. Mariannhill** (C.M.M.) .	23	3	14	20				
nog geen Ned. missionarissen.								
15. **Maristen** (S.M.)	59	14	11					
Noorwegen					2			
Zd Salomons-eilanden					8	1		
Nieuw Caledonië					2			
16. **Miss. v. Mill Hill**	465	108	86	19				
Brits Noord Borneo					15			
Br. N. Borneo (Sarawak)					19			
Nieuw Zeeland					15	2		
India (Nellore)					37			
Pakistan (Rawalpindi)					14			
Sudan (Malakal)					4	2		
Br. O. Afrika — Kampala . . .					32	8		
— Kisumu . . .					49	6		
— Boven Nijl . .					53	5		
— Buea					43			

e) bovendien 31 fraters

Instituten en missies	Totaal aantal Nederlandse leden				Als missionaris werkzaam			
					in Prop. gebieden		in andere gebieden	
	Pr.	Fr.	Br.	Nov.	Pr.	Br.	Pr.	Br.
Belg. Congo — Basankusu					47	9		
Philippijnen							24	
17. **Miss. voor Afrika** (S.M.A.)	216	39	24	8				
Goudkust					47	1		
Goudkust — Beneden Volta					30	2		
Goudkust — Kumasi					27	1		
Nijl Delta — Egypte					5			
18. **Miss. v. d. H. Familie** (M.S.F.)	177	42	52	4				
Indonesië — Bandjermasin					34	3		
,, — Semarang					11			
Noord Noorwegen					1			
Chili (div. bisdommen)							28	1
Brazilië (div. bisdommen)							4	
Argentinië — Buenos Aires							4	
19. **Miss. v. h. H. Hart** (M.S.C.)	365	91	146	8				
Indonesië — Amboina					43	13		
— Menado					31	5		
— Purwokerto					10			
— Djakarta					3			
Rabaul (Nw. Britain)					2			
Congo					2			
Philippijnen — Surigao, Cebu, Nueva Ecya							65	8
Brazilië — Campinas, Rio							69	11
20. **Montfortanen** (S.M.M.)	290	59	72	12				
Indonesië — Sintang					15	4		
Denemarken					8	1		
IJsland					6	2		
Port. O. Afrika — Nampula					30	2		
Nyasaland — Shiré					31			
Belg. Congo — Lisala					20	3		
Columbia (Villavicencie)					14			
Haïti — Port-de-Paix							2	
21. **Norbertijnen** (O. Praem.)	233	60	59	8				
Denemarken					2			
Bg. Congo — Buta, Lolo					15	8		
India — Jubbelpore					30	4		
Brazilië — Petropolis							7	2
22. **Obl. v. St. Fr. v. Sales** (O.S.F.S.)	27	18	19	6				
Zd. Afrika — Keimoes					5	3		
23. **Oblaten v. Maria** (O.M.I.)	55	20	21	10				
Suriname					4			
Canada					3	1		
Zd. Afrika (div. vicariaten)					10			
Bg. Congo — Ipamu					4	1		
Ceylon					8			
24. **Passionisten** (C.P.)	102	30	36	9				
Indonesië — Pontianak					10			
Congo — Tsumbe					2			
India					1			

Instituten en missies	Totaal aantal Nederlandse leden				Als missionaris werkzaam in Prop. gebieden		Als missionaris werkzaam in andere gebieden	
	Pr.	Fr.	Br.	Nov.	Pr.	Br.	Pr.	Br.
25. **Paters v. d. H. Geest** (C. S. Sp.)	288	128	137	22				
Angola — Luanda, Nova Lisboa Silva Porto					43	1		
Frans Afrika — Dakar, Guinea, Douala, Yaoundé, Doumé, Libreville, Pointe-Noire, Brazzaville, Bangui					62	17		
Br. Oost Afrika — Bagamoyo, Kilimanjaro, Zanzibar					65	17		
Belg. Congo — Katanga					2	9		
Brazilië — vic. Teffé					18	4 f)		
Midden Amerika — Martinique, Gouadeloupe, Haïti							8	1
26. **Paters v. d. H.H. Harten** (Picpus)	260	55	63	2				
Indonesië — Banka					17	2		
Midden Noorwegen					1			
Hawaï					9	1		
Nieuw Zeeland					4			
Cook - eilanden					11			
Brazilië							83	9
Chili en Peru							6	
27. **Paters v. h. Allerh. Sacr.** (S.S.S.)	95	40	62	11				
Port. O. Afrika — L. Marques.					7	2		
Brazilië — Ceara							9	3
28. **Priesters v. h. H. Hart** (S.C.J.)	405	93	160	17				
Indonesië — Palembang					24	6		
Finland					8	3		
Belg. Congo — Stanleyville					50	13		
Fr. Cameroun — Foumban					4			
Argentinië, Chili							22	3
Uruguay							11	3
Noord Brazilië							53 g)	
29. **Redemptoristen** (C.ss.R.)	301	51	148	5				
Suriname					43	21		
Brazilië (Rio de Janeiro)							59	30
30. **Salesianen** (S.D.B.)	85	59	23	11				
Belg. Congo — Sakami					2	3		
India — Madras, Shillong, Krishnagar					3	h)		
Japan, Siam, Hongkong					5	1 i)		
Brazilië, Peru, Chili, Vuurland							7	
H. Land — Jeruzalem							1	
31. **Scheutisten** (C.I.C.M.)	117	50	66	4				
Indonesië — Makassar					28			
China — Suiyuan, Siwantze, Jehol, Ninghia					10			

f) bovendien 1 frater
g) bovendien 5 fraters
h) „ 2 „
i) „ 4 „

Instituten en missies	Totaal aantal Nederlandse leden				Als missionaris werkzaam			
					in Prop. gebieden		in andere gebieden	
	Pr.	Fr.	Br.	Nov.	Pr.	Br.	Pr.	Br.
Belg. Congo — Leopoldville Kasai, Lisala, Boma					24	44		
Philippijnen							5	3
32. **Witte Paters** (W.P.)	307	87	134	23				
B. Congo — Boudewijnstad, Albertmeer, Ruanda, Urundi . .					37	17		
Oost-Afrika — Bangweolo, Bukoba, Ft. Jameson, Karema, Kigoma, Lwangwa, Musoma, Mwanza, Navrongo, Nyasa, Oyo, Rwenzori, Tabora, Mbeya, Uganda					164	40		
Fr. Afrika — Bobo Dioulasso, Gao, Ghardaia, Kayes, Bamako, Nzérékoré, Nounah, Ouagadougou, Ouahigouya					7	18		
Regionale seminaries					17	7		

B. Van Priesterorden en Congregaties, die in Nederland *geen* opleidingshuis hebben.

33. **Benedictijnen** (O.S.B.)								
Abdij Afflighem — Noord Transvaal	1				1			
Abdij Lophem — Congo-Katanga	1				1			
Abdij Trinidad	18	8	2		18	2j)		
34. **Vreemde Missiën v. Parijs.**								
India-Seoul-China	3				3			
35. **Bethlehem-Immensee**								
China — Tsitsihar	1				1			
36. **Aumôniers du Travail** (België)								
Congo — Katanga	2				2			

C. Missionarissen-seculieren, die tot geen enkel instituut behoren.

Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken, China, Japan, Malakka, Natal, Port of Spain . .	34				34			
Martinique, Brazilië, Carthago .	7						7	
Totaal	7686	2101	2325	300	2292	404k)	874	1011)

j) bovendien 8 fraters
k) „ 51 „
l) „ 12 „

II. BROEDERS BEHORENDE TOT EEN CONGREGATIE

De Congregaties zijn geplaatst in de alphabetische orde van de plaatsen waar hun Moederhuis is gevestigd.

	Nederlandse Leden		Nederlandse Missionarissen	
	Geprofesten	Nov. en Post.	Prop. geb.	Andere gebieden
1. **Baarle Nassau.** Brs v. d. Christelijke Scholen . . .	172	21		
Cura;ao			35	
Belg. Congo . . .			3	
Egypte (Nijldelta)			5	
Columbia, Bolivia Brazilië				3
2. **Dongen.** Brs. O.L. v. Lourdes . . .	511	43		
Indonesië — Djakarta			27	
Indonesië — Sukabumi			2	
Indonesië — Banka			15	
Ned. Antillen (Curaçao)			7	
3. **Eindhoven.** Brs v. Liefde	350	25		
Indonesië — Purwokerto			8	
Bg. Congo — Kwango			2	
Br. O. Afr. — Ruanda			1	
Zd Afrika — Nrd. Transvaal			2	
4. **Huybergen.** Brs v. d. Onb. Ontv. . . .	283	7		
Indonesië — Semarang			1	
Indonesië — Bandjermasin . .			11	
Indonesië — Pontianak			25	
5. **Maastricht.** Brs. v. d. Onb. Ontv. . . .	889	50		
Indonesië — Semarang			63	
6. **Oudenbosch.** Brs v. d. H. Aloysius	376	32		
Indonesië — Djakarta			22	
Indonesië — Bandung			10	
Indonesië — Semarang			15	
Indonesië — Surabaia			24	
7. **Tilburg.** Fraters v. O. L. Vrouw . . .	1020	22		
Indonesië — Medan			16	
Indonesië — Manado			18	
Indonesië — Makassar			7	
Curaçao			85	
Suriname			32	
8. **Utrecht.** Frs O. L. Vr. v.h. H. Hart.	354	8		
Indonesië — Malang			17	
Indonesië — Surabaia			6	
Indonesië — Palembang			11	
Indonesië — Sunda eil.			4	
Indonesië — Timor			2	
9. **Nw. hout (Voorhout).** Brs O. L. Vr. VII Sm. . . .	241	15		
Indonesië — Nw. Guinea, Kei-eil., Celebes			13	
Totaal	4196	223	489	3
			492	

III. ZUSTERS

A. Behorende tot actieve Congregaties.

De Congregaties zijn geplaatst in de alphabetische orde der plaatsen waar haar moederhuizen zijn gevestigd.

	Nederlandse Leden: Geprofesten	Nederlandse Leden: Nov. en Post.	Missionarissen: Prop. geb.	Missionarissen: Andere gebieden
1. **Aerdenhout.** Missiezrs v. h. Kostb. Bloed . . .	301	24		
Indonesië-Ladang.			9	
2. **Amersfoort.** Zrs van O. L. Vrouw	1109	46		
Indonesië — Malang			35	
Indonesië — Surabaia			6	
3. **Amersfoort.** Zrs. v. d. H. Jozef . .	431	12		
Indonesië-Medan .			18	
4. **Amsterdam.** Arme Zrs v.h. Godd. K.	741	20		
Indonesië — Banka			22	
5. **Amsterdam.** Franc. van Maria	209	17		
Indonesië — Java				17
Ysland			5	
Faroereilanden . .			7	
Bg. Congo			46	
6. **Asten.** Missiezrs v. d. H. Ant.	198	11		
Indonesië — Sintang			32	
Noorwegen — Oslo			13	
Bg. Congo — Basankusu			21	
7. **Baarlo.** Zrs v. d. H. Familie	40	14		
Indonesië — Bandjermasin . . .			9	
8. **Baexem.** Dien. v. d. H. Geest . . .	307	29		
Indonesië — Kl. Sunda			40	
Indonesië — Surabaia			30	
Indonesië — Timor			8	
Indonesië — Oost Guinea			1	
Indonesië — Centr. Guinea . .			8	
Afrika — Accra .			2	
China — Peking .			2	
9. **Bennebroek.** Zrs Franciscanessen	689	31		
Indonesië —			13	
10. **Bergen.** Zrs. Ursulinen	439	58		
Br. O. Afr. — Tororo			13	
Br. O. Afr. — Kisumu			20	
11. **Bergen op Zoom.** Franc. Cath. Gest.	160	10		
Indonesië — Sukabumi			12	
12. **Boxmeer.** Zrs. v. d. Chr. Scholen	362	36		
Indonesië — Malang			18	
13. **Boxtel.** Witte Zrs	269	22		
Uganda, Rwenzori			16	
Kenya — Masaka, Zanzibar . .			21	
Tanganyika — Tabora, Karema, Kigoma, Mwanza Bukoba			52	
Rhodesia — Bangweolo, Lwangwa, Ft. Jameson			14	
Nyasa			10	
Congo — Lac Albert, Urundi, Rwanda, Kivu, Boudewijnstad .			19	
Fr. W. Afrika — Bamako, Ouagadougou			3	
Noord Afrika . .			52	
14. **Boxtel.** Urs. Rom Unie	883	21		
Indonesië — Djakarta			107	
Indonesië — Bandung			41	
Indonesië —				

	Nederlandse			
	Leden		Missionarissen	
	Geprofesten	Nov. en Post.	Prop. geb.	Andere gebieden
Sukabumi			3	
Indonesië — Purwokerto			4	
Indonesië — Surabaia			33	
Indonesië — Malang			10	
Siam			4	
15. **Breda.** (Gasthuis) Franciscanessen	608	16		
Curaçao			90	
16. **Breda.** Franc. v. d. H. Elisabeth	323	17		
Indonesië — Medan			21	
17. **Broek-Sittard.** Zrs O. L. Vrouw	53	4		
Nrd Afrika — Tunisië, Marocco, Algiers			10	
Egypte			5	
Beneden Volta, Togo, Ivoorkust, Dahomey			9	
18. **Bussum.** Zrs Franc. Xaverius.	83	3		
Noorwegen			74	
19. **Denekamp.** Franciscanessen	272	37		
Indonesië — Palembang			8	
20. **Dongen.** Franciscanessen	422	9		
Indonesië — Medan			13	
Indonesië — Bandjermasin			9	
21. **Etten.** Pen. Recollectinen	630	16		
Indonesië — Pontianak			37	
22. **Heemstede.** Zrs Augustinessen	508	52		
Indonesië — Pontianak			5	
23. **Heerlen.** Kl. Zrs v. d. H. Jozef	1903	63		
Indonesië — Nw. Guinea			7	
China — Peking			27	
China — Kiangchow			4	
24. **Heerlen.** Med. Missiezusters	66	28		
Indonesië — Makassar			8	
Indonesië — Semarang			5	
Pakistan — Karachi			3	
Pakistan — Rawalpindi			4	
India — Patna			2	
India — Bharananganam			1	
25. **'s-Hertogenbosch** Dochters v. M. en J.	685	8		
missionarissen gerepatrieerd			—	
26. **'s-Hertogenbosch** Zrs J.M.J.	2175	32		
Indonesië — Menado			54	
Indonesië — Makassar			45	
India — Guntur			15	
India — Nellore			19	
India — Bangalore			9	
27. **Heythuysen.** Franciscanessen	1054	38		
Indonesië — Semarang			119	
28. **Hulsberg.** Zrs Oblaten v. d. Ass.	68	7		
Bg. Congo — Beni			9	
29. **Keldonk-Erp.** Missiezrs v. d. H. Geest	9	1		
West. Afr. Loango			1	
Centr. Afr. Oebanghi			1	
30. **Koningsbosch-Echt.** Zrs v. h. Kostb. Bloed	222	10		
Indonesië — Purwokerto			6	
31. **Laag Keppel.** Kan. v. h. H. Graf	51	8		

	Nederlandse Leden: Geprofesten	Nederlandse Leden: Nov. en Post.	Missionarissen: Prop. geb.	Missionarissen: Andere gebieden
Brazilië — Campinas			7	
32. **Maastricht.** Zrs v. h. Arme K. J.	335	16		
Indonesië —			11	
33. **Maastricht.** Liefdezrs Car. Borr.	1610	88		
Indonesië — Djakarta			35	
Indonesië — Bandung			27	
Indonesië — Djocja			9	
Indonesië — Palembang			10	
Noorwegen — Oslo			11	
Noorwegen — Drontheim			12	
34. **Neerbosch.** Dominic. v. d. H. Fam.	470	27		
Indonesië —			18	
35. **Nuth.** Dochters van Liefde	154	5		
Indonesië — Surabaia			18	
36. **Nijmegen.** Ierse Dominicanessen	13	2		
Zd Afrika — Durban, Johannesburg			10	
37. **Oirschot.** Franciscanessen	675	34		
Brazilië — Arassuahy				24
38. **Oudenbosch.** Franciscanessen	500	19		
Suriname			29	
39. **Roosendaal** (Mariadal) Pen. Recollectinen	951	25		
Curaçao			60	
Suriname			73	
40. **Roosendaal** (Charitas) Franciscanessen	331	10		
Indonesië — Palembang			17	
41. **Roosendaal.** Franc. v. d. H. Jozef	34	1		
Brits Borneo			8	
Oost Afrika			8	
West Afrika			1	
42. **Schimmert.** Dochteren der Wijsheid	202	15		
Denemarken			13	
Belg. Congo			6	
Haïti				1
43. **Schijndel.** Zusters van Liefde	1077	33		
Indonesië — Medan			9	
Curaçao			41	
44. **Steyl.** Zrs Godd. Voorzienigh.	324	14		
Indonesië — Semarang			21	
Brazilië				1
45. **Tegelen.** Zrs v. O. L. Vrouw	164	10		
Indonesië — Purwokerto			14	
46. **Tienray.** Missie zrs v. h. Kostb. Bloed	126	19		
Indonesië — Hollandia			7	
Bg. Congo — Coquilhatville			15	
Br. O. Afrika — Bagamoyo			5	
Zd. Afrika — Mariannhill			7	
47. **Tilburg.** Zrs van Liefde	4028	111		
Indonesië — Medan			20	
Suriname			63	
48. **Tilburg.** Dochters v. O. L. Vrouw.	400	30		
Indonesië — Nw. Guinea			40	
Indonesië — Purwokerto			24	
Nw. Britain — Rabaul			17	
Brazilië				3
49. **Valkenburg.** Franc. v. d. H. Jozef	115	7		

	Nederlandse Leden Geprofesten	Nederlandse Leden Nov. en Post.	Nederlandse Missionarissen Prop. geb.	Nederlandse Missionarissen Andere gebieden
Brazilië — Curiliba				2
Brazilië — Florianopolis				6
50. **Veghel.** Franc. v. d. Onb. Ontv.	993	31		
Indonesië — Pontianak			68	
Philippijnen — Luzon				19
51. **Venlo.** Dominic. King Wiliam's Town	35	15		
Zd Afrika — P. Elisabeth			15	
Zd Afrika — Johannesburg			6	
52. **Voorschoten.** Dominicanessen	807	20		
Curaçao			65	
53. **Vught.** Zrs v. h. Allerh. Hart	394	22		
Indonesië — Palembang			20	
Finland			11	
54. **Zoeterwoude.** Zrs v. d. Goede Herder	191	—		
Indonesië — Djakarta			14	
Totaal	29261	1254	2269	63

B. BEHORENDE TOT CONTEMPLATIEVE ORDEN

	Geprofesten	Nov. en Post.	Prop. geb.	Andere gebieden
55. **Carmelitessen.** Vanuit Egmond				
Ysland			14	
vanuit Maastricht				
Menado (Celebes)			4	
vanuit Boxmeer-Heerlen				
Brazilië (Jaboticabal)				10
56. **Clarissen.** Vanuit Megen				
Patjet — Java			9	
57. **Clarissen-Capucinessen.** Vanuit Duivendrecht				
Borneo			11	
58. **Norbertinessen.** Vanuit Oosterhout				
Brazilië — Nichory				8
59. **Redemptoristinnen.** Vanuit Velp				
Japan			5	
Argentinië				1
Totaal			43	19
			62	

IV. LEKEN-INSTITUTEN

	Geprofesten	Nov. en Post.	Prop. geb.	Andere gebieden
Kruisvaarders van St. Jan.				
Curaçao			11	
S. Domingo			4	
			15	
Vrouwen van Nazareth en Vr. Missieschool Ubbergen.				
Indonesië			22	
Suriname			4	
Brazilië en Australië			6	
			32	

Overzicht der ontwikkeling van het Nederlands missiepersoneel in de laatste 25 jaren.

	1927		1930		1935		1940		1950	
	Propaganda	Elders	Propaganda	Elders	Propaganda	Elders	Propaganda	Elders	Propaganda	Elders
Priesters	800	350	938	398	1256	473	1747	669	2292	874
Scholastieken . .	30	—	42	—	82	57	68	110	51	12
Conversen (Br.).	300	75	311	97	424	134	409	205	404	101
Broeders	193	1	251	1	357	—	519	1	489	3
Zusters (Actieve en contempl.) .	1310	100	1554	142	2239	147	2331	154	2312	82
Leken (mannen en vrouwen). .	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—
Totaal . . .	2633	526	3096	638	4358	811	5074	1139	5595	1072
	3159		3734		5169		6213		6667	
Vermeerdering			575		1435		1044		454	
1 Praktiserend missionaris	per 736 katholieken		per 764 katholieken		per 600 katholieken		per 515 katholieken		per 556 katholieken	

VERZAMELSTAAT 1950

Als Missionarissen zijn werkzaam

	in Propaganda gebieden	in andere gebieden	Totaal
Priesters	2292	874	3166
Fraters clerici	51	12	63
Broeders v. Priesterorden	404	101	505
Broeders v. Br. Congr.	489	3	492
Zusters v. Actiev Congr.	2269	63	2332
Leken (mannen)	15	—	15
Leken (vrouwen)	32	—	32
Totaal	5595	1072	6667

NEDERLANDERS BELAST MET KERKELIJK BESTUUR IN DE MISSIËN

ingedeeld volgens de bisdommen, waaruit zij geboortig zijn.

A. BISSCHOPPEN

Utrecht	geboren	Bisschop
1. Mgr dr Jan Olav Smit, Consultor der S. C. de Propaganda Fide Rome	19- 2-83	29- 6-22
2. Mgr J. Teerenstra C.S. Sp., Vic. Doumé (Cameroun) . . .	2-10-11	29- 6-49
3. Mgr G. Wantenaar, Mill Hill, Vic. Basankusu (B. Congo)	19- 3-86	7-10-47
4. Mgr F. Beckman C.M., Aartsbisschop v. Panama	13- 7-83	7- 7-40
5. Mgr E. de Weyer O.Carm., Prel. Nul. Paracatu (Brazilië)	29-12-80	25- 5-40
6. Mgr dr H. Mekkelholt S.C.J., Vic. Palembang (Indonesië)	25- 2-96	29-10-39
7. Mgr N. Hettinga, Mill Hill, Bissch. Rawalpindi (Pakistan)	9- 7-08	8-10-47

8. Mgr C. Kramer O.F.M., Bissch. Luanfu (China)	3- 6-03	5- 3-46
9. Mgr Alc. v. Miltenburg O.F.M., Bissch. Karachi (Pakistan)	14- 9-09	3-10-48
10. Mgr J. Vrakking M.S.C., Bissch. Surigao (Philippijnen) .	27- 2-86	21- 9-40
11. Mgr N. G. M. F. van Velsen O.P., Vic. Kroonstad (Z. Afrika)	31- 7-10	25- 7-50
12. Mgr W. Schoemaker M.S.C., Vic. Purwokerto (Indonesië)	11-1-09 ben.	31- 5-50
13. Mgr C. Bronsveld W.P. Vic. Tabora (Br. O. Afr.)	17-2-05 ben.	31- 5-50
Breda		
14. Mgr W. Panis M.S.C., Oud-Vic. Manado, thans Tilburg . .	28- 7-82	24- 6-34
15. Mgr J. J. v. d. Biesen W.P., Vic. Lwangwa (Nrd Rhodesia).	16- 4-13	1- 3-48
16. Mgr A. Oomen W.P., Vic. Mwanza (Tanganyika-Br. Afr.) .	16- 2-76	21- 7-29
Haarlem		
17. Mgr M. N. Lucas S.V.D., Apost. Del. Zd Afrika	16-10-94	29-10-45
18. Mgr A. v. d. Bronk S.M.A., Vic. Nijl-delta (Heliopolis) . .	24-12-07	29-12-46
19. Mgr B. Hilhorst C.S. Sp., Vic. Bagamoyo (Morogoro-O. Afr.)	31-12-95	25- 4-34
20. Mgr J. Reesinck Mill Hill, Vic. Tororo (Br. O. Afrika) . .	22- 2-81	1- 5-38
21. Mgr U. Lehman S.S.C.C., Vic. Cook-eil. (Rarotonga)	2- 1-87	12- 2-48
22. Mgr Jac. Grent M.S.C., Vic. Amboina (Indonesië)	25- 8-89	31- 8-47
23. Mgr J. Groen M.S.F., Vic. Bandjermasin (Indonesië)	15-12-91	16- 6-49
24. Mgr N. Schneiders C.I.C.M., Vic. Makassar (Indonesië) . . .	24- 8-03	17- 9-48
25. Mgr W. Bouter, Mill Hill, Bissch. Nellore (India)	25- 7-95	8- 9-29
26. Mgr F. Blessing O.S.Cr., Vic. Bondo (Bg. Congo)	7-12-86	19- 3-38
's-Hertogenbosch		
27. Mgr Jos. Blomjous W.P., Vic. Musoma-Maswa (Tanganyika)	-08	16- 4-46
28. Mgr Ant. v. Oorschot W.P., Vic. Mbeya (Kisa-Tukwya-O. Afr.)	28- 1-99	30-10-49
29. Mgr J. v. Sambeek W.P., Vic. Kigoma (Ujiji-Kigoma-O. Afr.)	23- 4-86	7- 3-37
30. Mgr J. de Haas O.F.M., Bissch. Arassuahy (Brazilië) . . .	4- 6-77	13- 3-37
31. Mgr St. Kuypers C.ss.R., Vic. Suriname (Paramaribo) . . .	22- 7-99	10- 6-46
32. Mgr Th. v. Roosmalen C.ss.R., Oud-vic. Suriname	27- 7-75	15-11-11
33. Mgr A. Albers O.Carm., Vic. Malang (Indonesië)	7- 2-04	10- 8-39
34. Mgr M. Brans O.F.M. Cap., Vic. Medan (Indonesië) . . .	23-11-79	5- 2-33
35. Mgr J. Pessers S.V.D., Vic. Atambua (Timor-Indonesië) . .	5- 2-95	28-10-37
36. Mgr T. van Valenberg O.F.M. Cap., Vic. Pontianak (Borneo)	19- 3-90	5- 5-35
37. Mgr M. Verhoeks C.M., Vic. Surabaia (Indonesië)	29- 3-93	16-10-41
38. Mgr N. Verhoeven M.S.C., Vic. Manado (Indonesië)	2- 6-96	15- 5-47
39. Mgr P. Willekens S.J., Vic. Djakarta (Indonesië)	6-12-81	3-10-34
40. Mgr C. Jurgens C.I.C.M., oud-Bissch. Tuguegarao (Philippijnen)	12-12-79	18- 3-28
41. Mgr dr G. J. Vesters M.S.C., Oud-Vic. Rabaul (Nw. Britain) thans Australië	27- 8-76	5- 8-23
Roermond		
42. Mgr L. P. Kierkels C.P., Apost. Intern. v. India, Dehli . .	12-12-82	26- 4-31
43. Mgr W. Cobben S.C.J., Vic. Finland (Helsinski)	29- 6-97	19- 3-34
44. Mgr E. Lebouille C.M., oud-bissch. Yungpingfu thans te Hoensbroek	7- 2-78	5- 8-23
45. Mgr H. J. Paulissen S.M.A., Bissch. Kumasi (Goudkust) . .	1-11-81	11- 2-33
46. Mgr J. B. Theunissen S.M.M., Vic. Shiré (Nyasa-B. O. Afr.)	3-10-05	25- 3-50
47. Mgr F. Bruls S.M.M., Vic. Villavicencio (Columbia)	29-10-97	1- 5-39
48. Mgr J. H. Goumans O.S. Cr., Vic. Bandung (Indonesië) . .	25- 8-89	31- 8-47
Buiten Nederland geboren		
49. Mgr A. L. J. v. d. Veen Zeppenfeldt, Vic. Curaçao, geb. Oranjestad	11-10-91	27-12-48
50. Mgr H. Leven, Vic. Kl. Sunda eil. (Indonesië) geb. Lank .	17- 6-83	13-11-33
51. Mgr Fr. Hoowaarts, Bissch. Tschaochowfu (China) geb. Bottrop	10- 7-78	24- 2-35

B. PRELATEN ZONDER BISSCHOPPELIJKE WAARDIGHEID

APOSTOLISCHE PREFECTEN

	geboren	benoemd
Uit het Aartsbisdom Utrecht		
52. Mgr J. de Lange C.S.Sp. Pref. Teffé (Brazilië)	5- 3-06	22- 7-46
Uit het Bisdom Haarlem		
53. Mgr J. Buis Mill Hill Pref. Noord-Borneo (Eng. Borneo) .	19- 6-02	10- 1-47
54. Mgr C. Dubbelman O. Praem. Pref. Jubbulpore (Indië) . .	-94	29- 5-33
55. Mgr P. Geise O.F.M. Pref. Sukabumi (Indonesië)	7- 2-07	12-12-48
56. Mgr J. Vos Mill Hill, Pref. Kuching (Eng. Borneo)	21- 3-02	11-49
Uit het Bisdom 's-Hertogenbosch		
57. Mgr Q. Pessers O.F.M., Pref. Kingchow (China)	4-10-96	4-12-36
Uit het Bisdom Roermond		
58. Mgr L. van Kessel S.M.M., Pref. Sintang (Indonesië)	8- 9-12	4- 6-48

APOSTOLISCHE ADMINISTRATOREN

Uit het Aartsbisdom Utrecht		
59. Mgr M. v. Soest SS.CC., Adm. Banka en Billiton (Indonesië)	-94	7- 6-46
Uit het Bisdom Breda		
60. Mgr J. Herrygers C.M., Adm. Yungpingfu (China)	11-10-01	6-48

Onder deze 60 Prelaten bevinden zich leden van de volgende Orden en Congregaties: 6 Witte Paters (n. 13, 15, 16, 27, 28, 29); 6 Missionarissen van het H. Hart (n. 10, 12, 14, 22, 38, 41); 6 Fathers van Mill Hill (n. 3, 7, 20, 25, 53, 56); 5 Franciscanen (n. 8, 9, 30, 55, 57); 4 Paters v. S.V.D. (n. 17, 35, 50, 51); 4 Lazaristen (n. 4, 37, 44, 60); 3 Montfortanen (n. 46, 47, 58); 3 Paters v. d. H. Geest (n. 2, 19, 52); 2 Carmelieten (n. 5, 33); 2 Priesters v. h. H. Hart (n. 6, 43); 2 Dominicanen (n. 11, 49); 2 S.M.A. (n. 18, 45); 2 Scheutisten (n. 24, 40); 2 Kruisheren (n. 26, 48); 2 Redemptoristen (n. 31, 32); 2 Capucijnen (n. 34, 36); 2 Paters der H.H. Harten (n. 21, 59); 1 Missionaris der H. Familie (n. 23); 1 Jezuiet (n. 39); 1 Passionist (n. 42); 1 Norbertijn (n. 54); 1 Saeculier (n. 1).

Van deze zijn er 51 bekleed met de bisschoppelijke waardigheid: 46 zijn in functie, en 5 hebben hun emeritaat eervol verkregen (n. 14, 32, 40, 41, 44).

Naar de ambten die zij bekleden, zijn zij aldus te groeperen: 1 apostolisch internuntius, 1 apostolisch delegaat, 1 consultor der S. Congr. de Propaganda Fide, 1 residerend aartsbisschop, 8 residerende bisschoppen, 34 apostolische vicarissen; 2 priesters zijn werkzaam als apostolisch administrator en 7 als apostolisch prefect.

Naar hun ambtsgebieden zijn zij aldus te verdelen: 1 in Rome, (n. 1); 1 in Finland (n. 43); 18 in Indonesië (n. 6, 12, 22, 23, 24, 26, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 48, 50, 55, 58. 59); 13 in Azië (n. 7, 8, 9, 10, 21, 25, 42, 51,53, 54, 56, 57, 60); 15 in Afrika (n. 2, 3, 11, 13, 15, 16, 16, 18, 19, 20, 27, 28, 29, 45, 46); 7 in Centraal- en Zuid-Amerika (n. 4, 5, 30, 31, 47, 49, 52).

Vlak vóór het afdrukken van deze aflevering **kwam het bericht**, dat de Z. E. Pater H. Tillemans M.S.C., geb. 31 Juli 1902 te Grave N.B., is benoemd tot Apost. Vicaris van het Apost. Vicariaat Merauke (Ned, Nieuw-Guinea).

Miscellanea

Bijdragen van het Missiologisch Instituut te Nijmegen. — Er is een reeks geschriften op stapel gezet, getiteld: „Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R. K. Universiteit te Nijmegen, onder leiding van Mgr Dr Alph. Mulders", die op ongeregelde tijden zullen verschijnen.

Als eerste in deze reeks verschijnt binnenkort de tweede, om- en bijgewerkte druk van Prof. Dr Alph. Mulders, *Inleiding tot de Missiewetenschap*. Deze tweede uitgave verschilt in veel belangrijker mate van de eerste dan de vergelijking van beider inhoudsopgaven zou doen vermoeden. Niet alleen zijn er, als gevolg van voortgezette studie en onderzoek op dit terrein, de nodige aanvullingen en verbeteringen in aangebracht, maar sommige gedeelten zijn totaal omgewerkt, andere aanzienlijk gewijzigd en alle althans enigszins geretoucheerd.

Door een en ander bleef echter het oorspronkelijk karakter van het werk onaangetast. Dit overzichtelijk studieboek wil n.l. aan alle belangstellenden een oriënterende inleiding geven omtrent de missiewetenschap in het algemeen en omtrent haar onderdelen in het bijzonder, maar reserveert de eigenlijke behandeling van die afzonderlijke onderdelen, o.a. missietheologie, missiegeschiedenis, missierecht, missiemethodiek, voor latere werken. Dit inleidend boek wijst slechts de weg naar de desbetreffende bronnen en literatuur, geeft wetten, wenken en wensen omtrent de wijze van behandeling en stelt door deze methode de critische lezers tot zelfstandige studie in staat. De practische waarde van dit wetenschappelijk handboek wordt nog verhoogd door een uitgebreid naamregister aan het slot van het boek.

Het boek heeft een omvang van 266 blz. en wordt uitgegeven door Uitgeverij Paul Brand N.V. te Bussum.

Onderwijs in de Bahasa Indonesia — Onlangs deed Z. H. Exc. Mgr P. Willekens S.J., Apostolisch Vicaris van Djakarta, mede namens andere Kerkvoogden in Indonesië een dringend beroep op het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit om met name het Indonesisch taalonderwijs te verzorgen. Naar aanleiding van dit verzoek zal met ingang van het nieuwe studiejaar (September 1950) het onderwijs in het Indonesisch in het kader van het Missiologisch Instituut zodanig worden ingericht, dat het kan bekroond worden met het vaardigheidsdiploma Bahasa Indonesia na geslaagd examen voor de staatscommissie ad hoc. Het ligt in de verwachting, dat velen, vooral degenen, die in het onderwijs zullen werkzaam zijn, van deze gelegenheid zullen gebruik maken. Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door de Directie van het Missiologisch Instituut, corr-adres : Sterreschansweg 45, Nijmegen.

Internationaal Missiecongres te Rome. — Van 5—7 September 1950 zal de *Priestermissiebond* zijn derde internationaal Congres houden in de Gregoriana te Rome. Op de tweede dag (Woensdag

6 September) heeft men de besprekingen over vier aldelingen verdeeld, n.l. voor de seculiere en reguliere priesters; voor de missionarissen; voor de seminaristen; voor de lekencongregaties.

Het Internationaal Missiecongres omvat in zijn geheel de volgende secties: Priestermissiebond; Lekenmissie-actie; School en Missie; Studenten, Zelateurs en Zelatricen; Pers en Missie.

Missiologische Week te Leuven. — Van 16—19 Augustus 1950 zal de 28e Missiologische Week van Leuven worden gehouden. Het algemeen onderwerp is: de rol van de vrouw in de missies.

Nederlandse Missiologische Week. — In afwijking van het aanvankelijk bepaalde en medegedeelde zal de a.s. Nederlandse Missiologische Week worden gehouden te Nijmegen van 6-9 November a.s.

M. I. A. — Congres — Van 30 Juni—2 Juli 1950 hield de Missie-Inter-Academiale voor de 28e maal een congres, en wel in kampsfeer te Hollandse Rading bij Hilversum. Hierop besprak abbé P. Goffard S.A.M., ,,de zienswijze en het werk van Pater Lebbe"; schetste de heer R. St. Munadjat Danusaputro ,,het aandeel van Katholiek Indonesië in de totstandkoming van de ,,nieuwe staat"; liet Pater J. Bakker S.J., ,,het krachtenspel in de Zuid-Oost-Aziatische Staten" zien, en ontvouwde P. Dr A. Freitag S.V.D. ,,het plan van de Kerk voor de toekomst".

Kongress für Religionswissenschaft — Naar aanleiding van de plechtige opening van de ,,Marburger Schloszeinrichtungen" zal van 28—31 Augustus 1950 te Marburg/Lahn een ,,Kongress für Religionswissenschaft" plaats vinden, in samenwerking met de ,,Orientalisten tagung" van de ,,Deutsche Morgenländische Gesellschaft". Aanmeldingen kunnen geschieden bij de ,,religionskundliche Sammlung der Universität, Schlosz 1, (16) Marburg/Lahn.

Missiologische Week te Burgos. — Van 7—12 Augustus 1950 zal te Burgos in Spanje voor de derde maal een Missiologische week plaats hebben, georganiseerd door het Spaans Instituut St Franciscus Xaverius voor de Vreemde Missiën. Het algemeen onderwerp luidt: *Christelijk Afrika.*

Verslag Missiologische Week van Canada — Zo juist verscheen een keurig verslagboek van de derde Missiologische Week van Canada, gehouden te Quebec van 17—20 October 1949, en gewijd aan het fundamentele onderwerp: *La Valeur religieuse des Religions païennes.* Het getuigt van juist inzicht en wijs beleid, dat men, sinds de oprichting van het Missiologisch Instituut aan de Universiteit te Ottawa, de Canadese Missiologische Week daaraan verbonden heeft en onder de leiding gesteld van den directeur van genoemd Missiologisch Instituut.

Boekbespreking

K. M. Bosslet O.P. u.a., *Der Arzt und die Not der Zeit, Missionsärztliche Gedanken zum Laien-Apostolat.* — 336 S. — Verlag Johann Wilhelm Naumann, Augsburg, z.j.

Als ,,Jaarboek 1949'' van het Missionsärztliches Institut te Würzburg gaf de toenmalige directeur bovenstaand verzamelwerk uit. In het voorwoord licht hij nader toe, dat hier onder ,,arts'' iedere christen wordt verstaan, met name de intellectuele leek, die anderen helpend en helend kan bijstaan.

De uitgever rangschikte de 26 verschillende bijdragen onder zes hoofdstukken. Op gevaar af aan sommige bijdragen te kort te doen door deze niet afzonderlijk te vermelden, willen we toch de bijzondere aandacht vragen voor de volgende.

In het eerste hoofdstuk : Gott ruft uns durch die Not der Zeit, staat een alleszins lezenswaardig opstel van Laurentius Siemer O.P., Der Arzt als Apostel, (blz. 23—36). In het tweede hoofdstuk : die religiös-geistige Not, treffen we een merkwaardige studie aan van H. Schumacher, Der ,,Heliand'' und der Missionsgedanke (blz. 76—92), een uittreksel uit een groter werk, dat op stapel staat over de ,,Synthese des christlich-lateinischen und germanischen Faktors in der abendländischen Bildung''. In het derde hoofdstuk : die sittlich-soziale Not geeft Prof. Siegmund behartenswaardige wenken over ,,die Heilung des ganzen Menschen'' (blz. 95—109). In het vierde hoofdstuk : die kirchlich-missionarische Not, hetwelk ons bijzonder interesseert, publiceerde o.a. J. Peters een omstreeks de jaarwisseling 1948/1949 geschreven beschouwing over : Notzeit oder Krisenzeit der Weltmission ? (blz. 169—191), terwijl P. Benno Biermann O.P. een doorwrochte schets ontwierp over zijn ordesbroeder ,,Fray Bartolomé de Las Casas als Kämpfer für die Menschenrechte'' (blz. 212—227). In het vijfde hoofdstuk : Frauen- und Familiennot, trof ons het opstel van Dr Anna Dengel, stichteres en algemene Overste van de Society of Catholic Medical Missionaries, over ,,Missionsärztin und Frauennot in Indien'' (blz. 234—242). Het zesde hoofdstuk : die leiblich- existentielle Not brengt naast uittreksels uit brieven en berichten van de medische missie o.a. een uitvoerige studie van den missiearts J. Schuy over ,,die rassische Stellung der Qunantuna und ihre Verbreitung zur Bevölkerungsbewegung bei den Qunantuna (blz. 286—309).

Deze enkele voorbeelden mogen volstaan om belangstelling te wekken voor dit inhoudrijke en leerzame boek.

A.M.

Katholisches Missionsjahrbuch des Schweiz 1950. — 17 Jahrgang — 30. Jahrbuch des Akademischen Missionsbundes Universität Freiburg (Schweiz). — 120 blz. — Sekretariat des Skamb, Foyer St Justin, Freiburg i.d. Schweiz. — fr. 2.50.

Bij gelegenheid van het Heilig Jaar verscheen dit als altijd zeer lezenswaardig jaarboek, uitgegeven door de Skamb (Schweiz. Kath. -Akad.

Missionsbund) der universiteit van Freiburg in enigzins grotere omvang en rijkere tooi.

Nadat in de vorige jaren de missies van India en Japan aan de orde waren geweest, richtte men thans zijn aandacht op Afrika, waar de missie gedurende de laatste decennia aan de Kerk zoveel vreugde en troost bereidde, maar ook zoveel zorgen baarde. Dit jaar komt slechts de Noordelijke helft van Afrika ter sprake, die reeds te gecompliceerde vraagstukken oproept dan dat deze hier volledig behandeld zouden kunnen worden. De Zuidelijke driehoek (Bantu-Afrika) komt het volgend jaar aan de beurt.

Het jaarboek opent met een aan de tijd aangepast artikel van P. Walbert Bühlmann O.F.M. Cap., Mission von Jubeljahr zu Jubeljahr (blz. 7—16). Daarna geeft P. H. Huber S.V.D. een cultuur-geographisch en cultuurhistorisch overzicht van ,,die Nordhälfte Afrikas" (blz. 17—28). Prof. Othmar Perler geeft een geschiedkundige schets van ,,versunkenes Christentum in Nordafrika" (blz. 29—34). Joh. Beckmann S.M.B. vraagt de aandacht voor ,,die Missionskräfte in der Nordhälfte Afrikas, mit besonderer Berücksichtigung der Schweizer Missionare" (blz. 35—42). M. Briault C. S. Sp. beschrijft de ,,stratégie missionnaire en Afrique occidentale française" (blz. 43—53). F. Ricife F.S.C.J. handelt over ,,false e vere attese messianiche nel Sudan Orientale" (blz. 55—62). P. Pancrazio O.F.M. Cap., vice-rector van het Pauselijk Ethiopisch college, spreidt ,,Licht und Schatten über Abessinien" (blz. 63—68). J. Fischer S.M.A. wijst op de problemen van het ,,Grosstadtleben in Afrika" (blz. 69—74). P. Schildknecht W. P. beschrijft de moeilijkheden van het bekeringswerk onder de Moslims : Kreuz und Halbmond (blz. 75—79). Sr Marie-André du Sacré Coeur ontwerpt een schets van ,,la femme noire : une tache et un succès missionnaires" (blz. 80—85). Een ,,chef de mission Père Blanc" wijdt een beschouwing aan het brandende ,,problème des évolués à l'intérieur de l'Afrique occidentale" (blz. 86—92). Mgr Parisot S.M.A., Evêque du Dahomey, schrijft onder het opschrift : ,,le missionnaire moderne" (blz. 93—95) een woord ter nagedachtenis van P. Aupiais.

De berichten ,,aus dem heimatlichen Missionswesen, Abreise der Schweizer Missionare im Jahre 1949, verstorbene Schweizermissionare und Missionsschwestern" (blz. 96—110), alsmede de ,,Missionsbibliographie der katholischen Schweiz 1949" van Prof. J. Beckmann S.M.B., drukken op deze publicatie de stempel van ,,katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz", hetwelk we gaarne ter lezing en bestudering aanbevelen.

A.M.

Prof. Dr B. A. G. Vroklage S. V. D. — *Primitieve mentaliteit en zondebesef bij de Beloenezen en enige andere Volkeren.* — J. J. Romen en Zonen. Roermond-Maaseik. — 1949 — 142 blz.

De bedoeling van deze verhandeling is volgens de schrijver een dubbele nl. ,,Allereerst moge de missionaire zielzorg er attent op worden gemaakt hoezeer de primitieve mentaliteit verschilt van die van de westerse wat zonde, schuld, berouw, boete en goed voornemen aangaat, opdat zij hiermee rekening kan houden bij de christianisering en pastorisering onder

primitieven. Vervolgens ontvangen de godsdienstwetenschap en de theologie, inzonderheid de missiologie en de moraal, gedetailleerd materiaal, waardoor deze takken van wetenschap over de zondigheid en heilsmogelijkheid van primitieven eventueel verder kunnen discussiëren."

In een eerste gedeelte wordt dan in verschillende paragrafen uiteengezet en toegelicht, hoe onvolmaakt het zondebesef in al zijn aspecten bij de Beloenees is vergeleken met de theologisch bewerkte definitie, zoals wij deze vinden o.m. in de catechismus, nl. de zonde is een vrijwillige overtreding van de wet Gods. Immers de Beloenees ziet niet God als de uitvaardiger der wet, waarmee hij bij zijn handelen rekening houdt, doch de voorvaders ; ook is zijn kennis van de zedewet zeer incompleet ; bovendien is zijn opvatting omtrent de toerekenbaarheid onvolledig ; terwijl hij tenslotte een heel gebrekkige notie heeft van de sanctie der wet.

In een tweede gedeelte wordt vervolgens aan de hand van de daarover bestaande literatuur gesproken over het zondebesef en de daarmee samenhangende vragen bij enkele andere primitieve volkeren en daaruit blijkt wel dat daaromtrent nog heel wat nuances voorkomen en misschien ook dit, dat de opvattingen in deze, zoals zij bij de Beloenezen voorkomen, reeds enige verwording hebben ondergaan.

Dit alles zal, zo vermoed ik, de theoloog niet verwonderen, integendeel hij vindt hierin een bevestiging en vooral een illustratie van het leerstuk : dat de natuurwet, voor een gedeelte althans, uit het bewustzijn van de mens kan wegvallen onder de invloed van bepaalde factoren en ook van het leerstuk over de noodzakelijkheid der Openbaring, welke niet alleen nodig is om de Decaloog in zijn geheel te kennen, maar ook om de ware Wetgever ervan te kennen en de uiteindelijke sancties alsook de juiste motieven, waarom deze wet behoort nageleefd te worden.

Wat een theoloog misschien wel zal verwonderen, zijn uitlatingen als b.v. deze op blz. 24: ,,Men kan derhalve voor de Beloenees ook het tweede gebod zo goed als geheel buiten beschouwing laten, geenszins omdat het voor hem niet bestaat, of slechts omdat het door de voorouders verboden is, maar ook omdat hij spontaan de belediging aanvoelt, zodat hij het practisch niet of zelden waagt dit gebod te overtreden en bijgevolg ook geen vloekwoorden in zijn taal kent." Verg. blz. 116 waar letterlijk staat: ,,Dit gebod telt eveneens niet mee omdat het niet overtreden wordt."

Moeten wij hieruit concluderen, dat deze primitieve volkeren geen kennis hebben van dié geboden des Decaloogs, welke zij naleven maar alleen van de geboden die zij overtreden ? Mij dunkt dat hier de schrijver wel een beetje duidelijker had kunnen zijn. Zo meen ik ook dat het geheel aan helderheid zou gewonnen hebben, als het niet in zoveel paragrafen onderverdeeld was en daarmee waren dan wellicht ook enkele, zo niet vele, herhalingen te vermijden geweest.

P. fr J. A. J. SCHELLEKENS O.P.

Jos. Keulers, *Bijbelse Geschiedenis*. Vijfde druk. J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik, 1949. Aflev. 1—8.

De algemeen bekende en gewaardeerde, grote Bijbelse Geschiedenis van prof. Keulers wordt op het ogenblik uitgegeven in een vijfde editie.

De eerst acht afleveringen zijn verschenen en daarmede is het boek gevorderd tot de geschiedenis van Salomon. Het werk van prof. Keulers is in ons Nederlandse taalgebied wel zo verspreid, dat het niet nodig is er veel van te zeggen. In het algemeen zijn wij niet bijster gezegend met goede bijbelse geschiedenissen. Het feit dat van dit grote werk thans de vijfde druk verschijnt, bewijst wel dat die van Prof. Keulers een heel bizondere plaats inneemt. Men zal het natuurlijk betreuren dat deze nieuwe druk zonder enige wijziging ter perse gelegd is. Sinds de eerste uitgave van dit werk verscheen, is er op allerlei terrein toch wel iets veranderd. Het is hier niet de plaats om dit in bizonderheden aan te tonen en te bespreken. Het bezwaar betreft trouwens niet enkele incidentele punten, die eventueel door nieuw historisch en archeologisch onderzoek een ander aanzien gekregen hebben. Het gaat veeleer om het algemene aspect waaronder hier de gewijde geschiedenis beschreven is. Men kan de vraag stellen of niet te uitsluitend de visie van de hagiographen op de historie van Israel naar voren gebracht is en te weinig getracht is deze in haar natuurlijke ontwikkelingsfactoren te beschrijven. Evenzo kan men vragen of het wel mogelijk is een beschrijving van Israel's historie te geven zonder althans enigzins aan historische en literaire kritiek ruimte te geven, als is dit een zeer precair terrein, waar zo weinig vaste, algemeen aanvaarde resultaten bereikt zijn, dat er onmiddellijk gevaar bestaat voor al te persoonlijke opvattingen, die in een dergelijk werk achterwege zouden moeten blijven. Maar ondanks deze desiderata blijft het boek van Prof. Keulers een waardevol bezit, waaraan vele gezinnen nut en vreugde kunnen beleven.

B.A

Frank J. Powell, *Het Proces Jesus Christus*. 164 bldz. Foreholte. Voorhout, z.j.

Vertaling (en bewerking) door mr F.W.A. Visser van het geschrift van een engelse rechter, die de details van de rechtsverkrachting, bedreven in het proces van Christus, wil aantonen. We zouden daartoe twee zaken moeten weten. Vooreerst de juiste toedracht van de twee processen; daar we in de evangeliën geen stenographische verslagen van juristen bezitten, blijven hier allerlei vragen open, waarover de exegeten reeds eeuwen gediscussieerd hebben en die de Auteur niet dichter bij een oplossing brengt. Op de tweede plaats zou men de rechtsregels moeten kennen, waaraan men zich had moeten houden; voor het proces bij de joodse instanties verwijst men naar de Misjna, maar het is en blijft volkomen onzeker in hoeverre de daar vermelde rechtsregels in de dagen van Christus rechtskracht bezaten; ook Powell weet hier niets nieuws te melden. Bovendien is het geschrift voor lezers, die niet met de hangende kwesties op de hoogte zijn weinig duidelijk, en men heeft de indruk dat de vertaling deze duidelijkheid niet heeft verhoogd, om het euphemistisch uit te drukken. Waarom ook geeft men aan dergelijke uitgaven zo weinig wetenschappelijke vorm; nergens kan men titel of verschijningsjaar van het origineel ontdekken; het literatuurlijstje geeft bij de benutte boeken noch editie noch jaar. Waarom ook dat sensationele aspect; de zaak zelf is

,,aangrijpend'' en ,,dramatisch'' genoeg, maar er zal niet één lezer zijn die deze uiteenzetting aldus zal betitelen of die dit geschrift ,,een fascineerend verhaal'' zal vinden; zoals de omslag wil doen geloven.

B.A.

Magie Blanche — Magie Noire. — Speciaal nummer van ,,Grands Lacs, Revue générale des Missions d'Afrique'', 1949 (64 blz.).

Over tovenarij, waarzeggerij, bijgeloof en dergelijke verschijnselen is, ook in verband met de missionering, enorm veel geschreven Vooral de beoefenaars der godsdienstwetenschap en der ethnologie hebben zich op dit universeel verschijnsel geworpen. Men leze in het verslagboek van de 14e Leuvense missiologische week (1936) de 48 bladzijden, uitsluitend gewijd aan de opsomming van desbetreffende werken ! En men leze bovendien het dubbele verslagboek in zijn geheel.

Dat de missiologie zich met deze zaken bemoeit, vindt zijn verklaring hierin, dat de missionering zich in vele delen der wereld richt tot primitieve volkeren, onder welke de magie het weligst tiert in velerlei schakeringen, en waar zij dus de zuivere opvattingen van het christendom aanzienlijk in de weg staat. Waarmee niet gezegd is, dat de magie onder de cultuurvolkeren geheel weggevaagd is.

Om anti-godsdienstige praktijken en opvattingen te bestrijden, moet men ze kennen. Maar de missionarissen zelf weten nog lang niet altijd ,,het fijne'' van de zaak en evenmin de ethnologen. In zijn jongste werk ,,De godsdienst der primitieven'' (1949) schrijft Prof. Dr B. Vroklage S.V.D. op blz 292 : ,,Aangaande de magie heerst in de ethnologie en daardoor in de godsdienstwetenschap nog veel onklaarheid, wijl het meest nauwkeurig materiaal van betrekkelijk jonge datum en nog niet voldoende door de wetenschap gezift, geklassificeerd en in juiste termen gevat is.'' De ethnografen en met name de missionarissen zullen dus nog heel wat materiaal moeten aandragen en toelichten !

Een poging hiertoe doet het onderhavige nummer van ,,Grands Lacs''. Vijf missionarissen zijn aan 't woord. Pater M. Briault, der Paters van de H. Geest, geeft een vlot geschreven artikel ,,A travers les sorcelleries africaines''. Pater G. Tasse, Witte Pater, en Pater H. Rombauts, Scheutist, vertellen op koddige wijze, hoe geslepen de ,,tovenaars'' weten te bedriegen. Mgr I. Parisot, der Missionarissen van Cadier en Keer, beschrijft de vlucht van twee negermeisjes uit een vrouwelijk ,,fetisj-klooster'' en geeft ons een kijk in het interne leven van zulk een instelling van het jaar 1949 ! Het meest overzichtelijk en uitgewerkt artikel (met tekeningen) wordt in een dertigtal pagina's geleverd door Pater Marcel Pauwels, Witte Pater. Aldus krijgen we een kijk op de magie in verschillende streken van Afrika : Gabun, Dahomey, Belgisch Congo, Ruanda.

Maar een exhaustief compendium van deze buitennissige verschijnselen wordt in de brochure niet gegeven, ook niet met betrekking tot Afrika. Er is inderdaad nog niet voldoende ,,gezift, geklassificeerd en in de juiste termen gevat''.

Theologisch is magie een praktijk, waardoor een mens, met gebruikmaking van middelen, waarvan hij de ontoereikendheid inziet, bedoelt

effekten te bewerken, die buiten de krachten liggen der zichtbare wereld. Wat nu bij de lectuur van deze bladzijden het meest in het oog springt, is het feit, dat volgens bijna al deze missionarissen de *bedoeling* om die effekten te bewerken bij de tovenaars afwezig is : zij bedoelen te bedriegen, of op vulgaire wijze door natuurlijke middelen te schaden of zelfs te doden, en daardoor cadeaux in ontvangst te nemen. Maar dan wenden ze zich niet (ook niet impliciet) tot de duivel. Er is dan geen sprake van eigenlijke magie in theologische zin. Deze missionarissen betwijfelen ook sterk de feitelijke tussenkomst van de duivel, in de gevallen, die zij onderzochten. Bovendien wordt er aan getwijfeld, of alle negers ook feitelijk geloven in het voorgewende praeternatuurlijke karakter van de tovenaarspraktijken : zeer dikwijls doen ze ,,alsof", uit vrees voor représailles van de zogenaamde tovenaar.

Maar toch bestaat dit geloof werkelijk bij velen onder de primitieven. En in feite wordt door de tovenaars een wijd-vertakte terreur uitgeoefend : reden waarom we het met instemming begroeten, dat onze missietijdschriften serieuze en wetenschappelijke aandacht besteden aan deze gevaarlijke wonde van de Afrikaanse samenleving. Hoe beter we het kwaadaardig karakter van deze wonde kennen, des te beter zal men in staat zijn ze te genezen. En onze godsdienst is rijk genoeg in aanpassingsmogelijkheden aan de mentaliteit en verlangens der primitieven : men denke aan Sacramenten en Sacramentaliën, en aan de tussenkomst van de goede geesten, die in werkelijkheid de mens bewaren en behoeden voor het kwaad, en zijn leven verrijken met bovennatuurlijke krachten, afkomstig van de Opperheer, die ook zij erkennen. P. Ed. LOFFELD C. S. Sp.

Josef Theodor Rath C. S. Sp., ,,*Der Sklaven Knecht*" — 180 blz. — Verlag Cassianeum Donauwörth, 1949.

In de snel herlevende Duitse Provincie der Congregatie van de H. Geest wordt hard gewerkt aan de verbreiding en verdieping der missiegedachte. Pater Rath, Professor in de kerkgeschiedenis aan het Groot-Scholastikaat te Knechtsteden bij Neuss, levert zijn bijdrage in deze interessante en leerzame biographie van Pater J. D. Laval, die in 1841 als eerste missionaris van Pater Libermann naar het eiland Mauritius vertrok, waar hij tot zijn dood (1864) werkzaam bleef.

Een wonderlijk leven. Laval studeerde eerst medicijnen te Parijs, waar hij promoveerde op een proefschrift over rheumatische ziekten. Als arts kreeg hij een drukke praktijk in St André bij Evreux ; daar bracht de Voltairiaanse omgeving hem tot geloofsverslapping en ongodsdienstigheid. Maar, ook op dans- en drinkpartijen, bleef de genade zijn ziel beroeren, totdat hij ten slotte zijn heil zocht in een Seminarie. Priester gewijd in 1838, werd hij meteen pastoor in een Normandische plattelandsparochie. Bij zijn installatie was één parochiaan aanwezig, maar na twee jaar had hij zó diepgaand gewerkt, dat de Bisschop gevochten heeft om hem te behouden.

Mede door de invloed van Pater Libermann was de uiterste nood van de heidenen een nog fascinerender invloed op hem gaan uitoefenen dan de verlatenheid van zijn parochie. De Bisschop zwichtte voor de roepstem

van Christus en Laval vertrok naar het eiland Mauritius. Interessant is het te lezen, welk milieu hij daar aantrof, hoe hij de strijd aanbond met onverschilligheid en vijandschap, ook met de Vrijmetselarij. Zijn liefde heeft àlles overwonnen ; door ,,de knecht der slaven" te worden, is hij over hen gaan heersen. Zijn begrafenis was een triomftocht en zijn graf werd een bedevaartsoord, tot op de huidige dag. Het zaligverklaringsproces van ,,de apostel van Mauritius" is aanhangig.

Pater Rath heeft dit alles met vele smakelijke details verteld : een brok concrete missiegeschiedenis van de Afrikaanse eilanden. Het bovennatuurlijk karakter van iedere missioneringsarbeid komt hier op onmiskenbare wijze tot uiting. De arts-missionaris Laval roeide het kwaad uit in oratione et jejunio en op deze basis bouwde hij de Kerk van Jezus Christus.

P. Ed. LOFFELD C.S. Sp.

P. Blaireau, *Alerte... Gestapo!* Ed. Grands Lacs, Namur, 232 blz.

Een spannende en brave beschrijving van de activiteit der Belgische Maquisards, vooral van de Scouts. Op bladzijde 97 wordt (minder braaf) als verplicht en eervol voorgesteld, dat de maquisard zijn eigen gewonde medestrijder doodt (,,afmaakt" letterlijk), in geval men deze anders zou moeten achterlaten en de vijand hem door marteling de mededeling van belangrijke geheimen zou afdwingen . . . .

Over de Missie is in dit boek alleen het (,,door de Moraal-Proffen niet voorziene") feit te vinden, dat een minder scrupuleus lid van de Witte Brigade eens een portefuille vol geld, aan de Duitsers ontstolen, afdroeg aan zijn aalmoezenier, met de alweer brave vermelding : ,,Pour les missions" . . . .

P. Ed. L.

Uganda, speciaal nummer van ,,Grands Lacs", 1 Februari 1950; 128 blz. en 32 foto-pagina's hors texte.

In dit nummer wordt een overzicht gegeven van de missionering van midden-Oost-Afrika door de Witte Paters, vanaf 1878. De redactie verdeelde de gegevens over het beginstadium, de ontwikkeling en de latere verdeling van de missie. De Apostolische Vicaris van Uganda en de Apost. Delegaat van Brits Oost- en West-Afrika schreven een voorwoord.

Doctrinaire en verhalende artikelen wisselen elkaar af en prachtige helio-gravures verluchten het gehele nummer. We treffen er o.a. interessante gegevens aan van tijdgenoten over de Martelaren van Uganda.

Zulk een uitgave, uit bijdragen van velen samengesteld, kan niet de diepgang noch de overzichtelijkheid hebben van een boekwerk: het blijft een tijdschrift-aflevering, die overigens pleit voor de journalistieke gaven en de enorme activiteit van de Redactie.

P. Ed. LOFFELD C.S.Sp.

P. W. van Leeuwen, S. C. J., *Het Paulinische Voorrecht*, Druk ,,Ernest van Aelst", Maastricht, 1950.

Op dit werk is Pater van Leeuwen, Priester van het H. Hart, onlangs aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen gepromoveerd tot doctor in de

H. Godgeleerdheid. De S. heeft zich bij het samenstellen van dit werk als doel voorgesteld, de Nederlands sprekende missionaris op zijn dikwijls eenzame post te helpen bij de oplossing van de moeilijkheden, die zich voordoen bij de oplossing der gevallen van het Paulinische Voorrecht. Dit doel heeft hij bereikt. S. geeft de beginselen, die als directief kunnen dienen tot oplossing van deze gevallen en volgt de veilige weg, de enig veilige weg, door zich altijd af te vragen, welke beslissing de Apostolische Stoel voor de verschillende gevallen zou nemen. Door deze doorgevoerde opzet bevindt hij zich in goed gezelschap. Want in de decretalenbundel van Gregorius (IV, tit. 19, cap. 7) lezen we, hoe Huguccio, de beroemde magister, in een moeilijkheid het Paulinische Voorrecht rakende zich ter beslissing wendde tot zijn vroegere leerling, inmiddels onder de naam van Innocentius III tot Paus verheven. De Paus spreekt in het bewuste decretale, Huguccio, intussen Bisschop van Ferrara, met deze woorden aan : ,,Naar gelang wij U meer bekwaam weten in het canoniek recht, des te meer prijzen we U in de Heer, omdat Gij U in twijfelgevallen tot de Apostolische Stoel wendt". Terecht heeft de S. dit voorbeeld gevolgd. Want het gaat hier over het goddelijk recht. Vooreerst over de onontbindbaarheid van het huwelijk, welke krachtens het goddelijk recht toekomt ook aan het huwelijk tussen ongedoopten, ook aan het natuurlijk huwelijk dus ; verder over de bovennatuurlijke gave van ons H. Geloof ; ten slotte over een conflict tussen deze twee genoemde waarden of beter gezegd een schijnbaar conflict, want het goddelijk recht geeft een beginsel van oplossing, door de Kerk standvastig voorgehouden : ,,In twijfel gaat het geloofsvoorrecht voor." In twijfel moet het mindere (het natuurlijk huwelijk) voor het meerdere (het bovennatuurlijk geloof) wijken. God verleent dus aan het bovennatuurlijk geloof, om zijn oneindig grote waarde, rechtsbegunstiging boven het natuurlijk huwelijk. Dit beginsel is van veelvuldige toepassing. Want wanneer wij mensenkinderen na de erfzonde met ons natuurlijk verstand trachten door te dringen in de goddelijke wetten en in menselijke bewoordingen trachten deze te formuleren, moeten vele twijfels in ons opkomen, ja in vele gevallen moeten we onze onmacht erkennen. Er zit dus niets anders op, dan dat we ons wenden tot de Kerk, die van Gods wege is aangewezen om het geloof en de goede zeden ongerept te bewaren en bindend uit te leggen. We moeten ons wenden tot het centrum der Kerk, de Kerk van Rome, de moeder en lerares van alle gelovigen volgens de beschikking van den Heer, gelijk Paus Innocentius III zegt. We moeten opklimmen tot die plaats, welke de Heer heeft uitgekozen, gelijk het Concilie van Trente zich uitdrukt.

Vele missionarissen zullen dit boek medenemen naar hun missiepost en aan velen zal het worden toegezonden. Zij zullen de uiteenzettingen van dit boek toetsen aan hun bevindingen en niet nalaten ervan mededeling te doen aan de S. (Kerkstraat 65, Hees-Nijmegen), die daardoor gelegenheid krijgt zijn boek tot een nog veiliger gids te maken.

F. van WELIE

Kaj Birket-Smith, *De Weg der Beschaving*, 442 blz. Amsterdam-Antwerpen, Van Ditmar N.V. 1950.

Mij is op het ogenblik in de Europese en Amerikaanse literatuur geen werk bekend dat — zij het populair wetenschappelijk — uitmuntender is dan dit boek van Prof. Dr Kaj Birket-Smith. Het boek wil niet alleen een overzicht geven van de culturen, maar tevens een historisch inzicht van de opbouw der culturen bieden. Daarom is dit werk zo belangrijk. Ook laat het telkens zien wat de praehistorie, de archeologie en de rassenkund over bepaalde kwesties denken. Aldus is een werk tot stand gekomen dat een zeer brede visie geeft op de te behandelen voorwerpen, waarmee de resultaten der cultuurhistorische methode der zogen. ,,Weener school" zeer veel overeenkomst vertonen. Wel zou een volgeling dezer school op enige dezer opvattingen van Birket-Smith critiek kunnen uitòefenen, maar deze verdwijnen bij het vele goede dat dit boek biedt en kunnen derhalve beter hier achterwege blijven.

Na twee algemene oriënterende hoofdstukken behandelen de volgende capita achtereenvolgens de ergologie, economie, sociologie, religie, om af te sluiten met een grootse visie over de brede cultuurstromingen die de aarde gekend heeft.

Het is te betreuren, dat de auteur bij de verklaring van de godsdienst en met name van een monotheïsme, hetwelk bij zeer vele, juist buitengewoon primitieve volken wordt aangetroffen, zo vaag en algemeen blijft, terwijl hij over animisme en animatisme veel duidelijker uitweidt.

De Nederlandse uitgave doet niets onder voor de Deense en Zwitserse.

B. VROKLAGE

P. Julien, *De eeuwige Wildernis*, 213 blz. Uitgegeven bij N. V. Uitgeversmaatschappij ,,De Pelgrim", Eindhoven 1949.

Het is een lust om in stille uren van ontspanning dit boek te lezen. De levendige taal, de onderhoudende verteltrant en de ongezochte, gezonde spanning die de auteur in zijn belevenissen weet te leggen, maken dit boek tot een voortreffelijk boek voor het leesgrage publiek.

Zo kies als maar enigszins doenlijk is, beschrijft de auteur het afmaken van de grote kudde vee wegens besmettingsgevaar en het toch weer heimelijk bewaren van het vlees dezer afgekeurde dieren! Spannend is beschreven de tocht naar de ijstop van Afrika's hoogste berg, de Kibo, genoegelijk de tocht over de rivier de Soubama met de oude hekwieler ,,Mariette", waar de mentaliteit van de negers tegenover de blanke overheerser prachtig getypeerd wordt. Met de grootste verwondering neemt men kennis van de veelsoortige fauna van Afrika, vooral van de duizenden soorten insecten. Indien men hiermede Indonesië vergelijkt, eveneens een tropisch land, is het verschil enorm. Ik wens van harte dit mooie boek de ruimste verspreiding toe, omdat het populaire lectuur is in de allerbeste zin van het woord. Ten slotte mag niet onvermeld blijven de keur van foto's, die technisch zo volmaakt zijn opgenomen als maar hoogst zelden wordt aangetroffen.

B. VROKLAGE

G. L. Tichelman, *Batakse Kunst*, 12 blz. tekst en 4 blz. afbeeldingen. Uitgave van het Indisch Instituut 1949.

In korte bewoordingen heeft de auteur de waarde van de Batakse kunst uiteengezet. Hij behandelt allereerst de maatschappelijk gerichte kunst in huizenbouw en kleinkunst. Overgaande naar het religieuze behandelt hij allereerst de toverstaf, de maskers, de beelden en het weven. Al deze kunst is doordrenkt met religieuze motieven. Tenslotte wijst de auteur op de stenen urnen, zo merkwaardig voor de Batak cultuur, en de Batakse letterkunde. Zoals men verwachten kon, geeft het boekje een zeer goed overzicht van de Batakse kunst. Alleen is het jammer dat ook hier weer die begripsverwarring heerst omtrent magische kunst, religieuze en magico-religieuze kunst.

B. VROKLAGE

J. Hoek, *Dajakpriesters, Een bijdrage tot de analyse van de religie der Dajaks Anno 1949.* In eigen beheer. — 240 blz.

Wij danken Dr Hoek een degelijke studie over de aard der priesters bij de Dajak. Omdat deze studie uitmunt door voortreffelijke duidelijkheid, degelijke bezonnenheid en grote voorzichtigheid in oordeel, biedt zij vanzelf het bizondere voordeel dat het een betrouwbaar boek is geworden en men betreurt het dan ook des te meer, dat het niet mogelijk is geweest om dit werk in een goed gedrukte uitgave te doen verschijnen. De inhoud verdient het.

Vooraf geeft de auteur een algemene begripsbepaling van de verschillende religieuze en magische functionarissen, zeer noodzakelijk, gezien de verwarring op dit gebied. Met aldus duidelijk afgebakende begrippen manoeuvreert de auteur in de volgende hoofdstukken, waarin hij achtereenvolgens de verschillende groepen der Dajak uitvoerig beschrijft, het medegedeelde keurt en zo nodig critiseert. Op het einde van zijn werk toetst hij deze functionarissen nogmaals aan de begrippen, die de auteur in het eerste hoofdstuk heeft vastgelegd en tracht deze gegevens tenslotte in te lassen in de verschillende cultuurstromingen. Wat dit laatste betreft, moge ik opmerken, dat ik thans verschillende aanduidingen heb, dat het megalithcomplex in Indonesië in zijn beide stromingen moederrechtelijk is geweest. Mij schijnt het verder zuiverder om de magische functionarissen geen priesters te noemen, omdat hun werkwijze, en vooral hun geesteshouding een totaal andere is en zelfs in vele opzichten het tegenovergestelde van wat bij ons de inhoud van het begrip priester is. Men kan deze verschijnselen derhalve moeilijk onder een begrip samenvatten.

B. VROKLAGE

Imprimatur; J. C. VAN OVERBEEK, pr. Paed. Drs.
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 14 Juli 1950.

Kerk en Missieproblemen van onze tijd *)

Toen de tweede wereldoorlog reeds in bijna alle missielanden de diepe sporen van zijn vernietigingswaanzin getrokken had en er in talrijke missies grote leemten in het missieleger waren ontstaan, toen tengevolge van diezelfde oorlog de ene ruïne zich op de andere stapelde en tezelfdertijd de bronnen van personeel en materiaal van het missiewerk overzee: missie-instellingen en -inrichtingen waren uitgedroogd, dreigde een hoge graad van pessimisme zich meester te maken van velen die in enig opzicht bij het missiewerk betrokken waren, om niet te zeggen dat zij aan de wederopbouw ervan begonnen te wanhopen. Vergeten schenen de door een heerlijk optimisme gedragen profetische woorden, die de grote missiepaus Pius XI op 29 April 1938 in een toespraak tot de Centrale Raad van de Pauselijke Missiewerken richtte: ,,*Gelukkig, ja gelukkig, gij, jongeren! Gij zult schone en grote, ja wonderbare en verrassende dingen zien! Vele volkeren zullen tot de Kerk komen, vele volkeren, die nu nog ver verwijderd zijn! Gelukkig gij, die mede kunt werken om dit grote en wonderbaarlijke werkelijkheid te doen worden.*" Ook de nieuwe Pius verhief zijn bemoedigende stem. In treffende woorden sprak Hij op 24 Juni 1944 voor de in Rome vergaderde Centrale Raad van dezelfde Pauselijke Missiewerken als volgt:

,,Een woord van lof en dank, maar tegelijk van hoop en aanmoediging voor diegenen zouden Wij willen spreken, die in angst verkeren omtrent de toekomst van de missies. Hoevele harten toch werden ook gedurende de eerste wereldoorlog door deze onrust gekweld! Maar op de angstige twijfel en de toenmalige vrees heeft de tijd tussen de beide wereldoorlogen zo'n gunstig antwoord gegeven, dat het alle voorspellingen overtroffen heeft. Dank zij deze prikkel is het missiewerk zowel in de reeds door het licht van het Evangelie verlichte landen als ook in de missie zelf een ontwikkeling te beurt gevallen, die zo omvangrijk naar buiten is en zo diep naar binnen, dat de missiegeschiedenis geen tweede voorbeeld van eenzelfde intensiteit kent. Onze Voorganger Pius XI heeft niet minder dan 221 nieuwe missiegebieden opgericht. Het aantal missionarissen is onder Zijn pontificaat verdubbeld. De inheemse clerus nam bijna met 100% toe! Het aantal school-

*) Naar mijn lezing ,,Heeft de Kerk een plan voor de toekomst van de missies?" bij gelegenheid van het 28e M.I.A.-congres in Hollandse Rading, 2 Juli 1950.

kinderen dat de missiescholen bezoekt, werd verdrievoudigd. Bij de stichting van het St. Petrus Liefdewerk in 1889 telde de inheemse clerus 870 priesters en 2700 seminaristen. Bij het 50-jarig bestaansfeest van dit Liefdewerk was dit aantal reeds verachtvoudigd en de diocesen die aan inheemse bisschoppen zijn toevertrouwd, zijn thans reeds meer dan 70 in getal". Na de missies in Oost-Azië en Midden-Afrika die bizonder hoge verwachtingen wekken, gememoreerd te hebben, vervolgt de Paus : „In de eerste wereldoorlog dus was het alsof de Heer met Zijn almachtige hand het missiewerk over de afgrond heen leidde. Velen meenden destijds, dat de oorlog als een wervelstorm over de missies zou gieren. Maar de goddelijke Voorzienigheid liet in plaats daarvan een missielente opbloeien, zo rijk aan beloften als de Kerk misschien nooit gekend heeft. Daarom aarzelen Wij niet, ook nu, gedurende deze tweede en nog veel verschrikkelijkere wereldoorlog de toekomst rustig tegemoet te zien." Aan het einde van zijn rede zei tenslotte de Paus : „Reeds worden de verborgen plannen van de Voorzienigheid duidelijk voor degene die de loop der menselijke gebeurtenissen onder de gezichtshoek van de wijze en almachtige leiding van God tracht te beschouwen en die bovendien het voorrecht geniet, uit de lessen van het verleden voorspellingen voor de toekomst af te leiden."

Deze troostvolle pauselijke schildering van de resultaten en verwachtingen voor de toekomst van de missie wordt nog duidelijker in het licht gesteld door de cijfers, die de Congregatie van de Voortplanting des Geloofs publiceerde tijdens het onlangs (Sept. 1950) bij gelegenheid van het Heilig Jaar te Rome gehouden missiecongres. Volgens deze gegevens is alleen in de missiegebieden der Propaganda het getal christenen in de laatste 23 jaar (1927—1950) bijna verdubbeld, het steeg nl. van 14.660.000 tot 27.945.000. De 2½ millioen catechumenen meegerekend omvat dus de christenheid in de missie rond 30 millioen zielen. Aan het missiewerk wordt deelgenomen door 26.840 priesters, 9.331 broeders, 61.577 zusters, 82.863 katechisten en 92.111 onderwijzers en leraren. Het getal scholen in de missielanden bedraagt 41.632 met 3.216.720 leerlingen; in 5000 middelbare onderwijsinstellingen wordt onderricht gegeven aan 900.000 leerlingen. Tenslotte vermeldt het overzicht nog 6401 liefdadige instellingen (zieken- en weeshuizen enz.) met 65.000 bedden.

Maar al deze getallen die de resultaten van het jongste verleden en van deze tijd weergeven, mogen het feit niet verbloemen, dat

het missiewerk overal op een critiek punt gekomen is. Niet op de eerste plaats is de verschrikkelijke wereldoorlog het begin van een nieuw tijdvak in het missiewerk: de brede en diepe geestelijke stromingen in het leven der volkeren roepen missieproblemen van de grootste draagwijdte op en eisen verbeterde en geheel nieuwe methoden. Rome heeft deze ontwikkeling reeds lang scherp in het oog gehouden en in overeenstemming daarmee instructies gegeven, zoals de talrijke ingrijpende decreten van de Propaganda bewijzen. Vooral echter getuigen twee gebeurtenissen uit het jongste verleden van het feit, dat Rome „het uur van de grote wereldmissie" zeer goed begrepen heeft en zich dienovereenkomstig voorbereidt. De eerste is het missiecongres, dat begin September van dit jaar te Rome gehouden werd en waarover boven reeds gesproken is. De tweede gebeurtenis is de bijeenroeping van de oversten der missionerende orden en congregaties — onder het presidium van enige kardinalen —, met het doel de aanpassing aan de nieuwe tijdsomstandigheden te bevorderen.

Het gaat immers om niets meer of minder dan de stichting van de Kerk bij alle volkeren der aarde. Scherper en duidelijker dan ooit staat de missionerende Kerk na de gedachtewisseling der vertegenwoordigers van de missiewetenschap het missiebegrip en daarmee het ene grote doel voor ogen : plantare ecclesiam ubi non est. Niemand doet méér voor de bekering van de heidenwereld en het zieleheil der volkeren dan hij die hun de éne waarachtige instelling bouwt waar zij redding kunnen vinden : de Kerk. Dit bouwen gebeurt niet in het wilde weg, want de ontzaglijke moeilijkheden aan alle kanten, maar ook de tegenwoordig dieper dan ooit besefte mogelijkheden voor de grondlegging van de christelijke Kerk in de heidense landen, dringen de missionerende Kerk in feite methodes en middelen op, die rechtstreeks aan onze wereld en tijd zijn aangepast.

Welke zijn nu deze factoren die remmend of stimulerend inwerken op een vruchtbare missie-arbeid van heden en toekomst ?

Op de eerste plaats trekken de uiterlijke tekenen van dit tijdsgewricht de aandacht, uitwendige factoren, die medebepalend zijn voor de missionering : het einde van het *kolonialisme* in alle landen overzee, gelijktijdig daarmee het ontwaken der inheemse volkeren tot nationale, politieke en economische zelfstandigheid, geestelijke en materiële, voor sociale wijzigingen in de verschillende volkeren, met name als gevolg van de industriali-

satie, deelneming aan de wereldhandel enz. Al te lang heeft het kolonialisme zijn donkerste schaduwen op de missionering van de inheemse volkeren geworpen, en het missiewerk vaak genoeg practisch onmogelijk gemaakt door de heers- en hebzuchtige practijken van de blanken, door hun smadelijke slavernij in het verleden en in onze tijd door een niet minder onwaardige dwangarbeid enz., die de niet-christelijke volkeren met afschuw voor het christendom vervulde. Waren de hinderpalen in de vorm van bepalingen, die door alle koloniale regeringen werden toegepast en waardoor de missie uit consideratie voor de Islam of andere godsdiensten uit dikwijls veelbelovende streken werd geweerd, niet groter dan de voordelen die een koloniaal systeem het missiewerk bood ? Zonder de blanke mogendheden zou in Afrika en vooral in Oceanië het doel van het missiewerk : de inheemse Kerk, veel dichterbij zijn. Ook de koloniale politiek in bredere zin, b.v. de verdelings- en belangenpolitiek van de grote mogendheden, met name van Frankrijk in China, van Portugal in Indië enz. deed de missie vaak genoeg de voorloper schijnen van Europese kanonnen, en was zodoende de oorzaak van haar onbevredigende vruchtbaarheid. Aan deze grote nadelen van het kolonialisme is nu een einde gekomen ; de missie staat eindelijk werkelijk geheel op zich zelf en heeft geen uitsluitingsbepalingen en geen vernietigingsplannen vanwege de vrijmetselaars meer te duchten, evenmin als een behandeling van inheemsen, die lijnrecht in strijd is met de grondbeginselen van het christendom. Daarbij kan men het ook als missionaris tenminste voor enkele nog onontwikkelde volkeren betreuren, dat zij ontijdig aan het kolonialisme zijn ontrukt en op eigen benen moeten staan, voordat zij daartoe in staat zijn, temeer daar nu ook de koloniale mogendheden onder de druk der omstandigheden een veel vriendelijker houding tegenover de missie en de inheemsen hebben aangenomen, zoals b.v. in Nederlands Nieuw-Guinea.

Van nog grotere, ja van de allergrootste betekenis voor de missie is *het ontwaken van de inheemse volkeren tot nationale en politieke zelfstandigheid.* In zo'n overgangstijd loopt iedere vreemde missie en elke buitenlandse missionaris gemakkelijk gevaar, van spionnage of van hand- en spandiensten ten gunste van zijn vaderland beschuldigd te worden. De missionaris moet zich volledig distanciëren van de koloniale mogendheid en zich voor de volle honderd percent losmaken van zijn vaderland, maar ook moet hij zijn persoon voor

100% inzetten ten bate van de jonge inheemse natie. Zo, maar ook alleen maar zo is een missie in staat, een inheemse Kerk te stichten. Maar ook een politieke werkzaamheid in de inheemse staat ware verkeerd en zou misschien in een enkel geval de bekering van een volk kunnen vergemakkelijken, maar ook het gevaar oproepen van de vorming van zuiver nationale kerken in plaats van de Una Sancta Catholica Ecclesia. Door een nauwkeurig vastgestelde en volledig met de instructies van de Indische bisschopsconferentie overeenstemmende houding van de Indische missionarissen bij de grote nationale vergaderingen te Delhi en Karachi, is men er in geslaagd zeer bevredigende waarborgen voor het Indische missiewerk in de nieuwe staten Hindustan en Pakistan te verkrijgen. Eerst dan vormt de missie een grote macht, wanneer zij een louter religieuze en kerkelijke zending demonstreert.

Het einde van het koloniale systeem en het ontwaken van de inheemse volkeren tot nieuwe zelfstandige staten en naties, vormen dus reeds een belangrijke richtlijn voor de nieuwe missieperiode, die duidelijk zichtbaar voor onze ogen aanbreekt : de roeping van de missie tot een zuiver religieus resp. christelijk-morele zending, waaraan ongetwijfeld niet altijd door alle missionarissen aandacht geschonken is.

Voor enorme problemen wordt de missie in ongeveer alle missielanden geplaatst door de binnendringende moderne *industrialisatie en de moderne culuutr in het algemeen.* Reeds tijdens het vroegere koloniale stelsel heeft deze industrialisatie met het gebruik van machines in fabrieken en bij de landbouw een aanvang genomen. Voor de jonge inheemse volken hangt de gehele zelfstandigheid in economisch opzicht en hun betekenis in het internationale volkerenconcert daarvan af. Maar ook voor de oude cultuurvolken van het Verre Oosten en van Zuid-Oost-Azië is de moderne industrialisatie en wat daarmee samenhangt een levenskwestie. Helaas bewerkt deze modernisering echter in de meeste gevallen een volledige reorganisatie van de bevolking, een wegtrekken van het landvolk en gros naar de moderne industrie-centra, een opgeven van de landbouw en het rustige leven buiten, een uiteenrukken niet enkel van alleenstaande gezinnen, maar van hele familiegroepen, een ontwortelen uit het eigen volksgeheel en daarmee uit de godsdienstige sfeer, meestal in de richting van het socialisme, communisme en nihilisme. Onder de bonte, massale opeenhopingen van mensen in de industriële centra woekeren een huiveringwekkende

zedeloosheid en demoralisatie voort, als ook epidemieën tengevolge van onhygiënische levensomstandigheden en het misbruik van alcohol. Voor de missie is het werk in zo'n milieu natuurlijk honderdmaal moeilijker dan in het oude Afrika, Oceanië enz., die nog vrijwel niet door het moderne materialisme zijn aangetast.

Wanneer nu de missie alléén streed om de ziel van deze in velerlei opzicht ontwortelde inheemse rassen en volkeren, zou het onheil misschien nog bezworen kunnen worden. Maar juist in deze overgangstijd, men zou kunnen zeggen in deze radeloosheid en gisting van zovele millioenenvolkeren heeft *de grote stormloop van het communisme en bolsjewisme* plaats tegen de missievolkeren. De sociale nood van het volk van India, de wanhopige economische moeilijkheden van China, de oorlogsellende van Korea, Japan en de Philippijnen, de materiële nood van Indo-China en Indonesië, en vooral het gistingsproces van geheel Afrika en Oceanië vormen een vruchtbare bodem voor het onkruid van het communisme. De legers van Moskou overstromen al deze gebieden en leiden aan de bolsjewistische hogeschool te Moskou jaarlijks honderden kleurlingen uit alle landen op voor de rode agitatie in de missie ; uit Afrika alleen zijn het er ieder jaar meer dan 200. Wie ziet hierin niet het grote wereldgevaar van het bolsjewisme voor alles wat geloof, missie en Kerk heet? En opnieuw moeten we zeggen: Helaas heeft de vroegere z.g. regeringsschool van de blanken in de koloniën een niet alleen ongodsdienstige, maar een in wezen atheïstische invloed uitgeoefend, zodat de inheemse leiders over het algemeen moderne atheïsten of ten minste practisch ongodsdienstige materialisten zijn, die de rode stormvloed geen beslissend halt kunnen toeroepen. Tengevolge van het eerst laat, dikwijls helaas al te laat begonnen werk van de missie-hogescholen, is het getal leidende katholieken te klein en onbeduidend om werkelijke invloed op de ontwikkeling van de jonge volkeren te kunnen uitoefenen. Er ontbreekt nog een katholieke elite in de school, in de pers, in de parlementen, in de vergaderingen, kortom overal waar invloed op de ontwikkeling van een volk wordt uitgeoefend.

Onder de uitwendige factoren die het meest van invloed zijn op de missie van deze tijd vermelden wij de protestantse zending, die overal met uitgebreid personeel en materiaal haar werkzaamheid ontplooit, de propaganda van de Islam, die met ongebroken kracht blijft opdringen, en de cultuurgodsdiensten van Hindoeïsme en Boeddhisme, die zich aan de moderne tijd trachten aan te passen.

Er zijn echter ook inwendige factoren, die voor de missie van de toekomst van beslissende betekenis zijn. Het toenemen van het aantal christenen en het groeiende getal missionarissen en medewerkers, inheemse priesters en bisschoppen, het reeds nu over heel de heidenmissie uitgespannen net van missiestaties, scholen en liefdadige instellingen, de krachtige organisatie van Kerk en missie en de goede naam die zij overal reeds hebben, de diplomatieke of halfdiplomatieke betrekkingen van vele staten met Rome en de Paus, wiens verheven geestelijke grootheid wereldbekend is enz. enz. stellen de missie in een heel ander licht dan een eeuw of zelfs vijftig jaar geleden. Men mag deze machtspositie van de missie zeker niet overdrijven, men moet ze echter ook niet onderschatten. En evenals het nu in de missielanden niet meer zó is, dat men slechts hier en daar een bisschop of missionaris vindt en dikwijls honderden mijlen ver nauwelijks één enkele echte kerk, maar inplaats daarvan duizenden en nog eens duizenden, zo staan tegenwoordig achter het missiefront ook de goed uitgeruste hulptroepen van een georganiseerd thuisleger, zo zijn er thans honderden opleidingsinstituten voor nieuwe missionarissen, die voor de nieuwe missietaak doelbewust worden opgeleid, zo zijn er thans ook actieve werkgemeenschappen om de missie de middelen te verschaffen, die zo'n reusachtige over heel de wereld vertakte onderneming nodig heeft. Van het grootste belang is, dat de missies tegenwoordig geleid worden door waarachtig apostolisch gezinde leiders, die met alle problemen vertrouwd zijn.

Uit de bovengenoemde, in het missie-object, d.w.z. in de volken zelf gelegen factoren, volgen vanzelf de meest brandende missieproblemen en -vraagstukken. Wij zullen de belangrijkste noemen en tevens de pogingen die de missie in het werk heeft gesteld om ze op te lossen, in het licht stellen.

Niets ligt de Kerk van alle volkeren zo na aan het hart als *de vorming van een inheemse clerus.* Alleen eigen priesters zijn in staat de natuurlijke vooroordelen tegen de uit het buitenland komende missie uit de weg te ruimen. Zij alleen beheersen de landstaal volledig — en het talenprobleem is toch in alle missielanden één van de belangrijkste vraagstukken. Voor hen alleen staan alle deuren naar het eigen volk open. Zij alleen zijn de geboren behoeders en beschermers van de jonge missiekerk, wanneer — zoals heden ten dage zo dikwijls gebeurt — de buitenlandse missionarissen door vijandige maatregelen in hun werkzaamheden gehinderd worden.

Pius XI legde niet voor niets de grootste nadruk in zijn encycliek Rerum Ecclesiae van 28 Februari 1926 juist op de vorming van de inheemse clerus. Intussen zijn in China reeds 34 inheemse bisschoppen en prefecten benoemd, in Indië 25 bisschoppen en 4 wijbisschoppen, in Korea 4 vicarissen en 1 prefect, in Japan in het geheel 15 hogere kerkelijke leiders, in Indo-China 3, in Siam 1, op de Philippijnen 2 aartsbisschoppen en 3 bisschoppen, in Indonesië 1 bisschop en in Afrika 3 bisschoppen en 1 prefect, dus nagenoeg 100 bij elkaar. Inheemse priesters zijn er ruim 11.000, d.i. veel meer dan een derde van alle priesters die in de missies werkzaam zijn. Dit aantal neemt weliswaar nog geenszins voldoende toe, maar reeds vóór de tweede wereldoorlog werden er in 84 grootseminaria 3319 philosophen en theologanten en in 270 kleinseminaria nagenoeg 12000 klein-seminaristen voor het priesterschap opgeleid. Nu Rome zelf voor seminaria en hogere vormingsinstituten voor de inheemse clerus heeft gezorgd, mogen wij principieel dit probleem, het belangrijkste in de missie van deze tijd, als opgelost beschouwen. Op zijn minst is hier de missie op de goede weg om overal in langer of korter tijd tot een inheemse Kerk uit te groeien.

Minder gunstig echter is het gesteld met het probleem van *de vorming van een katholieke elite* in de missies. Onsterfelijke verdiensten heeft de missie vrijwel overal verworven door haar lagere scholen, waar bijna 3¼ millioen kinderen een eerste vorming ontvangen. Maar de 5000 middelbare onderwijsinstellingen met ongeveer één millioen studenten vormen tenslotte toch in de meeste landen maar een kleine groep katholieken. Dikwijls werd de grote betekenis hiervan voor de missie en voor de uitbouw van een in eigen bodem gewortelde Kerk door de beste missionarissen niet ingezien, omdat deze instellingen het beste personeel voor zich opeisten en zware financiële lasten met zich meebrachten. Toch kon Pius XII nog onlangs de noodzakelijkheid en de hoge waarde van deze scholen voor de vorming van leidende mannen en vrouwen in de missielanden in het licht stellen. Universiteiten zoals die van de Jezuïeten in Tientsin en Sjanghai, en van de Missionarissen van het Goddelijk Woord in Peking voor China ; van de Jezuïeten in Tokio en van de Missionarissen van het Goddelijk Woord in Nagoya voor Japan ; van de Jezuïeten (Ateneo), van de Dominicanen (San Tomas), beide in Manila, en van de Missionarissen van het Goddelijk Woord (San Carlos) in Cebú voor de Philippijnen ; van de Jezuïeten in Trichinopoly, Mangalore, Calcutta en Bombay

voor Indië ; van de Jezuïeten in Beiroet voor het Nabije Oosten ; van de Jezuïeten in Kisantu voor Belgisch-Congo ; van de Oblaten in Boma-Basutoland voor Zuid-Afrika enz. enz. zijn van onschatbare betekenis voor de vorming van een elite in deze landen.

Voor het ontstaan van een werkelijk inheemse Kerk in de missielanden moet het christendom noodzakelijk ook een zo groot mogelijke weerklank vinden in de heidense omgeving en met name in de leidende lagen der bevolking, dat wil dus zeggen, dat men moet streven naar *een krachtige penetratie van de christelijke ideeën.* Belangrijker zelfs dan vele afzonderlijke bekeringen is de penetratie van het christendom in het sociale leven van de volkeren, om ze langzamerhand tot een beslissing vóór of tegen Christus te brengen. Iedere missiestatie moet een vuurhaard van christendom, elke missionaris afzonderlijk, ja iedere christen in de missie moet een heraut voor Christus worden. Vooral de scholen en met name de hogescholen hebben de plicht het echte christendom naar buiten uit te stralen. Uit de min of meer christelijk gevormde ideeën van grote heidense bladen in China, Japan, Indië en andere landen blijkt, dat de christelijke ideologie daar reeds veel meer is doorgedrongen dan men gewoonlijk aanneemt. Toch heeft een breedopgezette christelijke missiepers — wij bedoelen nu de dagbladpers, het tijdschrift en het goede boek — nog een reusachtige taak te volbrengen, vooral in deze tijd, nu immers de atheïstische en marxistische pers overal een enorme invloed uitoefent. Waarom zouden de Westerse geleerden de missielanden alleen voor internationale wetenschappelijke conferenties bezoeken en niet ook om het opkomende christendom te steunen en in aanzien te doen stijgen ? Wanneer in vroegere tijden de missionarissen op de openbare weg konden preken, waarom zouden zij zich dan tegenwoordig niet van de radio bedienen, of van de film om de Kerk van Christus aanschouwelijk voor te stellen ?

Het missiewerk is niet alleen een bouwen met de troffel a.h.w. in de hand, maar tegelijk een verdediging tegen het oude en nieuwe heidendom en in onze dagen vooral tegen *het communisme,* dat heel het missiewerk te gronde dreigt te richten. Het is zeker geen ongeoorloofde politieke inmenging, wanneer in Indië de missiebisschoppen de bestrijding van het rode gevaar voor Kerk en staat op de agenda van hun vergadering hebben geplaatst en de regering hun medewerking hebben aangeboden voor een gemeenschappelijke strijd. Wanneer in China het communisme nog één vijand te duchten

heeft, is het ongetijfeld vijand nummer één : het christendom. In de andere landen van het Verre Oosten neemt de missie dezelfde positie in. In Afrika vormde de strijd tegen het bolsjewisme en het socialisme één der belangrijkste punten van bespreking op de grote in 1945 te Leopoldstad voor geheel Belgisch-Congo gehouden bisschops-conferentie ; ditzelfde punt staat op het programma van de Catholic African Union, die in de twintiger jaren met dit doel door de bisschoppen gesticht is. Overal waar de oude instellingen te gronde gaan en de moderne „cultuur" in opkomst is, worden christelijke vakverenigingen opgericht. Maar met mooie programma's en verdedigingsplannen alléén komt men ook in de missie niet ver. Tegenover de ontzaglijke nood van het volk die overal de beste voedingsbodem voor het communisme is, ziet de missionerende Kerk zich voor *enorme sociale problemen* geplaatst. Zoals in de Middeleeuwen de monniken met het Christendom ook een profane cultuur brachten, de volkeren betere landbouwmethoden leerden en hun het goede voorbeeld gaven, zo is nu opnieuw, maar op veel grotere schaal, bij de meeste missievolkeren de bevordering van landbouw, ambachten en nijverheid door middel van vakscholen, invoering van moderne machines, aanleg van plantages, aanboring van nieuwe bronnen van bestaan enz. een misschien ondergeschikte, maar voor de toekomst van de missie uiterst belangrijke aangelegenheid.

Vergeefs zal ook de prediking van de godsdienst der liefde zijn, wanneer daarmee niet de practische beoefening van de liefde gepaard gaat. Maatschappelijk hulpbetoon en liefdadigheid zijn a.h.w. twee vleugels van de grote stoomploeg van de missie, die dienen om de akker van de grote heidenmissie voor het zaad van het geloof in gereedheid te brengen. Welk een prachtig missiewerk vervullen hier vooral de talrijke missiebroeders (9000) en missiezusters (61000) ! Zelfs heidense volkeren waren diep verontwaardigd over de verbanning van deze broeders en zusters uit scholen en ziekenhuizen door goddeloze ambtenaren van Europese mogendheden en zij hebben hen met de meeste aandrang teruggeëist. (b.v. in Indo-China).

Daarmee komen wij aan het grote probleem van *de buitenlandse missionarissen*. Zijn ze misschien overbodig geworden door de vorming van een inheemse clerus ? Is hun werk in de nieuwe staten min of meer onmogelijk geworden ? Noch het een, noch het ander. Veeleer zou b.v. in China de inheemse clerus honderdmaal zo talrijk

moeten zijn, en zelfs dan zouden er niet voldoende eigen priesters zijn om de buitenlandse missionarissen te vervangen. In geen enkel missieland groeit de inheemse clerus zo voorspoedig, dat hulp van buiten in de nabije toekomst niet meer nodig zou zijn. Juist nu moet het getal buitenlandse missionarissen vertienvoudigd worden. Alleen blijkt uit de geestesstroming onder de ontwaakte volkeren die hun onafhankelijkheid reeds verkregen hebben of er naar streven, dat de buitenlandse missionarissen zich van iedere politieke activiteit moeten onthouden en zich geheel en al tot hun verheven goddelijke zending moeten beperken. Zij moeten nog méér doen ; zij moeten zich van alle ongezonde Europese ballast bij hun missiewerk ontdoen, zij moeten geen Westerse, maar een echt inheemse Kerk willen bouwen. Soms wordt in dit verband te zeer de nadruk gelegd op het *accommodatie-probleem* in de missie. Waar het tenslotte op aankomt is, dat de missionarissen de taal van het volk als hun moedertaal leren beheersen, om geheel uit de geest en de psychologie van het volk het Evangelie te kunnen preken en aldus de Kerk gestalte te kunnen geven. Om dit te bereiken is het niet nodig, dat men eerst de westerse liturgie door een oosterse vervangt, en evenmin dat men de aristotelische philosophie en de thomistische theologie van het Westen buiten gebruik stelt om op het wankele fundament van de Mahayana en op het grondeloze Brahmanisme een oosters-christelijke theologie op te bouwen ; beide pogingen zouden trouwens schipbreuk lijden. Het wezen van het christendom is één en onveranderlijk, maar ook in zijn uiterlijke vormen en organisatie heeft het christendom in de loop der eeuwen in liturgie en leer vormen aangenomen, die met de toevallige nationale toevoegsels of schakeringen niets hebben uit te staan. Deze laatste dienen geweerd te worden, de eerste moeten overal gehandhaafd blijven. Men moet zowel de geest van het christendom als de ziel van het volk zuiver kunnen aanvoelen, om hier het wezenlijke van het bijkomstige te onderscheiden. Er moeten nog vele andere vraagstukken opgelost worden, die voor het welslagen van het missiewerk van grote betekenis zijn, zoals b.v. de houding tegenover de inheemse vrouw, haar inschakeling in het sociale leven en de opvoeding in het algemeen — niet naar westerse opvatting, maar geheel naar de geest van de inheemsen —, de stichting van inheemse congregaties die aan de eigen levensomstandigheden zijn aangepast enz.

Het is zonder meer duidelijk, dat zo'n wereldomvattend missie-

werk, dat bovendien heden ten dage in verband met de vorming van een nieuwe wereldorde met zo vele en zo grote problemen te worstelen heeft, *zeer grote financiële zorgen* met zich meebrengt. De missionerende Kerk ziet zich voor de grootste financiële problemen geplaatst. Terwijl de behoeften van het uitgebreide missiepersoneel van nagenoeg 300.000 personen met de dag toenemen, zijn de volkeren die hun werk ondersteunen, minder kapitaalkrachtig en de vele kleine weldoeners van het missiewerk arm geworden. Wie zal b.v. de middelbare missiescholen ten getale van 5000, onderhouden ? Wie zal al die seminaria, scholen, ondernemingen ter bevordering van de stoffelijke welvaart, wie de medische verzorging, de ziekenhuizen enz. onderhouden en vermeerderen ? Zonder het St. Petrus Liefdewerk zou de inheemse clerus in de laatste 25 jaar onmogelijk zo'n vooruitgang hebben kunnen boeken als nu het geval was. Zonder de Pauselijke Missiegenootschappen en hun providentiële centralisatie in Rome was het de missie niet mogelijk geweest zich met al haar instituten op een dergelijke wijze te ontplooien en zoveel tot stand te brengen. Zonder een Lucasgilde zou het medisch missiewerk in Belgisch-Congo nooit zo'n hoge vlucht genomen hebben. Hetzelfde geldt voor nog andere activiteiten. Hoe hadden b.v. de pauselijke universiteiten in de missielanden kunnen opkomen en blijven bestaan, laat staan zich tot vuurtorens van de Kerk ontwikkelen, zonder de bizondere geldelijke steun van de Paus, die hiervoor kan putten uit de opbrengst van de jaarlijkse collecte op de Missiezondag in October ? Voortdurend moeten er nieuwe kerkelijke missiegebieden worden afgescheiden. En deze nieuwe districten willen natuurlijk hun instituten : seminaria, staties, kerken, scholen enz. hebben — moeten die ook hebben. Zo nemen de financiële moeilijkheden hand over hand toe. Maar niet zonder reden wenst Rome, dat alle afzonderlijke missie-oversten zó voor heel hun missie zorg dragen, dat er bij een eventuele afscheiding ook in het nieuwe gebied reeds een stevige grondslag is gelegd. En Rome dringt aan op de intensivering van de missiewerken in de christenlanden en wil de missieactie aldaar in vaste banen geleid zien, omdat deze werken juist nu de krachtige bronnen moeten zijn voor de bevruchting van het missiewerk overzee. En Rome dringt er op aan, dat er in de missies zelf een vaste materiële basis gelegd wordt ; de wordende inheemse Kerk zal dan niet alleen eigen priesters én bisschoppen, eigen kerken, scholen en liefdadige instellingen hebben, maar ook mate-

riële bronnen van bestaan, om deze jonge Kerk in het leven te kunnen houden. Het is zeker niet juist, dat inheemse bisschoppen die, wegens het gebrek aan financiële middelen, niet voor hun priesters kunnen zorgen, zich genoodzaakt zien handel te drijven en zaken te doen. Of waar moeten zij de duizenden guldens vandaan halen die nodig zijn om hun priesters, broeders, zusters, katechisten en onderwijzers te onderhouden en om hun kerken en scholen in stand te houden en nieuwe te bouwen ?

Tenslotte moeten we nog een ander groot missieprobleem beschouwen, een probleem, dat ons laat zien, hoe de missiekerk geheel is ingesteld op de eisen van haar tijd : *gemeenschappelijke strategie en samenwerking* van alle krachten zo wel in het grote geheel als in de afzonderlijke missiedistricten. De noodzakelijkheid van deze missiestrategie, d.w.z. van deze methodische en doelbewuste arbeid met aanpassing van de handelwijze die op een gegeven ogenblik de beste is, aan de grote problemen van tijd en volk, en verder de noodzakelijkheid van samenbundeling en samenwerking van alle ter beschikking staande krachten, is voor iedereen onmiddellijk duidelijk. Zo lang in een missie het christendom nog weinig naar buiten optreedt of vanwege de koloniale mogendheden een zekere bescherming geniet, kunnen de afzonderlijke missies nog min of meer vrij en volgens eigen plannen te werk gaan. Waar zij echter onafhankelijke inheemse volkeren tegenover zich vinden, of waar zij zoals b.v. in Zuid-Afrika, als ook in de nog aanwezige grotere koloniale gebieden zoals Belgisch Congo, Brits Oost-Afrika, de Goudkust, Nigeria en vele streken van Oceanië, langzamerhand een zeker aanzien gaan genieten, wordt een gemeenschappelijk optreden van alle missies tussen welke reeds een zekere band bestaat, noodzakelijk. Niet alleen omdat nationale, politieke, economische, sociale en andere stromingen de missie er toe dwingen energiek en als één geheel op te treden, maar ook omdat de missies zelf deze strategische en gemeenschappelijke arbeid eisen, om eerder het grote doel : de stichting van een krachtige inheemse Kerk, te kunnen verwezenlijken.

Voor een belangrijk deel heeft de Missie-centrale in Rome zelf hierbij de leiding in handen genomen. Na grondige studie van de situatie in grotere groepen van missies geeft zij de richtlijnen aan voor een methodisch en gemeenschappelijk optreden. Zo dringt Rome b.v. met kracht aan op een deugdelijke regeling van het onderwijs, vanaf de lagere school tot de universiteit ; Rome regelt

de organisatie van seminaria voor de clerus, van opleidingsinstituten voor de vorming van een elite in de missie. Ook de aaneensluiting van de katholieke jeugd, de handhaving van de rechten der Kerk in huwelijk en gezin enz. tegenover andersgezinde stromingen, behoort tot de taak van de Missie-centrale in Rome. Doorgaans kan Rome de instructies door de reeds talrijke Apostolische Delegaturen en Nuntiaturen ten uitvoer brengen. Heel bizonder worden — in overeenstemming met de nieuwe toestanden en de eisen, die de tijd aan het missiewerk stelt — de aanpassing van de methode, de samenwerking en de strategie bereikt door de provinciale en nationale synoden, zoals die van Sjanghai (1924), Tokio (1939), Hanoi (1934), Bangalore (1950) enz. Heel bizonder houdt Rome ook in zoverre met de nieuwe toestanden en de vooruitgang van de missies rekening, dat het de buitenlandse missionarissen zo spoedig mogelijk door inheemse priesters, broeders en zusters tracht te vervangen, om de eerste zaaiers weer als stoottroepen in nog minder ontgonnen streken in te zetten. Ook blijkt deze houding van Rome uit het feit, dat het in grotere missiegebieden bijzondere taken oplegt aan een andere congregatie dan die, welke tot dan toe misschien uitsluitend in dat gebied werkzaam was. Een voorbeeld hiervan is het regionale seminarie in Hanoi, dat in 1934 aan de Sulpicianen werd toevertrouwd. Elders zien we de Redemptoristen belast met de volksmissies en het retraitewerk voor grote missiegebieden die één geheel vormen, zoals Tonkin, China, Japan enz. Salesianen werden tot sociale werkers en jeugdleiders aangesteld, Montfortanen belast met de missionering onder de arbeiders die in Zd.-Afrika uit hun gezin en familie worden weggerukt en naar verafgelegen industriecentra overgebracht.

Zo is er door al die veranderingen en nieuwe toestanden ook een heilige onrust over het missiewerk gekomen, het missieleger is a.h.w. in geestelijk opzicht gemotoriseerd. Zelfs de beschouwende orden en de intellectuelen, die in het verleden meestal afzijdig blijven van het missiewerk, worden nu gemobiliseerd. Evenals in de eerste christelijke tijden komen missie en christenwereld weer dichter bij elkaar, zodat weldra niemand meer een goed christen genoemd kan worden, wanneer hij geen werkzaam aandeel heeft in het missiewerk.

Tenslotte : we staan werkelijk aan het begin van een nieuw allesomvattend missietijdperk — en Rome heeft de tekenen des tijds tijdig verstaan.

Steyl (L.) Dr. ANT. FREITAG S.V.D.

De Apokalyps

HET GODDELIJK TROOSTBOEK VOOR DE KERK ALS MISSIONARIA CHRISTI IN TROEBELE TIJDEN [1]

De Geheime Openbaring van Johannes wil een boek van goddelijke vertroosting zijn — uitermate reëel, onsentimenteel, en volkomen bovennatuurlijk — geschreven allereerst voor de Klein-Aziatische Christenheid van de laatste decennia der eerste eeuw: „aan de zeven Kerken van Azië". Zij is echter gericht aan deze „zeven Kerken" als symbool der gehele Kerk en zodoende over haar heen tevens bedoeld voor deze Kerk, dwz. niet enkel de eigentijdse Kerk in geheel het Romeinse keizerrijk, maar voor de Ecclesia van geheel deze aeon, en van alle landen en volkeren. Deze goddelijke vertroosting is de Heer zelf, „Die was en Die is en Die komen zal" — terwijl al het andere voorbijgaat. Deze troost in haar veelvoudige verdrukking wordt aan de Kerk en haar afzonderlijke leden geboden in een ietwat moeilijk verstaanbare vorm: in dichterlijk symbolische taal, in de op dromen gelijkende bovenaardse beelden, mogelijkheden en werkelijkheden der geestvervoering: „en pneumati"; in een voortdurend alluderen op een bovenmate heilige, maar ons minder vertrouwde litteraire traditie, waarvan de goddelijke geschriften van het Oude Verbond en heel de daaromheenstaande joodse apokalyptiek der eeuw van Christus de hoofdzakelijkste achtergrond zijn; van deze laatste is zij zelfs het goddelijk correctief en de geïnspireerde bekroning.

Maar al is dit laatste woord der Schrift dan misschien moeilijk te ontbolsteren, de kern ervan is buitengewoon levenskrachtig en voedzaam voor den waren Christen, dit is volgens het ideaal der Apokalyps zelf: den Gezondene-Getuige voor Christus, in deze zo getribuleerde wereld, dit is met andere woorden in onze taal gezegd: voor wie zich geeft aan apostolaat en missie.

Onze opvatting wat de structuur van dit enige grote gedicht

---

[1]) Geraadpleegde werken: Romano Guardini, *Der Herr*, Basel, 1944, S. 605-686; Dr Jos. Keulers, *De Katholieke Brieven en het Boek der Openbaring* (de Boeken van het Nieuwe Testament, deel VII), Roermond, 1946; Alfred Wikenhauser, *Offenbarung des Johannes*, (Das Regensburger Neue Testament, Band 9), Regensburg, 1947; Herman Kuhaupt, *Der neue Himmel und die neue Erde*, Regensberg - Münster, 1947; Austin Farrer, *A Rebirth of Images*, Westminster, 1949. Het 2de deel van dit artikel is voornamelijk geïnspireerd door de colleges van Prof. Dr W. Grossouw. R.K. Universiteit, Nijmegen, 1949-1950, over Theologia Johannea, die ons gedachten boden, welke wij elders nergens hebben gevonden.

van het Nieuwe Testament betreft, sluit grotendeels aan bij de visie van A. Farrer, A Rebirth of Images, London, 1949 ; we zien het dus samengesteld uit zeven grote gezangen : een inleidingsvisioen op de avond van de Dag des Heren, namelijk het Luchtervisioen, gevolgd door 's Heren zeven brieven aan de zeven Kerken van Azië (I, 9 t.e.m. III) ; het Boekvisioen en de Zeven Zegels (IV—VIII, 6) ; de Zeven Trompetten van VIII, 7 tot XI, 19 ; de Zeven Visioenen, van XII tot XV ; de Zeven Schalen, gevuld met Gods toorn, van XVI tot XIX, 10 ; en ten slotte de Zeven Laatste Dingen (XIX, 11 tot XXI, 8), waarmee zij eindigt in de Eeuwige Sabbat van de nieuwe aeon en het Nieuw-Jerusalem (XXI, 9 tot XXII). Joodse Sabbatweek en christelijke Zondagweek met een bizondere nadruk op de Vrijdag zijn kunstig tegen elkander afgewogen ; de allusies op de zes scheppingsdagen van het Hexaemeron en de joodse liturgie begeleiden als oude vertrouwde akkoorden het geheel nieuwe lied van de begonnen messiaanse voltooiing, waarvan Christus het allesbeheersende motief, begin en einde is ; de eenheid van Oud en Nieuw Testament bezingt hier met den Schepper van het heelal en den God van Israël den Christus, de schitterende Morgenster van de Nieuwe Dag der eeuwige voltooiing.

Onze eigen uitwerking van de missiegedachten der Apokalyps zal echter niet dit algemene schema volgen : zij zal noodzakelijkerwijze thematisch zijn. Alleen de grote troostvolle missiegedachten willen wij uit onze bezinning op dit laatste boek der H. Schrift naar voren halen. Wij willen met den apokalyptischen ziener schouwen allereerst : het wereldbeeld, de Kerk en den Christen ; dan opzien naar den God en den Christus der Geheime Openbaring ; en ten slotte uitrusten in de heerlijke visioenen betreffende de eindvoltooiing van wereld, Kerk en Christen in God en in Christus.

I. Het wereldbeeld, de Kerk en de Christen van de Apokalyps

De wereld als schepping Gods, de Kosmos, ziet de Apokalypticus als geheel en al dienstbaar en onderworpen aan de macht van God, Christus en de Engelen ; met het licht, het firmament, met aarde, zee en vegetatie, met zon, maan en sterren, met vogels en vissen, dieren en mensen speelt de goddelijke Schepper van het heelal naar zijn vrijmachtig welbehagen en voltooit Christus het wereldgebeuren tot op de dag, dat God een nieuwe aarde en een nieuwe hemel zal doen ontstaan. En toch zijn er in deze wereld van God machten werkzaam, die zich tegen God en zijn Christus en zijn

Kerk verzetten, haar vervolgen en gedeeltelijk zelfs overwinnen, uiteindelijk echter verliezen en vernietigd worden door Gods wraak en de toorn van het Lam. Johannes personifieert deze machten in de Grote Draak, de oude Slang en Satan, en in zijn machtige bondgenoten in de aera van het jonge Christendom. Dat zijn: het eerste Beest, de Romeinse staatsmacht met haar keizercultus en polytheïsme; het tweede Beest, de valse philosophieën en God-vijandige wetenschap, die het oude veelgodendom voortdurend nieuw leven inbliezen door allegorese der oude mythen en door schijnwetenschappelijke fundering van de cultus aan de Sol Invictus, waarvan de keizer de manifestatie was in het ondermaanse en zo de mensen verleidde, het eerste Beest te aanbidden; de Grote Hoer, die haar ontucht deed met alle vorsten en groten der aarde. Daarachter staan echter Gog en Magog en de koningen van het Oosten met hun onweerstaanbare en ontelbare ruiterscharen; en daarachter tot in lengte van dagen en zelfs tot na het millennium alle vijandige vorsten en volkeren van de vier hoeken der aarde, die de Legerplaats der heiligen zouden belagen en bestrijden tot aan het einde der tijden.

In deze vertroebelde wereld der mensen, waar de Leugengeesten alom en onophoudelijk werkzaam zijn en zo goed als alles beheersen, heeft Christus de jonge Kerk gesteld met de wereldwijde taak, een ontelbare menigte uit Israël en uit alle stammen, talen en naties te winnen voor God, te ontrukken aan Dood en Afgrond, en te brengen in de nooit eindigende zaligheid van het Nieuw-Jerusalem. Deze Kerk op aarde wordt aangeduid in de sprekende beelden der Zeven Kerken van Azië, heilig symbool van alle kerken, zelf weer gesymboliseerd in de Zeven Sterren, in de hand van den Heer der Kerk, die staat te midden van de Zeven Luchters (cap. I); in het beeld van de Vrouw die baren moet en een mannelijk Kind het leven schenkt, dat ontrukt wordt aan de woeste aanval van den Groten Draak: de Vrouw die toevlucht vindt in de eenzaamheid Gods van gebed en versterving heel de tijd van deze voorbijgaande aeon door, maar ondertussen blijvend belaagd wordt in de rest van haar Kroost, waartegen Draak en Beesten en Hoer en groten der wereld strijd voeren (cap. XII ss). Deze Kerk wordt verder voorgesteld in het symbool van Gods Tempel met het altaar, waaromheen verzameld zijn allen die aanbidden, en die gemeten wordt met de maatstaf der beschermende roede van Gods barmhartigheid, en die gelegen is temidden van een voorhof gevuld met

heidenen; dezen willen niet binnentreden en blijven de Heilige Stede vertrappen heel de tijd der onvoltooidheid door (cap. XI, 1 ss). Haar wezen ontvangt nog meer licht van uit de visioenen van haar toekomst, reeds in meerdere der eerste gezangen vluchtig geschetst als een onafzienbaar leger van zaligen, zingend voor de troon van God en het Lam hun eeuwig zegelied met de Engelen; zaligen die gekomen zijn uit de grote tribulatie en hun kleren reinigden in het Bloed van het Lam; ontelbaar vele zaligen uit Israëls twaalf stammen en uit alle volkeren der aarde. Zo staat de Kerk op aarde volgens de visie van den apokalyptischen Ziener: de jonge Kerk der eerste eeuw en de Kerk van alle komende troebele tijden, belaagd door de machten van de onderwereld en der aarde, beladen met de wereldomvattende heilstaak voor alle tijden, getroost met het zeker uitzicht op haar eindoverwinning.

De afzonderlijke Christen betekent op het eerste gezicht niets of toch niet veel in het apokalyptisch tournooi van hemelse, helse en aardse machten. Bij nader overwegen zien we echter zijn gestalte, zijn taak en rol duidelijk belicht, zij het dan ook voortdurend als één geworden en geheel en al opgenomen in de gemeenschap der Heiligen, die samen bidden, samen lijden, samen strijden, samen getuigen op aarde of in de eeuwige heerlijkheid samen delen in de glorie en de zegepraal van God en het Lam. Sterk benadrukt is zo de gemeenschapszin der jonge Christenheid, die in haar eenheid en solidariteit allen in alles doet delen, wat zij zelf doet en ondergaat in innigste verbondenheid met Christus. Datgene waarin ieder deelt en meedoet in de Kerk op aarde, wordt dan aangeduid allereerst als onafgebroken bidden: de gebeden der Heiligen die neergelegd worden op het hemels Altaar, daar versterkt worden met veel wierook uit de gouden wierookschaal van de hemelse liturgie en zo opstijgen uit de hand van den Engel voor het aanschijn van God, missen hun uitwerking niet in het vreselijk strijdgewoel op aarde (cap. VIII, 1—5). Vervolgens wordt het aangeduid als een weerstaan aan den Satan door vlucht in de veilige woestijn Gods, in een leven van gebed en eenzaamheid en wereldverzaking; als een weerstaan aan beide Beesten in de wereld, door het niet-dragen van het teken en de weigering van goddelijke eerbewijzen aan het eerste Beest; als een samenzijn in de Tempel, gelegen temidden van een vijandige wereldstad; als een weigering van gemeenschap met de grote Hoer, en een verduren van de apokalyptische vervolgingen door alle machten der aarde, waarachter de Satan staat

en stookt. Het is het deelhebben aan het intense nieuwe leven van een kleine Christenheid in een vele malen talrijkere heidense gemeenschap ; het is daarom vooral „het getuige zijn", het betuigen van het woord van God en de getuigenis van Jesus Christus, het deelhebben aan het bloedgetuigenis van Jezus, het deelgenoot zijn met elkander in de verdrukking, ter wille van Gods woord en de getuigenis van Jesus, gelijk Johannes op Patmos, gelijk Antipas in Pergamus : „Mijn getuige, Mijn getrouwe, die gedood werd bij u, waar Satan woont" (cap. II, 13) ; — gelijk de overwinnaars van XII, 10, die den Draak overwonnen hebben door het Bloed van het Lam, door het woord van hun getuigenis, omdat zij hun leven niet liefhadden tot de dood ; gelijk de twee grote Getuigen Gods, zo geheimzinnig gesymboliseerd met de trekken van Moses en Elias en zelf symbolen van de Christen-getuige onder heidenen en joden (cap. XI, 3—13). De Martys is de ideale Christen van de Apokalyps. De nadruk ligt nog duidelijk op het apostolisch getuigen zelf in zijn algemeenheid, een nadruk die echter reeds begint te verschuiven naar het uiterst heldhaftige in dit getuigen, nl. het vergieten van zijn bloed. Zo staat Christus zelf den Christen-getuige der Apokalyps a ls ideaal voor de geest, als : „ho amèn, ho martys, ho pistos, kai alèthinos" (cap. III, 14).

Dat is het wat de christelijke gemeenschap zelf doet en lijdt en bijdraagt in de grote apokalyptische strijd voor God en waarin ieder afzonderlijke Christen deelt. Het is een gemeenschap, die met al haar leden de zuivere verwerkelijking is van het ideaal der Missiekerk zoals Jezus haar plaatste in deze wereld, om het volk Gods te verzamelen uit alle landen en van uit de grote tribulaties aller tijden. Haar grote troost daarin is allereerst haar onwrikbaar geloof in God en in Jezus Christus, een geloof en een vertrouwen, dat de apokalyptische Ziener voortdurend wekt en sterkt door de geheel eigen wijze, waarop hij aan zijn lezers God en Jezus Christus verkondigt.

II. De Godsïdee en de Christologie der Apokalyps

Vanzelfsprekend is de Godsidee der Apokalyps zuiver monotheïstisch. Deze ene God wordt echter duidelijk Vader, Zoon en H. Geest genoemd, al is het op de symbolisch-alluderende wijze, eigen aan het laatste Bijbelboek. Hij is voor all esde Eeuwige God : ,ho Ôn, kai ho Ên kai ho Erchomenos' (cap. IV, 8). De Levende in de eeuwen der eeuwen (cap. IV, 9) en de Almachtige : de Kyrios, de Despotes,

de Pantokrator. De oneindig Heilige (XV, 4 en VI, 10), de absoluut Betrouwbare, en de Rechtvaardige God, die met gerechtigheid oordeelt en in toorn straft . . . Zijn werken zijn de schepping, de raadsbesluiten betreffende het wereldgebeuren, maar vooral de herschepping, de voltooiing en het eindoordeel in de finale van de wereldstrijd (XX, 11) : „Ik zag een grote, schitterende troon en Iemand daarop gezeten . . .”

Geen woord haast van Gods goedheid en liefdevolle erbarming in dit boek, al is de God der Apokalyps de Vader van Christus, zijn mensgeworden Liefde en al is er in XXI, 7 een enkele maal sprake ook van zijn vaderschap over de uitverkoren bewoners van het Nieuw-Jeruzalem. En toch nergens is Gods goedheid voor de zijnen zo sterk uitgesproken als in dit boek, dat er nagenoeg geheel over zwijgt : zij is namelijk het voortdurend vanzelfsprekend suppositum, van waaruit de troost aan de jonge Kerk gegeven wordt door de verwijzing naar Gods eeuwigheid, almacht, heiligheid en rechtvaardig oordeel : zózeer vanzelfsprekend voor den Dichter, dat hij ten gevolge van de verenging en verheviging van zijn poëtische zienswijze op God, deze grondtrek, van waar hij uitgaat, nergens noemt. Destemeer wil hij troosten door met haast eentonige volharding te verwijzen naar den overmachtigen Strijder voor zijn uitverkorenen, naar den heiligen God van Israël, den God van het nieuwe Godsvolk, van de door de wereld vervolgde Kerk. Dit is juist het grote troostmoment voor de tegengewerkte, menselijk machteloze Missiekerk der eerste eeuw en van alle eeuwen : dat God, die vanzelfsprekend geheel en al aan haar kant is en met wien zij onafscheidelijk is verbonden, haar onoverwinnelijk sterke en heilig-rechtvaardige Heer en Bondgenoot is, die uiteindelijk met de Zijne, ook haar volledige zegepraal bewerken zal.

De rijke Christologie der Apokalyps geeft aan dit troostmoment een oneindige diepte en een volkomen volheid. Christus is met haar, de Kerk, getuigend in deze wereld. Hij, geloofwaardige Getuige, waarachtig Amen, is tevens haar Heer, die haar draagt in zijn hand, en de zeven Geesten, d.i. de Heilige Geest, bezit, door wien Hij haar levend verbindt met Zichzelf : Hij is haar Bruidegom !

Hij is de Messias, de Leeuw van Juda's stam (V, 5), de Wortel en het Geslacht van David (XXII, 16), de schitterende Morgenster van de nieuwe Aeon. Hij is het, die David's sleutels draagt (III, 7). Hij is werkelijk de lang-verwachte Wereldheerser in duidelijke polemiek tegen den verafgoden keizer van Rome genoemd : Kyrios

kyriôn kai Basileus basileôn (XVII, 14 en XIX, 16). Aan Hem wordt Gods eeuwigheid toegekend: „Ik ben de Alpha en de Omega, de Eerste en de Laatste, het Begin en het Einde." Hij is Gods Zoon zelf (II, 18) en draagt de voor Hem alleen begrijpelijke naam „ho Logos tou Theou". Hij is Messias-Christus dus in hogere zin dan uit psalm II was verstaan, bezittend gelijk zijn Vader macht over de „zeven Geesten" die Hij heeft zoals Hij zijn Kerk bezit, namelijk geheel en al als het zijne : „die de zeven Geesten heeft en de zeven Sterren" (III, 1). Hij spreekt zijn Kerken en haar kinderen toe op de Zondag en geeft hun moed voor de strijdweek op aarde door de altijd terugkerende heerlijk-nieuwe beelden voor de komende Sabbatbruiloft, die zij eens vieren zal met Hem bij den Vader (verg. de zeven brieven). Hij die de harten en nieren doorgrondt (II, 23), en eenmaal zelf is voorgegaan in het getuigen met zijn Bloed, is thans de Eerstgeborene van de doden ; Hij is de nu eeuwig Levende, wiens verheerlijkte menselijke gestalte in de grote Christophanieën van hoofdstuk I, als de Heer der Kerk op aarde, en in hoofdstuk XIX als het ten strijde trekkend Woord Gods met zijn zege-zekere legerscharen zichtbaar is verschenen, als op twee hoogtepunten, maar die gedurende geheel het apokalyptisch gebeuren voortdurend geheimzinnig aanwezig is in het symbool van „het staande en geslachte Lam". Dat is een der meest indrukwekkende visioenen, die Johannes zag op Patmos : „arnion hestèkos hôs esphagmenon", V, 6.

Dit Lam is het hoofdmotief der Apokalyps. Negen-en-twintig malen wordt Christus in dit boek ‚to Arnion' genoemd. Buiten de Apokalyps kreeg Hij deze naam in deze vorm nergens. Wel noemden hem de Doper in het vierde Evangelie en I Petr. I, 19 en ook Paulus in 1 Cor. V, 8 : „ho Amnos Theou" of het Paaslam, voor ons geslacht (cf. Act. VIII, 32). Maar hier is Hij steeds het geslachte èn verheerlijkte Lam, beeld van zachtmoedige liefde, maar met zijn zeven horens tevens beeld van volmaakte almacht en met zijn zeven ogen beeld van alziende wijsheid en met zijn verschrikkelijke toorn (VI, 16) ook beeld van onverbiddelijke rechtvaardigheid. Hoe moet Johannes getroost en tegelijk geschokt zijn geweest door dit visioen van het Lam, dat staat voor Gods troon, dat de zegels van Gods geheimnisvol boek — van binnen en buiten, dus geheel en al beschreven met Gods raadsbesluiten — mag verbreken en zo het wereldgebeuren ontrolt en in zijn handen heeft ; dat zelf zijn bloed vergoot en het bloed durft vragen van de zijnen en wiens

legerscharen tot aan de toom der paarden waden in het bloed van zijn vijanden : deze Christus is de oneindig goede, alwetende Jezus voor de zijnen ; Hij is het, die tevens op alle mogelijke wijze de tegenstand van wie Hem verwierpen wil breken door hen te bekeren door zijn bloed en zijn liefde, door zijn straffen en zijn strengheid ; Hij is het ten slotte, die in staat blijkt tot eeuwige verwerping van allen wier namen niet geschreven staan in het Boek des Levens van dit Lam . . . en die daarna bruiloft viert met de Kerk, de Bruid van het Lam . . .

Er zijn auteurs geweest, die over de Geheime Openbaring hebben geschreven, maar die niet vermochten met de ogen des Geloofs de verzen van het apokalyptisch gedicht te lezen ; zij zagen dan in dezen God en in dezen Christus de machtsdroom van de verdrukte proletariersmassa der eerste christenen, hun meerwaardigheidsdoel als compensatie voor hun slavenvernedering, de Kosmische Heer met oer-oude heidense trekken, die de opstandige wereld zal vernietigen. Het geloof licht ons beter voor ! Wij zien en erkennen in Hem met de ogen des geloofs den Christus van de Evangeliën en van Paulus' brieven, den Heer der Kerk op aarde, die haar door zijn eigen wezen en verschijnen, zijn wonden en zijn bloed, zijn almachtig ingrijpen en zijn uiteindelijk oordeel troost en sterkte geeft in de harde tijd van haar zaaien in tranen. Zij mag getroost uitzien naar de komende oogst, de beloofde eindvoltooiing, die zeker komen zal. En wat die eindstaat zal zijn voor al haar tegenstanders, ook dàt kan haar troosten ; veel minder evenwel dan wat haar zelf te wachten staat : de eeuwige Bruiloft met het Lam ! Dat is het verheerlijkte Lam der Apokalyps, dat Johannes op de vierde der apokalyptische dagen zag staan op de berg Sion met de 144 000, die zijn naam droegen (XIV, 1), — en dat het onfeilbare geloofsinstinct der eerste Christenen na de eerste grote overwinning der Kerk op de Paradijsberg plaatste temidden zijner Getekenden, in zovele absiden der eerste kerken na de Constantijnse vrede.

III. De Voltooiing van den Christen-Getuige en van de gehele Kerk in Christus en God den Vader. — De „Massa damnata"

In het woelige wereldbeeld der Apokalyps loopt de eenling als verloren, dreigt de eenzame getuige van Christus onder de voet te worden gelopen en als verpletterd door de massale gebeurtenissen en het onophoudelijk krijgsrumoer. En toch wordt hem nauwelijks in enig boek der H. Schrift zo individuele en hartelijke troost

geboden door den Heer zelf, die hem toespreekt van uit de wereld des geloofs, waar Hij zichtbaar staat tussen de zeven luchters: op de Dag des Heren spreekt Hij ieder der zijnen moed in voor de zes harde dagen van zijn levensweek. Hij spreekt hem over de vruchten van de Boom des Levens in het Paradijs van God, en van de Kroon des Levens. Hij belooft hem: geen letsel van de tweede dood, verborgen manna, een witte steen met een nieuwe goddelijke naam, macht over Gods vijanden, de heilige vroegte van de Morgenster, een nieuw wit gewaad, een onuitwisbare naam in het Boek des Levens. De onvergankelijkheid van het ingemetseld zijn in het eeuwige Godsgebouw, een zuil zijn in Nieuw-Jerusalem voor eeuwig, een mede-zitten op Jezus' eigen troon: dat zijn de beloften die de Meester den geplaagden en vermoeiden strijder Gods heeft toe te fluisteren in de zeven brieven aan de zeven Kerken. Wie gelden zij meer dan een echt Missionaris? En al deze beloften aan zijn trouwe getuigen worden omgeven met een glans van licht en schoonheid, door geheel de sfeer der apokalyptische voltooiing, die er een is van schitterende kostbaarheid, van goud en edelstenen, van heldere witheid en doorschijnende kristallen puurheid, van veelkleurigheid en overweldigende symphonie, van de allergrootste innigheid, die het Boek bereikt in XXI, 7, wanneer God zelf de tranen wegwist uit zijn ogen en hem te drinken geeft uit de bron des eeuwigen levens en hem tot God wil zijn en tot Vader: „En hij zal Mij tot zoon zijn".

En toch, wanneer slechts deze individuele troost geboden werd in het Boek der Geheime Openbaring, dan zou die voltooiing het missionarishart nog niet treffen in zijn diepste eigen gevoeligheid: want die ligt juist in het geluk van menigten van geredden, die met en ook door hem het leven hebben in overvloed. Spreekt de Apokalyps ook daarvan?

Zij is er vol van. Guardini spreekt daarover in het voorlaatste hoofdstuk van ‚Der Herr', (S. 671): „Das sind die apokalyptischen Massen. Das Wort meint aber keine Anhäufung zusammerhangloser Einzelwesen, Wehrlosigkeit und Chaos, sondern wir sagen richtiger: Heere, Chöre, Gesamtgestalten gewaltigen Lebens, die das Einzeldasein übergreifen." Hij herinnert aan de tienduizendmaal-tienduizend en duizendmaal-duizenden van Engelen (V, 11) en aan de totaliteit van alle schepselen, die God loven „in de Hemel, op de aarde en onder de aarde, op de zee en al wat daarin is" (V, 13), en dan vooral aan de ontelbare menigten van getekenden met het

merkteken der verlossing en der voltooiing: ,,Honderd-vier-en-veertig-duizend getekenden" — uit alle twaalf stammen van het uitverkoren Godsvolk. Dat is het alles omvattende twaalftal, nogmaals twaalfmaal genomen en dan in duizenden uitgedrukt — voor het gevoel van de Jodenchristenen einde eerste eeuw dus een alles en allen omvattende volheid; een volheid die dan echter onmiddellijk haar exclusief joods karakter verliest en wordt uitgebreid over heel het ware Israël tot een menigte ,,die niemand kon tellen, uit alle volken en stammen, naties en talen"; onafzienbare deinende beweging van palmen en witte gewaden . . . Als het Lam nogmaals verschijnt op de berg Sion, zijn deze ontelbare getrouwen weer zijn gevolg en als het Woord Gods uittrekt ten strijde in cap. XIX, volgt Hem een talrijke schare; haar gejuich is als het geruis van vele wateren, als het rollen van geweldige donder. Zo volgen Hem op zijn witte paard de ontelbare hemelse legerscharen, ook zij op witte paarden en gelijk Hij gehuld in witte gewaden. En als de Ziener ten slotte de maten wil aangeven van het Nieuw-Jeruzalem, de voltooiingsstad, dan zijn haar maten als het ware mateloos, haar poorten wagenwijd open, naar alle kanten en haar woningen niet enkel onvoorstelbaar schoon, maar ook ontelbaar: zoals de Heer het op een plechtig moment gezegd had: ,,In het Huis mijns Vaders zijn vele woningen; indien het niet zo was, zou Ik het u gezegd hebben!" (Joan. XIV, 2). Zo gaat het door de gehele Apokalyps heen: koren, scharen, legers, menigten geruis, bliksemstralen en donder . . . massa's!

Een sombere Tertullianusziel, die zich op het einde in zijn sectarische eenzaamheid troostte bij de gedachte aan de eeuwige verwerping van haast alle mensen, die hem en zijn secte vijandig waren, vindt geen steun in dit Godswoord! Evenmin echter laat zich een Origenes-verwachting aflezen uit dit laatste boek der H. Schrift: geen ,,apokatastasis pantôn", gelijk de uitermate sympathieke en geniale Alexandrijn droomde: neen, zegt de Ziener der Apokalyps, naast die ontelbare massa's Zaligen en Engelen zijn ook massale legerscharen van duivelen en voor eeuwig verworpenen: ,,wier namen niet geschreven zijn in het Boek des Levens van het Lam" (XXI, 27 . . .).

Gaat nu daarmee een groot gedeelte van de troost, aan de Missionarisziel geboden door de apokalyptische visie op de voltooiing, toch weer niet verloren? Neen. Alleen wordt alle sentimentaliteit en iedere onwerkelijkheidszin er buiten gehouden, maar de troost

blijft. Werpen wij, om dit te ervaren, van af de hoge berg, waarop de Voltooiing getoond wordt, nog eens een vluchtige blik op het wegzinkende leger der verdoemden, om dan uiteindelijk geheel getroost te rusten in de laatste zaligende visioenen van het Nieuw-Jeruzalem.

De „habitantes terrae", die onder anderen voortdurend getroffen worden door Egyptische plagen, zijn vóór de uiteindelijke verwerping op alle mogelijke manieren door Christus en zijn Kerk getrokken, vermaand, gekastijd, en ten dele ook bekeerd. Christus is ook voor hen gestorven, zoals bij het laatste Judicium nog eens in herinnering wordt gebracht door het met bloed gedrenkte kleed, waarmee de Verlosser omhangen is, zelfs waar Hij optreedt als Rechter. Christus heeft zijn getuigen gezonden, die veelvuldig hun bloed vergoten om hun getuigenis volste kracht te geven ; Christus heeft hun tijd gegeven tot bekering, ook al waren de gruwelen zo groot, dat de Heiligen van onder het Altaar riepen om onmiddellijke wraak (VI, 9—11) ; Hij liet zijn getuigen grote wonderen doen voor hun ogen zo enorm groot, dat schrik allen overviel die ze zagen (XI, 12). Daarbij voegde Hij voortdurend hevige kastijdingen, met het gevolg, dat een enkele keer althans, „de overigen der stad zeer bevreesd werden en eer brachten aan den God des hemels" (XI, 13) ; maar allen die ondanks dit alles zó verhard bleven, dat „zij zich tóch niet bekeerden van de werken hunner handen, van de aanbidding der duivels en der beelden van goud, zilver en koper, steen en hout . . . van hun moorden, hun toverij, hun ontucht en diefstal" — zij werden ten slotte met den Draak en de Beesten in de poel geworpen, die brandt van vuur en zwavel : „en dat is de tweede dood" (XXI, 8). Dit is de enig reële visie des geloofs op de „massa damnata", aan wie God en Christus en de Kerk en ieder ware getuige van Jezus niets dan goed doen tijdens heel dit wereldgebeuren; die echter daartegenover definitief de partij kiezen en houden van den Draak, de Beesten en de Hoer. Het enige troostmoment, dat ook voor een Missionarisziel tegenover dit „mysterium iniquitatis" bestaat, is de absolute hopeloosheid en verlorenheid van de zaak der tegenstanders en het hoge goed van de volkomen voldoening aan Gods wrekende gerechtigheid. De grote aansporing voor hem als getuige voor Christus bij uitstek tegenover deze trieste boosheid van zoveel door den Duivel verleide mensen (XX, 10) is, dat hij vóór het moment der definitieve beslissing, gelijk God en Christus en de Kerkgemeenschap, ook persoon-

lijk al het mogelijke beproeve, om van hen te redden wie niet totaa verhard is. Dat de Apokalyps niet pessimistisch is betreffende de efficaciteit van deze inspanningen, ten opzichte van ontelbaar velen onder deze mensen, is duidelijk gebleken uit de apokalyptische massa's van zaligen, die ten dele ook eens besmet waren met de vlekken der zonden, maar hun klederen hebben reingewassen in het Bloed van het Lam.

En nu rijst ten slotte als laatste troostbeeld, dat de H. Geest in de Schrift aan de Kerk meegeeft bij het begin van haar weg door de eeuwen en aan de aanvang van haar wereldomvattende zending, het Nieuw-Jeruzalem voor ons op, de Heilige Stad, neerdalend van God uit de Hemel. Wat een grote troost biedt dit beeld vooral den Missionaris, als hij het Nieuw-Jeruzalem getekend ziet met al die schoonheden, die hij vooral in de Kerk op aarde door zijn geloof had ontdekt. Door die speciale geloofsvisie op de Kerk voelde hij zich juist geroepen, verplicht en gesterkt om als Missionaris deze Stad mee op te bouwen ! Zij wordt geschilderd als onvoorstelbaar kostbaar, als volmaakt zalig, als geheel verlicht door God en het Lam . . . maar tegelijk wordt de volle nadruk gelegd op haar onverbrekelijke eenheid, op haar organisch gegroeid-zijn van binnen-uit, op haar alomvattende katholiciteit en universele heilsefficaciteit. Omgeven is zij door één hoge en sterke muur, beeld van haar eenheid en haar enigheid. Twaalfmaal is de muur geopend door een wijde en kostbare poort, bestaande uit één parel ; op de grondvesten dier twaalfmuurvlakken staan de namen van de twaalf zonen van Israël en op de parels der twaalf poorten die van de twaalf Apostelen van het Lam : beeld van de volkomen apostoliciteit der Kerk en als het woord het verdroeg, zouden we geneigd zijn zelfs te spreken van haar ,,patriarchiciteit'', bedoeld als superlatief van apostolicitas. En dan tenslotte wordt haar alomvattende katholiciteit uitgebeeld : niet enkel door haar onvoorstelbaar grote omvang naar hoogte, breedte en lengte, maar tevens door het symbolische twaalftal van haar poorten en bovendien door het voortdurend openstaan daarvan de hele dag : want ,,nacht zal het er nooit meer zijn'' (XXI, 25) ; verder door de volslagen gelijkberechtiging van alle delen der aarde, wat betreft de toegang tot Nieuw-Jeruzalem : ,,Ten Oosten drie poorten, ten Noorden drie poorten, ten Zuiden drie poorten, ten Westen drie poorten'' : iedereen, al de volken en al de koningen der aarde kunnen er binnentreden, als zij slechts heilig zijn en binnengelaten

worden door de twaalf Engelen, die de wacht houden boven de twaalf poorten der Stad en zo haar volkomen heiligheid symboliseren: Una sancta catholica et apostolica Ecclesia . . . beata pacis visio! —

Waarlijk, met deze visie op wereld, Kerk en mens, op God, Christus en Voltooiing, bevat de Apokalypsis van Joannes een onuitputtelijke rijkdom van vertroosting voor heel de Christenheid, vooral echter inzover zij in troebele tijden haar grote zending tracht te vervullen in deze wereld: als Missionaria Christi.

Teteringen (N.-B.) S. FRIJNTS S.V.D.

De physische Anthropologie van de Bevolking van Oost-Dawan (Noord-Midden-Timor), naar gegevens verzameld door Dr B. A. G. Vroklage S.V.D., hoogleraar aan de R.K. Universiteit te Nijmegen, bewerkt door Dr H. J. Lammers prosector aan de Rijks-universiteit te Leiden. Nijmegen-Leiden 1950, 320 blz.

De bewerking van het anthropologisch materiaal van de expeditie van Prof. Vroklage is toevertrouwd aan het Anatomisch Laboratorium der Rijksuniversiteit te Leiden. Dr Lammers heeft bovengenoemd materiaal verwerkt, terwijl Prof. Barge de gegevens van Beloe en Prof. Dankmeyer die van Manggarai voor hun rekening genomen hebben. Prof. Vroklage zelf zal het ethnographisch materiaal uit deze gebieden publiceren.

De bewerking door Lammers van dit uitvoerig materiaal is voortreffelijk te noemen. De vermoedelijke samenstelling van de bevolking van dit gedeelte van Timor zal zeer verhelderend werken; het rassenbeeld, dat Indonesië biedt, is immers zeer samengesteld. Ik meen niet beter te kunnen doen dan het slot van de recensie van Prof. J. P. Kleiweg de Zwaan aan te halen: ,,Een aantal fraaie foto's van typen is aan deze, zo uitnemende studie toegevoegd. Het viel mij op, dat sommige typen opvallend gelijken op typen, die ik in Bali zag, hetgeen trouwens niet zo heel vreemd is. In zijn dankwoord spreekt de schrijver de hoop uit, dat, wat de bewerking betreft van dit materiaal, Vroklage niet teleurgesteld zal zijn. Ik ben er zeker van, dat van teleurstelling geen sprake zal zijn — integendeel. De moeilijkheden, die collega Vroklage bij zijn anthropologisch onderzoek in Flores en Timor ondervond, kwamen opmerkelijk overeen met mijn ervaringen in Midden-Sumatra, Nias, Bali en Lombok. N.N.

Het Strijders-Sacrament voor de Missies

1. Het moet iedereen opvallen, hoe het Sacrament van het Vormsel de laatste tijd op de voorgrond is getreden. Is het een toevalligheid of is het een berekende verandering van de houding der Kerk?

De moderne tijd is een tijd van ontkerstening, van kerkvervolging, van goddeloze vertrapping van mensen rechten en Gods rechten. Wij leven in een tijd, waarin voor ,,l'homme mediocre'' volgens Ernest Hello, voor lauwe, lamme, halfslachtige, afpingelaars met God geen plaats meer is. Om als goed katholiek te leven moet men durvende belijder, d.w.z. strijder zijn. En dat geldt niet alleen voor Europa, maar even goed voor de missielanden. We behoeven slechts te denken aan China met zijn communistische revolutie, aan India waar een premie voor apostasie wordt uitgeloofd, aan Nigeria waar industrialisatie en materiële vooruitgang gepaard gaat met stokende ontevredenheid, aan Zuid Afrika waar de ,Colour-bar' een nieuwe ,Blut und Boden' illusie doet oplaaien. Het moderne leven is een uitdaging: ,,Durf je als Christen te leven?'' De Christelijke levensdurf, de uitdagende overtuiging die het inwendige geloof in een machtige katholieke dadendrang waagt uit te leven, putten we uit het Sacrament van het Vormsel. Het is geen toeval, doch Gods berekende paedagogie, welke de Kerk nu inspireert om dit sacrament in de huidige crisis gemakkelijker binnen het bereik der gelovigen te brengen. De strijdersroeping van elken katholiek moet benadrukt worden en het Vormsel als integraal deel van een katholieke zielestructuur erkend, toegediend en ontvangen worden. Als missionarissen hebben wij de plicht om ons aan te passen aan de nieuwe tendenz der Kerk om onze gelovigen zo spoedig en zo gemakkelijk aan de Vormsel-genaden deelachtig te maken. Niet alleen hebben wij de plicht het geloof te verkondigen, het geloofszaad uit te strooien, maar ook om het te helpen tot volle wasdom te komen, zodoende de Kerk in de missiegebieden te stabiliseren door onze nieuwe Christenen rotsvaste belijders te maken. Door het Doopsel wordt het geloof aanvaard, door het Vormsel ontvangt men de sterkte en middelen om dat ontvangen geloof te belijden, d.w.z. uit te leven. En zoals Christus zelf geleerd heeft — dat gaat niet zonder moeilijkheden : ,,Meent niet dat ik vrede op aarde ben komen brengen. Ik zeg u, neen !, maar scheiding. Van nu af

zullen vijf in een huis verdeeld zijn drie tegen twee en twee tegen drie. Ik kwam niet vrede brengen maar het zwaard!"

De Missie-bekeerlingen ondervinden zo spoedig, dat katholiek-zijn oorlog betekent tegen hun eigen driften, tegen hun heidense omgeving, dat het een verbreken van oude vriendschappen eist en tevens een zich los-scheuren van de heidense tradities waarin zij geboren en getogen zijn. ,,Niet vrede, maar het zwaard", — een zwaard om ermee te strijden. En de sterkte, de bedrevenheid en durf om dat zwaard te hanteren, putten wij uit het sacrament van het Vormsel — het strijders-sacrament. Dat ongetwijfeld zijn de redenen waarom de Kerk de toediening van dit sacrament algemener en gemakkelijker wil maken.

2. Was tot nog toe de Bisschop de gewone bedienaar van het Vormsel volgens can. 782 par. 1, terwijl als buitengewone bedienaars in can. 782 par. 2 ook de Apostolische Vicarissen en Prefecten gemachtigd werden, bij speciaal Decreet heeft de S. Congr. de Disciplina Sacramentorum op 14 Sept. 1946 die machtiging van can. 782 par 2 door een algemeen Apostolisch Indult voor de gehele Kerk uitgebreid tot alle pastoors, ,vicarii de quibus in can. 471' en anderen, die een gelijkwaardige positie bekleden, om onder speciale voorwaarden het Vormsel toe te dienen. De eerste indruk was dat missiegebieden, waar nog geen parochiae of quasi-parochiae zijn opgericht, hier niet van profiteren konden. (cf. G. Vromant, ,Facultates Apostolicae' p. 28; Hub. van Groessen, ,De Apostolische Faculteiten', p. 35). De facto echter worden in het decreet als ,ministri extraordinarii' niet alleen de bovenvermelde maar ook priesters ,,quibus exclusive et stabiliter commissa sit in certo territorio et cum determinata ecclesia plena animarum cura cum omnibus parochorum iuribus et officiis" genoemd. Deze laatste groep bedoelt duidelijk gevallen, waar priesters ,,re, si non nomine, vere parochi sunt". (Pistoni ,De Confirmatione a ministro extraordinario', Roma 1947, p. 90). In Missies waar het gebied nog niet verdeeld is in ,parochiae' of ,quasi-parochiae', doch waar missiestaties zijn *opgericht* met een priester aan het hoofd, bijgestaan door een of meerdere assistenten, hebben we wel degelijk een iuridische persoonlijkheid, welke ,statio missionalis' genoemd wordt, (cf. AAS (1930) p. 112, 114) aan welks hoofd een ,rector ecclesiae' staat die een ,verum officium tenet ac pro eiusdem officii ambitu potestate ordinaria gaudet". (cf. S. Masarei, ,,De Missionum institutione ac de relationibus inter Superiores Missionum et Superiores

religiosos", Roma 1940, p. 183; Periodica XXXV (1946) p. 385) En zodra een missiestatie als een waarachtig ,officium canonicum' moet erkend worden, volgt de conclusie dat ,pro rectoribus stationum missionalium in officium erectarum ipso facto iura et obligationes quasi-paroecialia oriuntur". (S. Masarei. o.c. p. 245, voetnoot 1.) Daaruit volgt dus dat ook al zijn de missiestaties nog niet officieel tot ,parochiae' of ,quasi-parochiae' verheven, de priesters aan het hoofd van zulke opgerichte en gevestigde staties toch inbegrepen zijn onder degenen, die de machtiging ontvingen om het H. Vormsel toe te dienen krachtens het decreet van 14 Sept. 1946.

De condities vereist opdat een ,minister extraordinarius' de volmacht van dit Decreet gebruiken mag, zijn:

a) hij moet het persoonlijk doen; hij kan dus zijn kapelaan niet delegeren.
b) alleen binnen zijn eigen parochie- of missiegebied;
c) aan degenen die wegens zware ziekte in gevaar van sterven verkeren; ze behoeven niet stervende i.e. in, articulo mortis' te zijn!
d) de plaatselijke Ordinarius moet op de hoogte gesteld worden als een ,minister extraordinarius' het Vormsel heeft toegediend volgens deze volmacht.

3. Reeds spoedig rezen er onvoorziene moeilijkheden in de missie in verband met het ,persoonlijke toedienen' door de rector ecclesiae. Vaak immers staat een oude priester aan het hoofd van een statie en wordt hij bijgestaan door een jongere assistent. Bedieningen die veraf zijn en moeilijk te bereiken zijn, worden dan vanzelfsprekend het deel van de jonge assistent. Dit plaatste de missionarissen voor een practisch probleem: moeten die oude missionarissen nu op die verre moeilijke bedieningen gaan om het Vormsel toe te dienen? Rome werd geinterpelleerd over deze moeilijkheid en de S. C. Prop. Fide (let wel, niet de S. C. de disc. Sacr.) vaardigde 28 Jan. 1948 (AAS. van die maand p. 17) een aanvullend decreet uit, waarin aan alle Ordinarii, die onder de iurisdictie van de Propaganda vallen, de macht verleend werd om *al* hun priesters (*Rectores zowel als assistentes*) te machtigen het Vormsel toe te dienen onder dezelfde voorwaarden als reeds boven vermeld; en zelfs wordt er aan toegevoegd dat ze het kunnen toedienen in de residentie van de bisschop als de eigen bisschop verhinderd is.

4. Deze machtiging betreft echter alleen slechts het toedienen van het Vormsel in stervensgevaar. Om dit sacrament ook in

normale omstandigheden gemakkelijker op de missies binnen het bereik van de gelovigen te brengen, geeft Rome bovendien in Fac. III der ,Facultates Apostolicae', gepubliceerd 1 Jan. 1941, aan de missie-Ordinarii de macht : ,,Concedendi facultatem administrandi Confirmationis sacramentum uni vel alteri ex suis sacerdotibus (i.e. omnino paucis et ita ut in eadem statione unus tantum sacerdos hanc facultatem habeat), in quacumque regione a sua residentia longe dissita, absente tamen quocumque episcopo, servata instructione ,,de sacramento Confirmationis" in appendice Ritualis Romani inserta".

Krachtens deze faculteit kunnen de Ordinarii derhalve enige hunner (*suis* !) priesters per modum actus ofwel per modum habitus de volmacht geven het Vormsel toe te dienen. ,,Pauci", d.w.z. deze machtiging moet tot een klein aantal priesters beperkt blijven en nooit meer dan één in dezelfde statie. Maar natuurlijk, dit ,pauci' heeft een betrekkelijke betekenis, zodat wat ,te veel' zou zijn voor een klein of gemakkelijk district, kan ,te weinig' zijn voor een groot district.

De condities en beperkingen die worden opgelegd voor het verlenen van deze volmacht zijn : a) ,,in quacumque regione a sua residentia longe dissita" ; dit heeft niet alleen betrekking op de afstand, maar ook op geographische moeilijkheden zoals die zich voordoen in vele missiegebieden. Ik denk hier slechts aan het eilandenrijk van Oceanië ; het moerassige Nijlgebied van Sudan ; de uitgestrekte langwerpige missiegebieden, zoals Sarawak en Brits Kameroen enz. Tevens wettigen andere omstandigheden het gebruik van deze faculteit b.v. de gezondheid of ouderdom van de Ordinarius, climatologische omstandigheden waardoor in het regenseizoen de gelovigen in moerassige gebieden voor maanden van de bisschop zijn afgesneden. (cf. Iglesias, Comm. in Fac. Apost. p. 33/34).

b) ,,absente tamen quocumque episcopo", d.w.z. als er geen bisschop in de streek is, die bereid is het Vormsel toe te dienen ; zoals het gebeurde gedurende de oorlog, dat een Italiaanse missiebisschop geïnterneerd was in een Engelse kolonie op een missiestatie, die echter begrijpelijkerwijze geen enkele openbare functie wenste te verrichten. (cf. Vromant, Fac. Apost. p. 30). Volgens Vermeersch (Periodica XI, 1922. p. 114) zijn deze twee condities onder a) en b) opgenoemd ad liceitatem tantum, niet ad validitatem.

c) ,,servata instructione ,De sacramento Confirmationis' ". De

inhoud van deze Instructie komt in het kort hierop neer: het chrisma moet van recente datum zijn, geconsacreerd door een bisschop die geuniëerd is met de H. Stoel en, indien mogelijk moet het Vormsel toegediend worden gedurende het Octaaf van Pinksteren.

Een priester die deze macht van zijn Ordinarius ontvangen heeft kan het ook toedienen aan vreemdelingen die binnen de grenzen van zijn gebied er om vragen.

Het is merkwaardig dat, volgens de faculteiten onlangs aan de Zuid Amerikaanse bisschoppen geschonken, (AAS 1949, XLI p. 189, 3) de beperking wordt toegevoegd dat dusdanig gevolmachtigde priesters het Vormsel daar niet kunnen toedienen in hun eigen parochie of in de streek waar zij wonen.

5. Aldus zien we dat, buiten de normale en gewone toediening van het Vormsel door bisschoppen in hun diocesen volgens can. 782 par. 1,

a) ook aan ,simplices sacerdotes' het toedienen van het Vormsel wordt toegestaan door can. 782 par. 2; in speciale omstandigheden.

b) Door het algemeen Apostolische Indult van 14 Sept. 1946 wordt de speciale volmacht van Can. 782 par. 2 uitgebreid tot ,parochi' en andere gelijkwaardige ,sacerdotes simplices' om het in gevaar van sterven toe te dienen aan de hun toevertrouwde gelovigen.

c) Terwijl voor de Missies dit Indult nog verder mag worden uitgebreid door de Ordinarii in missiegebieden, en wel tot al hun priesters, krachtens een speciaal decreet van de S. C. Prop. Fide van 28 Jan. 1948.

d) Tenslotte wordt door No. 3 van de Apostolische Faculteiten, uitgevaardigd 1 Jan. 1941, aan Missie-Ordinarissen de macht gegeven enigen hunner priesters te delegeren per modum actus vel per modum habitus om het Vormsel toe te dienen aan de gelovigen binnen het iurisdictie-gebied van den Ordinarius.

Het is alsof de Kerk wilde zeggen: denkt er toch om, in de Missies moeten we onze Christenen overladen met genaden om hun geloof niet alleen als een kostbare schat te ontvangen en dan te begraven, doch om het te kunnen uitdragen en te belijden te midden der gevaren die hen omringen. Strijd wacht hen allen, ,,Niet de vrede maar het zwaard ben ik komen brengen". Vormt hen dus tot strijders Christi. Zij hebben er recht op — en de priesters hebben de plicht het hun te geven: het Vormsel, de ridderslag van de H. Geest.

Mill Hill — J. DE REEPER

Romeinse Documenten

Naar aanleiding van het Internationaal Missiecongres, hetwelk van 5—8 September 1950 te Rome werd gehouden, heeft Z. H. Paus Pius XII een *Apostolisch Schrijven* gericht tot Z. Em. P. Kard. Fumasoni-Biondi, Prefect van de S. Congregatio de Propaganda Fide, terwijl Mgr J. B. Montini, Substituut van het Pauselijk Staatssecretariaat, een brief schreef aan Mgr F. Beretta, Algemeen Secretaris van den Priestermissiebond.

Het leek ons gewenst zowel de originele tekst als de Nederlandse vertaling van deze officiële Romeinse documenten in dit missiewetenschappelijk tijdschrift te publiceren.

Dilecto Filio Nostro PETRO tit. Sanctae Crucis in Jerusalem S.R.E. Presbytero Cardinali FUMASONI BIONDI Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Praefecto.

PIUS PP. XII

Dilecte Fili Noster, salutem et Apostolicam Benedictionem.

Perlibenti quidem animo accepimus, proximo ineunte Septembri mense sollemnem de sacris missionibus Conventum in hac alma Urbe celebratum iri, cui plures sacrorum Antistites, missionales, sacerdotes selectique ex ordine laicorum fideles adfuturi nuntiantur.

Oculos mentemque adjecimus ad quaestiones in proximis coetibus agitandas definiendasque propositas, ac visum est Nobis conventuros apostolico quodam intuitu congruentique ratione eo spectaturos esse, ut opera ad sacras missiones adjuvandas instituta, videlicet Unio cleri pro missionibus et Pontificia Opera a Propagatione Fidei, a Sancto Petro Apostolo pro clero indigena et a Sancta Infantia, quantum fieri possit, sollertiora, expeditiora atque efficaciora reddantur.

Etenim praecipuum huic Congressioni propositum est universos christianos de sacrarum expeditionum causae gravitate edocere, eosque ut in illam diligentiores adhibeant curas hortari: „*omnes fideles pro omnibus infidelibus*". Clerus cumprimis conscientiam officium suum penitus absolvendi habere nequit, nisi pro missionibus Deum enixe comprecetur, nisi cogitationes industriasque suas in eas quoque impendat; omni vero ope connitendum est, ut

homines doctrina exculti intelligant Evangelii propagationem ad veram hominum prosperitatem, ad civilis cultus stabilitatem, omnino esse necessariam. Generosa itidem iuventus, quae in studia incumbit, quaeque interdum ideologiis, uti dicunt, funestis allicitur, mirifica apostolatus missionalis vi atque idea ad nobiliores ausus incitanda ac trahenda est. Scripta typis consignata, quae ad publicum informandum iudicium tantopere conferunt, silentio praeterire non possunt neque debent egregia missionalium facinora ; quin etiam per validum guttembergiae artis auxilium grande nobilissimumque est apparandum conficiendumque certamen, quod videlicet certamen est veritatis et justitiae omniumque gentium concordiae ac pacis.

Profecto sacrorum missionalium labor et navitas, recentioribus hisce annis, novas experta sunt necessitates, quae opportuna indigent investigatione, ad normas praesertim quod attinet persequandas apostolatus, sive apud populos primaevo ingenio exstantes, sive apud gentes litteris artibusque expolitas.

Quaestiones autem sociales, eae maxime quae ad laborem congruamque tribuendam mercedem pertinent, providentiae, quas vocant, sociales et nobilitandae opificum condiciones ad meliorem efficiendam societatem, magni videntur ponderis argumenta, quae missionalibus cognoscenda sunt, diligenti excutienda studio, ad exitum, quoad possibile erit, perducenda, christiana ipsa caritate postulante acriterque in dies urgente.

Siquidem missionalium caritas inter flagrantiores procul dubio caritatis rivulos annumeranda est, qui e Sacratissimo Christi Corde continenter profluunt. Impraesentiarum humana consortio gravi torquetur discrimine, solusque Divinus Redemptor ,,*verba vitae aeternae*'' (Joan. 6, 69) habet adversum depravatam eorum opinionem, qui de vita humana, omnia ad materiam referentes, perperam sentiunt praedicantque. At egregii homines Romam conventuri praesentis temporis gravitatem clare animadvertentes, rursum animis suis vocem hauriunt Spiritus Sancti, qui ,,*postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*'' (Rom. 8, 26), et illa Christi verba, quae sunt veluti indeficientis amoris sui testamentum : ,,*et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili* : *et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus Pastor*'' (Joan. 10, 16).

Hac discriminum concertationumque aetate haud satis est amplius ,,*romanticismus*'', quem vocant, expeditionum sacrarum, quique tanto favore missionalium operam quondam prosequebatur ;

hodie vero per sollemnes conventus, per scripta praelo excusa, per relationes, quae e missionum locis afferuntur, scientia efficitur missionologica, uti cathedrae ipsae palam ostendunt de missionologia in Universitatibus studiorum inque clericorum Seminariis institutae, istaque Congressio, omni apparata diligentia et novitate.

Nos quidem in primis Encyclicis Litteris „*Summi Pontificatus*", die XX mensis Octobris anno MCMXXXIX datis, ediximus : „Et curas omnes ac normas, quae facultatibus viribusque sapienter explicandis temperateque augendis inserviunt — quae quidem ex occultis cujusvis stirpis latebris oriuntur — Ecclesia approbat maternisque votis prosequitur, si modo officiis non adversentur, quae communis mortalium omnium origo communisque destinatio imponant. Quod profecto ex impensa opera, quam sacrarum expeditionum praecones navant, iterum iterumque ostendit ; idque esse profitetur quasi rectricem stellam, ad quam in suo universalis apostolatus itinere intentis oculis respiciat."

Praeterea in Allocutione die XXIX mensis Junii anno MCMXLIV a Nobis habita, adstantibus Praesulibus et administris Pontificiorum Operum Missionalium Romae congregatis, aperte declaravimus, praeclarissimum esse finem expeditionum sacrarum, Ecclesiam in locis infidelium firmiter constituere adeo ut, radices altius agendo, per se ipsa vivere et efflorescere queat sine Missionalium Operum adjumento, quod proinde, cum suimetipsius ibi ratio desit, cessare debet.

Ecclesia equidem nullum habet propositum in populos dominandi, aut imperio in res modo temporales potiundi, uno cum flagret studio omnibus gentibus supernum Fidei lumen afferendi, humani civilisque cultus incrementum fovendi fraternamque populorum concordiam.

Quibus memoratis, paterno cupimus exstimulare animo Sacerdotes universos laicosque religiosos, omnes Sorores, eosque in primis qui magistri munere funguntur, omnes christifideles, ut secum arcte conjuncti actuosique, alii per Unionem cleri pro missionibus, alii per Pontificia Opera a Propagatione Fidei, a Sancto Petro Apostolo pro clero indigena et a Sancta Infantia, in suscepto proposito sacras expeditiones provehendi perseverent, suas in earum bonum industrias multiplicent, enixas Deo preces indesinenter adhibeant, ad missionalium munera vocatos adiuvent eis necessaria auxilia pro viribus suppeditando.

Ecclesia enim corpus Christi mysticum est, in quo „*si quid*

patitur unum membrum compatiuntur omnia membra" (I Cor. 12, 26). Quapropter, cum plura ex his membris hodie acerbis discrucientur doloribus ac vulneribus sauciata reperiantur, omnes christifideles sacro tenentur officio cum illis quadam virium animorumque necessitudine sese conjungendi. In quibusdam missionum locis bellicus furor ecclesias non paucas ac missionalium sedes, scholas et valetudinaria horrendum in modum vastavit delevitque. Ad haec damna repensanda, ad tot aedificia denuo exstruenda, totus orbis catholicus, quem constat singulari erga sacras expeditiones sollicitudine et caritate teneri, idonea subsidia liberaliter praestabit.

Cogitationem interea Nostram convertimus ad intrepidos Fidei praecones, qui naviter in suo quisque campo allaborant, res adversas fortiter tolerant, cum gaudio omnes ferunt molestias, *„quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati"* (Act. 5, 41); neque grato animo intueri omittimus collegia atque instituta optime de Ecclesia merita, in quibus futuri erudiuntur et educantur missionales.

Dum itaque Nos libenter gratulamur Sacerdotibus laicisque fidelibus, qui veluti missionales domi manentes sacris missionalibus procul domo versantibus auxilio sunt, laeta admodum voluntate vota Nostra atque omina publice significamus, ut secundo plane exitu auspicata peragatur Congressio, quae inter multifaria clare gesta et sollemnes celebritates Sacri vertentis Anni profecto recensebitur. Votum itaque pro universali omnium ad Christum reditu maturando, quod in primis Encyclicis Litteris enuntiavimus, peculiarem prae se fert significationem, si cogitatione complectimur ingentia agmina hominum, pro quibus omnibus Christus Redemptor suum sanguinem fudit, quamvis nondum illi redemptionis gratiam agnoscant, neque eadem fruantur.

Hisce votis optatisque Nostris, in caelestium donorum auspicium inque praecipuae Nostrae caritatis pignus, Apostolicam Benedictionem tibi, Dilecte Fili Noster, universis Conventui proximo adfuturis, cunctisque fidelibus, qui operam suam ultro navabunt, ut regni Dei fines finibus orbis terrarum terminentur, amantissime in Domino impertimus.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, die IX mensis Augusti, anno MDCCCCL, Pontificatus Nostri duodecimo.

PIUS PP. XII

Aan onze geliefde Zoon Petrus Kardinaal FUMASONI BIONDI, Titularis van de Kerk van het H. Kruis te Jerusalem en Prefect van de H. Congregatie voor de Voortplanting van het Geloof.

PIUS PP. XII

Geliefde Zoon, Heil en Apostolische Zegen.

Tot Ons groot genoegen hebben Wij vernomen, dat er in de komende maand September hier in de Eeuwige Stad een officieel Missiecongres gehouden wordt, waaraan verschillende Bisschoppen, missionarissen, priesters en vooraanstaande leken zullen deelnemen.

Wij hebben inzage en kennis genomen van de problemen, die in de a.s. zittingen ter bespreking en oplossing worden voorgedragen en het wil Ons voorkomen, dat de congressisten met een zeker apostolisch inzicht zeer terecht vooral dit willen beogen, dat de Missiegenootschappen voor de Voortplanting van het Geloof, het St Petrus Liefdewerk voor de inheemse clerus en de H. Kindsheid, zo mogelijk met nog meer ijver, perfectere organisatie en groter succes gaan werken.

Het voornaamste doel immers van dit Congres is alle Christenen van de ernst van het missiewerk te overtuigen en hen aan te sporen er steeds meer zorg en ijver aan te besteden: „*alle gelovigen voor alle ongelovigen*".

In de eerste plaats kan de geestelijkheid niet de overtuiging hebben, dat zij haar plicht volledig vervult, wanneer zij niet onophoudelijk God bidt voor het welzijn der missies en haar ijver en aandacht er niet aan besteedt;

uit alle macht moet men er op uit zijn om de intellectuelen het inzicht bij te brengen, dat de verspreiding van het Evangelie voor het waarachtig welzijn van de mensheid en voor het behoud van de beschaving absoluut noodzakelijk is.

Ook de studerende jeugd, die soms onder invloed staat van funeste ideologieën, moet door de wonderbare kracht en het ideaal van het missie-apostolaat tot nobeler daden worden opgewekt en aangespoord.

Publicaties, die zoveel bijdragen voor de vorming van de publieke opinie, kunnen noch mogen de schitterende daden van de missionarissen stilzwijgend voorbijgaan; integendeel men moet juist door het machtigste middel van de pers een grootse en nobele strijd inzetten en volbrengen, een strijd die als inzet heeft de waarheid en de gerechtigheid, de eendracht en de vrede tussen alle volkeren.

Zonder twijfel hebben de missionarissen in de laatste jaren bij hun werk en arbeid nieuwe noden leren kennen, die om een degelijk onderzoek vragen, vooral om de normen vast te stellen voor het apostolaat onder de primitieve volkeren zowel als onder literair en artistiek begaafde mensen.

Sociale vraagstukken, bijzonder die betrekking hebben op de arbeid en het rechtvaardig loon, verder de z.g. sociale voorzieningen en verbetering van de levensomstandigheden voor de arbeiders, zijn alle zeer gewichtige onderwerpen, waarvan de missionarissen op de hoogte moeten

zijn, die ijverig bestudeerd en zo goed mogelijk in praktijk gebracht moeten worden, daar de christelijke liefde dit eist en met de dag daar steeds meer toe dringt.

Zonder enige twijfel is de liefde der missionarissen te beschouwen als een der schitterendste stromen van liefde, die voortdurend aan het Allerheiligst Hart van Jezus ontspringen. In de tegenwoordige omstandigheden wordt de menselijke samenleving geteisterd door een hevige tweedracht en slechts de Goddelijke Zaligmaker heeft ,,*woorden van eeuwig leven*'' (Joh. 6,69) tegenover de perverse opvatting van hen, die een valse mening over het menselijk leven huldigen en verkondigen, door alles tot het materiële terug te brengen.

Maar de congressisten hebben de ernst van deze tijd wel ingezien en vernemen in hun binnenste wederom de stem van de H. Geest, die ,,*voor ons smeekt met onuitsprekelijke verzuchtingen*'' (Rom. 8,26), en ook de volgende woorden van Christus, die kunnen gelden als het testament van zijn onuitsprekelijke liefde: ,,*Ik heb ook nog andere schapen, die niet van deze schaapstal zijn. Ook hen moet ik leiden en ze zullen luisteren naar mijn stem; dan zal het worden: één kudde, één herder*''. Joh. 10-16.

In deze tijd van verdeeldheid en strijd kan er geen plaats meer zijn voor een z.g. *missie-romantiek*, die vroeger het missiewerk zozeer bevorderd heeft ; tegenwoordig echter ontstaat er door officiële congressen, publicaties en verslagen uit de missiegebieden een missiewetenschap, hetgeen duidelijk blijkt uit de leerstoelen in de missiologie aan Universiteiten en Seminaria, en uit dit Congres, met alle zorg en actueel opgezet.

Wijzelf hebben in Onze eerste Encycliek ,,Summi Pontificatus'' van 20 October 1939 het volgende gezegd : ,,Alle pogingen en maatregelen, die er toe bijdragen om de mogelijkheden en krachten wijselijk te ontplooien en binnen bepaalde grenzen te vermeerderen, keurt de Kerk goed en bevordert zij met moederlijke toewijding, mits ze geen afbreuk doen aan de verplichtingen, die door de gemeenschappelijke afstamming van alle stervelingen en de gemeenschappelijke bestemming worden opgelegd. Dit toont zij wel heel duidelijk aan door het enorme werk, dat de missionarissen presteren ; en Zij verklaart dit werk als leid-ster, waarnaar Zij op de weg van haar universeel apostolaat aandachtig opziet.''

Bovendien hebben Wij in een toespraak tot de Presidenten en bestuursleden van de Pauselijke Missiegenootschappen, hier in Rome bijeen, op 29 Juni 1944 uitdrukkelijk verklaard, dat het schoonste doel van de missies dit is, om de Kerk in de ongelovige landen zo stevig te grondvesten, dat Zij, wanneer Zij eenmaal voldoende wortel geschoten heeft, op zichzelf kan staan en tot bloei komen zonder de hulp van de Missiegenootschappen, en die dus moet ophouden, wanneer haar reden van bestaan daar is komen te vervallen.

De Kerk immers heeft helemaal geen voornemen om de volkeren te beheersen of een heerschappij over louter tijdelijke zaken uit te oefenen, wijl haar enige verlangen is aan alle volkeren het heerlijke licht van het geloof te brengen, en een bijdrage te leveren aan de menselijke en civiele beschaving en de broederlijke eensgezindheid onder de volken.

Om deze overwegingen verlangen Wij met Vaderlijke aandrang, dat

alle Priesters, Religieuzen en alle Zusters en vooral zij die zich aan het onderwijs wijden, alle gelovigen aanzetten om eensgezind en actief, hetzij in de Priestermissiebond, hetzij in de Pauselijke Missiegenootschappen voor de Voortplanting van het Geloof, het St Petrus Liefdewerk voor de inheemse clerus en de H. Kindsheid, te volharden in hun voornemen om de missies vooruit te helpen, om hun inspanningen voor het welzijn der missies te vermenigvuldigen, zonder ophouden God vurig te bidden voor de missies, en hun, die geroepen zijn voor het missiewerk, zoveel mogelijk de noodzakelijke middelen te verschaffen.

De Kerk immers is het mystieke Lichaam van Christus, waarin ,,*wanneer één lid lijdt, alle leden mede lijden*" (I Cor. 12,26).

En omdat op het ogenblik vele leden smartelijk lijden en met wonden geslagen worden aangetroffen, zijn alle christenen heilig verplicht zich met hen in een zekere verwantschap van kracht en moed te verenigen.

In sommige missiegebieden heeft het oorlogsgeweld vele kerken en missieposten, scholen en ziekenhuizen op een verschrikkelijke wijze verwoest en vernietigd. Om deze schade te herstellen en deze gebouwen opnieuw op te trekken, zal de hele katholieke wereld, die bekend staat om haar bijzondere zorg en liefde voor de missies, de nodige steun vrijgevig verlenen.

Ondertussen gaan Onze gedachten uit naar de onverschrokken herauten van het geloof, die vol ijver in hun gebied werkzaam zijn, tegenslagen moedig dragen, met vreugde elk geweld verduren, ,,*omdat ze waardig bevonden zijn versmading te lijden voor de Naam Jezus*" (Hand. 5,41) ; en vol dankbaarheid zien Wij op naar de voor de Kerk buitengewoon verdienstelijke colleges en instituten, waar de toekomstige missionarissen worden onderricht en opgeleid.

Terwijl Wij dus alle priesters en gelovigen, die als missionarissen-thuis de steun zijn voor de missionarissen ver van huis, van harte dank zeggen, geven Wij vol vreugde uitdrukking aan Onze wens en verwachting, dat het Congres met een volledig succes zal verlopen ; onder de talrijke prachtige en grootse plechtigheden van dit H. Jaar zal het zeker een ereplaats innemen.

Onze wens voor de spoedige algehele terugkeer van allen tot Christus, een wens waaraan Wij reeds in Onze eerste Encycliek uiting gaven, krijgt een bijzondere betekenis, als Wij bedenken voor welk een enorme schare mensen Christus, onze Verlosser, Zijn Bloed vergoten heeft, hoewel zij de genade van de verlossing niet eens kennen, noch er deelachtig aan zijn.

Met deze Onze wensen en verlangens verlenen Wij, als voorteken van hemelse gunsten en als onderpand van Onze zeer bijzondere liefde, aan U, geliefde zoon, aan alle deelnemers van het a.s. Congres, en aan alle gelovigen, die zich vrijwillig er voor inspannen om de grenzen van het Rijk Gods met die van de aarde te doen samenvallen, vol liefde in de Heer de Apostolische Zegen.

Gegeven te Rome, bij St Pieter, 9 Augustus 1950, in het 12e jaar van Ons Pontificaat.

PIUS PP. XII

SEGRETERIA DI STATO
DI SUA SANTITÀ

Dal Vaticano, die 31a Augusti 1950

No 236650

Ill.me ac Rev.me Domine,

Grato admodum animo excepit Sanctitas Sua amantis obsequii testimonium, quod, copiosi lectique agminis nomine Sacerdotum in Sodalitatem Cleri sacris expeditionibus provehendis ascitorum, Ei deferre properasti, cum jam tertia indiceretur sociorum Sodalitatis eiusdem a cunctis regionibus Romae proxime celebranda Congressio.

In opusculo conspiciendo evolvendoque, abs te naviter ad sedula Conventus proposita collustranda exarato, Augustus Pontifex — Qui, datis ad Eminentissimum Cardinalem Petrum Fumasoni-Biondi, Praefectum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, Autographis Litteris, paternis hortationibus ac votis interfuturos sollemni Operum Missionalium Congressui mox in Urbe item habendo prosequi dignatus est — libenti animadvertit voluntate navum studium, quo pii Sodalicii socii flagrant, lucidumque quaestionum ordinem ab ipsis, mutua impensa opera, excutiendarum. Id sane spem fiduciae plenam animis affert futuram Cleri Congressionem, haud secus ac superiores, dum ad vividam fidei caritatisque ciendam flammam in sacrarum expeditionum bonum mirifice conferet, novum simul vigentiusque suppeditaturam esse incrementum Operibus, quae ad missiones adiuvandas spectant, quorumque id genus Consociatio hactenus fuit atque etiamnum est, veluti ipsa rerum natura postulat, robur ac praedisium.

Non est siquidem qui ignoret Sodalicium vestrum recentioribus missionum sacrarum profectibus ac frugiferae earum operositati praevalido fuisse adiumento, uti videlicet in votis erat Summorum Pontificum, omniumque qui christiani nominis propagandi desiderio incensi sunt.

Profecto Cleri Consociatio sacris expeditionibus excitandis juvandisque, Apostolica Epistula *Maximum Illud* a Benedictio XV sollemniter probata, ac pluribus benevolentiae signis a Pio XI affecta, magnae continenter fuit sollicitudini amantissimo Patri Pio XII, Qui praesertim Epistula Encyclica *Saeculo exeunte octavo*, diei XIII junii MCMXL, haec de ea verba habuit : ,,Nosmet ipsi, bene eidem precantes, summis honestamus laudibus'' ; illamque sic commendabat : ,,sacerdotes paterno compellimus animo eosque enixe adhortamur ut in missionalem cleri consociationem libenter

coëant" : haec enim — addebat — „conscientiam voluntatemque ad actuosum missionalium rerum studium excitat atque conformat."

Pontificiis itaque hortamentis ac normis obsequuta, pia Sodalitas, per integros trigintaquattuor suae vitae jam feliciter emensos annos, paene omnes ad se allexit et accivit orbis terrarum sacros administros, iis haud exceptis, qui ad ipsas missionum plagas pertinent, splendida supernae lucis face ubique radians, ac fervorem acuens in illorum animis evangelici apostolatus per scripta typis edita idoneosque de sacris expeditionibus Commentarios, per cathedras missionologicas, per sollemnes Conventus atque per alia similia generis auxilia.

Verum Sanctitas Sua laete addicitur Secum reputans memoratum Sodalicium, tanta praestans meritorum segete, haud paucos inter suos socios annumerare qui Christi causa dura sunt perpessi : quod liquido ostendit quantopere miserentis Dei numini ipsum probetur.

Proxima Congressio salutaria huiusmodi conamina ac praeclara facinora in memoriam revocans eorum, qui illius coetibus aderunt, ipsos incitet ad uberiores hauriendas divinae gratiae vires atque ad altiora concipienda apostolatus missionalis consilia.

Procelloso equidem hoc aevo sacrae expeditiones, quae propter bellicas immanitates tanta acceperunt detrimenta et jacturas, tantis divexatae sunt excidiis ac ruinis, viris procul dubio indigent ac mulieribus, qui apostolica praediti virtute, illis reficiendis navam imprigramque dent operam.

Quod instans arduum inceptum ut quamprimum perfici queat per actuosos maxime Cleri Consociationis sodales, Augustus Pontifex, enixis Domino vineae adhibitis precibus, rogat, dum omnibus Conventui adfuturis — missionalibus, Sacerdotibus, sacricolis, religiosis alumnis — imprimisque tibi tuisque assiduis ex omnibus Nationibus adiutoribus, in affluentis opis caelestis auspicium, Apostolicam Benedictionem effuso animo impertit.

Ego vero supremis Sanctitatis Suae votis ominibusque mea libenter addo.

Interea qua par est observantia me profiteor

Tibi
addictissimum
Jo. Bapt. Montini
Subst.

Ill.mo ac Rev.mo Domino
D.no FELICI BERETTA
A secretis Sodalitatis sacris
expeditionibus provehendis
— ROMAM —

STAATSSECRETARIE
VAN ZIJNE HEILIGHEID

Vaticaanstad, 31 Augustus 1950

Aan Mgr. Felice Beretta,
Algemeen Secretaris van de Priestermissiebond,
Rome

Monseigneur,

Dankbaar heeft Z.H. kennis genomen van het blijk van liefde en onderdanigheid, dat gij U beijverd hebt Hem namens de talrijke en uitgelezen schaar priesters, die lid zijn van de Priester-Missiebond, te doen toekomen, toen aangekondigd werd, dat zeer binnenkort de leden van voornoemde bond uit alle landen reeds hun derde Congres te Rome zullen houden.

De H. Vader heeft kennis genomen van de brochure, die vol ijver door U geschreven is om de zorgvuldig opgezette plannen van het Congres nader toe te lichten, en Z.H., die in een eigenhandig schrijven aan Z. Em. Kardinaal P. Fumasoni-Biondi, Prefect van de H. Congregatie de Propaganda Fide, zich gewaardigd heeft de deelnemers aan het binnenkort eveneens te Rome te houden officiële missiecongres met vaderlijke vermaningen en wensen te vereren, heeft met genoegen geconstateerd, met welk een vurige ijver de leden van de Priestermissiebond vervuld zijn en hoe helder de vraagstukken uiteengezet zijn, die zij in onderlinge besprekingen moeten onderzoeken. Dit doet de mensen zeker de stellige verwachtingen koesteren, dat het a.s. priestercongres (evenals de vorige) een nieuwe en energieke groei zal schenken aan de werken, die beogen de missie te helpen. Onder deze werken is de Priester-Missiebond steeds geweest en is dit nog (zoals de aard van het werk dit vereist) : een stoere steun en hulp. Bovendien zal dit Congres ontzaggelijk bijdragen om een krachtige vlam van geloof en liefde te verwekken tot heil van de Missiën.

Immers, iedereen weet, dat Uw Bond in hoge mate heeft bijgedragen tot de successen van de missies in de laatste tijd en tot haar vruchtbare werkzaamheid, zoals blijkbaar de hartewens was van de Pausen en van allen, die vurig verlangen Christus' Naam te verbreiden. Ongetwijfeld is de Priestermissiebond, die in de Apostolische Brief ,,Maximum Illud'' door Benedictus XV officiëel goedgekeurd is en verscheidene blijken van welwillendheid mocht ontvangen van Pius XI, een voorwerp van voortdurende zorg geweest voor onze geliefde Vader in Christus Pius XII.

In het bijzonder in de encycliek ,,Saeculo exeunte octavo'' van 13 Juni 1940 heeft Deze zich als volgt daarover uitgelaten : ,,Wij zelf zegenen deze vereniging en prijzen haar ten zeerste''. En Hij beval haar aan met de volgende woorden : ,,Wij richten ons met vaderlijke genegenheid tot de eerwaarde priesters en sporen hen dringend aan om gaarne lid te worden van de Priestermissiebond ; deze immers — zo ging Hij voort — stimuleert en vormt het bewustzijn van de missieplicht en de daadwerkelijke belangstelling voor het missiewerk.''

Gehoorgevend aan de vermaningen en richtlijnen van de Paus, heeft deze godvruchtige vereniging, gedurende de 34 jaren van haar bestaan,

derhalve bijna alle priesters ter wereld tot zich getrokken en als haar leden aangenomen, ook hen die tot de missiegebieden behoren. En overal straalde deze vereniging door de heldere fakkel van bovennatuurlijk licht en in de zielen van haar leden wakkerde zij het vuur aan van een evangelisch apostolaat door het drukken en uitgeven van missielectuur en deugdelijke missietijdschriften, door het oprichten van leerstoelen in de missiologie, door officiële vergaderingen en andere dergelijke hulpmiddelen.

Maar Z.H. wordt met vreugde vervuld, wanneer hij overweegt, dat voornoemde vereniging, die uitmunt door zo grote en talrijke verdiensten, onder haar leden zeer velen telt die om Christus' Wil vervolging hebben geleden ; hetgeen duidelijk bewijst hoezeer zij welgevallig is aan de Majesteit van de God van ontferming. Het a.s. Congres, dat de deelnemers aan de vergaderingen op deze wijze zal herinneren aan voortreffelijke daden en prestaties, moge voor hen een aansporing zijn om overvloediger schatten van goddelijke genade te putten en grondiger plannen te vormen voor het missie-apostolaat.

Door de wreedheden van de oorlog heeft de missie grote schade en zware verliezen geleden, en zij is het slachtoffer geworden van grote vernielingen en verwoestingen. In deze stormachtige eeuw heeft zij dan ook zonder twijfel behoefte aan mannen en vrouwen, die met apostolische kracht bezield zijn, en zich ijverig en onverdroten inspannen om deze te herstellen.

In volhardend gebed tot de Heer van de Wijngaard smeekt de H. Vader af, dat dit plan ten spoedigste verwezenlijkt mag worden, vooral door de vurige leden van de Priestermissiebond. Intussen verleent Hij aan alle deelnemers van het Congres — missionarissen, priesters, seminaristen, leerlingen van kloosterseminaries — en bijzonder aan U en Uw onvermoeide medewerkers uit alle volkeren, met hartelijke genegenheid Zijn Apostolische Zegen, tot onderpand van overvloedige hemelse hulp.

Gaarne voeg ik aan de verheven wensen en gebeden van Z.H. de mijne toe. Intussen noem ik mij, met verschuldigde hoogachting,

Uw U toegenegen
Joannes Bapt. Montini,
Subst.

T e n t o o n s t e l l i n g v a n C h r i s t e l i j k e k u n s t i n d e M i s s i e l a n d e n — Op 9 Juli 1950 werd te Rome een grootse tentoonstelling van christelijke kunst in de missielanden geopend. Deze tentoonstelling is verdeeld over 23 afdelingen, die tezamen een oppervlakte van 4500 m² beslaan. Alle werelddelen zijn er vertegenwoordigd; onder de gebieden van Afrika trekt Belgisch Congo het meest de aandacht; de inrichting van de desbetreffende stands werd uitgevoerd met de steun van de Belgische regering. De bezoekers van deze tentoonstelling werden getroffen door de vaardigheid van de kunstenaars; ook in de missielanden staat de moderne techniek in dienst van het christendom.

I n t e r n a t i o n a a l M i s s i e c o n g r e s t e R o m e — Het internationaal Missiecongres, hetwelk van 5-8 September 1950 te Rome werd gehouden, was volgens een bezoeker, die zijn indrukken anoniem weergaf in A.S. 46/1950/164: „vooral een grote manifestatie, een algemene wapenschouw. Daarnaast hebben de organisatoren getracht, in verschillende secties gelegenheid te geven tot studie van de grote problemen, *vooral op het gebied van de missie-actie,* en tot onderlinge gedachtenwisseling. In hoever het Congres geslaagd is, kan nu nog moeilijk overzien worden. Wat in dit Congres vooral is opgevallen, is het aandeel van de leken in het directe missiewerk. Ruim twintig organisaties, waarbij twee Nederlandse, hebben een overzicht gegeven van hun werk. Daarna zijn in afzonderlijke bijeenkomsten de eerste pogingen gedaan om te komen tot een duidelijke definitie en tot een sterkere eenheid. We mogen het beschouwen als een grote voruitgang van het missiewerk, dat nu naast de priesters en religieuzen ook de leken hun kans krijgen om mee te werken aan de uitbreiding van het geloof en wel met de speciale opdracht, om hun krachten te wijden aan de vorming van inheemse leken, die in staat zullen zijn vooral op politiek en sociaal terrein hun land christelijk te beïnvloeden".

M i s s i o l o g i s c h I n s t i t u u t d e r R. K. U n i v e r s i t e i t — Nu het derde cursusjaar is begonnen, overtreft het aantal studenten aan het Missiologisch Instituut reeds dat van alle andere afdelingen der Theologische Faculteit van Nijmegen.

Bovendien lieten zich voor het onderwijs in de Bahasa Indonesia, hetwelk, in het kader van het Missiologisch Instituut wordt gegeven, 24 studenten inschrijven.

In het najaar van 1950 gaf Very Rev. Father J. de Reeper, Assistent-Generaal der Missiecongregatie van Mill Hill, en oud-missionaris van Afrika, voor de studenten van het Missiologisch Instituut vier colleges over polygamie, heidense huwelijken en de canonieke gevolgen en bekeringsmoeilijkheden, die daaruit voortvloeien.

B i j d r a g e n v a n h e t M i s s i o l o g i s c h I n s t i t u u t — Spoedig nadat Prof. Dr Alph. Mulders de reeks „Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit" had geopend met de tweede om- en bijgewerkte druk van zijn „Inleiding tot de Missie-

wetenschap", — verscheen reeds het tweede deel in genoemde reeks. Pater Th. Tangelder M. S. C., die op 29 September 1950 aan de Universiteit van Nijmegen promoveerde tot doctor in de H. Godgeleerdheid, mocht zijn proefschrift: *Sacramenten en Volksgebruiken — Een proeve van practische missie-aanpassing,* — in deze reeks opgenomen zien.

Missiologische Week te Leuven — Op de 20ste Missiologische Week te Leuven, die van 16-19 Augustus 1950 werd gehouden, en die de rol van de vrouw in de missies behandelde, waren vertegenwoordigers van 35 missionerende Orden en Congregaties aanwezig.

Missiologische Week in Canada — Van 15-22 October 1950 werd te Montreal de vierde ,,Semaine d'Etudes Missionnaires du Canada" gehouden. Het algemeen onderwerp was : ,,Le Laïcat et les Missions".

Nederlandse Missiologische Week — Van 6—9 November 1950 werd te Nijmegen voor de vierde maal een Nederlandse Missiologische Week gehouden. Het uitvoerend comité, onder voorzitterschap van P. Dr Gregorius O.F.M. Cap., had als algemeen onderwerp aangewezen : *Sociale vraagstukken in de Missielanden.* In dit kader werden de volgende lezingen gehouden : J. van Spaandonk C.M., Jeugdwerk in dienst der Missionering in China ; Claudianus van Veldhuizen O.F.M., Sociale vraagstukken onder de boerenbevolking in China ; H. Daniëls W.P., De Islam in zijn verhouding tot het sociale leven ; A. Brys C.I.C.M., De economische uitgroei en de terugslag daarvan op sociaal gebied en op het apostolaat in Belg.-Kongo ; J. Muris S.M.M., Het kleurlingenvraagstuk in Zuid-Afrika ; Lud. Boddeke O.F.M. Cap., Grootstadszielzorg in Indonesië; C. J. J. Hogenboom, Het sociale en arbeidersvraagstuk in Oost-Azië, inzonderheid in Indonesië ; Mej. O. Sautarel, Vrouwe v. Nazareth, De sociale toestand van de vrouw in Indonesië ; G. Mees M.S.C., Sociale kwesties op de Philippijnen ; Dan. Stuyvenberg S.M., Masina Rule en Missie op de Salomonseilanden ; Dr Fulco van der Heyden O. Praem., Het kastenvraagstuk in India.

Het aantal deelnemers, waarbij intussen het jeugdige element domineerde, was bevredigend. Het ligt in de bedoeling ook van deze Missiologische Week een verslagboek uit te geven, hetgeen gelegenheid zal bieden om op het gesprokene terug te komen.

Medische Missieschool te Barcelona — In November 1950 werd, onder auspiciën van de Malthezer Ridderorde, te Barcelona een medische missieschool geopend, waarvan de cursus op één jaar is bepaald.

Jubileum-nummer Medisch Missie Maandblad — In verband met het zilveren jubilé van het Nederlands Medisch Missie-Comité (Memisa), hetwelk op 15 October 1950 te Rotterdam luisterrijk werd gevierd, gaf het Medisch Missie Maandblad, het officieel orgaan van genoemd comité, een jubileum-nummer uit. Naast ,,enige flitsen uit een levensgeschiedenis", door een der mede-oprichters, treffen we hierin o.a. verschillende bijdragen van Missiebisschoppen aan, die hun waardering uiten voor dit prachtig werk.

Statistica. — In het artikel van Mgr Th. Bekkers, Nederlands Bijdrage aan Missiepersoneel, H. M. 1950, blz. 166 vlgd., — zijn enkele onjuistheden gesignaleerd. Op blz. 171 onder no. 28. Priesters van het H. Hart, eerste regel, moeten de cijfers als volgt worden gewijzigd: priesters 473, fraters 98, broeders 167, novicen 17. — Op blz. 180 staat Mgr L. van Kessel abusievelijk aangegeven als geboortig uit het bisdom Roermond; dit moet zijn 's-Hertogenbosch.

Agenzia Missionaria Salesiana —, Te Turijn werd een Agenzia Missionaria Salesiana (Salesiaans Missiepersbureau) gevestigd, hetwelk zich voorstelt om aan de katholieke pers, aan instellingen en personen, die zich voor de missie interesseren, geregeld inlichtingen en documentatie-materiaal te verschaffen aangaande het evangelisatie- en beschavingswerk, dat de Kerk in de missiegebieden verricht door middel van de Salesianen. Men kan zich op het maandelijks bulletin abonneren bij: Agenzia Missionaria Salesiana, Via Cottolengo 32, Turijn (Italië).

Katholieke Universitaire Centra in de Missiegebieden — Volgens de nieuwste uitgave van „*Le Missioni Cattoliche*" bezitten de missiegebieden thans de volgende universitaire centra.

De drie katholieke universiteiten van China bevinden zich in de door de communisten bezette zône, nl. de Aurora te Shanghai, opgericht in 1903, onder leiding van de Jezuïeten ; de Fu Jen te Peking, opgericht in 1924, aanvankelijk onder leiding van de Benedictijnen, thans onder die van het Gezelschap van het Goddelijk Woord ; de Hautes Etudes te Tientsin, opgericht in 1920, als universiteit erkend in1948, onder leiding van de Jezuïeten.

Japan bezit een katholieke universiteit te Tokio, opgericht in 1913, onder leiding van Jezuïeten, en een te *Nagoya*, waar nog slechts de Letteren worden onderwezen, onder leiding van het Gezelschap van het Goddelijk Woord. Bovendien zijn er na de oorlog nog drie Literaire Faculteiten opgericht voor meisjes en wel te *Tokyo*, *Okayama* en *Yokosuka*.

Op de Philippijnen dateert de katholieke universiteit te *Manila* (San Tomas) reeds uit de 17e eeuw ; deze, door 16000 studenten bezochte universiteit omvat verschillende faculteiten en wordt geleid door Dominicanen. Daarnaast bestaat te Manila een Ateneo met drie faculteiten, geleid door Jezuïeten. In 1948 werd ook te *Cebù* een universiteit opgericht (San Carlos), die onder leiding staat van het Gezelschap van het Goddelijk Woord.

In het Nabije Oosten heeft men de in 1883 te *Beircet* opgerichte universiteit van St Joseph, geleid door Jezuïeten.

India telt in het geheel 32 katholieke universitaire colleges, geaffiliëerd bij de Staatsuniversiteiten.

In Afrika werd te *Kisantu* (Belg. Congo) in 1948 het universitair centrum Lovanium opgericht, hetwelk een filiaal-stichting is van de Universiteit van Leuven. Bovendien bestaat er sinds 1945 te *Roma* (Basutoland, Zuid-Afrika) het katholiek college Pius XII, verzorgd door de Oblaten van de Onbevlekte Ontvangenis.

Bibliographisch Overzicht van de Missiewetenschappelijke Literatuur 1950

In deze missiewetenschappelijke bibliographie vermelden we de in het jaar 1950 verschenen boeken, artikelen enz., alsmede enkele reeds vroeger verschenen geschriften, die in het vorig bibliografisch overzicht (H.M. 28, blz. 243-262) nog niet werden vermeld.

We gebruiken de volgende afkortingen : Anthr. = Anthropos ; B.M. = Bulletin des Missions ; B.U.A. = Bulletin de l'Université L'Aurore ; B.U.J. = Berichten uit Java ; B.U.M.C. = Bulletin de l'Union Missionnaire du Clergé (Bruxelles) ; C.M.B. = China Missionary Bulletin ; D.K.M. = De Kath. Missiën ; E.D. = Euntes docete ; E.M.M. = Evangelisches Missions-Magazin ; E.V. = Eglise Vivante ; G.L. = Grands Lacs ; H.M. = Het Missiewerk ; I.M. = Indisch Missietijdschrift ; I.R.M. = International Review of Missions ; K.M. = Kerk en Missie ; M.E. = Misiones Extranjeras ; M.S. = Monumenta Serica ; N.Z.M. = Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft ; R.M. = Rythmes du Monde ; U.M.C.F. = Union Missionnaire du Clergé de France ; Z.M.R. = Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft. De overige afkortingen zijn zonder meer duidelijk.

De namen der schrijvers van boeken en brochuren zijn vet, die van artikelen en kleinere bijdragen gespatieerd gedrukt.

I. MISSIEWETENSCHAP IN HET ALGEMEEN

A. Nieuwe Tijdschriften

India — Monthly illustrated Magazine published by : The Missionary Society of St Francis Xavier, Pillar, Gca. India.

Misiones Extranjeras. — Organo semestral de orientaciones misioneras del Instituto Español de San Francisco Javier para Misiones Extranjeras, Burgos. — Vol. I. 1948.

Prêtre et Missions — Bulletin de l'.U.M.C. Québec, 1949.

Nieuwe titel van het tijdschrift : Bulletin de l'Union Missionnaire du Clergé.

B. Bibliografische en Algemene Geschriften

Ambrosio a S. Teresia — Regesta Missionaria desumpta ex Actis Definitorii Generalis Ordinis Carmelitarum Discalceatorum — 132 pp. — Romae 1950.

Beckmann, J. S.M.B. — Missionsbibliographie der katholischen Schweiz. — K.M.J. 1950 S. 111-120.

Bosslet, K.M. —O.P.,u.a. — Der Arzt und die Not der Zeit. Missionsärztliche Gedanken zum Laien-Apostolat. — 336 S. — Missionsärztliches Institut, Würzburg, 1949.

Carabin, Armand — Anthologie Missionnaire. — 250 pp. — Namur, 1950.

Cardijn, J. — Le Problème missionnaire dans un monde nouveau. — C.M.B. 1950, pp. 531-537.

Champagne, J. E. — O.M.I. e.a. — La valeur religieuse des religions païennes. Rapport de la troisième Semaine d'études missionnaires du Canada, à Québec, 17-20 Octobre 1949. — Québec, 1950.

Dominguez, O. — O.M.I. — Bibliografia Misional Hispano-Americana (1949). — M.E. 2/(1950) 41-64.

Ford, F. X. — The Personality of the Missioner — C.M.B. 1950, p. 516-520.

Frisque, J. — S. F. Kuylaars, Amsterdam 1948. Perspectives Missionnaires. La première réunion du conseil oecuménique des églises. — E.V. 2(1950) 219-232.

Jetté, Fern. — O.M.I. — Qu'est-ce que la Missiologie ? De l'unité scientifique en missiologie. — 179 pp. — Ottawa, 1950.

Kath. Missionsjahrbuch der Schweiz. — Annuaire Missionnaire Catholique de la Suisse — 17 Jhrg. 1950. — 120 S. — Selbstverlag des Skamb, Freiburg i.d. Schw.

Laufer, C. — M.S.C. — Die Mission als geistiger Wiederaufbau der Menschheit. — Z.M.R. 34(1950) 161-177.

Le Missioni Cattoliche dipendenti dalla S. Congr. de Prop. Fide. Storia, geografia, statistica. — 548 pp. — Roma, 1950.

Mondreganes, Pio de — O.F.M. Cap. — Manuale di Missionologia. — 724 pp. — Torino, 1950.

Mulders, Alph. — Inleiding tot de Missiewetenschap. Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit te Nijmegen. Deel I. — 267 bldz. — Tweede om- en bijgewerkte druk. Bussum, 1950.

— Miscellanea. Missiewetenschappelijk Nieuws. — H.M. 29 (1950) 58, 118, 181, 236.

— Bibliographisch Overzicht van de Missiewetenschappelijke Literatuur 1950. — H.M. 29 (1950) 239-260.

Paventi, S. — La Chiesa Missionaria. Manuale di Missionologia dottrinale. — 542 pp. — Roma, 1949.

— La Chiesa Missionaria. Manuale di Cooperazione missionaria e di Missionografia. — 190 pp. — Roma, 1950.

Perbal, A. — O.M.I. — Bibliographia Missionalis. — E.D. 2 (1949) 279-284.

Perraudin, J. — Le beau Métier de Missionnaire. — Nouv. édit. rev. et augm. — 170 pp. — Namur, s.d.

Rommerskirchen, G. — O.M.I. — Dindinger, G. — O.M.I. — Bibliografia Missionaria. XIII (1949) — 96 pp. — Roma, 1950.

Seumois, André — O.M.I. — La Missiologie en Hollande — Prêtre et Missions 10 (1949) 142-162.

— Les Oblats et la Missiologie. — Etudes Oblates 8(Ottawa 1949) 305-315.

II

LEERSTELLIGE EN ZEDEKUNDIGE MISSIETHEOLOGIE

Biermann, B. — O.P. — Wer ist Objekt der Missionierung ? — Z.M.R. 34 (1950) 64-67.

Bouritius, G. — S.C.J. — Ecclesia Gentium. Een bijdrage tot de dogmatische fundering van de noodzaak van aanpassing. — H.M. 29 (1950) 65-78; 129-142.

Culhane, R. — C.ss.R. — The primary Purpose of the Foreign Missions. — The Irish Eccl. Record 1950, p. 385-392.

Damen, C. — C.ss.R. — De incremento Theologiae moralis et pastoralis ex activitate missionaria. — E.D. 3 (1950) 225-227.

Denis, L. — S.J. — Revues théologiques africaines. — N.R.Th. 81 (1949) 1084-1087.

Escanciano, E. — Quaestio de Apostasia. — C.M.B. 1950, p. 723-726.

Frijnts, S. — S.V.D. — De Apocalyps, het goddelijk troostboek voor de Kerk, als Missionaria Christi in troebele tijden. — H.M. 29 (1950) 207-219.

Frisque, J. — S.A.M., — La Mission et l'Eglise particulière. — E.V. 1 (1949) 389-412.

Gewiess, J. — Die Bekehrung nach dem Neuen Testament.— Jahrb. des kath. Akad. Missionsbundes 1949 /1950, S. 7-21.

Houben, J. — S.J. — Godsdienstvrijheid in Indonesië. — H.M. 29 (1950) 21-31.

Méditátion du Missionnaire prisonnier. — C.M.B. 1950, p. 707-712.

Meinertz, M. — Bibel und Mission. — Z.M.R. 34 (1950) 14-23.

Mondreganes, P. M. de — O.F.M.Cap. — Maria Santísima y las Misiones — E.D. 2 (1949) 49-63.

— Las ideas missionológicas en la Liturgia católica. — E.D. 2 (1949) 369-382.

O'Brien, John A. — Der Glaube der Millionen. Die Beweise der katholischen Religion. — Deutsche Uebersetzung von Hans Schultes. — 732 S. — Aschaffenburg, 1949.

Ohm, Th. — O.S.B. — Zur Systematik der katholischen Missionslehre. — Z.M.R. 34 (1950) 69-71.

Parente, P. — La Possibilità dell' atto di fede negl' infedeli. — E.D. 3 (1950) 161-180.

Solano, Jesus — S.J. — Ideas-guiones para una Teología Misionera del Padre Francisco Suarez. — M.E. 2 (1949) 48-55.

Sousa, David de — O.F.M. — O dever missionário e a doutrina do corpo mistico. — Portugal em Africa 6 (1949) 30-42; 104-111; 181-186; 224-231.

Sugranyes de Franch, R. — Ramon Llull, docteur des Missions. — N.Z.M. 6 (1950) 81-93; 193-206.

Urdañoz, Teófilo — O.P. — La necesidad de la fe explicita para salvarse', según los teólogos de la Escuela salmantina. Síntesis teológica. — M.E. 1 (1948) 58-87.

Vaca, Cesar — O.S.A. — La vocación sacerdotal-misionera a la luz de los mas recientes documentos pontificios. — M.E. 2 (1949) 64-77.

Walter, Gonsalvus — O.F.M.Cap. — Gehorsamsauftrag und Freiwilligkeit des Missionsapostolates im Seraphischen Orden. — Z.M.R. 34 (1950) 55-62.

Zameza, J. — S.J. — Característica misionera de los Padres Apostólicos y Apologetas. — M.E. 2 (1949) 5-23.

III

MISSIERECHT EN MISSIEMETHODIEK

Achille, L. T. — e.a — Structures familiales — R.M. 1949 (3-4) 3-123.

Adrian, Fr. — More Catechists, less Buildings. — C.M.B. 1950 p. 727-732.

Apostolat par le livre. — C.M.B. 1949, p. 107-109.

Bakker, J. — S.J., — Godsdienst en Nationalisme in Indonesia. — I.M. 1949, blz. 232-243.

Barbatus, Sc. — Südafrikas Rassenprobleme. — Z.M.R. 34 (1950) 23-35.

Beaupin, E. — L'Organisation internationale du travail et les problèmes sociaux en pays de mission. Le Régime de Tutelle des Nations Unies. La politique sociale dans les territoires non autonomes (1944-1947). — N.Z.M. 6 (1950) 48-64.

Boudon, J. — P. B. — Memento du privilège paulin. — 104 pp. — Paris, 1949.

Dejaiffe, Jacqueline — Lay Auxiliaries of the Missions. — C.M.B. 1950, p. 430-438.

Directorium Seminariorum (in Sinis) auctoribus Missionariis Congregationis Immaculati Cordis Mariae (Scheut). — Pekini, 1949. — 745 pp.

Dumont, G. — Chrétiens devant l'Islam. — E.V. 1 (1949) 471-478.

Eguren, I. A. — S.J., — De condicione juridica missionarii. — Stud. Miss. 5 (1949) 117-184.

Manaricua, Andres E. de — El Estado Misional y el Derecho Misional en Francisco de Victoria. — Miss. Hisp. 6 (1949) 417-454.

Frei, G. — S.M.B., — Oestliche und westliche Meditationen. — Jahrb. des kath. Akad. Missionsbundes 1949/1950, S. 46-56.

Freitag, A. — S.V.D. — Kerk en Missieproblemen van onze tijd. — H.M. 29 (1950) 193-206.

Genechten, E. van — C.I.C.M., — Principes d'esthétique chinoise. — B.M. 23 (1949) 244-258.

Hemptinne, P. de — Laïcat missionnaire. Point de départ pour une réflexion. — E.V. 1 (1949) 448-454.

Hessler, Donald L. — The Lay Apostolate from China to New Mexico. — C.M.B. 1949, p. 225-231 ; 1950, p. 33-38.

Hubertus van Groessen — O.F.M.Cap. — De Apostolische Faculteiten voor missiegebieden. Tekst met commentaar. — 128 bldz. — Roermond, 1949.

Hughes, Sister Ann — Learning the Faith by living it. — C.M.B. 1950, p. 812-822.

Husson, L. — Le point de vue du moraliste sur les transformations de la famille. — R.M. 1949 (3-4) 124-133.

Imelda, Sister M. — O.P. — Missionary Sisters in Action. — C.M.B. 1949, p. 236-241.

Iparraguirre, I. — S.J. — Los Ejercicios espirituales Ignacianos, el método misional de S. Francisco Javier y la misión jesuítica de la India en el siglo XVI. — Stud. Miss. 5 (1949) 3-43.

Kim, Tob. — S. J. — Die japanische Seele missiologisch gesehen. — Z.M.R. 34 (1950) 178—194.

Leclerc, R. — C.S.Sp. — Problèmes scolaires en Afrique Equatoriale française. — B.M. 23 (1949) 156-167.

Leeuwen, P. van — S.C.J. — Het Paulinische Voorrecht. — 132 bldz. — Maastricht, 1950.

Legrand, F. X. — C.I.C.M. — The Apostolate in the Cities, — C.M.B. 1950 p. 801-808.

Maestrini, N. — The Laity, the Missions and the Liturgy. — Orate Fratres, 1950, p. 300-308.

Meyer, B. F. — Aids to the Village Apostolate. — C.M.B. 1949, p. 121-129.

Miranda, Ed. — De Titulo Missionis. — XXI, 132 pp. — Vijayawada (India), 1950.

Mondreganes, Pio M. de — O.F.M.Cap. — Organización jurídica de las Misiones Católicas en los siglos XIII y XIV. — M.E. 2 (1950) 21-40.

Naidenoff, G. — S.J., Histoire Sainte de la famille. — R.M. 1949 (3-4) 134-155.

Ohm, Th. — O.S.B. — Innere Ruhe als Mittel der Frömmigkeit. — Z.M.R. 39 (1950) 99-122.

O'Reilly, Patrick — S.M.M. — Jeunesse de l'art océanien dans les Missions des Iles. — Missions Maristes d'Océanie 1950, p. 26-56.

Paventi, Javier — Derecho Misional y Organización de la Iglesia Misionera. — M.E. 1 (1949) 47-64.

— Prassi della S.C. de Propaganda Fide. — l.c. 2 (1950) 1-10.

— Los Institutos Misioneros sin votos. — l.c. 2 (1950) 98-107.

Peltier, B. — P.B. — La Dispense des interpellations en pays de mission. — XVII + 178 pp. — Québec, 1948.

Perbal, A. — O.M.I. — L'Azione Cattolica nelle Missioni. — E.D. 3 (1950) 137-160.

Reeper, J. de — Het Strijders-Sacrament voor de Missies. — H.M. 29 (1950) 220-224

Respondek, Th. — C.M.M. — Die soziale Missionsarbeit des Fr. Bernhard Huss C.M.M. in Südafrika. — M.R. 1949, S. 181-192.

— Die Erziehung von Eingeborenen zum Priestertum in der Mariannhiller Mission. — Z.M.R. 34 (1950) 45-55.

Riberi, Mgr A. — Epistola ad Ordinarios Sinarum de sanctis vocationibus promovendis. — C.M.B. 1949, p. 207-216.

— L'Apostolat Laic. — C.M.B. 1950 p. 796-800.

Road, A. — Reflections of the New Marriage Law. — C.M.B. 1950 p. 526-530.

Rommelaere, A. — P.B. — La Préparation au baptême dans les Missions de l'Afrique noire. — N.Z.M. 6 (1950) 127-135; 161-174.

Roussel, J. — C.I.C.M. — Déontologie Coloniale — 2e éd. — 324 pp. — Louvain, 1949.

Scheuermann, Audomar — O.F.M. — Das Indult des lateinischen Antimensiums. — M. R. 1949, S. 220-224.

Schilling, A. — O.F.M. — De Catechizandis infidelibus. — E.D. 2 (1949) 207-247.

Schneider, E. — Die Heidenmission in der Katechese. — Jahrb. des kath. Akad. Missionsbundes 1949/1950, S. 57-66.

Steinbach, L. — First Things first. — C.M.B. 1950, p. 713-717.

Tangelder, Th. — M.S.C. — Sacramenten en Volksgebruiken. Een Proeve van practische missie-aanpassing. Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit te Nijmegen — Deel II — 204 bldz. — Bussum, 1950.

Tellkamp, A. — S.V.D. — Die Gefahr der Erstickung für die katholische Weltmission. — 72 S. — München i. W., 1950.

Tempels, Pl. — O.F.M. — La Christianisation des philosophies païennes. — 33 pp. — Anvers, s.d.

Thauren, J. — S.V.D. — Maria door het Oosten zalig geprezen. Een beschouwing over de kunst bij de Aziatische volken. — D.K.M. 71 (1950) 16-19.

Tien, Thomas Card. — A Leaf from my Missionary Handbook. — C.M.B. 1949, p. 217-220.

Ting Pong Lee, Ign. — Casus implexus de jure missionario. — E.D. 2 (1949) 126-134.

Unesco en de Missiën. De — Kath. Cult. Tijdschrift-Streven 4 (1950) 1-6.

Urban, H. J. — Mission und Psychiatrie. — N.Z.M. 6 (1950) 65-67.

Urrutia, Angel — S.J. — L'Inde pressent le Mystère de la Trinité. Nouvelles méthodes d'Apostolat. — E.V. 2 (1950) 307-312.

Vijverberg, C. — O.P. — De errore circa indissolubilitatem et unitatem matrimonii. — E.D. 2 (1949) 84-102.

Vriens, G. — S.J. — Katholieke inspiratie in de Oud-Javaanse Kunst. — B.U.J. 1950, blz. 107-111.

Walsh, J. — Mission Methods. — C.M.B. 1950, p. 331-338; 443-448.

Wing, J. van — S.J. — Mentalité africaine et école laïque — Lumen Vitae 5 (1950) 134-142.

IV

MISSIEKUNDE EN MISSIEGESCHIEDENIS

L'Afrique Noire française. — B.M. 23 (1949) 184-206.

L'Afrique du Sud. — B.M. 23 (1949) 279-302.

Arroyo, Luis — O.F.M. — Comisarios Generales del Perú. — Madrid, 1950.

Bambang Prihatin — De Midden-Java-Missie in het souvereine Indonesië. — B.U.J. 1950, bldz. 40-46.

Barcatta, Beda — Silv. O.S.B. — Lo Scisma del Padroado nel Ceylon fino al 1853. — N.Z.M. 6 (1950) 15-34.

Bastiaanse, H. — S.J. — De culturele belangen der Indo-Europeanen in Indonesië. — B.U.J. 1950, blz. 97-101.

Batisseurs d' Eglises (Les Frères Coadjuteurs). — G.L. 65(15 Nov. 1949). No 123.

Bayle, Constantino — S.J. — El Clero Secular y la Evangelización de América. — Madrid, 1950.

Bayle, C. — S.J. — Un Misionero y un Misionólogo desconocido. — Miss. Hisp. 6 (1949) 455-476.

Bazelmans, G. — O. Praem. — Een storm in een glas water. — H.M. 29 (1950) 55-57.

Bekkers, Th. — Nederlands Bijdrage aan Missiepersoneel. — H.M. 29 (1950) 166-180.

Bernard-Maître, H. — S.J. — Pour la compréhension de l'Indochine et de l'Occident. — 196 pp. — Paris, 1950.

Biermann, B. — O.P. — Das Requerimiento in der Spanischen Conquista. — N.Z.M. 6 (1950) 94-114.

— Alessandro Geraldini, Bischof von San Domingo 1517-1525. — Z.M.R. 34 (1950) 195-205.

Bontinck, Fr. — C.I.C.M. — Een Fase van de Strijd om de Chinese Liturgie. De Poging van de „Mission Française". — H.M. 29 (1950) 79-99; 143-156.

Bouffard, A. — e. a. — Nos Missionnaires héroïques. — Prêtre et Missions 10 (1949), 50-136.

Bourassa, L. P. — S.J. — Le 400ième anniversaire de l'arrivée au Japon de Saint François-Xavier. — C.M.B. 1949, p. 241-247.

Brada, P. — O.P. — Mgr. Kistemaker, tweede Apost. Vicaris van Curaçao. — 48 bldz. — Willemstad, 1949.

— Mgr. van Ewijk, eerste Dominicaanse Bisschop der Nederlandse Antillen. — 36 bldz. — Willemstad, 1950.

Bruyns, L. — S.J. — Belgisch Congo: Tienjarenplan en Missie. — K.C.T.-Streven 3(1950) 243-258.

Buliard, R. — O.M.I., Inuk, Au dos de la Terre. — 360 pp. — Paris, 1949.

Busch, A. — S.J. — Naar een eigen inheemse clerus. — B.U.J. 1950, blz. 158-163.

Callaey, Fred. — The Devotion to the Holy See in the Missionary Labours of St Boniface (672-754). — E.D. 3 (1950) 3-23.

Carrocera, Bon. de — O.F.M.Cap. — Misión Capuchina al Reino de Arda. — Miss. Hisp. 6 (1949) 523-546.

Carroll, J. — S.J. — St. Francis Xavier, Model of Catechists. — C.M.B. 1950, p. 43-48.

Carton de Wiart, Baron e.a. — De Kerk in Kongo en in Ruanda-Urundi. — 119 bldz. — K.M. 30 (1950) No 98 — B.M. 24 (1950) 1-108 — G.L. 65 (1950) No 130-131.

Castro Seoane, José — O. de M. — La Merced en el Perú (1534-1584). — Miss. Hisp. 7 (1950) 55-80.

Chauvet, Fidel de — O.F.M, — Zumárraga. Biblioteca de los Anales de la Provincia del Santo Evangelio de Mexico. Vol. III, 327 pp. — Mexico, 1948.

Cieslik, H. — S.J. — Das Christen-Verbot in Japan unter dem Tokugawa-Regime. — N.Z.M. 6 (1950) 175-192.

Coll, José Maria — O. P. — Participación española en las misiones de la Tartaria durante el siglo XIV. — Miss. Hisp. 7 (1950) 163-101.

Conde, J. Salvador y — O.P. — El Padre Domingo de la Anunciación y su personalidad misionera. — Miss. Hisp. 7 (1950) 81-162.

Courrier, G. — C.S.Sp. — L'Afrique noire à Rome. — U.M.C.F. 26 (1950) 86-105.

Cussac, J. — P.B. — Les soixante-dix ans de la mission de l'Ouganda : 1879-1949 — U.M.C.F. 26 (1950) 45-59.

Cuvelier, J. — La pratique baptismale des missionnaires capucins dans l'ancien Congo. — Note sur l'étude de L. Kilger O.S.B., Die Taufpraxis in der alten Kapuzinermission am Kongo und in Angola. — Schriftenreihe der N.Z.M. — Zaïre 4 (1950) 429-435.

Davy, J. — La Condamnation en Sorbonne des ,,Nouveaux Mémoires sur la Chine'' du P. Le Comte. — Rech. de Sc. relig. 37 (1950) 366-397.

Delacommune, J. — Etudiants africains en France. — U.M.C.F. 26 (1950) 5-21.

Dussart, J. — Lo Pa Hong. — E.V. 2 (1950) 323-327.

Egaña, Ant. de — S. J. — El P. Diego de Avendaño S.J., y la tesis teocrática ,,Papa, Dominus Orbis''. — Arch. Hist. S.J. 18 (1949) 195-225.

Elia, Paschalis M.D' — S.J. — Fonti Ricciane. Documenti originali concernenti Matteo Ricci e la Storia delle prime relazioni tra l'Europa e la Cina (1579-1615).

Vol. II Storia dell' introduzione del Cristianesimo in Cina scritta da Matteo Ricci S.J. edita e commentata. Parte II :Libri IV-V, Da Nancian a Pechino (1597-1610-1611). N.N. 501-1000. — XXXVI-652 pp. con XXV tavole in fototipia fuori testo.

— Parte III : Appendici e indici : XII - 372 pp. con II tavole fuori testo. Roma, 1949.

Emigranten voor God. — Wereldbetekenis van het Nederlandse Missiewerk. Onder leiding van Pater Dr Ant. Freitag S.V.D. samengesteld en uitgegeven door de theologanten van het Groot-Seminarie te Roermond. Deel II. 452 bldz. — Steyl-Tegelen, 1949.

Emile, Frère — Deux mois au Congo ou la visite de 162 classes. — G.L. 65(15 déc. 1949) 27-62.

Ermekeil, J. — C.M.M. — Pionier des Gottesreiches. — Die kath. Missionen 69 (1950) 103-106.

Essai de Psychologie. L'Emprise du Communisme sur les Jeunes. — C.M.B. 1950, p. 618-625.

Eykemans, E. — C.ss.R. — Priesteropleiding in Suriname. — I.M. 1950, blz. 26-32.

François, J. — L'Eglise de Corée. — E.V. 2 (1950) 313-318.

Freitag, A. — S.V.D. — Die Missionskirche im neuen Indien. — Z.M.R. 34 (1950) 131-146.

Freitag, Ant. — S.V.D. — De Wereld Rond. Nederlandse Missionarissen over de gehele wereld. — D.K.M. 70 (1950) 268-269; 301-302; 333-335.

— Wereldbetekenis van het Belgische Missie-apostolaat. — l.c. 365-366. — D.K.M. 71 (1950) 14-15; 45-46; 76-77.

— De Wereldmissie tegenover haar grootste problemen. — D.K.M. 72 (1950) 205-207; 246-247.

— Kerk en Missieproblemen van onze tijd. — H.M. 29 (1950) 163-206.

Fremantle, A. — Desert Calling: The Story of Charles de Foucauld. — London, 1950.

Geerts, Fr. — De Katholieke Kerk in Scandinavië — K.M. 30 (1950) 8-16; 165-173.

Gidziunas, Victor — O.F.M. — De Missionibus Fratrum Minorum in Lituania (saec. XIII et XIV). — Arch. Franc. Hist. 42 (1949) 3-36.

Granero, Jesús Maria — S.J. — San Ignacio de Loyola y sus proyectos de misión entre cismáticos. — Miss. Hisp. 7 (1950) 193-203.

Grootaers, W. A. — C.I.C.M., — Analyse du Communisme chinois. — B.M. 23 (1949) 117-128.

Grunne, Dom de — O.S.B., — Les Hereros et Michael Scott. — B.M. 24 (1950) 109-123.

Hagel, F. — O.M.I. — Hundert Jahre Heidenmission in Süd-afrika. — Z.M.R. 34 (1950) 121-131.

Hanke, Lewis — The Spanisch Struggle for Justice in the conquest of America. — The American Historical Association, Philadelphia. University of Pennsylvania Press. — X — 217 pp. — 1949.

— La Lucha por la Justicia en la Conquista de América. Traducción de Ramon Iglesia. — 576 pp. — Buenos Aires, 1949.

Hardy, G. — Un apôtre d'aujourd'hui. Le Rév. Père Aupiais, provincial des Missions africaines de Lyon. — 320 pp. — Paris, 1949.

Hecken, J. van — **C.I.C.M.** — Les Missions chez les Mongols aux temps modernes. — 255 pp. — Peiping, 1949.

Heyden, J. van der — S.V.D., — Bali-Lombok, de jongste Prefectuur van Indonesië. — D.K.M. 71 (1950) 164-168.; 199-201.

Höffner, Jos. — Auffindung eines verschollenen Werkes von. Las Casas: De unico vocationis modo. — M.R. 1949, S. 224-225.

Hofmann, G. — S.J. — Päpstliche Gesandtschafter für den Nahosten, 1418-1453, — Stud. Miss. 5 (1949) 47-71.

L'Insurrection Malgache — B.M. 24 (1950) 157-171

Jaegher, R. de — S.A.M., — Eglise et Communisme en Chine. — E.V. 1 (1949) 422-439.

— Le Père Lebbe, homme de Dieu. — E.V. 2 (1950) 155-174.

— Le Père Lebbe au monastère. — l.c. 284-289.

Jäschke, G. — Zur religiösen Lage in der neuen Türkei. — Z.M.R. 34 (1950) 92-99; 218-226.

Jouve, R. — Les Catholiques et le problème noir aux Etats-Unis. — Etudes, juin 1950, p. 354-364.

Joy, Patrick — S.J. — The Church in China — What next ? — C.M.B. 1950, p. 17-19.

Kasimo, I. — De Strijd van katholiek Indonesië. — B.U.J. 1950, blz. 79-84.

Kilger, L. — O.S.B. — Die portugiesischen Missionen in Indien 1500-1542. — N.Z.M. 6 (1950) 227-230 ..

Knops, P. — S.M.A. — L'Evangile en Afrique occidentale. — B.U.M.C. 30 (1950) 3-8.

Kroef, Justus M. van der — Francisco de Vitoria and the Nature of Colonial Policy. — The Cath. Historical Review 35 (1949) 129-162.

Kroes, H. — S.V.D. — De positie van de vrouw in China. — D.K.M. 70 (1949) 231-235 ; 265-267.

Lacombe, O. — Sagesse chrétienne et Sagesses d'Orient. — Lumen Vitae 4 (1949) 695-701.

Laufer, C. — M.S.C. — Too much Christo. — Die Kath. Missionen 69 (1950) 106-109.

Laurent, H. — The Relationship of the New Democracy" to Marxist Communism — C.M.B. 1950, p. 608-617.

Laures, J. — **S.J.** — Nobunaga und das Christentum. — Monumenta Nipponica Monographs (No. 10). — 54 blz. — Tokyo, 1950.

Lehmann, W. — Sterbende Götter und christliche Heilsbotschaft. Wechselreden indianischer Vornehmer und spanischer Glaubensapostel in Mexico 1524. Spanischer und mexikanischer Text mit deutscher Uebersetzung. — 134 S. — Stuttgart, 1949.

Lemmens, Fr. — De huidige problematiek in Belgisch Congo. — H.M. 29 (1950) 157-165.

Leturia, P. de — S.J. — Antonio Lelio de Fermo y la condenación del ,,De Indiarum jure" de Solórzano Pereyra. — Hispania Sacra, vol. 1 (1948) 351-385 ; 2 (1949) 47-87.

Leven, Mgr. H. — S.V.D. — Een christelijk Blok in Indonesië. Het Katholicisme op de Kleine Sunda-eilanden. — D.K.M. 71 (1950) 78-83.

Lokuang, St. — Le Culte de Notre-Dame en Chine — C.M.B. 1950, p. 438-443.

Lopetegui, L. — S.J. — Tres memoriales inéditos presentados al Papa Clemente VII por el P. José de Acosta, sobre temas americanas. — Stud. Miss. 5 (1949) 75-91.

Lugon, C. — La République communiste chrétienne des Guaranis (1610-1768). — 295 pp. — Paris, 1949.

Magie Blanche — Magie Noire. — Grands Lacs, 1949.

Maguire, Thérèse — Une nouvelle Jeunesse rurale. — C.M.B. 1950 p. 351-353.

Manaricua, Andrès E. de — El Estado Misional y el Derecho Misional en Francisco de Vittoria — Miss. Hisp. 6 (1949) 417-454.

Marcelline, Sister M. — Sister-Catechists of Our Lady. — C.M.B. 1950, p. 284-253.

Martindale, C. — S.J. — Franciscus Xaverius, Koerier van Christus. — B.U.J. 1949, blz. 218-225.

Masson, J. — S.J. — Un millionnaire chinois au service des gueux. Joseph Lo Pa Hong (1875-1937). — 165 pp. — Tournai-Paris, 1950.

Mateos, F. — S.J. — Historia de la Compañia de Jesús en la Provincia del Paraguay. Por el R.P. Pablo Pastells S.J., continuación por F. Mateos S.J. — VIII Primera Parte 1751-1760. — XXXII - 716 pp. — Madrid, 1949.

Mateos, F. — S.J. — Cartas de indios cristianos del Paraguay. — Miss. Hisp. 6 (1949) 547-572.

— Constituciones para indios del primer Concilio limense. — Miss. Hisp. 7 (1950) 5-54.

Mathias, Th. — S.J. — Inde 1950 : idées et tendances. — E.V. 2 (1950) 175-187.

Mendiguren, M. A. — Un ejemplo de penetración pacífica. La Verapaz. — Miss. Hisp. 6 (1949) 497-521.

Migot, A. — Sanctuaires et monastères bouddhiques. — B.M. 23 (1949) 259-272.

Minderop, C. — S.J. — Japan — B.U.J. 1949, blz. 226-232.

— De Nederlandse Katholieken en Indonesië. — B.U.J. 1950, blz. 74-78.

— De Negers in Amerika. — l.c. 112-117.

— India. — l.c. 140-143. — Korea — l.c. 206-209.

Mondreganes, P. de — O.F.M.Cap. — L'Azione Cattolica nell'India. — E.D. 3 (1950) 228-236.

Mulder, J. A. — S.J. — De Historie van een leus. — I.M. 1950, blz. 36-42.

Niesen, L. C. — De Leek in de Missie. — D.K.M. 70 (1949) 239-241.

Ohm, Th. — O.S.B. — Das Christentum und die Religionen Asiens. — Jahrb. des Kath. Akad. Missionsbundes 1949/50, S. 22-36.

Oss, M. van — C.I.C.M. — Historisch Overzicht van de Katholieke Missie in Mongolië vóór 1865. II. — H.M. 29 (1950) 2-20.

Otto, J. A. — S.J. — Missionarische Tragik einer getrennten Christenheit. — Die kath. Missionen 69 (1950) 67-73.

Pastells, Pablo — S.J. — Mateos, F. — S.J. — Historia de la Compañia de Jesús en la Provincia del Paraguay. t. VIII. Primera Parte (1751-1760). — 720 pp. — Madrid, 1949.

Pelichy, A. Gilles de — O.S.B. — De Congo-Missie in 1950. — D.K.M. 71 (1950) 176-179; 209-211.

Peters, Jos. — Christendom en Islam. — D.K.M. 70 (1949) 227-230.

— Door de godlozen bedreigde missiegebieden. — D.K.M. 70 (1950) 262-264

— Wel en wee van de Kerk in Japan. — l.c. 291-294.

— Om de rechten van de neger in U.S.A. — l.c. 324-326.

— Groeiend Christendom in Oost-Afrika — l.c. 355-358.

— Sociale Problemen in India. — D.K.M. 71 (1950) 3-6.

— Heiliging van de inheemse Clerus. — l.c. 35-38.

— Het Christendom in de Mohammedaanse landen. — l.c. 67-70.

— Bekering van de Protestanten in de Missie. — l.c. 99-101.

— Christelijke caritas in de Missielanden. — l.c. 172-175.

Peters, Jos. — De katholieke school in de missie — l.c. 195-198.
— Het Katholicisme op de Philippijnen. — l.c. 242-245.

Peters, J. — Die treibenden Kräfte in der Weltmission heute. — M.R. 1949, S. 161-181.

Poulain, Ch. — La Constitution de la République de l'Inde. Réactions hindoues et liberté chrétienne. — U.M.C.F. 26 (1950) 105-113.

Prévost, Mgr — L'Eglise de Chine sous la persécution au XVIIIe siècle. — C.M.B. 1949, p. 95-103.

Rath, J. Th. — C.S.Sp. — ,,Der Sklaven Knecht''. — 180 S. — Donauwörth, 1949.

— Rethinking Mission Orphanages. — C.M.B. 1950, p. 229-237.

Ricci, J. — O.F.M. — Avec les Boxeurs Chinois — 92 pp. — Brive (Corrèze), 1949.

Rétif, A. — S.J., — Chine nouvelle et Christianisme. — Etudes 1950, p. 347-358.

Robinne, J. — S.J., — L'Apôtre au coeur mangé, Jean de Brébeuf (1593-1649). — 304 pp. — Paris, 1949.

Roeykens, A. — O.F.M. Cap. — Les Pères du Saint-Esprit et l'acceptation de la Mission du Congo au XIX siècle. — Aequatoria 13 (1950) 67-72.

Roggendorf, J. — S.J., — La Religion dans l'Ecole d'Etat au Japon. — Lumen Vitae 5 (1950) 115-133.

Roland, E. — L'Epopée missionnaire du diocèse de Saint-Flour. — 446 pp. — Aurillac, 1948.

Rondeau, M. — M.E. — Occasion Providentielle. — C.M.B. 1950, p. 254-257.

Ruanda 1900-1950. — Grands Lacs No 135. — 15 septembre 1950.

Rumoldus, P. — O.C.D., — Beschouwend Leven in de Missie. De ongeschoeide Karmelietessen in Afrika. — D.K.M. 70 (1950) 295-298; 327-329.

Schilling, Dorotheus — O.F.M., — Die Hospitäler St Joseph und St Anna der Franziskaner in Miyako im Dienste der Glaubensverbreitung (1594-1597). — N.Z.M. 6 (1950) 35-47.

Schimlek, F. — C.M.M. — Against the Stream. Life of Father Bernhard Huss C.M.M. — 195 pp. — Mariannhill Mission Press.

Simons, Fr. — S.V.D. — India: Indore en Sambalpur — D.K.M. 70 (1949) 236-242. — De Kerk in India. — l.c. 336-339.

Soebagya, R. — Hollanders en Javanen. — B.U.J. 1950, blz. 210-215.

Souza, J. d' — S.J., — L'Education catholique dans l'Inde nouvelle. — Lumen Vitae 5 (1950) 104-114.

Straelen, H. van — S.V.D., — Levate capita vestra. — C.M.B. 1950, p. 22-25.

Tellkamp, A. — S.V.D., — Hammer und Sickel über China. — 208 S. — Siegburg, 1949.

Thauren, Joh. — S.V.D. — Das katholische Missionswerk in der Entscheidung — Die Mission in Japan and ihre Zukunft. — Theol. - prakt. Quartalschrift 98 (1950) 245-258.

Thomas, P. — The Advancement of Catholicism in India. — C.M.B. 1949, p. 110-116.

Toekomst der Missie in de R.I.S. — B.U.J. 1950, blz. 1-8.

Tombeur, J. — Le Diocèse de Kottar — E.V. 2 (1950) 319-322.

Uganda. — Numéro spécial de „Grands Lacs". No 126-127-128. — 1950.

Vat, O. van der — O.F.M. — De Apostolische Prefectuur Hollandia. — I.M. 1950, blz. 13-17.

Viet-Nam. — Les Catholiques du Viet-Nam dans la lutte pour l'indépendance nationale. — E.V. 2 (1950) 290-306.

Vriens, G. — S.J. — De Onderhandelingen tussen Mgr Vrancken en de Jezuïeten, 1854-1859. III. — H.M. 29 (1950) 100-114.

Weltz, E. — S.M. — Le Vietnam. — Prêtre et Missions 10 (1950) 314-364.

Wernink, J. — S.J. — Kioesjioe - Rome - Kioesjioe. — B.U.J. 1949, blz. 233-238.

Wicki, J. — S.J. — Franz Xavers Stellung zur Heranbildung des einheimischen Klerus im Orient. — Stud. Miss. 5 (1949) 95-113.

— Pedro Luis, Brahmane und erster indischer Jezuit (ca. 1532-1596). — N.Z.M. 6 (1950) 115-126.

Wiedemann, H. — **M.S.C.** —Karl der Grosze, Widukind und die Sachsenbekehrung. — 40 S. — Münster i.W., 1949.

Wing, J. van — **S.J.** — **J. Goeme** — **S.J.** —Annuaire des Missions Catholiques au Congo Belge et au Ruanda - Urundi. —627 pp. avec carte. — Bruxelles, 1949.

V

LAND- EN VOLKENKUNDE, GODSDIENSTWETENSCHAP EN TAALWETENSCHAP

A. LAND EN VOLKENKUNDE

Adam, Leonhard — Primitive Art. Revised and enlarged edition. — 271 pp. — Harmondsworth (Middlesex), 1949.

Aufinger, Alb. — S.V.D. — Mythological Fragments from the Small Islands near Madang (New Guinea). — Anthr. 45 (1950) 779-786.

Birket-Smith, K. — De Weg der Beschaving. Inleiding tot de Ethnologie. — 442 bldz. — Amsterdam, 1950.

Boelaert, E. — **M.S.C.** — Nsong'a Lianja. L'Epopée nationale des Nkundo. — 762 pp. — Anvers, 1949.

Bogaerts, H. — C.I.C.M. — Bij de Basala Mpasu, de koppensnellers van Kasaï. — Zaïre 9 (1950) 379-419.

Boxer, C. R. — „The Mandarin at Chinsura". Isaac Titsingh in Bengal, 1785-1792. — 28 blz. — Amsterdam, 1949.

Bruyns, L. — S.J. — Kollektieve Hoeven. — Zaïre 4 (1950) 3-16.

Bryant, A. T. — The Zulu People as they were before the White Man Came. Shuter and Shooter. — Pietermaritzburg, 1949. — 770 p.

Bulck, V. van — S.J. — La Stratification culturelle de l'Afrique d'après H. Baumann. — Anthr. 45 (1950) 593-617.

Champion, P. — La tache pigmentaire congénitale en Indochine. — Anthr. 45 (1950) 25-48.

Costermans, B. J. — O.P., — De Besnijdenis bij de Manvu-Mangutu en omstreken. — Aequatoria 13 (1950) 14-20.

— Sipema. Puberteits-ceremonie bij de Logo-Avokaya. — Zaïre 4 (1950) 167-180.

Crazzolara, J.P. — F.S.C.J. — The Lwoo. Part. I. Lwoo Migrations. — 112 blz. — Verona, 1950.

Denolf, Pr. — Aan de rand der Dibese. — Zaïre 4 (1950) 613-642; 721-752.

Donatus, P. — O.F.M.Cap. — Over aanpassing aan de religieuze mentaliteit der Dajaks. IV. — H.M. 29 (1950) 32-54.

Dunselman, Donatus — O.F.M.Cap., — Over de huwelijks-adat der Moealang-Dajaks van West-Borneo. — Bijdr. tot de Taal-, Land-, en Volkenkunde, 106 (1950) 1-45.

Ehrenfels, U. R. von — A. Kadan Creation-Myth. — Anthr. 45 (1950) 165-176.

Estermann, C. — C.S.Sp. — Le bétail sacré chez quelques tribus du sudouest de l'Angola. — Anthr. 45 (1950) 721-732.

Estreicher, Z. — Die Musik der Eskimos. Eine vergleichende Studie. — Anthr. 45 (1950) 659-720.

Evans-Pritchard, E. S. — Marriage Customs of the Luo of Kenya. — Africa 20 (1950) 132-142.

Frick, Joh. — S.V.D. — Magische Schutzmittel für Kinder aus dem Westtal von Sining. — Anthr. 45 (1950) 787-800.

Fürer-Haimendorf, Christoph — Youth-Dormitories and Community Houses in India. — Anthr. 45 (1950) 119-144.

Gandhi — Expériences de vérité ou autobiographie — 680 pp. — Paris, 1950.

Gehberger, Joh. — S.V.D., Aus dem Mythenschatz der Samap an der Nordostküste Neuguineas. — Anthr. 45 (1950) 295-341; 733-778.

Geurts, L. — Etude démographique des populations Bakwa Mputu du territoire de Lusambo. — Zaïre 3 (1949) 963-995; 1067-1090; 4 (1950) 17-38.

Grottanelli, Vinigi L. — I Pre-Niloti: un' arcaica provincia culturale in Africa. — Ann. Lat. 12 (1948) 281-326.

Grousset, R. — L'Inde. — 172 pp. — Paris, 1949.

Gusinde, M. — Die Twa-Pygmäen in Ruanda. Forschungsergebnisse im tropischen Afrika aus dem Jahre 1934. — 110 S. — St Gabriel, Wien-Mödling, 1949.

Haekel, Jos. — Die Dualsysteme in Afrika. — Anthr. 45 (1950) 13-24.

Helvert, L. F. van — O. Praem., — Burial Rites of the Gonds. — Anthr. 45 (1950) 209-222.

Hermanns, Matthias — Die Nomaden von Tibet. Die sozial-wirtschaftlichen Grundlagen der Hirtenkulturen in A Mdo und von Innerasien. Ursprung und Entwicklung der Viehzucht. — 382 S. — Wien, 1949.

Hughes, E. R. — The Great Tradition of the Chinese People. — C.M.B. 1950, p. 626-633.

Hummel, S. — Geheimnisse tibetischer Malereien und Elemente der tibetischen Kunst. — Leipzig, 1949.

Jensen, Ad. E. — Die drei Ströme. Züge aus dem geistigen und religiösen Leben der Wemale, einem Primitivvolk in den Molukken. — XII + 320 S. — Leipzig, 1948.

Jouin, B. Y. — La Mort et la Tombe. L'abandon du Tombe. Les cérémonies, prières et sacrifices se rapportant à ces très importantes manifestations de la vie des autochtones du Darlac. — VIII + 260 pp. — Paris, 1949.

Kutscher, Gerdt — Chimu. Eine altindianische Hochkultur. — 112 S. — Berlin, 1950.

Kern, Fr. — Ein Spätwerk des britischen Evolutionismus. Sir Arthur Keith : a new Theory of human Evolution. — Anthr. 45 (1950) 287-294.

Knobloch, Joh. — Volkskundliche Sinti-Texte. Berichte deutscher Zigeuner über ihre Stammessitten. — Anthr. 45 (1950) 223-240.

Koppers, W. — S.V.D. — Zur Herkunft des Menschen. Das Mitsprachrecht der Ethnologie in der Abstammungsfrage. — Z.M.R. 34 (1950) 3-14.

Krenn, E. — Die altisländischen Sólarljód.—N.Z.M. 6 (1950) 1-14.

Kunst, Jaap. — Music in Java. Its history, its theory and its technique. — Second, revised and enlarged edition translated from the Dutch language by E. van Loo. I-II. — The Hague, 1949.

Kunst, Jaap — Musicologica. — 77 blz. — Amsterdam, 1950.

Lahovary, N — Du nouveau sur le problème des origines humaines. — Anthr. 45 (1950) 183-194.

Lammers, H.J. — De physische Anthropologie van de bevolking van Oost-Dawan (Noord-Midden-Timor), bewerkt naar de gegevens, verzameld door Prof. Dr B.A.G. Vroklage S.V.D. — 320 bldz. — Nijmegen-Leiden, 1948.

Larmoyeur, A. — Indische Overleveringen. Folklore van Nu. — 218 bldz. — Zutphen, 1949.

Laydevant, P. — O.M.I. — L'Enfance chez les Basuto. — Ann. Lat. 12 (1948) 207-279.

Loeb, E. M. — Courtship and the Love Song. — Anthr. 45 (1950) 821-851.

Marwick, M. G. — Another modern antiwithcraft movement in East Central Africa. — Africa 20 (1950) 100-112.

Mayer, Ph. — Privileged Obstruction of Marriage rites Among the Gusii. — Africa 20 (1950) 113-125.

Medina R. Joaduin — **Tamayo José Vargas** — Cantas del Valle de Tenza. Compilladas por J.R. Medina. Estudio preliminar de J.V. Tamayo S.J. (Del Folklore Boyacense). — Tom. I-III — Bogota, 1949.

Numazawa, Fr. Kiichi — Die Weltanfänge in der japanischen Mythologie — 481 S. — Freiburg i.d. Schw., 1950.

Olbrechts, Fr. M. — L'activité africaniste belge dans le domaine des Sciences de l'Homme. Année 1949. — Zaïre 4 (1950) 753-766.

Prins, A. — An Outline of the descent System of the Teita. — Africa 20 (1950) 26-37.

Rouch, J. — Les Sorkawa pêcheurs itinérants du Moyen Niger. — Africa 20 (1950) 5-25.

Routil, Rob. — Höltker, G. — Ein papuanisches Zwillingspaar beim Stamm der Tanggum in Neuguinea, — Anthr. 45 (1950) 575-592.

Ruben, W. — Die Philosophen der Upanishaden. — 338 S. — Bern, 1947.

Schebesta, P. — S.V.D. — Die Bambuti-Pygmäen vom Ituri, Ergebnisse zweier Forschungsreisen zu den zentralafrikanischen Pygmäen. Bd II : Ethnographie der Ituri-Bambuti. 3 Teil : Die Religion. — Institut Royal Colonial Belge. — VIII + 256 pp. — Bruxelles, 1950.

Schumacher, P. — Die physische und soziale Umwelt der Kivu-Pygmäen (Twiden). Expedition zu den zentralafrikanischen Kivu-Pygmäen I. — Institut Royal Colonial Belge. — X + 509 pp. — Bruxelles, 1949.

Scheerder et Tastevin C.S.Sp., — Les Wa lu guru. — Anthr. 45 (1950) 241-286.

Sédès, J. M. — L'Evolution du droit et l'exercice de la justice en Afrique noire française. — U.M.C.F. 26 (1950) 70-79 ; 141-145.

Seifert, J. — Der Kampf der Geschlechter im Mythos der Natürvölker. — Z.M.R. 34 (1950) 35-45.

Sicard, Harald von — Die Rembetu. — Anthr. 45 (1950) 195-208.

Sohier, A. — Traité élémentaire de droit coutumier du Congo belge. — 221 pp. — Bruxelles, 1949.

Stonor, C. R. — The Feasts of Merit among the Northern Sangtam Tribe of Assam. — Anthr. 45 (1950) 1-12.

Straelen, H. van — S.V.D., — Die japanische Psyche. — M.R. 1949, S. 204-213.

Steward, H. — Handbook of South American Indians. Vol. V. The comparative Ethnology of South American Indians. — XXVI — 818 bldz. — Washington, 1949.

Swellengrebel, J. L. — Balische bezweringsspreuken. — Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde 83 (1949) 159-176.

Sylwan, Vivi — Investigation of Silk from Edsen-gol and Lop-nor. (Reports from the scientific Expedition to the North-Western Provinces of China under the Leadership of Dr Sven Hedin) — X + 180 pp. — Stockholm, 1949.

Tait, David — An analytical Commentary on the social structure of the Dogon. — Africa 20 (1950) 175-198.

Tichelman, G.L. — Batakse Kunst. — 12 bldz + VII afb. — Amsterdam, 1949.

Tsui Chi — Histoire de la Chine et de la Civilisation chinoise. — 336 pp. — Paris, 1949.

Vanneste, M. — Legenden, Geschiedenis en Gebruiken van een Nilotisch Volk. Alur Teksten (Mahagi, Belgisch-Kongo). — 201 blz. — Brussel, 1949.

Vastenhouw, M. — Inleiding tot de vooroorlogse paedagogische problemen van Indonesië. — 98 bldz. — Groningen, 1949.

Verheyen, J. — S.V.D. — De Stem der dieren in deManggaraise folklore. — Bijdrage tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 106 (1950) 55-78.

Verschueren, J. — **M.S.C. — Meeuwese, C. — M.S.C.** — Nieuw Guinea, Uw naam is wildernis. — 191 bldz. — Bussum, 1950.

Vroklage, B. — S.V.D. — Hoe staat het met de afstamming van de mens ? — Ned. Kath. St. 46 (1950) 275-290.

Wagner, G. — The Bantu of North Kavirondo. Vol. I. — 511 pp. — London, 1949.

Wahle, E. — Geschichte der prähistorischen Forschung. — Anthr. 45 (1950) 497-538.

Worms, E. A. — Feuer und Feuerzeuge in Sage und Brauch der Nordwest-Australier. — Anthr. 45 (1950) 145-164.

B. GODSDIENSTWETENSCHAP.

Abd-el-Jalil, J. — Aspects interieurs de l'Islam. — 240 pp. — Paris, 1949.

— Marie et l'Islam. Etudes sur l'histoire des Religions. — 91 pp. — Paris, 1950.

— Une introduction à la Théologie musulmane. — Verdad y Vida 1949, p. 371-393.

Alapatt, B. — O.S.B. — Brahmabandhab Upadhyay, un précurseur hardi. — B.M. 23 (1949) 142-155.

Anwander, Ant. — Die Religionen der Menschheit. Einführung in Wesen und Geschichte der ausserchristlichen Gottesvorstellungen mit einem religionsgeschichtlichen Lesebuch. Mit 67 Abbildungen und einer Religionskarte. — Zweite, umgearbeitete Aufl. 1949. — 416 S. Verlag Herder, Freiburg i. Br.

Bardy, G. — Les religions non-chrétiennes. — Coll. „Verbum Dei". — 388 pp. — Paris-Tournai, 1949,

Boosten, J. — De godsdienst der Kelten. — 244 bldz. — Roermond, 1950.

Bruyn, J. de — De Mansren - cultus der Biakkers. — Tijdschr. voor Ind. taal-, land- en volkenkunde. 83 (1949) 313-330.

Chaine, J. — **Grousset, R.** — Littérature religieuse. Bible, Coran, Religions de l'Inde et de la Chine. Histoire et textes choisis. — VIII — 843 pp. — Paris, 1949.

Crisis of Buddhism in China — C.M.B. 1949, p. 146-148.

Doergens, H. — Der Ifakult. — M.R. 1949, S. 226-227.

Galis, K. W. — Een en ander over de religieuse structuur in Kaur. — Tijdschr. voor Indische taal-, land- en volkenkunde 83 (1949) 247-285.

Gardet, L. — L'Islam moderne et son évolution. — B.M. 23 (1949) 129-141.

— Mystique naturelle et mystique surnaturelle en Islam. — Rech. de Science relig. 37 (1950) 321-365.

Goethem, E. van — Le Dieu des Nkundo. — Aequatoria 13 (1950) 1-6 ; 41-48.

Held, G.J. — Magie, hekserij en toverij. — 203 bldz. — Groningen, 1950.

Henninger, J. — S.V.D. — Spuren christlicher Glaubenswahrheiten im Koran. Auferstehung und Weltgericht. — N.Z.M. 6 (1950) 207-217 ;

Hoek, J. — Dajakpriesters. Een bijdrage tot de analyse van de religie der Dajaks, 1949.

Houben, J. — S. J. — Islâm en Islâm-studie — H.M. 29 (1950) 115-117.

Huby, J. — S.J. — Christus. Handboek voor de geschiedenis der godsdiensten. Nederlandse bewerking onder leiding van Prof. Dr K. Bellon. — Utrecht, 1950.

Jong, J. W. de — Cinq Chapitres de la Prasannapadā. (Buddhica. Documents et travaux pour l'étude du Bouddhisme. Première série : Mémoires, tome IX). — XVI + 167 pp. — Paris, 1949.

Laydevant, F. — O.M.I. — Remèdes magiques ou meurtres rituels. — B.M. 24 (1950) 134-142.

Li Kuang Hoa, Jos. — La piété filiale chinoise. — E.V. 1 (1949) 413-421.

Lokuang, St. — Les premières idées religieuses du peuple chinois. — E.V. 2 (1950) 188-194.

Lubac, H. de — La Charité bouddhique. Bull. des Facultés cath. de Lyon 72 (1950) 14-44.

Luna, Costantino — O.F.M. — Il Concetto della Stato secondo Confucio. Saggio di diritto pubblico Cinese. — Annali Lat. 13 (1949) 131-224.

Mulder, D.C. — Openbaring en rede in de islamietische filosofie van Al-Farabi tot Ibn Rushd. — 184 bldz. — Amsterdam, 1949.

Mulder, J. — S.J. — De komst van de Islam in Indonesië. — B.U.J. 1950, bldz. 102-106.

— De eerste Muslim-staatjes — l.c. 135-139.

Paret, R. — Die Gottesvorstellung im Islam. — Z.M.R. 34 (1950) 81-92 ; 206-218.

Ruben, Walter — Indische Mysterien — Anthr. 45 (1950) 357-362.

Santandrea, Stef. — The Luo of the Bahr - el - Ghazal. Part. III Religion — Ann. Lat. 12 (1948) 181-206.

Schilling, Doroth. — O.F.M. — Religione e Politica in Giappone. — 220 pp. — Roma, 1950.

Schilling, Werner — Religiöse Deutung nichtreligiöser Phänomene in Feuerbachs Religionstheorie. — Z.M.R. 34 (1950) 112-121.

Schmidt, Wilh. — S.V.D., — Der Ursprung der Gottesidee. Eine historisch-kritische und positive Studie. Bd. VIII (III. Abteilung : Die Religion de Hirtenvölker II). Die afrikanischen Hirtenvölker : Niloten und Synthese mit Hamiten und Hamitoiden. — XXX + 777 S. in 8°. — Mit 1 Karte. — Münster i. W., 1949.

Schulemann, G. — Ein christliches „Mandala". — M.R. 1949, S. 193-203.

Vautier, R. — O.S.B. — La Mystique persane. — B.M. 24 (1950) 124-133.

Vivekananda Swami. — Les Yogas pratiques (Spiritualités vivantes, Série hindouisme). — 636 pp. — Paris, 1950.

Worms, E. A. — Djamar, the Creator. A Myth of the Bad (West Kimberley, Australia). — Anthr. 45 (1950) 641-658.

Yang, Th. — O.S.B. — Le Dieu des Chinois. — E.V. 2 (1950) 275-283.

Zacharias, P. — O.C.D., — Studies on Hinduism. I-IV. — Alwaye, 1945-1948.

C. TAALWETENSCHAP

Adalbert, Br. — De bijwoordelijke functie in het Tshiluba. — Aequatoria 13 (1950) 25-30 ; 60-62 ;

Atkins, Guy — Suggestions for an amended spelling and word division of Nyanja. — Africa 20 (1950) 200-218.

Boeck, L. B. de — C. I. C. M. — La géographie linguistique et les langues bantoues. — Zaïre 4 (1950) 501-513.

Boelaars, J. — M.S.C. — The linguistie Position of South-Western New-Guinea. — 217 bldz. — Leiden, 1950.

Brandenstein, Wilh. — Einführung in die Phonetik und Phonologie. — 104 S. — Wien, 1950.

Bühlmann, Walbert — O.F.M.Cap., — Die christliche Terminologie als missionsmethodisches Problem dargestellt am Swahili und an andern Bantusprachen. — Supplementa N.Z.M. I. — 418 S. — Schöneck-Beckenried, Schweiz, 1950.

Bulck, G. van — S.J. — Manuel de Linguistique Bantoue. — Institut Royal Colonial Belge. Section des Sciences morales et politiques. Mémoires. Coll. in 8°. — Tome XVII fasc. 3 — 323 pp. — Bruxelles, 1949.

Caeneghem, R. van — Les langues indigènes dans l'enseignement. — Zaïre 4 (1950) 707-720.

Chmielewski, J. — The Typological Evolution of the Chinese Language. — Tiré a part du Roeznik Orientalistyczny 15 (1949) 371-429.

Dieth, Eug. — Vademekum der Phonetik. Phonetische Grundlagen für das wissenschaftliche und praktische Studium der Sprachen. — XVI und 452 S. — Bern, 1950.

Drabbe, P. — M.S.C. — Aantekeningen over twee talen in het Centraal gebergte van Nederlands Nieuw-Guinea. — Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 105 (1949) 423-444.

— Twee dialecten van de Awju-taal. — Bijdr. tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 106 (1950) 93-147.

— Talen en Dialecten van Zuid-West Nieuw-Guinea. — Anthr. 45 (1950) 545-574.

L'Etude du Chinois. — C.M.B. 1950, p. 718-722.

Franssen, C. — Bijdrage tot de kennis van het Toaliaan op Zuid-Celebes. — Tijdschr. voor Ind. taal-, land- en volkenkunde 83 (1949) 331-339.

Gonda, J. — Over Indonesische werkwoordsvormen. — Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde + 105 (1949) 333-421.
— Een type van syntaktische spaarzaamheid. — Bijdr. tot de Taal-, Land-, en Volkenkunde 106 (1950) 47-53.

Grasso, Dick Edgar Ibarra — La escritura indigena Andina. — Annali Lateranensi 12 (1948) 9-124.

Hentze, C. — Zur ursprünglichen Bedeutung des chinesischen Zeichens für *t'ou* = Kopf. — Anthr. 45 (1950) 801-820.

Hulstaert, G. — M.S.C. — La Négation dans les langues congolaises. — Institut Colonial Belge. — 71 pp. — Bruxelles, 1950.

Lanyon - Orgill, P. A. — A Comparative Vocabulary of the Languages of the Island of Choiseul, British Solomon Islands, Melanesia. — Anthr. 45 (1950) 57-80.

Larochette, J. — Problèmes culturels et problèmes linguistiques au Congo belge. — Zaïre 4 (1950) 123-165.
— La Racine du type CV dans les langues soudanaises. — l.c. 583-612.

Laufer, C. — M.S.C. — Die Taulil und ihre Sprache auf Neubrittannien. — Anthr. 45 (1950) 627-640.

Leiris, Michel — La langue secrète des Dogons de Sanga (Soudan français). (Travaux et mémoires de l'Institut d'Ethnologie L.) XXXII + 530 pp. — Paris, 1948.

Lewy, E. — Zu den Lehnworten und zur Sprachgeographie. — Anthr. 45 (1950) 49-56.

Lopez, Cecilio — Reduplication in Tagalog. — Bijdr. tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 106 (1950) 151-312.

Nicolas, Fr. J. — M.A. — Les Surnoms-devises des L'éla de la Haute-Volta. (A.O.F.). — Anthr. 45 (1950) 81-118.

Poewadarminta, W. — Teeuw, A. — Indonesisch-Nederlands Woordenboek. — 369 bldz. — Groningen, 1950.

Swellengrebel, J. L. — Bijbelvertaling en beleefdheid op Bali. — De Heerbaan 3 (1950) 69-78.

Schoembs, Jakob — Aztekische Schriftsprache. Grammatik (mit Lautlehre), Text und Glossar. — 212 S. — Heidelberg, 1949.

Verri, S. — Saggio di Comparazione lessicale fra il Cunama e le Lingue Bari e Lotuxo. — Anthr. 45 (1950) 618-626.

Uhlenbeck, E. M. — De tegenstelling Krama-Ngoko. Haar positie in het Javaanse taalsysteem. — 28 bldz. — Groningen, 1950.

Uhlenbeck, C. C. — Zu einzelnen Eskimowörtern. — Anthr. 45 (1950) 177-182.

Zollinger, G. — Das Yang - und Yin-Prinzip ausserhalb des Chinesischen. — 63 S. — 1949.

PROTESTANTSE ZENDINGSWETENSCHAP

Alphen, R. van — De Scheiding der Sacramenten vanuit de praktijk op het Zendingsveld van Timor. — De Heerbaan 3 (1950) 141-151.

Berthoud, A. L. — Church and Mission. — I.R.M. 39 (1950) 263-269.

Blauw, J. — Goden en Mensen. Plaats en betekenis van de heidenen in de Heilige Schrift. — 176 bldz. — Groningen, 1950.

Blom, K. — Theocentrische Zendingstheorie en -practijk. — De Heerbaan 3 (1950) 211-224; 247-252.

Capell, A. — Christian Missions and Australian aboriginal religious practice — I.R.M. 39 (1950) 176-189.

Dahl, O. C. — De Zending op Madagaskar — De Heerbaan (3 1950) 233-246.

Dankbaar, W. F. — Lid en ambtsdrager van twee Kerken? Over de huidige ambtelijke positie van de zendingspredikant. — De Heerbaas 3 (1950) 29-43.

— Het Apostolaat bij Calvijn. — Ned. Theol. Tijdschr. 4 (1950) 177-192.

Fatton, P. — Das Rassenproblem in Süd-Afrika. — E.M.M. 94 1950) 5-19.

Freytag, W. — Vom Sinn der Weltmission. — E.M.M. 94 (1950) 67-75.

Goodall, Norman — First Principles. — I.R.M. 39 (1950) 257-262.

Grubb, Kenneth G. — World Christian Handbook. — 405 pp. — London, 1949.

Hebert, A. G. — The Missionary Obligation. — I.R.M. 39 (1950) 385-392.

Hoekendijk, J. C. — The Call to Evangelism. — I.R.M. 39 (1950) 162-175.

Holsten, W. — J. B. Groszner, Glaube und Gemeinde. — Göttingen, 1949.

Jansen Schoonhoven, E. — Toekomstverwachting en Zending. — De Heerbaan 3 (1950) 197-204.

Joubert, L. — La Prise de contact entre l'Afrique et la Mission chrétienne. — Le Monde non-chrétien. 1950, p. 201-218.

Kamma, F. C. — Het vraagstuk der liturgische vormgeving op het zendingsveld. — De Heerbaan 3 (1950) 94-109.

Latourette, K. S. — The Prospect for Christianity. + XI — 222 pp. — London, 1949.

— Anno Domini. Aus dem Amerikanischen übersetzt von Pfarrer H. Doebeli. — 302 S. — St Gallen, 1949.

Leenhardt, M. — Initiation des Missions étrangères en territoires d'outre-mer. — Le Monde non-chrétien 1950, p. 131-200.

Long, Ch. — Christian Vocation and the missionary call. — I.R.M. 39 (1950) 409-417.

Oehler, W. — Geschichte der deutschen evangelichen Mission. Bd. I: Frühzeit und Blüte der deutschen evangelischen Mission 1706-1885. — 412 S. — Baden-Baden, 1949.

Randwijck, S. C. Graaf van — Enkele internationale zendingsvragen. — De Heerbaan 3 (1950) 113-128.

Rao M. S. — Wijder H.. — Ein kritisches Wort aus Indien über die Mission. — E.M.M. 94 (1950) 19-27.

Rosenkranz, G. — Die christliche Verkündigung in der religiösen Lage Japans nach dem Kriege. — E.M.M. 94 (1950) 99-113.

Stählin, G. — Die Endschau Jesu und die Mission. — E.M.Z. 1950, S. 97-105.

Schlosser, Katesa — Propheten in Afrika. — 426 S. — Braunschweig, 1949.

Scholten, H. — The Growth and Expansion of an East African Church. — I.R.M. 39 (1950) 270-276.

Stelma, J. H. — Het probleem van eenheid en verscheidenheid in de huidige situatie van de Protestantse Kerk in Indonesië. — De Heerbaan 3 (1950) 225-232.

Streckeisen, A. — Die kirkliche Missionsgesellschaft von England (Church Missionary Society) and die Basler Mission. — E.M.M. 94 (1950) 76-84; 114-124.

Survey of the Year 1949. — I.R.M. 39 (1950) 3-75.

Trüssel, E. — Wie kann dem Afrikaner in Kamerun wirtschaftlich geholfen werden? — E.M.M. 94 (1950) 37-50.

Warren, M. — The missionary obligation of the Church in the present historical situation. — I.R.M. 39 (1950) 393-408.

Wielenga, — D.K. De Zending op Soemba. Herz. en bijgew. door T. van Dijk en P. J. Luijendijk. — 320 bldz. — Hoenderloo, 1949.

Wiersema, J. S. — Het medisch zendingswerk in de smeltkroes. — De Heerbaan 2 (1949) 293-309; 312-319.

Nijmegen Dr. ALPH. MULDERS

Boekbespreking

Dr. Alph. Mulders, Hoogleraar aan de R.K. Universiteit, *Inleiding tot Missiewetenschap*. Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit te Nijmegen I. Tweede om- en bijgewerkte druk. Uitgeverij Paul Brand N.V. — Bussum 1950. 268 bldz.

Das vorliegende Werk verdient gewiss für alle Missiologen und mit dem Missionsstudium sich tiefer befassenden Interessenten näher beleuchtet zu werden. Es verdankte seine Entstehung dem schon 1917 in erster und 1925 in zweiter Auflage zu Münster erschienenen gleichbetitelten Werke des deutschen Altmeisters der katholischen Missionswissenschaft Prof. Dr. J. Schmidlin. Aber bereits in seiner ersten Ausgabe konnte Prof. Dr Mulders unter dankbarer Anerkennung der Missiologen die einschlägige Literatur bis zum Jahre 1937 auffüllen. Da gerade die systematische Einordnung und möglichst vollständige Darbietung der inzwischen sehr stark angewachsenen missionswissenschaftlichen Quellen—und Literaturwerke nach der Zeichnung der Grundlinien der gesamten Missiologie und ihrer Teilwissenschaften die wichtigste Aufgabe eines Einleitungswerkes ist, so kommt der neuen Auflage ein noch viel grösseres Verdienst zu.

Zwar sind in verschiedenen Ländern namentlich in den letzten Jahrzehnten eine Reihe verwandter Werke erschienen, die Prof. Dr. Mulders in seinem Vorwort der zweiten Auflage zum Teil selbst nennt. U. a. ist es die kurze Einführung in das Studium der Missionswissenschaft von P.G.B. Tragella (Mailand 1930); das ausführlichere Werk des spanischen Kapuziners P. M. de Mondreganes: Manual de Missionologia, 2. Auflage 1947 zu Madrid und kürzlich auch in verbesserter italienischer Ausgabe; das prinzipielle Werk von P. Perbal OMI. über das Studium der Missionen, Rom 1946; das erst im ersten Bande vorliegende ausführliche Werk von Paventi: La Chiesa Cattolica, ein Handbuch der doktrinären Missiologie, Rom 1949; ferner das umfangreiche Werk der Missionsaktion von P. Champagne OMI. in Ottawa 1947. Aber alle diese und einige andere ähnlichen Werke kommen weder in der Anlage noch in der exakten Durchführungen dem Werke von Mulders bei, da sie sich meist in sachliche Missionsabhandlungen selbst begeben, während die Aufgabe einer Einleitung ist: den wissenschaftlichen Apparat für die Behandlung der jeweiligen Missionsabhandlungen zu bieten.

Mulders wie Schmidlin verfolgen strenge und konsequent dieses Ziel. Es ist ein System wie aus einem Guss. Es werden jeweils Ziel und Methode, Stand und Literatur sowie der historische Werdegang jeden Teils der verzweigten Missiologie ins Licht gestellt. Mulders hat überdies die allzugedrängte, oft geschachtelte Darstellungsweise Schmidlins glücklich vermieden.

Die Anordnung bzw. Aufeinanderfolge der einzelnen Teile ist bestimmt streng logisch, wenn auch eine andere Einteilung gewiss möglich und nützlich wäre. Es ist die Einteilung wie in der ersten Ausgabe. Im I. Hauptstück werden im allgemeinen Begriff, Umfang, Entwicklung,

Methode und Arbeitsweise, Wert und Würdigung (S. 13-58) behandelt. Die verschiedenartige Begriffsbestimmung wird später im Abschnitt der Missionstheologie eingehender und hier im ,,theologischen'' Sinn mit Angabe der neueren Literatur erörtert (bldz. 161ss). Verfasser schliesst sich an den Begriff der Mission als ,,Kirchenpflanzung'' an, fasst aber ganz richtig den Gegenstand der Missionsdogmatik nicht bloss als solche d.h. als *Begründung* der Mission auf, sondern begreift auch die Beleuchtung des gesamten Missionswesens durch sie ein. Vielleicht ist bis zu einer dritten Ausgabe der ,,Inleiding'' auch der jetzt wesentlich auf die ,,missionarische Tätigkeit—actio missionaria — Pflanzung der Kirche'' eingeschränkte Missionsbegriff aus dem Wesen der Catholicitas Ecclesiae noch tiefer und breiter erfasst, also auch die der Actio missionaria zugrundeliegende innerste göttliche, universale Lebenskraft der Kirche, die von der Catholicitas de jure zur Catholicitas de facto drängt. Hierbei würde dann auch die Beziehung der Mission zum Heiligen Geiste als Seele der Kirche, deutlicher hervortreten. — Im zweiten Hauptstück wird die eigentliche Missionskunde d.i. die Darstellung der Missionsgegenwart, im dritten Hauptstück die Missionsgeschichte in ihren Hauptlinienführungen behandelt (bldz. 59-123). Das vierte Hauptstück wendet sich der Missionstheologie im spezifischen Sinne zu und zwar zuerst einer allgemeinen theologischen Beschauung, dann der apologetischen, biblischen, traditionellen, dogmatischen und moralischen Seite (124—185). Das ganze fünfte Hauptstück ist dem Missionsrecht gewidmet (186—223), das sechste der Missionsmethodik (Missionspraxis) geweiht (224—231). Es ist schade, dass der Verfasser diesen heute hochwichtigen praktischen Abschnitt nicht bedeutend eingehender behandelt hat z.B. nach der cooperativen, strategischen, sozialmethodischen Richtung, nach der aktuellen ,,Akkommodation'' oder Anpassung usw. Gerade diese in vieler Hinsicht problematischen und selbst prinzipiell strittigen Fragen bedürfen in einer Einleitung der Wegweisung und eingehenden Erörterung der Probleme und ihrer Literatur. Der letzte Abschnitt stellt die wichtigsten Hilfswissenschaften der Missiologie: Sprachenkunde, Völkerkunde und Religionswissenschaft ins Licht. Missionsgeographie, - kartographie und - statistik sind bereits bei der Missionskunde im zweiten Hauptstück behandelt. Sie gehören aber ebenso gut zur Missionsgeschichte wie auch zur Missionsmethodik als Teil - oder Hilfswissenschaft und sind jedem Missionar in gewissem Grade sehr notwendig wie auch die erstgenannten Hilfsdisziplinen.

Wenn wir dem geehrten holländischen Missiologen zu seinem schönen Werke gratulieren, so auch den niederländischen Missionskreisen und ihnen noch mehr, weil es zweifellos dazu beitragen wird, das gesamte Wissen von der Mission tiefer und wesenhafter zu begreifen und ihre Missionsaktion darum auch katholischer und weltweiter anzulegen, wie es ja auch bereits geschehen ist. — Auch der bekannten Uitgeverij Paul Brand N.V. Bussum müssen wir für die feine und vor allem im Druck sehr übersichtliche und klare Ausstattung danken.

Steyl. **Dr. A. FREITAG S.V.D.**

J. J. de Witte O. P., *De betekeniswereld van het lichaam. Taalpsychologische, taalvergelijkende studie.* Universitaire Bibliotheek voor Psychologie, onder redactie van Prof. Dr A. Michotte en Prof. Dr J. Nuttin; 476 pag., Utrecht, Uitgeverij Het Spectrum 1948.

De woorden voor lichamelijke feiten worden zeer vaak ook als aanduiding voor allerlei niet-lichamelijke zaken en verhoudingen gebruikt. Ieder kent dergelijke overgangen, en men vindt deze practisch in alle talen der wereld. Van deze simpele, en schijnbaar geheel onproblematische constatering is Dr de Witte in zijn studie (aanvankelijk een Nijmeegse dissertatie) uitgegaan. Zo vindt men het nederlandse woord *hand* allereerst als aanduiding voor een bepaald zeer goed bekend lichaamsdeel, maar verder ook b.v. in een zeer uitgebreide serie uitdrukkingen als *de hand aan iets houden* = (op een zekere wijze) leiding geven aan een zaak; *iemand in handen vallen* = in iemands macht geraken; *de handen in de schoot leggen* = lijdelijk bij iets toezien, zich in het onvermijdelijke schikken; *een aanbod van de hand wijzen* = een aanbod afslaan; *zwaar op de hand zijn* = moeilijk en traag reageren enz.

Dr de Witte heeft nu allereerst getracht de aldus gevormde ,,betekeniswereld van het lichaam'' zo goed mogelijk quantitatief te omgrenzen, en daartoe voorbeelden verzameld uit allerlei uiteenlopende cultuurgebieden. De westerse talen zijn daarbij uiteraard het best vertegenwoordigd; met name de bronnen voor het grieks en het latijn, en voor de moderne talen die voor het nederlands, het frans, het duits en het engels werden systematisch nagegaan. Maar ook de semitische talen en het egyptisch, de afrikaanse en de austronesische talen, en tenslotte ook het chinees en een aantal amerikaanse talen werden zo goed mogelijk onderzocht. Speciale aandacht hadden het bare'e en het marindinees, als specimen resp. van een half-ontwikkelde taal en een nog zeer primitief gebleven taal, waarbij Dr de Witte het geluk had te kunnen profiteren van het advies, resp. van Dr A. C. Kruyt, de bekende metgezel van Dr Adriani, en Pater H. Geurtjens M.S.C. Zo werd het gevaar van een al te westers georiënteerde visie zoveel als doenlijk was, bezworen. Het materiaal werd daarbij telkens als in twee richtingen doorkruist en geschift. Allereerst werd nagegaan, hoe de namen voor de verschillende lichaamsdelen in de opeenvolgende talen ook in niet-lichamelijk gebruik voorkomen. En daarna werd dezelfde weg als in omgekeerde richting bewandeld, en gevraagd, welke algemene semantische sectoren nu speciaal de bestudeerde betrokkenheid op het corporele vertonen. (namen voor ziekten, familiale betrekkingen, de kleding, de psyche, de wereld om ons heen enz.)

Allereerst dient erkend te worden, dat er op deze wijze een materiaal is bijeengebracht van zulk een rijkdom en zulk een variatie, als nog nergens elders was bereikt.

Er waren, zowel voor de westerse talen als ook voor sommige groepen van ,,primitieve'' talen, reeds kleinere of grotere studies op dit terrein voorhanden. Dr de Witte heeft deze echter alle ver overtroffen, zowel wat de omvang als ook wat de systematiek van zijn analysen betreft.

Er is echter meer. Juist omdat zijn onderzoek zo breed en zo diep was, kon de auteur zich ook enkele, meer algemene conclusies veroorloven.

Het allereerste punt is wel, dat de ,,betekeniswereld van het lichaam" blijkbaar een zéér speciale en eigen wereld voorstelt. Bachelard heeft in de laatste jaren op min of meer analoge wijze b.v. ook de ,,wereld" van de aarde, het water, de lucht en het vuur onderzocht, met name ook wat het poëtisch gebruik betreft. Het is echter een geheel ander type van feiten dat aldus voor de dag komt. De wereld van het lichamelijke kent a.h.w. geen grenzen en dimensies, in welke richting men deze ook meet. Zij is even diep als hoog, en even nabij en altijd-present als ver. Men staat hier onmiskenbaar voor iets van een oer-phenomeen. En een groot aantal andere ordes kan wel daarvan worden afgeleid, zelf is deze echter irreductibel en als met het menselijk leven direct meegegeven.

Een tweede belangrijk punt sluit hierbij aan, en betreft — zo niet alle tekenen bedriegen — onmiddellijk ook het belang van de missie en de missionarissen. Naar alle waarschijnlijkheid immers is met het door Dr de Witte geëntameerde type studie ook een niveau gevonden, waarop het nu eindelijk mogelijk is exact en op methodisch verantwoorde wijze de z.g. ,,primitieve" talen en die van het Westen (in iets meer algemene formulering: eveneens de primitieve en de Westerse mentaliteit) met elkander te vergelijken. Hoe vaak zijn de talen van overzee, vooral in evolutionistisch georiënteerde kringen, kortweg als ,,concreet" en onpersoonlijk tegenover de meer abstracte en geïndividualiseerde talen van Europa gesteld! Hoe vaak is ook de drager daarvan enkel als een ,,soziales Herdentier" (Jerusalem), als de totaal passieve vertegenwoordiger van een zekere groepsmentaliteit, een ,,mentalité prélogique" (Lévy Brühl) gekarakteriseerd! Geestelijk contact met enige inheemse bevolking, laat staan een werkelijke missionering is volgens zulk een gedachtengang natuurlijk a priori uitgesloten. Alleen onwerkelijke idealisten zouden aan een dergelijke opgave hun krachten willen beproeven .... Op menige plaats ter wereld is het missiewerk aldus, theoretisch zowel als practisch, in een vals daglicht gesteld.

Rond het begrip ,,primitieve mentaliteit" is op deze wijze een langdurig en heftig debat ontstaan, dat nog steeds niet is afgesloten. (Men zie hierover b.v. in de recente feestbundel voor Prof. van Ronkel de bijdragen van Prof. Bertling: Theorieën over relatie tussen taal en cultuur, en van Dr P. J. Zoetmulder S.J.: Taalstructuur en denkwijze (met een zoveelste mededeling over een frontverandering van L. Lévy-Brühl op dit punt). Ethnologen, sociologen, psychologen en paedagogen hebben aan de gedachtenwisseling deelgenomen. Een blijvend resultaat is nog echter niet bereikt. Begrippen als ,,concreet", praelogisch, onpersoonlijk etc. zijn in dit verband nog nooit scherp en ondubbelzinnig gedefinieerd. Eén van de voornaamste oorzaken van deze achterstand, die ook het missiewerk remt, is zonder twijfel hierin gelegen, dat er tussen de beoefenaars van de verschillende vakken geen terrein gevonden kon worden, waarop zij elkaar werkelijk konden ontmoeten. Ook wanneer de geleerden dezelfde termen gebruiken, wordt in werkelijkheid vaak iets anders bedoeld. Zover zijn de specialistische vakken in de moderne tijd uit elkander gegroeid. Ook in dit geval werd dit manco weer zeer pijnlijk gevoeld.

Welnu, er zijn allerlei aanwijzingen dat er in deze langzaam gegroeide impasse nu een zekere bemiddelende en verenigde rol is weggelegd voor de taalkunde. De taalkundigen hebben totnutoe opvallend weinig deelgenomen aan het debat over de primitieve mentaliteit, hoewel toch alle geestelijk leven, direct of indirect, met de taal te maken heeft. Ook al de zo juist genoemde vakken raken weer daaraan. De constateringen van taalkundige aard zijn daarenboven geheel authentiek en concreet-meetbaar; geen enkel bijzonder experiment, geen enkele speciale psychologische ,,inleving'' of ,,aanvoeling'' is daarvoor nodig. Ieder lexicon en ieder grammaticaal stelsel, ja ieder klanksysteem heeft weer zijn eigen geheel onverwisselbare vorm. Voorwaarde voor de gewenste synthetiserende invloed zal natuurlijk alleen zijn, dat het in de taalkunde gestelde thema zo centraal en zo diep is gelegen, dat ook de psychologen, de ethnologen en de sociologen zich daarbij betrokken kunnen gevoelen. Iets van hun eigen problemen zullen zij, al is het zijdelings, op het voor hen vreemde terrein moeten kunnen terugvinden. Vergelijkende semasiologische onderzoekingen van een wijdheid en een principieel karakter als die door Dr de Witte zijn opgezet, voldoen aan deze laatste conditie nu echter zeker. Ze raken het taalfeit, en daarmee de mens, in het hart. Het is tenslotte de opbouw der gehele menselijke persoonlijkheid zelve, die hiermede aan de orde wordt gesteld. Het kan daarom niet anders, of ook de beoefenaars van andere verwante geesteswetenschappen zullen zich voor de aldus behaalde resultaten interesseren en daarmee hun voordeel willen doen.

Juist als de betekenis der taalkundige studies nu echter verder zal moeten reiken dan de grenzen van het eigen vak, zal het zaak zijn dat de linguist daarbij van zo scherp mogelijke noties en grondbegrippen uitgaat. Het perspectief waarin zijn analyse past, zal geheel helder en ook voor anderen toegankelijk moeten zijn. En ziehier nu een punt, waarop men ook na Dr de Witte's boek, naar het mij voorkomt, misschien niet alle zekerheid verkrijgt die men zich zou kunnen wensen. Zo beroept de auteur zich voor de verklaring van de onderzochte feiten in het begin direct op bepaalde trekken van de thomistische kenleer. De beslissende tekst wordt op pag. 6 geciteerd : ,,. . . . impossibile est intellectum nostrum secundum praesentis vitae statum quo passibili corpori conjungitur, aliquid intelligere in actu, nisi convertendo se ad phantasmata'' (S. Th., I, 84,7, in corp.). Zo zou dus in ons kennen, en daarmee eveneens in het noemen van het niet-lichamelijke, ook het stoffelijke direct verdisconteerd zitten, ,,minstens als een kenmiddel''. In een volgend hoofdstuk wordt voor dezelfde taalfeiten echter een beroep gedaan op Cassirer, wiens ,,Philosophie der symbolischen Formen'' een typisch-kantiaanse inslag draagt ; en nog later op existentialisten als Sartre, Marcel, en Merleau-Ponty. Ook de gebruikte terminologie is niet geheel consequent. Beurtelings wordt er van een betekenis- ,,analogie'' en van een ,,vergelijking'' gesproken, en elders weer van een ,,overdracht'' of een ,,structuur der fantasie''. Het is zeker wenselijk dat er in latere studies op dergelijke punten meer klaarheid en eenvormigheid komt.

Hoe dit alles zij, duidelijk is dat Dr de Witte een zeer belangrijk onderwerp heeft aangesneden. De missionarissen zullen er zeker goed aan doen

bij hun studie der primitieve talen zo goed mogelijk daarmee rekening te houden, en zo volledig mogelijk het betreffende materiaal te verzamelen.

J. WILS

Fr J. Kiggen: *Nuer-English Dictionary.* — 346 pag. — London, z.j.

Van geen enkel deel van Afrika zijn nieuwe gegevens wellicht meer welkom dan van het nilotisch terrein. Nergens immers zijn de moeilijkheden, theoretisch zowel als practisch, meer klemmend dan daar. Eén groot voordeel is in de allerlaatste jaren intussen behaald : de indeling van het terrein staat na de expeditie van Prof. Tucker (London) in 1946—'47 wel vast. Men dient twee hoofdgroepen in de nilotische familie te onderscheiden : A, de Dinka-Nuergroep, die resp. de Dinka (Jiéng) dialecten en de Nuer (Naadh)-dialecten omvat ; en B, de Luo-groep, die weer in een noordelijke (shilluk, anuak, jur) en een zuidelijke tak (acholi, lango, alur, budama) kan worden gesplitst.

Ook over het nuer bezat men totnutoe nog slechts sporadische en voorlopige gegevens. Er was een beknopte grammaticale schets van Westermann (1912) en een woordenlijst van Huffmann (1929). Het beeld veranderde opeens geheel, toen ook de gegevens der missionarissen los kwamen. In 1933 verschenen de uitvoerige Outlines of a Nuer grammar van J. P. Crazzolara F.S.C.J. in de Anthroposbibliotheek, een zeer zelfstandig en critisch werk, maar van een weinig synthetische geest. En de thans aangekondigde dictionaire van Fr. Kiggen, aan wien de taalkunde voor het nilotisch terrein reeds zoveel verschuldigd is, kan men als de lexicologische pendant daarvan zien.

Het nuer is blijkbaar een zeer lastig te beschrijven taal. Het klankstelsel schuilt vol moeilijk te karakteriseren nuancen en is bijzonder rijk. Hetzelfde geldt evenzeer voor de vormleer, waarin b.v. ook allerlei wisselingen van de intonatie optreden.

Ook Fr. Kiggen, die zijn aantekeningen moeizaam heeft moeten verzamelen tijdens lange reizen met zijn ,,house-boat'' door alle delen van het land, heeft natuurlijk voortdurend met dergelijke bezwaren en onzekerheden te worstelen gehad. Het resultaat is echter zeer waardevol geweest. Tientallen en nog eens tientallen nieuwe nuerwoorden en — betekenissen zijn door hem voor het eerst opgetekend. De methode is daarbij meestal pragmatisch : het zinsverband waaruit de betekenis past, wordt tegelijkertijd mede opgegeven. Ook belangrijke grammaticale bijzonderheden over de verschillende stammen (meervoudsvorming, flectie etc.) worden regelmatig in de lemmata vermeld.

Fr Kiggen's boek is uitgegeven met steun van het Sudan Government, het International Institute for African Languages, en zelfs van de Society for Promoting Christian Knowledge (die sterk protestants georiënteerd is). Men kan dit ten volle billijken en verstaan. Zowel voor de inheemse bevolking als voor de europese missionarissen, ambtenaren etc. ligt hier een schat van gegevens verzameld, die nergens elders op dezelfde wijze bereikbaar is.

Dat alle moeilijkheden bij de studie van het nuer nu van de baan zijn, — Fr. Kiggen, die zelf zozeer daarmee gestreden heeft, zal de eerste zijn om

toe te geven dat dit niet het geval is. Zijn gegevens kloppen b.v. volstrekt niet op alle punten met die van Fr. Crazzolara, noch in de grammaticale aantekeningen die aan de woordenlijst voorafgaan, noch in de lijst zelf. De meest waarschijnlijke oplossing is, dat hier dialectische verschillen schuilen, die niet steeds regelmatig zijn vermeld. Zo is ook de klankbeschrijving niet altijd geheel exact, en de belangrijke intonatieverschijnselen blijven geheel onbesproken. Wat er van dergelijke punten ook zij, het beslissende feit blijft dat hier een werk geschapen is, dat zeker jarenlang de basis zal blijven voor de verdere wetenschappelijke en practische studie van het nuer, en waarvoor men de onvermoeide auteur niet anders dan zeer dankbaar kan zijn. J. WILS

J. P. Crazzolara F. S. C. J.: *The Lwoo. Part I, Lwoo migrations* (= Museum Combinianum n⁰ 3); 112 pag. met 1 kaart, Istituto Missioni Africane, Verona 1950.

In dit boek, het eerste van een drietal dat aan de Lwoo gewijd zal worden, doet fr. Crazzolara een merkwaardige poging om de voorgeschiedenis der z.g. ,,nilotische'' volkeren op te helderen, aan de hand van de daar thans nog levende historische tradities, de volksverhalen etc. Er is wel degelijk reden, zo luidt zijn conclusie, om al deze volkeren als een eenheid bij elkaar te nemen. De naam daarvoor dient ,,Lwoo'' te zijn. Het oorsprongsland lag, nog slechts enige eeuwen geleden, ongeveer aan de ontmoeting van de Bahr-el-Arab en de Baht-el-Jebel. Later, en door allerlei oorzaken, splitsten zich echter de Boor, Collo (= Shilluk), Anywak, Acooli, Aluur etc. af. De eerste stammen trokken in N.O. en N. richting, de latere echter meer naar het Zuiden, tot aan het centraalafrikaanse merengebied toe.

Men ziet, dit is een geheel andere voorstelling van zaken dan men bij Westermann, Rossini, Murray, Seligman, Hofmayr e.a. vindt; aan de andere kant is er echter een typische overeenstemming met het resultaat van Tucker's recente onderzoekingen die speciaal op de ,,nilotische'' talen betrekking hadden. De grote vraag is uiteraard, in hoeverre het methodologisch gesproken veilig is, bij een historische reconstructie van een stamgeschiedenis enkel van de volkstradities uit te gaan. Fr. Crazzolarra is niet blind voor de gevaren bij een dergelijke methode, zo blijkt duidelijk Introduction, Ch. III); en erkend moet ook worden dat hij bij de behandeling van zijn gegevens zeer critisch en voorzichtig optreedt.

Ook wie de voorgehouden conclusies niet, of niet ten volle zou wensen te aanvaarden, kan daarenboven zijn voordeel doen met de vele directe en indirecte gegevens over het thema die in dit boek verspreid liggen, en die van een zeer bijzondere kennis van zaken getuigen. Duidelijk, en zeer concreet, blijkt hier b.v. wat zaken als migraties, acculturaties, legendenvorming etc. met zich kunnen meebrengen in bepaalde gevallen. In de literatuur worden zulke begrippen maar al te vaak zuiver schematisch en abstract behandeld. Bij deze kant van zijn onderwerp is Fr. Crazzolara wel op zijn best. Slechts één ding is jammer bij dit alles : Waarom zijn toch de volkstradities waarop de auteur steunt niet in originali in zijn boek

opgenomen, al was het slechts in een bijlage ? Dan had de gehele bewijsvorming er met één slag geheel anders uitgezien, en was de waarde van het geheel zeer gestegen. J. WILS

E. M. Uhlenbeck: *De tegenstelling Krama : Ngoko. Haar positie in het Javaanse taalsysteem*. Inaugurale rede, J. B. Wolters, Groningen 1950.

Het verschil tussen het krama- en het ngokogebruik vindt men in practisch alle javaanse grammatica's min of meer omschreven. In zijn voortreffelijke inaugurale rede gaat Prof. Ulhenbeck in dit opzicht nu echter zeer systematisch te werk, steunend op de moderne structurele opvattingen, zodat het beeld van het gehele verschijnsel bij hem tenslotte veel meer spreekt, en ook veel dieper gaat, dan bij zijn voorgangers.

Er zijn ongeveer 2000 kramawoorden (namen van lichaamsdelen, kledingstukken, persoonlijk bezit, bepaalde cultuurelementen, dieren en planten ; en verder een aantal pronomina, conjuncties, modale vormen, telwoorden enz.). Vroeger was het gebruik daarvan alléén voorgeschreven, wanneer de spreker zich wendde tot een naar javaanse normen sociaal hoger staand persoon. Later — men zou bijna zeggen : onder invloed van de opkomende democratie — zijn de grenzen op dit punt wat meer afgesleten. Het aantal kramawoorden neemt toe. In plaats van een aantal ,,rangtalen'' of ,,taalsoorten'' te onderscheiden, kan men het krama, in vergelijking met het ngoko (d.i. met ,,jij'' spreken), het best als een soort ceremoniële taal karakteriseren. In beginsel zijn analoge feiten ook uit de westerse talen bekend. Het gebruik van krama-elementen gaat vaak samen met een zekere omstandigheid in de formulering. En de intonatie is minder dynamisch van karakter dan in ,,gewone'' gevallen. Ook wat de morphologische bouw aangaat, vertonen de krama-woorden speciale trekken.

Twee algemene conclusies kan men uit deze belangrijke beschouwingen m.i. afleiden. Vooreerst vormt de krama-groep, op zichzelf beschouwd, blijkbaar een zeker geheel. Het stelsel is gecentreerd rond de figuur van de (hoger gewaardeerde) menselijke persoon, en is door en door subjectief van karakter. De geciteerde taaltechnische vormen maken hierop geen uitzondering. Pedersen, van Ginneken, K. Bühler e.a. hebben reeds aangetoond, dat het deictisch systeem waarover het hier gaat, eveneens op een zekere ,,personale Diakrise'' teruggaat. En verder liggen de krama- en de ngokogroepen structureel beschouwd, ook wel niet in één en hetzelfde vlak. De kramagroep is blijkbaar de positieve pendant van het systeem : diegene waarvan de differentiatie uitgaat. Maar de ngoko-woorden zijn in beginsel de ,,gewone'' en de neutrale.

Voor persoon en arbeid zij de nieuwe hoogleraar alle goeds toegewenst !

J. WILS

Dr J. P. Boosten, *De godsdienst der Kelten* (= serie De Godsdiensten der Mensheid No 4), 244 pp., Roermond, J. J. Romen & Zonen 1950.

Dr J. P. Boosten's boek over De godsdienst der Kelten voldoet wel

zeer precies aan de eisen die voor de serie waarin het verschijnt, werden aangegeven. Zijn beschrijving is vlot en vloeiend, en vooral ook zeer aanschouwelijk gesteld. Hij verwijst wel voortdurend naar allerlei problemen en vragen, zonder deze echter telkens ex officio te behandelen. En wat met name van belang is : de delen van het geheel sluiten goed aaneen, zodat de lezer tenslotte waarlijk een redelijk en gesloten ,,beeld'' voor zich krijgt. Toch vormt het keltisch materiaal van nature geen gemakkelijke stof. De begrenzingen zijn zelden moeilijker vast te stellen, de begrippen moeilijker te hanteren dan hier. De verdiensten van de auteur mogen daarom niet worden onderschat.

Men kan drie delen in Dr Boosten's boek onderscheiden. In de beide eerste hoofdstukken wordt het begrip Kelten zo goed mogelijk omschreven. Taalkundige, historische, archaeologische en ook biologische factoren werken hier op een zeer merkwaardige wijze samen. Als een bepaald ,,ras'' kan men de Kelten niet beschouwen, hoogstens als een volk ; en dan duidelijk als een uit het middendeel der gehele historische ontwikkeling. Er is een sprekende indogermaanse verwantschap, maar de oudere niet-indogermaanse ondergrond straalt op allerlei punten nog door, juist zoals anderzijds de typisch-keltische trekken weer vaak aan latere volkeren op hetzelfde terrein werden doorgegeven.

In het tweede deel worden dan achtereenvolgens de verschillende bereikbare aspecten van het religieuse leven nagegaan. De wereld van het Goddelijke ; Tempels, riten en magie ; Druiden ; Het rijk der doden en het eiland der gelukzaligen ; Keltische moraal). Eigen speciale theorieën of vondsten van de auteur vindt men daarin gewoonlijk niet, maar men wordt wel op zeer critische en voorzichtige wijze geconfronteerd met de opinies der deskundigen, waarvan Dr Boosten zeer goed op de hoogte blijkt te zijn. Een goede gedachte is het geweest, daarbij telkens ook de uiteenzettingen met een bepaald gedeelte uit de Keltische literatuur te illustreren. De ervaring leert, dat een goed geplaatste (en gëannoteerde) legende, een gebedstekst etc. aldus soms evenveel voor het begrip kan doen als een lange theoretische uiteenzetting.

Het laatste hoofdstuk van het werk (Wereldbeschouwing der Kelten) brengt tenslotte een soort samenvatting van het geheel. De keltische religie wordt daar in een algemeen godsdiensthistorisch verband geplaatst, waarbij vooral op het magische karakter dat de grondtoon daarvan uitmaakt de nadruk valt.

Mogen de verder nog aangekondigde, delen van de serie De godsdiensten der Mensheid even snel op het eerste deel volgen, en op hetzelfde niveau staan als dit deel over de Kelten !

J. WILS

A. Larmoyeur, *Indische Overleveringen* 218 blz. W. J. Thieme en Cie, Zutphen 1949.

In een prettige verhaaltrant heeft Larmoyeur ons tal van verhalen uit bijna geheel de Archipel geschonken. De inmiddels overleden schrijfster heeft zich zo in de sfeer dezer verhalen ingeleefd, dat haar taal geheel die der sprookjes is geworden. Zij heeft deze vertelsels gerangschikt onder hoofdstukken zoals: De Geesten, De Natuur enz. Deze hoofdstukken zijn

wederom onderverdeeld in: Geesten van bepaalde personen, groepsgeesten, spoken, duivels, feeën, dieren, gedaanteverwisselingen enz. Dit is ongetwijfeld een voor de hand liggende indeling, maar ik vermoed dat bijna alle verhalen geschiedenissen zijn van geesten of voorouders.

In de inleiding schrijft de verzamelaarster van deze verhalen: ,,Uit de aard der zaak heb ik bij het aanhoren steeds beproefd de inhoud in de geest te houden, zo als ik die heb aangevoeld en begrepen. En dan moest ik zo goed als het ging het Indische verhaal op Westerse wijze oververtellen; ik kon niet anders. En bovendien is het boek voor Westerlingen geschreven" Op deze wijze wordt ongetwijfeld wel iets belangrijks van de Indonesische geest tot ons gebracht, maar veel waardevoller zou het geweest zijn, indien zij deze verhalen, desnoods met vele toelichtingen, had weergegeven, zoals zij deze uit de mond van de vertellers had vernomen, ook al zou er soms aan de verhalen ,,een vaste lijn, een begin of midden en een behoorlijk einde" hebben ontbroken. Tevens is het te betreuren, dat, terwijl de inleider K. ter Laan het boek wel in nieuwe spelling heeft gezet, — het was in Juli 1939 voltooid, — hij het woord Indisch niet door Indonesisch heeft vervangen. En zou men, als men van overledenen spreekt, niet beter het woord schim gebruiken? Geest is zo algemeen en in schim ligt ook bij ons nog iets van de heidense tijd. M. Witteveen heeft de verhalen verdienstelijk geïllustreerd, terwijl de uitgever alle lof toekomt voor de sierlijke uitgave. B. VROKLAGE

G. Rommerskirchen O.M.I. — G. Dindinger O.M.I., *Bibliografia Missionaria, Anno* XIII: 1949. — Unuione Missionaria del clero in Italia, Roma, 1950. — 96 pp.

Telken jare — thans reeds voor de dertiende keer — verblijden en verplichten ons deze onvermoeide werkers met hun ,,Bibliografia Missionaria", die zich niet uitsluitend tot de missiewetenschappelijke literatuur beperkt. Als assistent en directeur van de Pauselijke Missiebibliotheek der Propaganda te Rome, waar de verschillende publicaties op missiegebied zoveel mogelijk verzameld worden, bezetten zij een uiterst gunstige observatiepost. Wie zelf op dit gebied werkzaam is, weet uit ondervinding, hoe gemakkelijk iets aan de speurende aandacht ontsnapt en hoe moeilijk de schifting soms valt tussen datgene wat al of niet vermeldenswaardig is. De sympathieke samenstellers verdienen de oprechte dank van alle geïnteresseerden voor hun overzichtelijk en accuraat werk. A. M.

Inhoudsopgave van de negen en twintigste jaargang

Bldz.

ARTIKELEN

Bekkers, Mgr Th. — Nederlands Bijdrage aan Missiepersoneel 166
Bontinck, Fr. — C.I.C.M. — Een Fase van de Strijd om de Chinese Liturgie. De Poging van de „Mission française". I—II 79, 143
Bouritius, G. — S.C.J. — Ecclesia Gentium. Een bijdrage tot de dogmatische fundering van de noodzaak van aanpassing I—II 65, 129
Donatus, P. — O.F.M. Cap. — Over Aanpassing aan de religieuze Mentaliteit der Dajaks. IV 32
Freitag, Dr Ant. — S.V.D. — Kerk en Missieproblemen van onze tijd 193
Frijnts, S. — S.V.D. — De Apocalyps, het goddelijk troostboek voor de Kerk, als Missionaria Christi in troebele tijden 207
Houben, J. — S.J. — Godsdienstvrijheid in Indonesië 21
Lemmens, Fr. — De huidige Problematiek in Belgisch Congo 157
Oss, M. van — C.I.C.M. — Historisch Overzicht van de Katholieke Missie in Mongolië vòòr 1865. II 2
Reeper, J. de — Het Strijders-Sacrament voor de Missies 220
Vriens, G. — S.J. — De Onderhandelingen tussen Mgr Vrancken en de Jezuïeten 1854—1859. III. 100

KLEINERE BIJDRAGEN

Bazelmans, G. — O.Praem. — Een Storm in een glas water 55
Houben, J. — S.J. — Islâm en Islâm-studie 115

DOCUMENTEN

Apostolisch Schrijven van Z.H. Paus Pius XII 225
Brief van Mgr. J. B. Montini, Substituut van het Pauselijk Staatssecretariaat 232

MISSIEBIBLIOGRAPHIE

Mulders, Mgr Dr Alph. — Bibliographisch Overzicht van de Missiewetenschappelijke Literatuur 1950 239

MISCELLANEA

Missiewetenschappelijk Nieuws 58, 118, 181, 236

BOEKBESPREKING

Directorium Seminariorum (in Sinis). (Alph. Mulders) 124
Emigranten voor God. II. (A.M.) 125
Kath. Missionsjahrbuch der Schweiz 1950 (A.M.) 183
Magie blanche — Magie noire (Ed. Loffeld C.S.Sp.) 187
Uganda (Ed. Loffeld C.S.Sp.) 189
Birket-Smith, K. — De Weg der Beschaving (B. Vroklage) 191
Blaireau, P. — Alerte . . . Gestapo (Ed. L.) 189
Boosten, J. — De godsdienst der Kelten (J. Wils) 269

Bosslet, K. M. — Missionsärztliche Fragen und Aufgaben (Alph. Mulders) 62
Bosslet, K. M. — Der Arzt und die Not der Zeit (A.M.) 183
Bus de Warnaffe, Et. du — L'Amitié sur la route (Ed. L.) 99
Callisto a Geispolsheim, — Dilucidationes in Statutum pro Missionibus Ordinis F.F. Min. Cappucinorum (Alph. Mulders) 60
Crazzolara, J. — The Lwoo I. Lwoo Migrations. (J. Wils) 267
Heerkens, P. — Het Lied van Saka Ladja (B. Vroklage) 63
Hoek, J. — Dajakpriesters (B. Vroklage) 192
Hubertus van Groessen — De Apostolische Faculteiten voor Missiegebieden (A.M.) 126
Josselin de Jong, J. — Customary Law (B. Vroklage) 64
Julien, P. — De eeuwige Wildernis (B. Vroklage) 192
Keulers, Jos. — Bijbelse Geschiedenis (B.A.) 185
Kiggen, J. — Nuer-English Dictionary (J. Wils) 266
Klein, F. — Le Card. Lavigerie et ses oeuvres d'Afrique (A.M.) 114
Lammers, H. — De physische Anthropologie van de Bevolking van Oost-Dawan (N.N.) 219
Larmoyeur, A. — Indische Overleveringen (B. Vroklage) 270
Leeuwen, P. van — Het Paulinische Voorrecht (F. van Welie) 190
Molenaar, M. — Een zeldzaam Mens, Charles de Foucauld. (A.M.) 127
Mulders, Alph. — Inleiding tot de Missiewetenschap (Ant. Freitag S.V.D.) 261
Ploeg, J. van der — Missiegedachten in de H. Schrift (A.M.) . . . 61
Poll. W. van de — Suriname (A.M.) 127
Powell, Frank J. — Het Proces Jesus Christus (B.A.) 186
Ramondt, M. — Sprookjes vertellers en hun wereld (B. Vroklage) 63
Rath. J. Th. — *C.S.Sp.* — Der Sklaven Knecht (Ed. Loffeld C.S.Sp.) 188
Roelens, Mgr — Notre vieux Congo (Ed. Loffeld C.S.Sp.) 78
Rombouts, H. — Les Soirées de Saint-Broussebourg. 1e-3e série. (Ed. Loffeld C.S.Sp.) 45, 128, 142
Rommerskirchen, G. — *G. Dindinger* — Bibliografia Missionaria XII (1948) (A.M.) 60
Rommerskirchen, G. — *G. Dindinger,* Bibliografia Missionaria XIII (1949) (A.M.) 270
Romualdus, P. — en *To Hölscher,* De Katholieke Jeugdbijbel (B.A.) 64
Steur, P. — Toeng Wen Sjao (Dr Gregorius O.F.M.Cap.) 128
Tichelman, G. L. — Batakse Kunst (B. Vroklage) 192
Uhlenbeck, E. — De tegenstelling Krama-Ngoko. (J. Wils) 268
Vlamynck, J. — De Redder der Kaja-Kaja's. Pater Vertenten. (A.M.) 126
Vroklage, B. — De Godsdienst der Primitieven. (J. Wils) 121
Vroklage, B. — Primitieve mentaliteit en zondebesef bij de Beloenezen (J. Schellekens O.P.) 184
Vromant, G. — Retraite voor Missionarissen. (A.M.) 20
Witte, J. de — De betekeniswereld van het lichaam (J. Wils) . . . 263

Imprimatur; J. C. VAN OVERBEEK, pr. Paed. Drs.
Libr. cens. ad hoc.
St. Michielsgestel, 30 November 1950.